

**NURULLAH ALTAY'IN ÖZBEK TÜRKÇESİ SÖZLÜĞÜNÜN
TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARIMI**

Pamukkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi

Cağdas Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı

Farkhunda AİDEN

Danışman: Prof. Dr. Nergis Biray

Aralık 2022

Denizli

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kayanak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Farkhunda AİDEN

ÖN SÖZ

Sözlükler, insanlar tarafından çok eski dönemlerden beri kullanılagelen bilgi kaynaklarıdır. Sözlük tek dilli olabileceği gibi iki veya daha çok dilli de olabilmektedir. Tek dilli sözlükler ana dil konuşurlarına göre hazırlanırken çok dilli sözlüklerde ise hedef dil konuşurları dikkate alınır.

Afganistan sahasında yazılan tek dilli sözlüklerin amacı baskıcı hükümdarlar tarafından uygulanan yobaz ve baskıcı politikalar yüzünden kendi ana dillerinde eğitim veren okullara gidip okuma yazma öğrenemedikleri ve Özbek Türkçesini akademik bir şekilde okuyamadıkları için unuttukları düşüncesinden hareket eden bilim adamlarının çoğu öz Türkçe olan ana dilindeki kelimelerin unutulmaması ve Özbek Türklerinin kendi dillerinde okuyup öğrenmeleri amacıyla yazılmıştır.

Çalışmamızda çağdaş Afganistan Özbek Türkçesi edebiyatının önemli dilbilimcilerinden Nurullah Altay'ın "Özbek Tili Sözlüğü" aldılı 420 sayfalık kitabının tamamının transkripsiyonu, Türkiye Türkçesine aktarımından oluşmaktadır.

Çalışmamız "Kaynakça" ve "Sonuç" bölümlerinin dışında iki ana bölümden oluşmaktadır. "Giriş" bölümünde Özbek Türkçesi sözlükçülük geleneği ve Türklerde sözlük devirleri ve bu devirlerde yazılan önemli sözlükler hakkında bilgi verilmiş olup, "Birinci bölüm"de Afganistan Özbek Türkçesi, Afganistan Özbeklerinin bu coğrafyaya geldikleri tarih, Afganistan çağdaş Özbek edebiyatının başlangıç dönemi, yazarları, Afganistan'da Özbek Türkleri tarafından hazırlanan sözlükler ve bunlar üzerinde yapılan çalışmalar, Nurullah Altay'ın Özbek dili sözlüğü incelenmiştir. "İkinci bölüm"de, Nurullah Altay'ın sözlüğü taranıp alfabetik sıraya göre Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. "Üçüncü bölüm"de sonuç olarak yaptığımız çalışma hakkında bilgi verilmiştir.

Günümüzde Afganistan olarak bilinen ancak tarihte Güney Türkistan adıyla anılan coğrafya birçok Türk boyunu içinde barındıran bir bölgedir. Bu bölgenin uzun yıllar savaş ve istilalara maruz kalması ve yönetimin Türklerin elinden çıkmasıyla bir kenara itilen Türkçe günümüzde neredeyse yok sayılmıştır. Bu nedenle bölgede gittikçe unutturulan Türkçe söz varlığına ait her türlü veri büyük önem taşımaktadır. Şimdiye kadar Güney Türkistan (Afganistan sahası) Özbek Türkçesi hakkında herhangi bir sözlük çalışması yapılmamıştır. Tezimizin konusu olarak seçtiğimiz Nurullah Altay'ın hazırladığı "Özbek Türkçesi" sözlüğü bu sahadaki eksikliği kısmen de olsa kapatabilecek bir çalışma olduğu düşünülmektedir.

Bu eserin tez konusu olarak çalışılmasına ilk olarak danışmanım Prof. Dr. Bilge Özkan’la karar verdik. Öncelikle sözlüğü tespit ettik. Çalışma Nurullah Altay’ın Özbek Tili Sözlüğü üzerinde temellendirildi. Çalışmalarımız devam ederken Bilge Hocamın sağlık sorunları nedeniyle danışmanlığım Prof. Dr. Nergis Biray hocaya aktarıldı.

Öncelikle çalışmanın başladığı ve aktarmak istediğimiz esere karar verilmesi anından itibaren beni yönlendiren danışmanım Prof. Dr. Bilge Özkan’a ve beni destekleyen Dr. Öğr. Üyesi Sema Eynel’e en derin şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim. Danışmanlığımı aldığı andan itibaren deneyimlerini ve bilgilerini benden esirgemeyen değerli danışmanım Prof. Dr. Nergis Biray’a ve beni her zaman destekleyen aileme teşekkür ederim.

Bu çalışmayla Güney Türkistan Türkçesinin bilimsel alandaki varlığının ispatını ortaya koymak adına ufak da olsa bir katkıda bulunmuş olmayı umut ediyoruz. Alan çalışanlarının kullanımına bu eseri sunarak alanın bize verdiği sorumluluğu yerine getirdiğimizi düşünüyoruz. Son olarak ana dilimizi unutmamamız için bu eseri kaleme alan eserin yazarı Nurullah Altay’a da teşekkür ediyorum.

Bu çalışmayı, tüm hayatım boyunca yol göstericim olan, bilgisiyle, ileri görüşlülüğüyle her daim kendisini örnek aldığım en büyük destekçim babama ithaf ediyorum.

ÖZET

NURULLAH ALTAY’IN ÖZBEK TÜRKÇESİ SÖZLÜĞÜNÜN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARIMI

AİDEN Farkhunda

Yüksek Lisans Tezi

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Nergis Biray

Aralık 2022, ix + 205 Sayfa

“Nurullah Altay’ın Özbek Türkçesi Sözlüğünün Türkiye Türkçesine Aktarımı” adlı çalışmamız, Kaynakça ve sonuç bölümlerinin dışında iki ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Türklerde sözlükçülük devirleri ve bu devirlerde yazılan önemli sözlükler ve Özbek Türkçesi sözlük yazma geleneği hakkında bilgi verilmiş olup, birinci bölümde Afganistan Özbek Türkçesi, Afganistan Özbeklerinin bu coğrafyaya geldikleri tarih, Afganistan çağdaş Özbek edebiyatının başlangıç dönemi yazarları, Afganistan’da Özbek Türkleri tarafından hazırlanan sözlükler ve bunlar üzerinde yapılan çalışmalara yer verilmiş, Nurullah Altay’ın Özbek Dili Sözlüğü incelenmiştir. İkinci bölümde, Nurullah Altay’ın sözlüğü taranıp alfabetik sıraya göre Türkiye Türkçesine çevrilmiştir. Üçüncü bölümde yaptığımız çalışma hakkında bilgi verilmiştir.

Yüzyıllar boyunca sosyo-kültürel ve sosyo-politik etkenler karşısında yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan Afganistan Özbek Türkçesi üzerinde yabancı araştırmacılar tarafından yapılan birkaç çalışmanın dışında bugüne kadar başka önemli bir çalışma yapılmamıştır. Yapılan çalışmalar da ya tarihî-coğrafi ya da folklorik nitelik taşıyan çalışmalardır. Çalışmamız Afganistan’daki eğitim kurumlarında Özbekçe öğrenen öğrenciler tarafından kullanılan Özbekçeden Özbekçe’ye bir sözlük olup bu alanda çalışma yürüten araştırmacıların kaynak olarak kullanmasına vesile olması amacına hizmet etmesi yönüyle tez çalışması olarak seçmemizde önemli bir etken olmuştur.

Anahtar kelimeler: Nurullah Altay, Özbekçe Sözlük, Türkçe sözlükçülük, aktarma

ABSTRACT

TRANSFER OF NURULLAH ALTAY'S UZBEK DICTIONARY TO TURKISH

AIDEN Farkhunda

Master's Thesis

Contemporary Turkish Dialects and Literatures

Contemporary Turkish Dialects and Literatures

Supervisor: Prof. Dr. Nergis Biray

December 2022, ix + 205 Pages

This study titled "Transfer of Nurullah Altay's Uzbek Language Dictionary to Turkish" consists of two main parts apart from the bibliography and conclusion parts. In the introduction, information about the lexicography periods of the Turks and the important dictionaries written in these periods and the Uzbek Turkish lexicography are given. In the first part, Afghanistan's Uzbek language, the date that Afghanistan's Uzbek came to this geography, the authors of the beginning period of Afghanistan's contemporary Uzbek literature, the dictionaries prepared by Uzbek Turks in Afghanistan and the studies on them, Nurullah Altay's Uzbek language dictionary were examined. In the second part, Nurullah Altay's dictionary was scanned and translated into Turkish in alphabetical order. In the third chapter, information about our study is given as a result.

Apart from a few studies by foreign researchers on Afghanistan Uzbek Turkish, which has been in danger of extinction due to socio-cultural and socio-political factors for centuries, no other important study has been conducted so far. The studies carried out are either historical-geographical or folkloric studies. Our study is a dictionary from Uzbek to Uzbek used by students learning Uzbek in educational institutions in Afghanistan, and it has been an important factor in our selection as a thesis study as it serves the purpose of enabling researchers working in this field to use it as a resource.

Keywords: Nurullah Altay, Uzbek Dictionary, Turkish lexicography, transfer

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
KISALTMALAR	viii
ÇEVİRİ YAZI	ix
GİRİŞ	1
A. Türklerde Sözlükçülük Geleneği	1
B. Türkçe Sözlükler	2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Afganistan Özbek Türkçesi	8
1.1. Çağdaş Afganistan Özbek Edebiyatının Başlangıç Dönemi Yazarları	10
1.2. Afganistan'da Özbek Türkçesi Üzerine Hazırlanan Sözlükler ve Bu Sözlükler Üzerine Yapılmış Çalışmalar	11
1.2.1. Ferheng-i Türk-i Özbek-i Farsi- Dari	13
1.2.2. Farhang-i Özbek-i Farsi	14
1.2.3. Türki Adlar Sözlüğü	15
1.2.4. Türk Özbek Tili Örgening	15
1.2.5. Afganistan Özbekçesi Türkçe Sözlük	15
1.2.6. Özbekçe Sözlüğü	16

İKİNCİ BÖLÜM

Sözlük Aktarma	20
2.1. â / Ā	20
2.2. ä / ʾ	26
2.3. u / ʊ	39
2.4. ö (ؤ) / ʊ	43
2.5. i / y (ی) / ʏ	48

2.6. e (ی) ای	52
2.7. be / ب	55
2.8. Pe / پ:	65
2.9. te / ت	70
2.10. ş / ث:	86
2.11. cim / جیم	86
2.12. çe / چ	90
2.13. he / ح:	96
2.14. he / خ	100
2.15. d / د	103
2.16. zâl / ذ	108
2.17. re / ر	109
2.18. ze / ز	112
2.19. je / ژ	113
2.20. sin / س	114
2.21. şin / ش	123
2.22. şât / ص	127
2.23. zâd / ض	129
2.24. tã, tøy / ط	129
2.25. zã, zöy / ظ	130
2.26. Ayn (‘) ع	130
2.27. gäyn / غین	133
2.28. fe / ف	136
2.29. kãf / ق	138
2.30. kãf / ک	153
2.31. gãf / گ	162
2.32. lãm / ل	165

2.33. mim / م	167
2.34. nun / ن	180
2.35. vâv / و	185
2.36. hâ/he (هه)	187
2.37. yâ ى (y)	189

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sonuç ve Değerlendirme	200
KAYNAKÇA	203
ÖZ GEÇMİŞ	205

KISALTMALAR

bkz.	: bakınız
L.	: Latinca
f.	: Farsça
a.	: Arapça
fr.	: Fransızca
r.	: Rusça
y.	: Yunanca
vb.	: ve benzeri
vs.	: vesaire
Yay.	: yayınlar

ÇEVİRİ YAZI

آ	â	غ	ğ
ا	ä, e	ف	f
ب	b	ق	k
پ	p	ک	k
ت	t	ع	‘
ث	s	گ	g
ج	c	ل	l
چ	ç	م	m
ح	h	ن	n
خ	h	و	v
د	d	او،ؤ	ö
ذ	z	او،و	u, o
ر	r	ه	h
ز	z	لا	la
س	s	ء	‘
ش	ş	ی	y
ص	ş	ای،ی	i, e
ض	z	ای،ي	e, i
ط	t		
ظ	z		

GİRİŞ

A. Türklerde Sözlükçülük Geleneği

Sözlükler, aslında dillerin ve insanlığın belleğidir. İnsanoğlunun ortaya koyduğu ilk sözlükten günümüze gelene değin geçen yüzlerce yıllık süre içerisinde hazırlanan binlerce sözlük, dillerin söz varlığının yanı sıra insanoğlunun binlerce yıllık bilgi birikimini bugünün ve geleceğin insanına ulaştırıyor.

Her millet kendi dilini öğretmek ve yaymak için sözcükleri derlemeye ve sözlük yazmaya başlamıştır. Medeniyet başlangıcı olan Sümerlerden itibaren sözlük yapmak geleneği başlamıştır. Türklerde sözlük yapmak ya sözlükçülük geleneği çok eski tarihlere dayanır. Neredeyse 1.000 yıllık bir geçmişi olan Türkçe sözlüğü Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan Türkçe-Arapça Sözlük ile başlar. Bu tarihten itibaren dilbilimciler yüzyıllar boyunca günümüze kadar Türk dilinde çok sayıda tek dilli, iki dilli ve çok dilli sözlükler hazırlamışlardır. Bu sözlükler farklı dönemlerde farklı üsluplarla belli bir amaç için yapılmıştır. Bu nedenle Türk sözlükleri, dünyanın farklı bölgelerindeki Türk halkının farklı lehçelerinin çeşitli dil özelliklerini yansıtmaktadır. Ayrıca bu sözlükler tarih boyunca dilin iniş çıkış veya değişim ve dönüşümünü fonetik ve leksikoloji açısından belirleyen ve önemli kaynaklar olarak bilim adamları tarafından kullanılmaktadır.

Dilbilimciler Türkçe'nin sözlükçülük sürecinin dönemselleştirmesi konusunda farklı görüşler ortaya koymuşlar bu görüşlerden birisi üç döneme ayırmıştır.

Birinci devir: 11. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar yazılan Türkçe-Arapça sözlükler.

İkinci devir: 15. yüzyıldan 19. yüzyılın başlarına kadar bazı özgün eserlerin açıklamasında yazılan Türkçe-Farsça sözlükler.

Üçüncü devir: 19. yüzyılın başlarından 20. yüzyılın yarısına kadar Çağatay Türkçesi ile farklı üsluplarda yazılmış açıklamalı sözlükler (Yarkın, 2006:44).

Özbek Tili Leksikoloji kitabında Türkçe sözlükçülük dönemi dört döneme ayrılmıştır: 11. yüzyıldan 14. yüzyıla kadar birinci devir, 15. yüzyıldan 1862 yılına kadar ikinci devir, 1878 yılından 1917 yılına kadar üçüncü devir, 1926'dan son yıllara kadar dördüncü devir (Yarkın, 2006: 44).

Şimdilik bu dönemlere ayırma çalışmaları sadece göreceli bir plan gibi kabul edilir. Ancak bize göre bu dönemlere ayırma çalışmaları tüm sözlüklere erişebildiğimiz zaman yapılabilir.

Bildiğimiz gibi ve kaynaklara göre Türk dilinin ilk sözlüğü Divanül Lügati't-Türk'tür. Türk topluluklarının dili, edebiyatı, yaşayışı ve âdetleri üzerine yirmi yıla yakın malzeme topladıktan sonra Bağdat'a gelen Kâşgarlı, 1072 yılında yazmaya başladığı eserini 1074 yılında tamamlayarak Halife Muktedî Biemrillah'a sunmuştur. Divanü Lügâti't-Türk, bütün Türk illerini ve dillerini kapsayan, bin yıl öncesinin Türk toplulukları hakkında önemli bilgiler içeren kaynak eserdir. Türk yazı dillerinin, lehçelerinin ve ağızlarının dil özelliklerini belirleyen, dokuz bin civarındaki söz varlığını derleyerek bir araya getiren Kâşgarlı Mahmut Arapça kökenli divan söznü 'sözlük' anlamında kullanmıştır.

B. Türkçe Sözlükler

Divanu Lügati't Türk'ten sonra farklı yüzyıllarda yazılmış Türkçe-Arapça, Türkçe-Farsça sözlükleri şu şekildedir:

“Tıbyanü'l-Lügatit- Türkî ala Lisan il-Kanglı”, eseri Muhammed İbnül Kays Harezmi tarafından yazılan Türkçe-Arapça bir sözlüktür. Sultan Muhammed Harezmşah'ına sunulmuştur(Hayat, 200: 30).

“Mukadimetü'l- Edeb”, Türkçe sözlükçülük döneminde yazılan üçüncü sözlüktür. Dört dilli bu eser Zemahşerî (ö. 538/1144) tarafından yazılmıştır.

“Kodeks Kumanikus”, Karadeniz'in kuzeyindeki Kıpçak Türklerinden (Kumanlar) İtalyanlar ve Almanlar tarafından 14. yüzyılda derlenmiş iki bölümlük bir eserdir. Kitabül-İdrak li-Lisani'l-Etrak eseri “Türklerin Dilini Anlama Kitabı”, 1312 yılında Esirü'd-din Ebû Hayyân tarafından Araplara Türkçe öğretmek için yazılmış Kıpçakça dilbilgisi sözlüklüktür.

“Mecmü-i Tercüman-i Türki ve Acemi ve Mugali”, Memlük Devleti'nde 1245 döneminde başka bir deyişle 14. yüzyılda Mısır'da yazılmıştır. Araplara Türkçe öğretmek için yazılmış olan “Kitab-ı Mecmü-ı Tercüman-ı Türki ve Acemi ve Mugali” adlı eser, kelime çeşitlerine göre hazırlanmış bir grammer sözlüğü olup yaklaşık 2000 kelime içermektedir (Yarkın, 2006:48).

“El-Kavaninü'l-Külliyye Li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye”, 15. yy başlarında Kahire'de Araplara Türkçe öğretmek üzere Arap kökenli bilginler tarafından yazılmış bir

gramer kitabı olan eserin, tek yazma nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Şehit Ali Paşa bölümünde 2659 numarada kayıtlı olup bu nüsha 1928 yılında Fuat Köprülü'nün "Ön sözü" ile Kilisli Rifat Bilge tarafından tıpkıbasım olarak yayımlanmıştır (Yanık, Çögenli, 1999: 55).

“Et-Tuhfetü’z Zekiyye fil-Lügatit-Türkiyye”, Mısır ve Suriye’de Türkler’in kurduğu Memlûk Devleti’nde yönetici sınıf Türk olduğundan Arap dil âlimleri bu sınıfın dilini öğrenmek ve öğretmek için iki dilli sözlük-dil bilgisi niteliğinde eserler kaleme almışlardır. Bunların yanı sıra bölgede yetişen Türk âlimleri de Araplar’a Türkçe’yi öğretmek amacıyla aynı usulle Kıpçak Türkçesi’nin söz varlığını ve dil bilgisi kurallarını anlatan eserler yazmışlardır. İkinci önemli eser yazarı ve yazılış tarihî kesin olarak bilinmeyen “et-Tuhfetü’z-zekiyye fi’l-lügati’t-Türkiyye’dir”. T. Halasi-Kun’a göre eserin müellifi, Memlûk Devleti’nde kâtip olup Mısır ve Suriye’de görev yaptıktan sonra 1363 yılında Dimaşk’ta ölen, Ebû Hayyân’ın Doğu Kıpçak kökenli öğrencisi Selâhaddin Halîl b. Aybeg es-Safedî’dir. Bilinen tek yazma nüshası Beyazıt Devlet Kütüphanesi’ndedir (Veliyyüddin Efendi, nr. 3092). Türk Dil Kurumu Kütüphanesi’ndeki, Kilisli Rifat (Bilge) tarafından istinsah edilen nüshası da doksan bir varak olan bu yazmaya dayanmaktadır. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu’nda kitap, yanlışlıkla Şerefeddin Ebû Hayyân Muhammed b. Yusuf b. Yusuf el-Endelûsî’ye nisbet edilmektedir. (Özyetgin, : 57).

“Hilyetü'l-İnsan ve Halbetü'l-Lisan”, Abû'l-Fazl Camalu'd-dinAhmad b. Muhammad b. Hasan b. Al-Hilli (v. 1283)'nin "İbn Mühennâ Lügati" adıyla anılan Kitâbu Hilyati'l-insân va Halbatil-lisân tarihî anlamdan çok önemlidir (Yarkın, 2006). Bu eser Arapça-Farsça, Arapça-Türkçe, Arapça-Muğolca gibi üç bölümden oluşmaktadır. Arapça- Türkçe bölümünde Azarbaycan Türkçesi’nin fonetik ve grameri hakkında detaylı bilgi verilmiştir, sonra iki binden fazla Türkçe sözcük yazılmıştır ki bunlar hala çağdaş dilde kullanılmaktadır (Hayat, 2001: 35).

“Sehahül Ecem”, Hiduşah İbni Sencer tarafından 1345 yılında yazılan Farsça-Türkçe bu iki dilli sözlük Leristanlı Nesrudin Etabek’a ithaf edilmiştir. 6 bin sözcükten oluşmuştur. Eğer Tatarista’nın Ğazan Şehrinde yazılan el yazma nüshesi bu eserin kinci nüshesi ise yaklaşık 16 bin sözcükten oluşmaktadır (Yarkın, 2006: 50).

“Şerefname-i Müniri”, Üç dilli olan bu eseri 1499 yılında İbrahim Kevam Faruki tarafından yazılmıştır. yazar Şerefuddin Ahmed Müniri’nin müritlerinden olduğu için onun ölümünden sonra bu eseri onun ismini koymuştur. Lügati Müseles, Farsça-Türkçe

olan bu eser Ağa Saruhani Munşi tarafından yazılmıştır. Bu eserin Yazarı 1622 yılında vefat etmiştir (Yarkın, 2006: 50).

Gelişme çağı olan Timuriler devrinde de Türkçe-Farsça sözlük yazma geleneği devam etmiştir. Bu dönemin ilk ve en önemli sözlüğü Ali Şir Nevaî'nin Muhakemetü'l-Lugateyn adlı eseridir. Bu eserde Nevaî Türkçe Farsça dilleri, özellikle kelime yapısı ve hazinesini yaklaşık yüz öz Türkçe sözcük vererek incelemiştir.

Muhakemetü'l-Lugateyn'den sonra yazılan sözlükler çoğu Nevaî'nin eserlerindeki zor sözcükleri açıklamak ve anlatmak için yazılmıştır. Bu sözcükleri aşağıdaki gibi iki gruba ayırdık: Birinci grup, Müstakil şekilde yazılan sözlükler. İkinci grup, Nevaî'nin el yazma eserlerine ek olarak başta veya sonunda yazaralar tarafından yayınlanan eserler “Lugati Emir Nevaî” , “Der Beyani Lugati hamse-i Nevaî” , “Hali Lügati Nevaî”, “Hamse be Hali-Lügat”, “Ferhangi Azret Emir Ali Şir Mulakab be Nevaî”dir (Yarkın, 2006: 51).

Müstakil şekilde yazılan eserler şu şekildedir:

“Nevaî Lügati”, 1599 yılında Muhammed Receb İbni Muhib Ali Şamlu tarafından yazılan bu eser tek dilli bir sözlüktür. Bu eserde yaklaşık 1000 Özbekçe sözcük izha edilmiştir (Yarkın, 2006: 51).

“Bedi ül Lügat” ,yazarı belli olmayan bu eser 1705 yılında Talih İmani Herati tarafından tekrar yazılmıştır. Bu eserde Nevaî eserinden alınan yaklaşık 800 Özbek Türkçesi sözcük Farçaya izha edilmiştir. Bu sözlük kendisinden sonra yazılan diğer Çağatay Türkçesi sözlüklerine de kaynaklık etmiştir (Yarkın, 2006: 51).

“Abuşka”, kendisinden sonraki bütün Çağatay Türkçesi sözlüklerine kaynaklık etmiş ve Çağatay Türkçesi-Eski Anadolu Türkçesi bir sözlük olan bu eser 16. yüzyılın başlarında Anadolu'da yazılmıştır. Ali Şir Nevâî'nin eserlerinde geçen kelimeleri açıklamak gayesiyle yazılmış olmasına rağmen devrin diğer şiiirleri olan Lutfî, Haydar Tilbe, Ubeydullah Han, Sultan İskender Mirza, Sultan Hüseyin Mirza Baykara, Bâbü Şah gibi ediplerin eserlerinden de örnekler alınmıştır (Rahimi, 2018: 73).

“Lügati Arabi Türki” bu eser 1581 yılında Bayram Bulat Oğlu tarafından yazılmıştır. “Lügati Nadir Ali”, Ali Şir Nevaî'nin eserlerini anlamak için yazılan Türkçe-Farsça bir sözlüktür. Bu eserden Mirza Mehdi Han Senglah sözlüğünün yazması için yararlanılmıştır.

“Vamkuli Lugati”, bu eser Farsça-Türkçe bir eser olarak İstanbul’da çivi yazısıyla yayımlanmıştır. Ve bu eser Saha Cevheri kitabın çevirisidir(Yarkın, 2006: 52).

“Kelurname”, Muhammed Yakub Çengi tarafından Hindistan'da Babürlülerin altıncı padişahı Evrengzib döneminde (1658-1707) yazılan bir başka Çağatay Türkçesi-Farsça sözlüktür (Kara, 2011: 44).

“Ezferi Sözlüğü” bu eser Ezfer Kuragani tarafından Lakenhu şehrinde yazılmıştır. Türkçe bir sozlük olan bu eser Lodra Kütüphanesinde saklanmaktadır (Yarkın, 2006:54).

“Fazlullah Han Lügati” diğer adıyla “Lügat-i Türk”, Fazlullâh Han tarafından 1658-1707 tarihleri arasında Hindistan’da yazılmış Çağatay Türkçesi-Farsça sözlüktür (Öztürk, 2020: 10).

“Sata-ul Sana Lügati” bu eser 1901 yılında İshak Han tarafından yazılmıştır. Altı dili olan bu eser giriş ve iki küçük bölümden oluşmuştur. Yazar kelimeleri alfabe sırasıyla dizmiş sonra Arapça ve Farsça, Türkçe, Urduca, Özbekçe, Rusça karşılığını vermiştir (Yarkın, 2006: 55).

“Senglah”, kendisinden sonraki Çağatay Türkçesi sözlüklerine kaynaklık eden ve Çağatay Türkçesinin en önemli sözlüğü olan Senglah, Mirza Muhammed Mehdi Han bin Muhammed Nasir-i Esterabadi tarafından (1758-1760) yılları arasında yazılmıştır. Üç bölümden oluşan bu eserin Mebâniü'l-Lügâ adlı ilk bölümü Çağatay Türkçesinin dil bilgisi ve yazılışına ayrılmıştır. ikinci bölüm, Nevaî'nin 12 manzum, 9 mensur olmak üzere 21 eserinden alınarak yazılan Çağatay Türkçesi-Farsça sözlüktür; üçüncü bölümde ise Nevaî'nin 12 manzum eserinde ve özellikle de Magbubu'l-İkhlâs'unda geçen Arapça ve Farsça sözcüklerle deyimlere yer verilmiştir (Rahimi, 2018: 81).

“Mekalid-i Lügati Türkiye” bu eserde Ali Şir Nevaî eserlerinin anlamını izhalamak için yazılan bir eserdir. 1853 yılında Fatih Ali İbni Kalab Sapanlo tarafından yazılmıştır. “Al Tamgay Nasiri” Türkçe-Farsça olan bu eserin yazarı Şeyh Muhammed Salih Esfahani Senglah sözlüğü esasında yazmıştır. Nasiruddin Kacara sunulmuştur(Yarkın, 2006: 56).

“Lügat-i Çağatay ve Türki-Osmani” Şeyh Süleyman Efendi tarafından İstanbul’da yazılmıştır. 1881 yılında İstanbul’da yayınlanmıştır. Bu eserde Nevaî, Fuzûlî, Mahtumkuli, Sufiullah Yar gibi yazarların şiirleri tanık olarak getirilmiştir (Yarkın, 2006: 56).

Tibyan-i Nafi: Burhanuddin KtiH eserin tercümesi Sayed Amed İntabi tarafından 13. yüzyılın başlarında Rumada uazılmıştır. Bu eser İstanbul, Bulak, Kahire gibi şehirlerde yayınlanmıştır. “Çağatay Türkçesi Lügat” Türkçe- Farsça, Farsça-Türkçe bir sözlüktür. Esgari adında da bilinmektedir (Yarkın, 2006: 59).

“Türkçe- Urduca Lügati”, Emir Hisrav Dehlavi tarafından yazılan bu eserde Türkçe sözcükler Urducaya izah edilmiştir.

“Ahmed Vefik Paşa'nın Lehce-yi Osmani” Ahmed Vefik Paşa'nın (1823-1891) Türkçe-Türkçe ilk sözlük olan, 1876'da İstanbul'da yayımlanan, birinci cildi Türkçe sözcükleri, ikinci cildi Arapça-Farsça sözcükleri içeren bu eseri çoğu kez Osmanlı Türkçesine ait çeşitli sözcüklerin eski biçimlerini ve asıl anlamlarını belirleme amacıyla bazen de böyle bir gaye gözetmeksizin birçok Çağatay Türkçesi sözcüklerini içermektedir (İbrahimi, 2018: 89).

“Elmebsut Lügati Eltabfi-ul İntifahat-ul Habab” bu eser Özbekçe Tıbbi terimleri içermektedir. 1942 yılında Basit Han Tabib tarafından yazılan bu eser 2004 yılında Dr. Mehmud Hüseyini Taşkent'te yayınlanmıştır (Yarkın, 2006: 60).

Yukarıda bahsettiğimiz sözlüklerden başka (Nisab-ul Sebyan Zere Azimi) ve bazı başka sözlükler de Türkçe sözlüklerinin açıklaması için yapılmıştır ki şuan burada ele alamayacağız. Bu konuda değinilmesi gereken bir diğer husus da Farsça-Türkçe sözlüklerin de yazılmasıdır.

Orta Asya'nın Rusya'ya bağlanmasından sonra iki dilli Özbekçe-Rusça ve Rusça-Özbekçe sözlükler hazırlanmıştır. Bunlar arasında Özbek sözlükçülüğüne katkısı en fazla olanlar Lazar' Zaharoviç BUDAGOV'un Sravnitel 'nıy Slovar' Turetsko- Tatarskih' Nareçiy 1, 2 (Sank-Petersburg 1869, 1871) ve Vasiliy Vasil'yeviç RADLOV'un Opıt' Slovary Tyurkskih ' Nareçiy 2 (Sank-Petersburg 1899) eserleridir (Karadağ, 2015). ondan sonra Özbekistan bilim adamları tarafından da Ali Şir Nevaî'nin eserlerinin açıklaması için (Ali Şir Nevaî eserleri Lügati) adlı gibi sözlükler yazılmıştır.

Son bir kaç yılda özellikle Özbekistan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığından sonra çok sayıda küçük ve büyük Özbekçe ve iki dilli üç dilli sözlükler yayınlanmıştır. Bunlardan başka son dönemlerde yazılan "Özbek Tilining İzahli Lügati" sözlüğü, Özbekistan'daki çağdaş sözlükbilim standartlarına uyumlu, büyük hacimli iki cilde yazılmıştır. Özbekistan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi Dil ve Edebiyat Enstitüsü'nde "Z.M. Marufov" yazarlar grubunun katılımıyla tamamlandı. Bu iki ciltlik sözlük, altmış

bin kelimedenden oluşmuştur. 1981 yılında Moskova'da "Rus dili" yayınları tarafından yayınlandı. Bu sözlük, adından da anlaşılacağı gibi açıklamalı bir sözlüktür. ve içinde her kelimeye geçmiş ve çağdaş şiir ve yazarlardan sayısız örnek, atasözleri, anlam ve açıklama, alfabetik sırasıyla dizilmiştir.

Çağdaş dönemde Özbekistan dışında yaşayan Özbekler Özellikle Afganistan Özbek Türkleri kendi dillerini ve kültürlerini korumak için eserler üretmişler ve bu eserlerden Afganistan sahasında yazılan sözlükler üzerine ve bu sözlüklerden biri “Nurullah Altay’ın Özbek Tili Sözlüğü” üzerine çalışma yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Afganistan Özbek Türkçesi

Özbek Türkçesi, Altay dil ailesinin bir parçası olan Türk dilinin doğu koluna yer alan bir lehçedir. Tarihî Çağatayca'nın devamı olduğu bilinen Özbek Türkçesinin kökleri diğer çağdaş Türk lehçelerinin olduğu gibi Orhun ve Yenisey yazıtlarına kadar uzanmaktadır. Özbek edebî dilinin gelişimi ve zenginliği Ali Şir Nevaî'ye dayanır. Nevaî'nin eserleri kuşkusuz Türk dilinin yüksek edebî potansiyelini gösterdiği gibi Özbek edebî dilinin de temelini teşkil etmiştir.

Özbek Türkçesi, Afganistan'ın resmî dilleri Farsça ve Peştucadan sonra konuşur bakımından, resmi olmayan rakamlara göre, üçüncü sıradadır. Afganistan coğrafyasındaki Türkler, pek çok ticarî anlaşma ve komşularıyla ilişkileri sayesinde farklı dillerle temas kurmuştur. Bu ilişkiler neticesinde Özbek Türkçesi anılan komşu dillerle sözcük alışverişinde bulunsa da halâ tarihî özgünlüğünü korumaktadır (Vatandaran, 2017: 10).

Afganistan coğrafyasında yaşayan Türk toplulukları eskiden bugüne kadar Farsça'yı da ana dili gibi iyi derecede kullanırlar. İki dil arasında çok fazla kelime alışverişi olması yanında Türk topluluklarının dilsel bir ayrım yapmadan birbirleriyle sözcük alışverişinde bulundukları da görülmektedir.

Türkçe konuşan Türk toplulukları Afganistan'ın resmî dilli olan Farsça'yı anadilleri gibi öğrenebilirler. Çünkü Farsça akademik bir dil olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte ülkede yaşayan Özbek ve Türkmenlerin diline ise hiçbir zaman resmî bir form kazandırılmadığı dikkat çekicidir. Okula başladıkları ilk günden itibaren tüm Türk toplulukları, resmî dil olan Farsça ve Peştuca ile eğitim hayatına devam ederler. Bu durum ne yazık ki kendi dillerini üst seviyede işleyememelerine neden olmaktadır. Bu nedenle yazı dili olarak kullanmadıkları Türkçe ile edebî anlamda eser vücuda getirmekte de zorluk çekmektedirler. Afganistan vatandaşı olan Türk bilimcilerinin ele aldıkları eserler önemli rol oynamaktadır.

Türk dilbilimciler, yazarlar, şairler tarafından yazılan Türkçe eserler Türkçe'yi akademik anlamda öğrenmeyen Türkler için çok önemlidir. Özbek Türkçesinin özgünlüğünü dilinde barındıran birçok tanınmış bilim adamı vardır ki onlar aynı zamanda Ali Şir Nevaî'nin de mirasını bulundukları coğrafyada korumaktadır.

Bu konu hakkında Alim Yarkın “Kitapname” adlı kitabının giriş sözünde şu bilgilere değinmiştir:

Tarihî kaynaklara göre Türkler Afganistan Coğrafyasına çok eski zamanlarda yani milattan önce gelmişlerdir (Yarkın, 2009: 8). Bu yüzden bu ülkenin siyasî, tarihî, sosyal ve askerî alanlarda ve bazı hadislerde önemli rol oynadıkları bilinmektedir. Afganistan Özbekleri, Afganistan’daki Türklerin bölgedeki hâkimiyetlerini kaybetmelerinden sonra ve devamında siyasî ve yobaz hükümdarların başa geçmesi nedeniyle sosyal, kültürel ve siyasî haklarından yoksun kalmışlardır. Ana dillerinde okuma, yazma ve yayın faaliyetlerinden mahrum kalan Özbek Türkleri bugüne kadar sözlü olarak evde ve yakınları arasında dillerini kullanma imkanı bulmuş ve bu yolla dillerini koruyabilmişlerdir. Halbuki eski Çağatay Türkçesinin devamı olan lehçelerden burada Özbek Türkçesi, hicrî 8. ve 9. yüzyıllarda edebî anlamda geliştirdiği, en yaygın yazı dilidir. Dönemin merkezî yerleşim yeri olan -Timurîler Merkezi- Herat, bugün Afganistan sınırları içerisinde yer almakta ve Özbek Türkçesi yalnızca konuşma dili olarak varlığını sürdürebilmektedir. Özbek Türkçesi eski zamanlardan bu yana medreseler, camiler, evlerde okutulmuştur. Bu durum Ali Şir Nevaî, Meşreb Safiullah Yar, Fuzulî gibi şairlerinin eserleri hem de ‘Elif Leylül-Leyl’, ‘Tutiname’, ‘Çahar Derviş’, ‘Kelile ve Dimne), ‘Şahname’, ‘Gülistan’ gibi kitapların Özbek Türkçesi’ne çevrilip okutularak ve öğretilerek devam ettirilmiştir (Yarkın, 2017: 2).

Türkçe konuşan Türk toplulukları Afganistan’ın resmî dilli olan Farsça’yı kendi ana dilleri gibi öğrenebilirler. Çünkü Farsça akademik bir dil olarak kullanılmaktadır. Ama bu ülkede yaşayan Özbek ve Türkmenlerin dili hiçbir zaman resmî bir form alamadı. Çocuklar okula başladıkları ilk günden itibaren resmî dil ile okumaya başlar ve öyle de devam ederler. Bu durum ne yazık ki ana dillerini gelişmemesine neden olur. Ana dillerini yazı dili olarak öğrenemedikleri için edebî dille ilgili eserleri anlama ve öğrenmede zorluk çekmektedirler. Bu açıdan değerlendirildiğinde Afganistan vatandaşı olan Türk bilimcilerinin ele aldıkları eserler önemli rol oynamaktadır. Türk dilbilimciler, yazarlar, şiirler tarafından yazılan Türkçe eserler Türkçeyi akademik şeklinde öğrenmeyen Türkler için önemlidir. Özbek Türkçesinin özgünlüğünü koruyabilen birçok yetişmiş ve tanınmış bilim adamı vardır. Onlar vasıtasıyla Ali Şir Nevaî’nin mirası da korunabilmektedir. Ayrıca son dönemlerde hazırlanan Özbek Türkçesi sözlükleri, Özbek Türkçesinden Farsçaya, Türkmen Türkçesinden Farsçaya yazılan sözlükler birer cesaret ve gurur örneğidir diyebiliriz. Eskiden baskıcı yönetimler ve baskıcı hükümdarlar tarafından

uygulanan yasaklamalar yüzünden bazı yazarlarımız eserlerini ve hazırladıkları sözlükleri cesaret edemedikleri için yayınlamayamamışlardı. Anca bazı eserler son yirmi yıl içerisinde ulusal hareketin sağladığı kolaylıklar sonucunda gün yüzüne çıkmıştır. Bu eserler Afganistan’da yaşayan Türk milletinin dilini öğretmek ve yaymak için önemli bir etkiye sahip olmuşlardır. Türk dilini öğretmek ve dilin söz varlığını toparlayıp kültürünü derlemek amaçlı yazılmış eserlerden biri olan Dr. Nurullah ALTAY’ın “Özbek Tilinin Sözlüğü”nin Türkiye Türkçesine aktarımı bu çalışmanın amacı olmuş ve çalışma bu çerçevede hazırlanmıştır.

1.1.Çağdaş Afganistan Özbek Edebiyatının Başlangıç Dönemi Yazarları

Oluşum ve başlangıç döneminde Çağdaş Afganistan Özbek edebiyatı baskı altında ortaya çıkmıştır. Bu dönemdeki *Huday Nazer Abir*, *Abulhayır Hayrı*, *Abdulhalim Haya*, *Abdulummin Hamid Faryabı*, *Necmuddin Ayan* gibi yazar ve şairler şiirlerini Türkçe, Farsça ve Peştunca kaleme almıştır. Yine bu dönemde Özbek Türkçesiyle yayın yapan matbaa ve yayım kuruluşu olmadığı için yazarlar ve şairler eserlerini elle yazmaya devam etmiştir. Bu el yazması eserler Türkler arasında yaygın olarak okunmaktadır.

Anadilleriyle yazarak Özbek Türkçesi ve edebiyatının gelişmesinde büyük katkıları olan yazar ve şairler arasında *Kadir Pelngpuş*, *Mevlâna Nieametullah Mehvi Kayseri*, *Cuniyduallah Hazik*, *Nadim Kaysari*, *Mukimi Andhuyi*, *Feyzi*, *Mir Alimbek Samimi*, *Nezihi Culveh*, *Gamgin*, *Mevlevi Nesret*, *Anber*, *Nefir Faryabi*, *Ergeş Oçkun*, *Niyazi Belhi*, *Mir Mohammad Amin Kurbet*, *Kari Mohammad Azim Azimi Seripuli*, *Kari Şerffiddin Şerf*, *Nazer Mohammad Neva*, *Mevlevi Abdulgani İlmi*, *Hudaynazer Abir*, *Mohammad Metin* isimleri zikredilebilir. Onlar siyasî baskılara boyun eğmeden mücadele ederek Türk dilinde edebî faaliyetlerine devam eden aydınlardır (Bashqaban 2016: 46).

Afgan Özbek Türk lehçesiyle nazım ve nesir türünde eser veren yazarlar tüm zorluklara rağmen eser vermeye devam etmektedirler. *Dr. Şefika Yarqin*, *Dr. Halim Yarqin*, *Dr. Mohammad Alim Labib*, *Dr. Salih Mohammad Rasih*, *Dr. Azizullah Faryabı*, *Dr. Zakirullah İşanç*, *Dr. Fazil Ahmet Burgit*, *Dr. Gul Ahmet Taniş*, *Doç. Nuorullah Altya*, *Dr. Fayzullah Aymaq*, *Dr. Namik Shahrani*, *Dr. Enayatullah Shahrani*, *Taşkin Behî*, gazeteci ve yazar *Rehim İbrahim* ve *Mohammed Alim Kohken*, *Mohammad Kazim Amini*, *Salih Mohammad Hasas*, *Firişte Begim*, *Gulam Sehi Vekilzade* gibi onlarca yazar ve şair Afganistan Çağdaş Türk Dili ve Edebiyatının gelişmesi ve yaygınlaşmasında büyük katkısı bulunan isimlerdir (Bashqaban 2016: 47).

1.2. Afganistan’da Özbek Türkçesi Üzerine Hazırlanan Sözlükler ve Bu Sözlükler Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Her millet kendi dilini öğretmek ve kültürünü genişletmek için kendi diline ait sözcükleri toplamış ve sözlükler üretmeye başlamıştır. Özbek Türkçesi Sözlük yazma geleneği çok eski tarihlere dayanır.

Afganistan coğrafyasında yazılan Özbekçe ya da Özbekçe-Farsça sözlükler ve sözlük yazma geleneği son zamanlarda Dr. Nurullah Altay’ın 2007’de Malizya’da basılan “Özbek Tili Sözlüğü” ile başladı. Ondan önce veya sonra büyük ve kapsamlı halde yazılan sözlükler ise Muhammad Alim Yarkın ve Şefika Yarkın’ın 2008’de Tehran’da yayımlanan “Özbekçe-Farsça Sözlüğü”; Toronto’da 2019’da basılan Dr. Faizullah Aymaq’a ait “*Farhang-i Türki Özbek-i Farsi Dari / Türkçe-Özbekçe-Farsça Darice Sözlük*”; Ahmad Sayar ve Abdul Hamid Atif’in kaleme aldığı Kabil’de 1983’te yayınlanan “Farsça-Peştuca-Özbekçe Deyimler Sözlüğü”; yayın yeri belli olmayan 2017’de basılmış olan Rahim İbrahim’in “Özbekçe-Farsça” sözlüğü; Şibirgan’da 1997’de yayımlanan Dr. Muhammed Alim Yarkın ve Dr. Şafika Yarkın’a ait “Til Kahidaları ve Sözler Tinglavi/Türki Adlar Sözlüğü, Şibirgan” sözlüğü; Tehran’da 2006’da basılan Bahrudin Şaruk’a ait “Türk Özbek Tili Örgening” sözlükleridir¹.

Yukarıda bahsettiğimiz eserlerden başka Ali Şir Nevaî’nin Muhakemetü’l Lugateyn adlı eserine ilişkin Afganistan’da yapılan bazı çalışmalar da şu şekildedir: Ali Şir Nevaî’nin Muhakemetü’l-Lugateyn adlı eserinin ilk yayını Dr. Muhammed Yakub Vahidi (1984). Kabil; ikinci yayını Turhan Gencei (1947).Tehran; eserini Arğun Tuhmaî (1984). Pakistan; esas almıştır. Üçüncü yayını, Taşkın Bahaî (2009). Kabil; dördüncü yayını ise, Salih Muhammed Hasas (2010). Mezar-i Şerif.

Afganistan Özbek Türkçesi ağızıyla yazılan eserlerin genel itibariyle Afganistan’da neşredildiği görülür. Bu ağızla yazılan eserler genellikle Afganistan toprakları dışında da yayınlanmıştır hatta bu eserin birçoğu daha çok yurt dışında basılmıştır.

¹ Dr. Nurullah Altay’ın (2007). *Özbek Tili Sözlüğü*, Malizya; Muhammad Alim Yarkın ve Şefika Yarkın (2008). *Özbekçe-Farsça Sözlüğü*,Tehran; Dr. Faizullah Aymaq (2019). *Farhang-i Türki Özbek-i Farsi Dari / Türkçe-Özbekçe-Farsça Darice Sözlük*, Toronto; Ahmad Sayar ve Abdul Hamid Atif (1983). *Farsça-Peştuca - Özbekçe Deyimler Sözlüğü*, Kabil; Rahim İbrahim (2017). *Özbekçe-Farsça*; Dr. Muhammed Alim Yarkın ve Dr. Şafika Yarkın (1997). *Til Kahidaları ve Sözler Tinglavi / Türki Adlar Sözlüğü*, Şibirgan; Bahrudin Şaruk (2006). *Türk Özbek Tili Örgening*, Tehran.

Afganistan çağdaş bilim adamları tarafından yazılan bazı dar ve geniş kapsamlı bazı sözlük derlemeleri şu şekildedir:

Ali Şir Nevaî'nin Muhakemetü'l-Lugateyn adlı eserinin ilk yayını Dr. Muhammed Yakub Vahidi tarafından 1984'te Kabil'de yapılmıştır. Yetmiş yedi beyitlik bu eser iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yazar yüz adet sözcüğü örnek alarak Özbekçe ve Farsça'yı kıyaslamakta ve bu sözcüklerin Farsça'da olmadığını vurgulamaktadır. Türkçe fiilleri de ele alan eserde onların birçok anlama geldiği de belirtilmektedir. İkinci bölümde ise yazar Nevaî'nin eserleri hakkında bilgi vermekte ayrıca Özbek Türkçesinin çeşitli bedii metinler ve şiir yazmak için çok uygun olduğunu söylemektedir. Bu eserin hazırlanmasında başka ülkelerde yazılan nushalardan da yararlanmıştır (Yarkın, 2017: 98).

Eserin ikinci yayını 1947'de Tahran'da Turhan Gencei tarafından yayınlanmıştır. Bu eser, Arğun Tuhmenei esas alınarak 1984'te Pakistan'da yayınlanmıştır. Altmış beyitten oluşan bu eserde yüz adet fiilin anlamı da verilmiştir. Çevirmen eserde detaylı bir önsöz yazarak Nevaî'nin hayatı, eserleri ve bu eserlerin Türk dilinde büyük bir öneme sahip olduğunu dile getirmiştir. Eseri hazırlayan Turhan Gencei'nin çevirisini doğrulayarak eserin en sonunda tüm düzenlemeleri karşılaştırmalı bir cetvelde göstermiştir.

Üçüncü yayın ise, Taşkın Bahî tarafından 2009'da Kabil'de hazırlanıp yayımlanmıştır. Altmış beş beyitten oluşan bu eser, 2000 yılında Taşkent'te yayınlanmış, Ali Şir Nevaî'nin eserlerinin 16 cildinden faydalanmıştır. Yazar, bu eserde 98 tane sözcüğün yakın anlamını da yayınlamıştır (Yarkın, 2017: 99).

Dördüncü yayın ise, Salih Muhammed Hasas tarafından 2010'da Mezar-i Şerif'te "Til Kaîdaları ve Sözler Tinglavi" adıyla yayımlanmıştır. Bu eser 140 beyitten oluşmaktadır. Bu eserde Yazar Afganistan Özbekleri arasındaki kullanılan sözcüklerin Farsça'da eşdeğerinin olmadığını belirtmektedir. Yazar yaklaşık 900 Özbekçe sözcüğü Nevaî'nin Muhakemetül Lugateyn eserini esas alarak ve onun kullandığı yöntemi kullanarak vermiştir. Eser sonunda yazar iki tane Özbekçe ile yazılmış ve hiç Farsça ve Arapça kelime kullanılmamış şiiri de eklemiştir (Yarkın, 2017: 100).

Muhakemetü'l-Lügateyn'i konu alan çalışmalar haricinde Afganistan sahasında yazılmış az da olsa sözlük çalışması göze çarpar.

1.2.1. Ferheng-i Türk-i Özbek-i Farsi- Dari

“Türki Özbek-i Fars-i Dari” , Dr. Faizullah Aymaq’ın 40 yıllık derlemelerin sonucu ortaya çıkmış olan bu sözlük Afganistan’da kullanılan Arapça esaslı Özbek alfabesi ile yazılan sözcük yanında Latin harfi ile de gösterilmiştir. Bu eser Özbek Türkçesinin edebî ve tarihî eserlerinin sözlerinin tanımını içerir. Bu sözlük genellikle Afganistan Türkleri’nin Türkçe Sözcükleri ve özellikle Özbekçe Türkçesi, Türkmen Türkçesi sözcüklerini kapsamaktadır. Afganistan Türklerinin çok zengin ve tamamlayıcı kültürünün bir köşesini göstermektedir. Bu sözlük Özbek Türkçesinin edebî ve tarihî eserlerinin sözlerinin tanımını ve anlamını içermektedir. Bu eser aynı zamanda çeşitli Farsça, Arapça ve Avrupa kelimelerinin anlamlarına, yorumlarına ve tarihsel açıklamalarına da sahiptir. Bu sözlük, Özbekçe-Farsça-Darice Türkçesinin edebî kelimelerinin büyük bir bölümünü tam anlamıyla, şiir ve bunlarla ilgili bilgileri içermektedir. Bu kitabın her biri 800 den fazla sayfadan oluşan iki cilt halinde mevcuttur. Bu sözlük içerisinde Arapça kelimeler sıklıkla görülmektedir. Genel olarak bu sözlükteki sözcük sayısı 40.000 kelimedir. 4551 sözcüğü ise “Özbek Türkçesi- Farsça Yerel Sözlüğü”, “Peştucada kullanılan Türkçe ve Moğulca kelimeler”, “Türkmence-Farsça kelimeler”, “İstanbul Türkçesi Öğretimi Sözlüğü”, “Azerice-Farsça Sözlüğü, Farsçada Kullanılan Öz Türkçe Kelimeler”, “İran ve Afganistan Farsçasında Kullanılan farklı kelimeler” adlı sözlükler ve küçük derlemelerden kullanmıştır. Ancak latince sözcüklerin Farsça ve Türkçe kelimelerin etimolojisi gösterilmiş ama başka Latince, yunanca, Rusça gibi diğer dillere ait sözcüklerin etimolojileri verilmemiştir.

Farhang-i Özbek-i/Fars-i Dar-i ‘da bazı önemli makaleler Afganista’nın önemli yazarlarından ele alınmıştır. Tarihte geçen önemli insanlar Emir Ali Şir Nevaî gibi adamların hayatları ve feth ettikleri ülkeler de kaleme alınmıştır.

Eşref Gani Ahmadzai ve feyzullah Aymak’ın Ali Şir Nevaî’nin 575. yıl dönümü adına düzenledikleri uluslararası sempozyomda yaptıkları konuşmanın metni de bu eserin dahil edilmiştir.

Sözlüğün kuralları düzenlemesi ve hazırlamasının ilk aşamasında iki ciltlik Özbek Tilining İzhalı lughati (1981). Mokova. Dr. Nurullah Altay’ın Özbek Tili Sözlüğü (2008). Malezya, adlı eseri ve sayra sözlüklerden yararlanmıştır.

Bu sözlükte yer alan kelimeler bir yandan Farsça’ya çevirilmiş öte yandan benzer sözlükler bu sözlüğe dahil edilmiş ve anlamları tanınmış şairlerin şiirleri örneklerle anlatılmıştır.

Mühendis Naibi'nin "Azar Vaje Asli Türki Der Farsi" adlı eseri, Prof. Dr. Enayatulla Shahrani'nin yazdığı "Lughati Amiyana-i Özbeki-i Shahrani" 2008. Pakistan" adlı eseri ve Ali Şir Nevaî'nin "Muhakemetü'l Lügateyn" adlı eserden alınmıştır.

Afganistan'da konuşulan resmi dillerden olan Peştuca'da eserler veren ve Afganistan'ın en ünlü ve mistik şairlerinden biri olan Rahman Baba hakkında da bilgi verilmiştir(Aymaq, 2017: 4).

1.2.2. Farhang-i Özbek-i Farsi

Afganistan'da kullanılan Arapça esaslı Özbek alfabesi ile yazılmış olan bu sözlük, Muhammad Alim Yarkın ve Şefika Yarkın tarafından hazırlanmıştır. Bu eserin ilk basını (Tehran. 2008) yılında yayımlanmıştır. İki ciltlik 40.000' a yakın sözcükten oluşturulmuştur. Afganistan'da Özbekçe Farsça yazılmış ilk sözlüktür. Sözlüğün bütün metni internette yeni neslin kitaba ulaşmadıkları zaman internete bakıp sözcüklerini çevirebilmeleri için mevcuttur. Sözlüğe alınan kelimeler alfabe sırasında verilmiş olup genellikle sözlüğün sözlüğü şeklinde dizilmiştir. Arap Elif-ba sırasına göre olan sözlükte madde başları Arap alfabesiyledir, yanında sözcüğün Latin harfli biçimi yani yazıçevrimi yer alır.

Bu sözlük çağdaş Özbekçe ve Farsça edebî dillere dayanan ilk iki dilli Özbekçe-Farsça sözlüktür. Ve özellikleri şöyledir:

1. Kapsamlı olduğu için bu sözlük tüm sözcüklerin gramer yapısını, kelime çeşidini, ana anlamını, metaforik anlamını, kelimelerin kullanım alanlarını, bir veya daha fazla örnekle göstermiştir.
2. Sözlü örnekler, deyimler ve atasözleri karşısında gerçek anlamları değil, Farsça karşılığı getirilmeye çalışılmıştır.
3. Girişte her kelimenin ayrı bir gramer kimliği (isim, sıfat, zarf) gibi ayrı bir numra ile getirilmiştir. Ve anlam karışıklığından kaçınılmıştır.
4. Afganistan Özbek Türkçesiyle kullanılan bir kelimenin biçim veya anlamındaki farklılıkları (AF.) kısaltması ile gösterilmiştir.
5. Afganistan Özbekçe şivesi ile kullanılan bazı önemli sözcüklere de getirilmiştir.
6. Eski şairlerden az örneklendirme yapılmıştır onun yerinde edebî dilinde yer alan besit kelimeler kullanılmıştır.
7. Mümkün olduğunca, kelime inşa eden sözcükler ve ekleri bu sözlük içinde getirilmeye çalışılmıştır.

8. Son iki yüz yılda özellikle Özbekistan'ın bağımsızlığından sonra Özbekçe'ye giren bazı yeni sözcükler de bu sözlük içinde getirilmiştir (Yarkın , 2008:5).

Bu eserin içinde yer alan sözcükler: Edebiyat, Tasavvuf, Sosyoloji, Zooloji, Hukuk, Komut, Din, Piskoloji, Matimatik, Dilbilim, jeolji, Biyoloji, Siyaset, Kimya, Hal Kültürü, Fesefe, Fizik, Botanik, Metafor, Antropoloji, Mikanik, Mantık, Sanat, Müzik, AstroNumi, Askeri, Sport, Geometri gibi alanların kelimeleri bulunur (Yarkın, 2008:6).

1.2.3. Türki Adlar Sözlüğü

Bu eser (1997. Şibirgan) yılında Dr. Muhammed Alim Yarkın ve Dr. Şefika Yarkın tarafından yazılmış Türkçe adlar sözlüğüdür. 88 beyitten oluşan bu eser Cevizcan Kültür Başkanlığı tarafından yayımlanmıştır. Bu eser yeni dünyaya gelen kız çocuk ve erkek çocuklara ad seçmek veya kurumla, mağaza ve derneklere isim seçme konusunda yardımcı olmaktadır. Eserde iki binden fazla güzel adlar ve sözcükler alfabe sırasıyla verilmiştir. Sözcükler bir veya birkaç anlamla izah edilmiştir. Eserin giriş kısmında büyük alimlerin isim seçme konusundaki görüşleri; Özbeklerin arasında dinî, tarihî, millî ve geleneksel ad koyma gelenekleri hakkında detaylı bilgi verilmiştir (Yarkın, 2017: 84)

1.2.4. Türk Özbek Tili Örgening

Bu eser Bahruddin Şaruk tarafından 2006. Tehran'da yazılmıştır. 150 beyitin yer aldığı eser üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Türk dili ve lehçeleri hakkında kısaca bilgi vererek Türklerin tarihî özellikle Afganistan'da yaşayan Türklerin eski tarihî ve durumu hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümü ise sözlüktür. Sözcükler Arap alfabesi ile dizilmiştir. Her bir sözcük bir veya iki Farsça anlam ile açıklanmıştır. Üçüncü bölümünde ise günlük kullanılan sözcükler ve ibarelerin Farsça karşılığı verilmiştir (Yarkın, 2017: 83.)

1.2.5. Afganistan Özbekçesi Türkçe Sözlük

2002 yılında Türkiye'de Mevlüt Güntekin ve Muhammed Asıf Yoldaş tarafından hazırlanmıştır. 248 sayfadan oluşan bu eser esas itibarıyla Serpul vilayeti Özbek Türkçesi esas alınarak hazırlanmıştır. Bu sözlüğün hazırlanması sırasında Uzbek English Dictionary (Waterson 1980) adlı eser gözden geçirilerek çalışmaya yeni kelimeler ilave edilmiştir. Sözlüğün hazırlanmasında Borovkov'un sözlüğü de (Uzbeksko-russkiy slovar', Moskova 1959) özellikle müracaat edilen çalışmalardan biri olmuştur. Sözlüğün sonuna yer isimleriyle erkek ve kız isimleri ilave edilmiştir (Güntekin, Yoldaş, 2002).

1.2.6. Özbekçe Sözlüğü

Nurullah Altay'ın 2007 yılında Malezya'da Cihan-I Hemkarlıklar İdaresi tarafından basılan bu eseri 430 beyitten oluşmuştur. Arap alfabesi esaslı bir sözlüktür. Dolayısıyla: bu eser Özbek Türkçesiyle kaleme alınmış tek dilli bir sözlüktür.

Eserin 5. sayfasından 8. sayfasına kadar sözlüğün düzenlenmesi hakkında, 9.-16. Sayfalar arasında önsöz Türkçe sözlükçülük ve bu sözlük hakkında görüşler, 17.- 47. Sayfalar arası Özbekçe imlânın düzeltimesi gereği ve Özbek Türkçesi grameri açıklanmıştır. 49. sayfasında ise kısaltmalara yer verilmiştir.

Sözlük 1000'a yakın sözcük ve terimden ibarettir. Sözcükler Arap alfabesine göre sıralanmıştır. Sözlükte temel sözcükler alfabetik sırayla verilmiş, her bir temel sözcükten türetilen yeni sözcükler temel sözcükten hemen sonra getirilmiştir. Sözcüklerin etimolojisi gösterilmiştir. Sözcükler şekil bilgisi açısından ele alınmamış, ancak sözcüklerin birkaç anlamı örneklerle izah edilmiştir. Bu sözlükte esas alınan kaynaktan ziyade Afganistan Özbeklerinin kullandığı sözcükler verilmiştir. Yazar 47. ve 100. sayfalar arasında Özbek Türkçesinin imlâsının düzeltilme gerektiğiyle ilgili önemli bilgiler ayrıntılı bir şekilde vurgulanmıştır; Afganistan'ın Özbek Türkçesinin ses ve şekil bilgisi kurallarını örneklerle ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır. Bununla beraber Afganistan Özbeklerinin yeni alfabe yazısını kullanmak için teşvik etmiştir.

Nurullah Altay Sözlüğün düzenlenme amacını şu şekilde belirtmiştir: *Sözlük yayımlanması, bir dilin sözlüğünün hazırlanması o dilde yayınlanacak akademik, siyasî, felsefî, edebî eser ve çalışmalara kaynaklık edecektir. Fakat yazık ki Afganistan Özbekleri bundan yoksundurlar. Bu kadar zengin ve eski bir tarihe sahip olan Afganistan Türklerinin durumu böyle. Ne yazık ki Afganistan dışında yazılan Özbek Türkçesiyle yazılmış kitaplar, internet sitelerinde olan kitaplar ve makaleler, Kiril veya Latince alfabeleriyle yazıldığı için bunlardan yararlanmak bize nasip olmuyor. Halbuki Farslar kendi dillerinde yayınlandığı için bu eserden faydalanırken bizim çektiğimiz zorluğu çekmiyorlar. Afganistan'da mevcut sosyal ve siyasal problemlerin yanı sıra Özbek Türkçesinin yeterince işlenmemesi de Afganistan Türklerinin temel problemleri arasında sayılmalıdır.*

Eskiden Afganistan'da Özbek Türkçesinin resmî dil olarak tanınması bir yana bu ülkede Türklerin yaşaması bile faşist hükümdarların zoruna gidiyordu. Ancak bu yurda

demokrasinin gelmesiyle beraber Özbek Türkçesinin resmî olarak yer verilmesi onun gelişmesini de sağladı. Özbek Türkçesine anayasada yer verilmesi onun gelişmesine yol açtı. Bu yüzden biz de demokrasinin ilk semeresi olarak Özbek Türkçesine resmîlik makamı verilmişken bu dilin gelişmesi yolunda ilk adımı atma gereği hissedip bu sözlüğü hazırladık bulduk.

Nurullah Altay Özbek Türkçesi Sözlüğü adlı eserinde sözlüğe dahil ettiği sözcüklerin seçimi üzerine şu değerlendirmelerde bulunur:

1. Afganistan Özbekçe şivesinde unutulmuş ya da genellikle kullanılmayan ve klasik edebiyatta kullanılan bazı öz Türkçe sözcükler kullanılmıştır: *siğınmâk* / *ibâdat kılmâk*, *parastiş kılmâk* vb.
2. Özbek Tilining İzahli Lügati'nde bulunmayan ancak Afganistan şivesinde kullanılan sözcükler sözlükte yer almıştır: *kârs* (*işarp*), *belli* / *malum* vb.
4. Sözcükleri izah ederken kısaltılması ve kolaylaştırılmasına önem verilmiştir.
5. Kolayca anlaşılan sözcüklere örnek verilmemiştir. Ama zor ve metaphor barındıran sözcükler örneklerle anlatılmıştır. Örneklerde makale ve deyimlerden faydalanılmıştır.
6. Sözlükte alfabetik olarak sıralanan sözcük köklerinden türetilen yeni sözcüklere kök sözcükten sonra yer verilmiştir. Demek ki türetilen sözcükler ondan türeyen kökten sonra alfabe tertibiyle yerleştirilerek genel alfabetik düzene dahil edilmemiştir: *bâsmâk*, *bâşkin*, *bâşkinçilik*, *bâsma*, *bâsmâhâna*, *basık*, *bâsiklik*, *bâsim*, *bâsimli*.
7. Türkçe olmayan sözcüklerin etimolojisi: *âşina* (*f.*), *isbât* (*a.*), *agust* (*l.*)...
8. Bazı sözcüklerin fonetik açıdan Türkçesinin edebi dilden, Afganistan şivesinden farklılaşan telaffuzları da madde başında şu şekilde gösterilmiştir: *âbisin* / *âvisin*, *oğlâk* / *oğlâk tavân* / *tâbân*...
9. Sözlükte fiillerin etken ve edilgen şekilleri de yer almaktadır.
10. Sözlük, Afganistan Bilimler Akademisi tarafından onaylanmıştır. Sözcüklerin yazıda ifade edilmesini kolaylaştırmak için her bir sözcük Latince harfler ile gösterilmiştir: *indamâk* / *اینده ماق*.

Sözlüğün başında Özbekçenin imlasını düzeltmeye niçin ihtiyaç duyulduğu üzerine açıklamalar yapıp Arap alfabesi temelli Özbek Türkçesinin imlâsına dair bazı

eksiklikler örneklerle gösterilmiştir. Daha sonra Özbek Türkçesinin grameri de kısaca anlatılmıştır.

Nurullah Altay sözlüğün giriş kısmında Afganistan Özbek Türkçesinin imlasının düzeltme gereği ve Arap alfabesi esaslı Özbek Türkçesinin sorunlarını aşağıdaki gibi belirtmiştir:

Afganistan Özbek Türkçesinin İmlasının Düzeltilmesi Gereği

Harfler dil seslerin yazıdaki karşılığı olduğu için hiçbir zaman sorunsuz değildir ve hiçbir alfabe ses sistemini yüzde yüz karşılığını vermemektedir. Dilbilimcilere göre dillerin hepsi kendi alfabesine sahip değildir. Çünkü dünyadaki yazı alfabeleri on beşten fazla değildir. Buna göre asıl konumuz Arap alfabesine gelem. Bu alfabe yüz yıllar boyunca çoğu Müslüman milletin yaygın alfabesi olmuştur. Lakin her bir dil kendine has sese sahiptir. Şöyle ki belli bir dilin savuncuları kendi dilleri için belli bir alfabeyi kabul ederler, kabul etikleri o alfabenin kendi dillerinin kendi ses sistemine uygun olması gerekir. Örnek olarak Farsçayı ele alalım, dillerine has sesleri yazıda ifade etmek için (پ, چ, ژ, گ) gibi harfler yaratmışlar. Peştuca da aynı şekilde kendi ses sistemine has harfler eklemiştir. Peki şimdi de Arap alfabesiyle yazılan Özbek Türkçesinin durumunu ele alalım:

Bildiğiniz gibi her dil ünlü ve ünsüz seslerden oluşur. Bu seslerden ünlüler biraz daha yetkiye sahiptir. Şimdiki Özbek Türkçesinde altı tane ünlü (â /ä / e / i / u / ö) mevcuttur. Fakat Arap alfabesinde bunlardan dört tanesinin işaret karşılığı (و, ا, آ, ی) var.. Eğer bir dil için kabul edilen bir alfabe o dilin ses değerlerinin karşılığını ifade etmede yetersiz kalıyorsa o dili öğrenmek ve öğretmek daha da zor olacaktır.

Özbek Türkçesinin Arap Alfabesiyle Gösterimindeki Sorunlar

Özbek Türkçesine ait seslerin yazıyla gösterimindeki belli başlı sorunların ilki: Birincisi (ö),(u),(v) harfleri için sadece (و) işareti kullanılmaktadır. Bu durum dildeki birçok sözün tellafunu zorlaştırmaktadır.

اوز (üz), اوز (uz), ماق (uz).

سوت (söt), ماق – سوت (sut).

بور (bör), بور (bur), ماق (bur).

اوى (uy), اوى (öy).

Aynı şekilde (i) ve (e) sesleri için de Arap alfabesi temelli Afgan Özbek Türkçesi yazı sisteminde sadece bir işaret kullanılmaktadır:

بير (bir), بير - ماق (ber):

ايس (is), ايس (es).

بيت (bet), بيت - ماق (bit).

Nurullah Altay her sese bir harf temelinde Afgan Özbek alfabesinde şu düzeltmenin yapılmasını önerir: (Ā) için (ā), (ا, آ) için (a), (ى, ي) için (i), (ي, ي)

için (e), (و, و) için (u), (و, و) için (ö).

İKİNCİ BÖLÜM

Sözlük Aktarma

2.1. â / آ : Özbek alfabesinin ilk harfi elif şeklinde telaffuz edilir. Söz başında “â (î)”, söz ortasında ve sonunda “a (ـ)” ve “a (ا)” şeklinde kullanılır. **2.** Haykırış, sevinç gibi kelimelerde kullanılır. Örnek *آقندى گوزل منظره!* “A, ne güzel bir manzara!”.

âbâd آباد (f.) Gelişim, özel kurulmuş ya da gelişmiş bir şehir ya da bir yer.

âbâdlaşmâk آبادلشماق: Abadlaşmak, gelişmek, kuruluş.

âbâdân آبادان (f.): Çok daha güzel hale gelmek, güzelleşmek, gelişmek.

âbâdânçilik آبادانچىلىك : Bir ülkenin gelişimi, gelişmiş yerler.

âb-i hayât آب حیات (f. + a.): Hayat suyu, efsanelere göre bu sudan içen kişinin sonsuza kadar yaşayacağına inanılır.

âbida آبده (a.) Anıt, mimarlık.

âbru آبرو (f.) Onur, şeref, başkasının birine gösterdiği saygıya dayalı kişisel değer.

âbrusiz آبروسىز 1. Değersiz, değerini kaybetmiş, kıymetsiz, **2.** Şerefsiz.

âbrusizlanmâk آبروسىزلانماق: Şerefsizlenmek, hürmet ve saygısını yitirmek.

âbruli آبرولى Şerefli, hürmetli, itibarlı.

âb-u havâ آب و هوا (f. a.) Hava durumu.

âbisin آبىسىن İki erkek kardeşin eşlerinin birbirlerine göre durumu, elti.

âppâk آباقى Bembeyaz.

âpa آپه 1. Ailenin en büyük kızı abla, kendinden büyük kadınlara söylenen saygı sözü. **2.** Anne.

ât ات 1. At, atgillerden, binme yük çekme, taşıma vb. hizmetlerde kullanılan tek tırnaklı hayvan, **2.** Ad, isim.

âtđaş آتداش Adaş, adları aynı olanlardan her biri.

âtli آتلى Adını taşıyan, isimli, adlı.

âtbaķâr آتباقر Atların bakıcısı.

âtaş آتش (f.) Ateş, ısıtmak ya da pişirmek için kullanılan yer ve ye araç.

âtaş parast آتش پرست (f.) Ateşe tapan.

âtaşfişân آتش فیشان (f.): Volkan.

âtaşkesin آتشكيسين (f.): Ateşkes.

âteşgir آتشگیر (f.) Ev malzemelerinden biri, alev vs. almakta kullanılan demir bir alet, kürek.

âtaşnafas آتش نفس (f. + a.) Nefesi ateş gibi sıcak, nefesi çok derin çekmek.

âtaşin آتشين (f.) Ateşli, heyecanlı, coşkulu.

âtķulâķ آتقولاق 1. Atın kulağı gibi büyük kulağı olan **2.** Keskin yani iyi duyan kulak.

âtlanmâķ آتلانماق 1. Yolculuk için hazırlanmak, **2.** Hazırlanmak.

âtmaķ آتماق Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak, atmak.

âtım آتيم 1. Atış mesafesi mesala ok atmak **2.** Maraş otu. Nicotiana rustica, Nicotiana cinsine bağlı bir bitki türü. Bu otun ağza konulup bir defalık emildiği miktar.

âta آتہ 1. Baba 2. Saygın ve hürmetli, yaşı büyük olan kişi 3. Evlatlarının atalarına sevimli seslenişi.

âtalik آتہ لیک: Çeşitli maddî ve manevî yardımlar vesilesiyle sosyal bir görevi yerine getirmek.

âtalik آتہ لیک: Ataya yakışır davranış, babalık.

âç آچ: 1. Aç, yemek yemesi gereken, tok karşıtı, 2. Gözü doymaz, haris.

âçlık آچ لیک: Aç olma hali, aç olma durumu.

âçikmâk آچیکماق: Acıkmak, yemek yeme gereksinimi duymak.

âçköz آچ کوز: Açgözlü, doymayan.

âçmâk آچماق: Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek, engeli kaldırmak, açmak.

âçkiç آچیک: Konserve, ısı ile sterilize edilerek uzun zaman saklanabilecek biçimde kutulanmış yiyecek.

âçmas آچمس: Satranç oyununda şahı koruyan taşlardan birinin yerinden oynatılmaması durumu.

âçik آچیک: 1. Açılmış, kapalı olmayan, kapalı karşıtı, engelsiz, serbest, 2. Bir olayı hoşgörüyü karşılayabilen 3. Kolay anlaşılır vazih.

âçikça آچیکچه: Gizli bir yönü kalmaksızın, kolay anlaşılır bir biçimde, alenen, aşikar.

âçığı آچینی: Söylediğini açıkça söyleyen.

âçilmek آچیلماق 1. Açmak, açma işine konu olmak, 2. Sıkılması, çekinmesi, tutukluğu kalmamak, 3. Gereken güce ulaşmak 4. Ferahlamak.

âçilip sâçilip آچیلپ ساچیلپ: Mutluluk, güler yüz ile gülüp oynamak.

âçimâk آچیماق (bk.): Mayalamak.

âhır آخر (a.): Son, bir olayın en sonu, ahiri.

âhırgi آخیرگی: En son, en sondaki, mesala haftanın en son günü.

âhırlamâk آخیره ماق: Azaltmak, tamamlamak, sonlandırmak.

âhırat آخرت (a.): İnsanın öldükten sonra dirilip sonsuza dek kalacağı ve Tanrıya hesap vereceği yer, öbür dünya, öteki dünya; ahiret.

âdâb آداب (a.): Edep sözünün çoğulu, resm ve adetler, usul ve yöntemler.

âdâbli آدابلی: Terbiyeli, edepli, kibar.

âdras آدرس (a.): Bir kimsenin oturduğu yer, adres.

âdam آدم (a.): 1. Dünya üzerindeki ilk insan, Havva'nın eşi, 2. Yapılan her türlü işte üstün olan zat, 3. Hizmetçi.

âdamgarçilik آدمگرچیلیک: İnsanlık.

âdamizad آدمی زاد (a.): İnsan, ademoğlu,

âdim آدیم: Yürümek için yapılan ayak atışlarının her biri, adım.

âdimlamâk آدیملماق: Adım atmak.

âral آرال: Dört yandan suyla kaplı kara parçası, ada.

âram آرام: Sessizlik, sakinlik, rahat, yavaş.

ârt آرت: 1. Bir şeyin öbür yüzü, arka, geri, 2. Arkada bulunan.

ârttirmâk آرتتیرماق: 1. Artırma işi yapılmak, artmasını sağlamak, az bir şeyi çoğaltmak, 2. Kazanmak, mesela arkadaşları çoğaltmak.

ârttırma آرتتیرمه: Arttırmak işi.

ârtmâk آرتماق: 1. Artmak, çoğalmak, değeri yükselmek, 2. Fazlalaşmak.

ârtık آرتیق: Çok fazla, mesala "Canımdan artık sevemen / Canımdan çok seviyorum".

ârtiḳça آرتیقچه **1.** Çok, standarttan daha fazla, gerekenden daha fazlası, **2.** Yararsız, gereksiz, boşuna.

ârtmâḳ آرتماق: Bir aracın arkasına ya da üstüne yük atmak, yerleştirmek, yüklemek.

ârzu آرزو **(f.):** Emel, ümit, istek.

ârziḳmâḳ آرزیقماق: Sabırsızlık.

ârşif آرشیف: Eski yazıları saklamak için kullanılan yer, belgelik, arşiv.

ârḳä آرقه: **1.** Bir şeyin temel tutulan yüzünün tam ters yanı, ön karşıtı, arka, **2.** Geri kalan bölüm. **3.** Art, **4.** Otururken sırtın dayandığı yer.

ârḳma-ârḳä آرقمه آرقه: Art arda, birbirinin arkasından, peş peşe.

ârḳälamâḳ آرقه له ماق: Arkalamak, arkasına almak, yüklenmek.

ârmân آرمان **(bk.):** Hedef, amaç.

âra آره: Ara, iki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, aralık, boşluk, mesafe.

âralamâḳ آره له ماق: **1.** Aralamak, iki şey arasında açıklık oluşturmak, az açmak, **2.** Aralıklı olarak bulunmak.

âraliḳ آرله لیق: Aralık, iki şey arasındaki mesafe.

ârasira آره سیره: Ara sıra, bazen.

âriḳ آریق: Zayıf.

âriḳlamâḳ آریق له ماق: **1.** Zayıflamak **2.** Azalmak, **3.** İstendiği kadar değil, oldukça az.

âzḳilik آزچیلیک: Azınlık, çoğunluk karşıtı.

âzgın آزغین: Kilosu az olan, zayıf, kilosuz.

âzlik آزلیک: Az olma durumu, azlık.

âzaymâḳ آزه یماق: Azalmak, az denecek bir miktara inmek.

âzâd آزاد **(f.):** Özgür, herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya, şarta bağlı olmayan, hür.

âzâdlik آزادلیک: Özgürlük.

âzâr آزار **(f.):** Taciz, bir kişiyi zihinsel ve fiziksel yönden rahatsız etmek.

âzârlanmâḳ آزارلنماق: Rahatsız olmak, huzursuz olmak, azap çekmek.

âzmâḳ آزماق: Azalmak, kilo vermek.

âzmâḳ آزماق: Doğru yoldan ayrılmak, sapmak.

âzuḳä آزوقه: Yemek, azık.

âziḳ آزیق: Gereken yiyecek ve içecek şeyler. Yemiş, yem, azık.

âziḳlanma آزیقلنماق: Yemek yemek.

âsân آسان **(f.):** Sıkıntı çekmeden yapılabilen, zahmetsiz, kolay, sıkıntısız.

âsânlaşmâḳ آسانلشماق: Kolaylaşmak.

âsânlikça آسانلیکچه: Sıkıntı çekmeden, güçlüklerle uğramadan, kolaylıkla.

âst آست: Alt.

âstâna آستانه **(f.):** **1.** Eşik, kapı boşluğunun alt yanında bulunan alçak basamak, **2.** Başlangıç yeri, başlangıç Nuktası yakını.

âstin- ustin آستین اوستین: **1.** Üst üste, iki katlı, kat kat, **2.** Harap, viran.

âsmâḳ آسماق: **1.** Asmak, **2.** Pişirmek, örnek: *kazan asmak* / yemek pişirmek.

âsmân آسمان **(f.):** Gökyüzü, sema, felek.

âsmânöpar آسمان اوپر: Çok yüksek, zirve.

âsuda آسوده **(f.):** Rahat, sakin.

âş آش **(f.):** Yemek, hamur ile yapılan su içinde kaynatılıp yenilen yemekler.

âşpaz آشپز **(f.):** Aşçı.

âşpazhâna آشپزخانه: Mutfak.

âşpazlik آشپزلیک: Aşçının yaptığı iş.

âşamâk آشه ماق: El ile ağza atmak, yemek.

âşpiçâk آشپچاق: Büyük bıçak, et kesmek için kullanılan özel bıçak.

âştâhta آشتخته (f.): Hamurlu yemekleri yapmak için özel tahta.

âşhâmir آشخیمیر (f.a.): Hamurlu yemeklerin hazırlanması için yoğurulmuş sert hamur.

âşkâtiğ bolmâk آشقتیق بولماق: Birisiyle arkadaşlık etmek, iyi bir ilişkiye sahip olmak, sosyal olmak.

âşkâr آشکار (f.): Aşkar, açık, belli.

âşmâk آشماق: Süre geçmek, bitmek, sona ermek, artmak.

âşik آشیق: Standarttan daha fazla, çok fazla. Örnek: *Mafile yuzden âşik nafar iştirâk etdi* / Programa yüzden fazla kişi katıldı”.

âşikça آشیقچه : Gerekli olandan fazla artınca, gereksiz, yararsız.

âşnâ آشنا (f.): Arkadaş, ortak, tanık.

âşik آشیق: Aşık kemiği.

âşikmâk آشیقماق: İşini hızlı yapmak, çabuk hareket etmek.

ârima آغریماق: Ağrıma, vücudun bir yeri ağrılı durumda olmak.

âgriğ آغریق: Ağrı, vücudun herhangi bir yerinde duyulan şiddetli acı.

âgrinmâk آغرىنماق: Hoşnutsuz şekilde bir işi becermek, üzölmek.

âgzaki آغزه کی: Sözlü.

âgmâk آغماق: Akmak, bir yere yönelmek.

âgü آغو: Zehir.

âgüli آغولی: Zehirlenmiş, zehirli.

âgä آغه: Abi, en büyük erkek kardeş.

âgä- ini آغه اینی: Abi kardeş.

âgır آغیر: Ağır, çapı boyutu büyük olan; güç; ciddi; davranışları yavaş olan.

âgırayâk آغیر آياق: Gebe, hamile.

âgırlaşmâk آغیرلشماق: Ağır duruma gelmek, ağırlaşmak.

âgırlık آغیرلیک: 1. Ağırlık, ağır olma durumu, 2. Terazilerde tartma işi yapılırken bir kefeye konulan nesne, 3. Sıkıntı, ağırbaşlılık, etki, zorluk, güçlölük.

âgız آغیز: Ağız, kapların veya içi boş şeylerin açık tarafı. Koy körfez, liman vb. yerlerin açık tarafı. Çıkış yeri.

âgıl آغیل: Evcil küçükbaş hayvanların barındığı çit veya duvarla çevirili yer, ağıl, arkaç.

âfat آفت (a.): Afet, külfet, çeşitli doğa olaylarının sebep olduğu yıkım.

âftâb آفتاب (a.): Güneş.

âfarin آفرین (f.): Övme, taktir, beğenme vb. duyguları belirtmek için söylenen söz, bravo, aferin.

âk آق: 1. Kar, süt vb.nin rengi; beyaz, kara ve siyah renk karşıtı, 2. Temiz, dürüst.

âkârmâk آقارماق: Ağarmak, beyazlamak.

âlâvçi آقلاوچی: Avukat.

âklamâk آقلاماق: 1. Duvarları beyaz boyamak, ağartmak, beyaz duruma getirmek, 2. Hapiste olanları hapisten çıkarmak, 3. Bir şeyin doğruluğunu ispat etmek.

âkça آقچه: Altın ve gümüşten yapılan sikke, para, akçe.

âksâç آقساچ: Saçı ağarmış, hizmetçi kadın, yaşlı kadın.

âksâkâl آقسقال: Ak sakallı, yaşlı adam, mahallenin büyüğü.

âksamâk آقسه ماق: Hafifçe topallamak, aksamak, geri kalmak.

âksâk آقساك: Aksayan, hafifçe topallayan.

âksâklanmâk آقساقلناماق: Aksak olup topallamak.

âksâklık آقساقللىك: Aksak olma durumu, aksaklık.

âksil آقسيل: Albümin; hücrelerin temel bileştirenlerinden biri olan, hayvan ve bitkilerin sıvı ve dokularında bulunan, karbon, oksijen, azot, hidrojen ile kükürt bileşiminden oluşan, suda eriyen, akımtırak, yapışkan bir madde.

âkşâm آقشام: Güneşin batmasına yakın zamandan gecenin başlanmasına kadar olan vakit, akşam.

âkkoş آققوش: Beyaz ördek.

âkmâk آقماق: 1. Akmak, belli bir yöne gitmek, 2. Art arda ve toplu olarak gitmek, 3. Suyun akması.

âkim آقيم: Akma işi, belirlenen biçimde, kurallarına ve doğasına uygun olarak gerçekleşme.

âkindi آقیندی: Atık suyun bir yerden akması.

âkizmay-tâmizmay آقیزمی-تامیزمی: Baştan sona söylemek, bir şeyi ayrıntılı söylemek.

âgâh آگاه(f.): Bilgili, malumat sahibi, haberli.

âgâhlantirmâk آگاهلانتيرماق: Bilgilendirmek, haber vermek, uyarmak.

âgâhlantirmâk آگاهلانتيريش: Bilgilendirme işi, uyarı.

âlâmân آلمان: Bir grup insan, adamlar.

âlâv آلاو(f.): Ateş.

âlâvli آلاولى: Ateşli.

âltmiş آلتميش: Altmış sayısını gösteren rakamın adı.

âltı آلتى: Altı sayısını gösteren rakamın adı.

âltin آلتين: Altın.

âltingurd آلتين گوگرد: Çabuk yanan sarı renkli kimyasal madde, kükürt.

âlçi آلچى: 1. Aşık kemiğinin oyuk yan tarafı, 2. Aşık oyuğunun üst kısma gelmesi, bu durum oyunu kazanmak anlamına gelir.

âld آلد: Bir şeyin esas tutulan yüzü, ön.

âldi-sâtı آلدی ساتدی: Alışveriş.

âldi-kâçdı آلدی-قاچدی: Hayali şeylerden ibaret, uydurma, yalan yanlış.

âldin آلدین: Önce, ilk.

âldindan آلدیندن: Başlarken, başlangıçta, daha önce.

âldingi آلدینگى: Öndeki, önde oturan.

âlgâ آلهه: Yanında, ileride.

âlgır آلهير: 1. Avı yakalayan, hakkını her türlü alabilen, bir gurubun veya devletin malını mülkünü koparmak, yolmak, talep etmek. 2. Hırsız, soyguncu.

âlkâmâk آلهه ماق: Birisine mutluluk ve başarı dilemek, alkışlamak.

âlkış آلكيش: Alkış, bir şeyin beğenildiğini, onaylandığını anlatmak için el çırpma. Alkış.

âlkışlamâk آلكيشله ماق: Alkışlamak.

âlmâk آلماق: 1. Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, 2. kaldırmak, 3. Ele geçirmek, fethetmek, 4. Kabul etmek, 5. Kendine ulaştırmak, 6. İçeri sızmak, içine çekmek, 7. Kazanmak, elde etmek.

âlûçi آلوچى: Alıcı, satın almak isteyen kimse, müşteri.

âlma آلهه: Elma.

âlmâhân آلمه خان: Sincap.

âla آله: Siyah beyaz, alacalı.

âlaymâk آله يماق: 1. Düzensiz olmak, 2. Çok büyümek.

âlibsâtir آلیب ساتیر: Bir şeyi ucuz alıp pahalı satmak.

âlis آلیس: Uzak, uzun mesafe.

âlislamâk آلیسله ماق: Uzaklaşmak, uzağa gitmek.

âlišmâk آلیشماق: Kavga etmek, tartışmak.

âlišuv آلیشو: Tartışmak, kavga etmek.

âmac آماج: Amaç, hedef, işaret.

âmaç آماج: İneklerin boynuzlarına takılan demir.

âmin آمین(a.): “Öyle olsun, Allah kabul etsin” anlamlarında kullanılır. Duaların arasında ve sonunda söyleyen söz, amin.

ân آن(a.): An, lahza. Zamanın bölünmeyecek kadar kısa olan parçası.

ânt آنت: Söz verme.

ântan آنتن (L.): Anten, boşlukta yayılan elektromanyetik dalgaları toplayarak bu dalgaların transmisyon hatları içerisinde yayılmasını sağlayan cihaz.

ânda-sânda آنده-سانده: Bazen, arasıra.

âng آنگ: Bilinç, akıl, kişinin zihinsel durumunun farkındalığı.

ângsiz آنگسیز: Bilinçsiz, akılsız, düşünmeyen.

ângli آنگلی: Bilinçli, akıllı.

âna آنه: Anne, çocukları olan bir kadın, yavrusu olan dişi hayvan.

ânalik آنه لیک: Anne olma niteliği veya durumu, analık, anneye yakışan davranış.

âv آو: Av, evcil olmayan hayvanları vurma veya yakalama işi.

âvçi آوچی: Avcı, avı kendine iş edinen kimse.

âvcilik آوچیلیک: Avcının yaptığı iş.

âvlâk آولاق: Avcılık yeri, merkezden uzakta olan yer.

âvlamâk آوله ماق: Avlamak.

âvâra آواره (f.): Avare, vatansız, evsiz olmak, mülteci.

âvâreçilik آواره چیلیک: Evsizlik, vatansızlık, mültecilik.

âvâralik آواره لیک: Evsizlik vatansızlık, mültecilik.

âvâz آواز (f.): Ses, kulağın duyabildiği titreşim, seda, ün.

âvâza آوازه (f.): Bir olay ya da vakanın halk arasında duyulması, şöhret.

âvsar آوسر: Zihinsel düşüklüğü olan, anlamayan kimse.

âvserlik آوسرلیک: Anlamazlık, düşünmezlik.

âvutmâk آووتماق: 1.Oyalamak 2.Teselli etmek. Yatıştırmak.

âvul آوول: Köy.

âvunmâk آوونماق: 1. Kendini sakinleştirmek, teselli olmak. 2. Derdini unutmak, kalbini sakinleştirmek.

âvunçâk آوونچاق: Oyuncak.

âvisin آویسین: Elti, iki kardeşin eşlerine söylenilen ad.

âh آه: 1. Kıvanç, sevinç gibi duyguları ifade eder, 2. Hasret hislerini ifade eder.

âhista آهسته (f.): Yavaş, alçak, hafif, yumuşak huylu, yumuşak başlı.

âhak آهک (f.): Kireç. Kireç taşının çok yüksek derecede yakılıp pişirilmesinden oluşan ak madde, kalsiyum oksit.

âhaktâş آهک تاش: Kireç taşı.

âhaklamâk آهک له ماق: Kireçlemek, kireç atmak, kireç sürmek.

âhang آهنگ(f.): Uyum, ahenk.

âhengdâş آهنگداش: Uygun, koordineli.

hamâhan هماهنگ : Koordine, eş güdümlü.

ay آی: 1. Dünyanın uydusu olan gök cismi, kamer, mah, meh. 2. Art arda gelen iki yeni ay arasında geçen süre.

âyda-yilda آیده ییلده: Ayda yılda, uzun zamanda bir kere, bazen.

âylab آیلاب: Birkaç ay süreliğine. Örnek: “*Aylab o şehirda qaldi* / aylarca o şehirde kaldı”.

âylik آیلک: Bir ay içinde olan, aylık. İş hakkı, kazanç.

âybalta آیبالتة: Ay gibi keskin, balta.

âyâk آیاک: Ayak.

âyat آیت (a.): Kur'an surelerini oluşturan kısımlardan her biri, işaret.

âydin آیدین: Aydın, ay ışığıyla kaplanan gece. Aydınlık, görünen.

âydinlaşmâk آیدینلشماق: Aydın, açık hale gelmek.

âydinlik آیدینلیک: Bir yeri aydınlatan güç, ışık, aydınlık.

âykulâk آیقولاق: Bronş, soluk borusunun akciğerlere giden iki kolundan her biri ve bunların dalları; balık gibi hayvanlardaki solungaç.

âymâma آیمامه (عین): Dolunay.

ây / ayina آینه (f.): Işığı yansıtan, varlıkların görüntüsünü veren. Cilalı ve sırlı cam, ayna.

âyi آیی (عین): Anne.

âyim آیم: Asil kadınların ismine ek olarak söylenen söz. Örnek: “*Mahlar ayim / Ay gibi kadınlar*”.

2.2. Elif / ا

Özbek alfabesinin ikinci harfinin ismidir. Bu harf Özbekçe sözcüklerin başına gelince açık tellafuz edilir. Arapça veya Farsçadan gelen sözcüklerde ise kabul edilmiş bir harekettten birine tabi olma işlevini yerine getirir.

ibâ ابا (a.) Endişe, utançla çekingenlik böylesi duygular, utangaçlık.

ibtidâ ابتدا (a.): Başlangıç, bir işe başlama, ilk, önceleri.

ibtidâî ابتدائی: 1. İlkel, insanlık tarihînin en eski dönemine ait. Örnek: “*ibtidâî hayat* / ilkel hayat. 2. Sade, Nurmali.

ibtikâr ابتکار (a.): Yenilik, yeni buluş, yeni bir şey yaratmak.

abad ابد (a.): Sonsuzluk,

abadan ابدان (a.): Hiçbir zaman, asla.

abadi ابدی (a.): Sonsuz, ölümsüz.

abadiyet ابدیت (a.): Sonsuzluk.

abadilaşmâk ابدیشماق: ebedileşmek, sonsuzlaşmak, ölümsüzleşmek.

abadilik ابدیلیک: Ebedi olma durumu, ebedilik, sonsuzluk.

abra ابره (f.): Giyim ya da battaniye gibi şeylerin üst kısmı, yüzü.

abla ابله (f.): Ebleh, akılsız, aptal.

ablahâna ابلهانه: Eblehlik, akılsızlık, aptallık.

ablalarça ابله لرچه: Akılsızlara has, eblehlik.

ablalik ابله لیک: Aptallık, akılsızlık.

iblis ابلیس (a.): Şeytan, kötü ve düzensiz kimse.

iblislik ابلیسلیک: İblis olma durumu. Fenalık, iblislik.

ibn ابن (a.): Oğul, evlat.

ibn-il-vâkt ابن الوقت: Zamanın değerini bilen, zamanı değerlendiren.

apâk-çapâk اپاق چپاق: Arkadaş, dost, müttetik.

apâk-çapâklaşmâk اپاق-چپاقلشماق: İki arkadaşın çok samimi olması, dost olmak, çok yakınlaşmak.

april اپریل (L.): Miladî yılın dördüncü ayı.

apandis اپندیس (L.): Kör bağırsağın ince bir parmak gibi olan son bölümü.

apandisit اپندیسیت (L.): Apandisin iltihaplanması, apandisit.

atâkli اتاقلی: Ünlü, meşhur, devletin efendisi.

ittifâk اتفاق (a.): Birlik, tek, bir olma durumu, vahdet.

ittifâkân اتفاقا (a.): Tesadüfen, rastgele, rastlantı sonucu olarak.

İttifâkçi اتفاقچی: Birlikçi.

ittifâkdâş اتفاقداش: Bir birine destek çıkan birlik.

ittifâklaşmâk اتفاقلاشماق: Birlik olmak, bir işi yapmak için anlaşmak.

ittifâklîk اتفاقلیک: Birliktelik, itifak olma durumu.

atlas اتلس (y.): Albüm ya da kitap şeklinde basılmış dünya haritası, atlas.

atala اتله: Kızartılmış yağa un ve su malzemeleri karıştırılarak yapılan bir tür yemek.

attang اتنگ: “Ne yazık ki” demek, pişman olmak.

atum اتوم (y.): Atom, birkaç türü birleştiğinde çeşitli molekülüleri, bir tek türü ise bir kimyasal ögeyi oluşturan parçacık.

ittihâm اتهام (a.): İftira atmak, birbirinin arkasından kötü konuşmak.

atamâk اته ماق: Atamak, teklif etmek, tayin etmek.

atma اتمه: Belirli bir grupta veya belirli bir bilim, sanat, meslek veya herhangi bir alanda kesin anlamı olan bir kelime veya kelime öbeği, edebî terim.

atayin اته بین 1. Özellikle, 2. Kasıtlı olarak, örnek: “*Külma deseng atayin küladi* / Gülme desen bilerek gülüyor”.

atigi اتیگی: Topluca, hepsi.

işbât اثبات (a.): Bir şeyin gerçekliğini kanıtla ortaya koyma, ispat, kanıtlamak.

isbâtlamâk اثباتله ماق: Kanıtlamak, ispatlamak, tanıklamak.

asar اثر (a.): 1. Emek sonucu ortaya konan ürün, yapıt. 2. İz, işaret, 3. Soyut kavramlarda belirti.

aşnâ اثنا (a.): Bir işin yapıldığı an, sıra.

icâbat kılmâk اجابت قیلماق (a.): Kabul etmek, bir buyruğa, bir isteğe uygun olarak davranmak.

icâra اجاره (a.): Kiraya vermek, icare vermek.

icâraçi اجاره چی: Ev ya da mülkünü icara veren kişi, birinin evinde kirada oturan kimse.

icâza اجازه (a.): Bir şey yapmak için verilen veya alınan özgürlük, müsaade, izin, ruhsat.

icâzanâma اجازه نامه (f.): İzin belgesi, onay belgesi.

icbâr اجبار (a.): Zorlama, zorunda bırakma, icbar.

icbâri اجباری: Zorla yaptırılan iş.

ictimâ' اجتماع (a.): Toplum, cemiyet.

ictimâ'î اجتماعی: Sosyal, toplumsal,

ictimâ'îlaşmâķ لشماق اجتماعى:

Sosyalleşmek, toplumsallaşmak.

acdâd اجداد (a.): Geçmişteki atalar,

ecdat.

acr اجر (a.): Yaptığın işin karşılığını

almak, ödöl almak.

icrâ اجرا (a.): Yapmak, icra etmek.

icrâci اجراچى (a.): Yapan kişi, icra eden kimse.

icrâ kılmâķ اجرا قىلماق (a.): Yapmak, icra etmek, yorumlamak.

icrâiya اجراييه (a.): Kanunların icra edildiği organ.

ucrat ucra اجرت اجره (a.): Çalıştığın işin karşılığı, ücret.

acarlamâķ اجرلماق (a.): 1. Parçalamak, 2. Ayırmak, bölmek.

acralamas اجرلئس (a.): Ayrılmaz.

acriķ اجرىق (a.): Buğday ailesinden olan bir çok kökü olan bir tür ot.

acrim اجرىم (a.): Anlaşma, sözleşme, hüküm uzlaşması.

acal اجل (a.): Bir şeyin yetişen sonu, hayatın sonu, ölüm zamanı, ecel.

zarb-ul-acal: Acil durum.

acnabî اجنبى (a.): Yabancı, ecnebi.

acin اجىن (a.): Karışıklık.

açitmâķ اچىتماق (a.): 1. Mayalamak, mikroorganizmaların etkisindeki biyokimyevî oluşum neticesinde acımsı bir koku veya tat oluşturmak, 2. Bu süreç içinde çürümek, bozulmak, 3. Sinirlendirmek.

açitma اچىتما (a.): Mayalama.

açitķi اچىتىق (a.): 1. Maya oluşturacak şey, mayayı sağlayacak şey, 2. Maya, yoğurt mayası.

açîķ : اچىق (a.): 1. Acı, 2. Tadı acı nitelikte olan, 3. Herhangi bir dış etken dolayısıyla duyulan rahatsızlık, ızdırap, 4. Ölüm, yangın, deprem gibi olayların yarattığı üzüntü, kader, elem, 5. Şiddetli, keskin, 6. Kırıcı üzücü, dokunaklı.

açîķlaşmâķ اچىقلاشماق (a.): Birbiriyle küsmek.

açîķlanmâķ اچىقلاشماق (a.): Birine küsmek.

açîķlamaâķ اچىقلاشماق (a.): Küsmek.

açîķ-çocuk اچىق چوچوك (a.): 1. Dünyanın lezzeti, problemi ve üzüntüsünü tatmak, 2. Salata.

açimâķ اچىماق (a.): Mikrodalga fırın gibi aletlerde yiyecekleri ısıtıp yemek.

açinamâķ اچىنماق (a.): Acımak, merhamet etmek.

açinirli اچىنرلى (a.): Acıması, acımak durumu

iķâta احاطه (a.): Bir şey ya da bir yeri kaplamak.

iķâtalamâķ احاطه لئماق (a.): Kaplamak.

iķtirâm احترام (a.): Saygı, hürmet.

eķtikâr احتكار (a.): Tahılları satmak amacıyla depolamak.

iķtimâl احتمال (a.): Olasılık, tahmin.

iķtiyâc احتياج (a.): İhtiyaç, muhtaç.

iķtiyâķ احتياط (a.): Dikkat.

iķtiyâķ bolmâķ احتياط بولماق (a.): Dikkat etmek, saklamak.

iķtiyâķsiz احتياطسىز (a.): İşinde dikkatli olmayan, dalgın, savruk özensiz, dikkatsiz.

iķtiyâķsizlik احتياطسىزلىك (a.): Dikkatsizlik, pervasızlık.

iẖtiyâṭ kılmâḳ احتیاط قیلماق: Duygularla düşünceyi bir şey üzerinde toplamak, uyanık davranmak, dikkat etmek, özen göstermek.

iẖtiyâṭḱar احتیاطکار: Geleceğini düşünüp tedbirli davranan.

iẖtiyâṭlamâḳ احتیاطله ماق: 1. Dikkatli davranan, geleceğini düşünen, 2. Tasarruf eden.

eḱsâs احساس (a.): Duygu, his.

eḱsân احسان (a.): İyilik, yarar ve elverişlilik.

aḱmâḳ احمق (a.): Ahmakça.

aḱmâḱâna احمقانه (a.): Aptallık yapan.

aḱmâḱlik احمقلىق: Ahmaklık.

aḱval احوال (a.): 1. Vaziyet, hal, 2. Durum, duruş biçimi, konum, tavır.

aḱbâr اخبار (a.): Haberler, biri ya da bir şey hakkında bilgi veriş.

iẖtirâ' اختراع (a.): 1. Buluş, bulma işi, 2. İlk kez yeni bir şey yaratma, icat.

iẖtirâ'ci اختراعى: Muhteri, yeni bir şey yaratan icat eden.

âḱtarmâḳ اختراق: Aramak.

iẖtisâs اختصاص (a.): Özelleştirme durumu, uzmanlaşma.

iẖtitâf اختطاف (a.): Kaçırma.

iẖtilâs اختلاس (a.): Aşırma, özellikle para aşırma, aşırıtı, ihtilas.

iẖtilâsçi اختلاسچى: Devlet ya da bir kurumun parasını çalan, hırsız.

iẖtilâf اختلاف (a.): Ayrılık, anlaşmazlık, aykırılık, uyuşmazlık.

iẖtilâfli اختلافلى: Anlaşmazlık, uyuşmazlık.

âḱta اخته (f.): Hadım, kısır.

iẖtiyâr اختيار (a.): Yetki, hak, salahiyet.

beriẖtiyâr بى اختيار: Yetkisiz, salahiyetsiz.

iẖṭâr اخطار (a.): Uyarı, tembih, unutulmuş bir şeyi hatırlatmak, ihtar.

iẖlâş اخلاص (a.): Temiz sevgi ve yürekten bağlılık, ihlas.

iẖlâşli اخلاصلى: İhlası yerinde ve sağlam olan kimse, ihlaslı.

iẖlâşmand اخلاصمند: İhlaslı.

âḱlâḱ اخلاق(a.): 1. Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları, ahlak, huylar, 2. Edep.

âḱlâḱsiz اخلاقسىز: Ahlaksız, ahlak kurallarına uymayan.

âḱlâḱsizlik اخلاقسىزلىق: Ahlaksızlık, ahlaksız olma durumu.

âḱlâḱli اخلاقلى: Ahlak kurallarına bağlı, bunlara uygun davranan, ahlaklı.

âḱlâḱî اخلاقى: Ahlaka mensup, ahlakî.

ğayar-i âḱlâḱî غيراخلاقى: Ahlak kurallarına aykırı.

iẖlâl اخلال (a.): Bozma, zarar verme.

uẖvvat اخوت (a.): Kardeşlik, birlik.

adâ1 ادا (f.): Naz.

adâ2 ادا (f.): Ödemek, ifa etmek.

idâra اداره (a.): 1. İlerletmek, yönetmek 2. Yönetim, idare.

idâra kılmâḳ اداره قیلماق(ایتماق): Yönetmek, iyi bir şekilde, kurallar çerçevesinde üstesinden gelmek, idare etmek.

idâma ادامه (a.): Devam ettirmek, idame.

adab ادب (a.): 1. Edep, bilgi, kültür, 2. Toplumda halk ile iletişimde bulunurken kendini iyi bir şekilde ifade etme, gösterme terbiye ve kriterleri.

adabsiz ادبسىز: 1. Ahlak kurallarına uymayan, 2. Edep çerçevesinden çıkan.

adabli (a.) ادبلى: Ahlak kurallarına uyan, terbiyeli, edebli.

beadab بى ادب: Terbiyesiz, terbiyesi olmayan, edepsiz.

beadablik بى ادبلىك: Ahlak kurallarına uymayan davranış, edepsizlik.

adabiyât (a.) ادبيات: 1. Bir milletin türlü konuları üzerine yazılmış bilim, felsefe, bedii ve başka eserler toplamı. Örnek: *klasik edebiyat*, 2. Sanat ve dil alanında yazılan eserlerin toplamı. Örnek: *Özbek edebiyati*. 3. Olay düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı.

adabiyâtçi ادبياتچى: 1. Edebiyatla uğraşan kimse, yazar, edebiyatçı, 2. Edebiyat dersi okutan öğretmen.

adabiyâtşinâs ادبياتشinas: Edebiyat profesörü.

adabiyâtşinâslik ادبياتشinaslik: Edebiyat tarihî, görüşü ve edebî eleştiri hakkındaki bilimlerle uğraşan kimse.

idrâr ادرار (a.): İdrar, sidik, hacet.

idrâk ادراك (a.): İdrak, anlama yeteneği, anlayış, akıl edirme, algı.

idrâkli ادراكلى: Anlayışlı, ferasetli, izanlı.

adaşmâk ادشماق: Yolunu kaybetmek, hata yapmak.

advîy ادويه (a.): İlaç, edviye.

adîb ادیب (a.): Edip, edebiyatla uğraşan, edebî eser veren kimse, yazar.

adiblik ادیبلىك: Edip işi, yazar.

adir ادير: Tepe, yükseklik.

adirlik اديرلىك: Yükseklik, tepeli.

azân (a.) اذان: 1. Ezan, 2. Müslümanlıkta namaz vaktini bildirmek için müezzinin yüksek sesle yaptığı çağrı.

azânlab آذانب: Çok erken, sabahın ezanı.

azîyat اذيت (a.): Eziyet, zulüm, sıkıntı veya güçlük.

arâba ارابه (f.): Araba, yük taşıyan araçlar at, eşek gibi.

arâda/irâdat (a.) اراده/ ارادات: 1. Talep etmek, niyet edilen bir işi becermek, 2. İhlâsa, inanç, İkiyüzlülük olmayan dostluk.

irâdasiz اراده سىز: İradesiz, istençsiz, sözünde durmayan.

irâdasizli اراده سىزلىك: İstençsizlik.

iradali اراده لى: İradeli, istençli.

irâa ارابه (a.): Gösteri.

arbâb ارباب (a.): 1. Erbap, Özbekçede zengin olan kimseye denir, 2. Bilimin belli bir sahasında, kültür ve sanat veya devlet işlerinde yaptıklarıyla tanınan kişi.

arpa ارپه: Arpa, buğdaygillerden bir bitki, hayvanlara yem olarak verilen taneler.

artmâk ارتماق: Silmek.

irş ارث (a.): Ölen kişiden kalan miras.

irşî ارثى (a.): İrsi, kalıtsal, nesilden nesile geçen, atalardan kalma.

irşiyat ارثيت (a.): Kalıtım. Canlı organizmaların cismen ve ruhen özelliklerini korumak ve kuşaktan kuşağa aktarmak.

arcmand ارچمند (a.): Değerli, saygın, kıymetli, büyük.

arça ارچه: Najo ağacı.

arçimâķ ارچیماق: Kabuğunu soymak, bir meyve ya da bir şeyin kabuğunu ayırmak.

ardâķ ارداق: Saygı, onur, şeref.

ardâķlamâķ ارداقله ماق: 1. Saygı göstermek, hürmet etmek, değer vermek 2. Dikkat etmek, oyalamak.

arzân ارزان (f.): Ucuz, değeri fazla olmayan.

arzânçilik ارزانچیلیک: Ucuz olma durumu, ucuzluk.

arzimâķ ارزیماق: 1. Hak etmek, gerçekten bir şeye değer vermek, boşa gitmemek.

arzimagan ارزیمه گن: O kadar fiyata değmez, değersiz, önemli olmayan.

arslân ارسلان: Aslan, yırtıcı bir hayvan.

argâmçi ارغمچی: Uzun ip.

argımçâķ ارغیمچاق: Salıncak.

arķâķ ارقاق: Kumaşın örülmesi sürecinde oluşan çaprazlamasına kesişen ipler.

arķân ارقان: İpten ya da yünden yapılan, bir şeyi asmak veya bu gibi işler için kullanılan büyük ip, urgan.

arkân ارکان (a.): Bir topluluğun ileri gelenleri, büyükler, erkan.

arg ارگ (f.): Ülkenin en büyüğü şah, emir, cumhurbaşkanının yaşadığı yer, saray.

urgân ارگان (a.): 1. Üye, 2. Kurum 3. Bir kurum tarafından yayılan yayın.

urgânizm ارگانیزم (L.): Canlı bir varlığı oluşturan organların bütünü, uzviyet.

armân ارمان (f.): 1. Emel, istek, umut, 2. Belli emel, bir amacın gerçekleştirilme isteği.

bearmân بی ارمان: Dünyada istediği her şeye ulaşan, isteksiz, emelsiz.

armâĝân ارمغان (f.): Hediye.

arvâķ ارواح (a.): Ruhlar, ölen kişinin başka biri tarafından canlı olarak görölmesi.

arra اره (f.): Ağaç, metal, ve taş kesmek için çelikten yapılan şey, testere.

aralamâķ اره له ماق: Aralamak, iki şeyin arasında açıklık oluşturmak, az açmak.

aralaşmâķ اره لشماق: 1. Karışım, 2. Karışmak.

aralaş اره لش: Karışık, birliktelik.

aralaşma اره لشمه: Karışık olma durumu, karışım.

aralaş-ķuralaş اره لش-قوره لش: Düzensiz bir şekilde karışan, birbirinden ayrılmayan.

arık اریق: Yapay su yolu, nehir ve içindeki su, ekin ekmek ve sulamak için ekin meydanına çekilmiş özel su yolu, arık.

arillamâķ اريلله ماق: Yüksek sesle ağlamak, bağırarak ağlamak,

azal ازل: Ezel, başlangıcı belli olmayan zaman, öncesizlik.

azalgi ازلگی: Eskiden kalan, çok eski tarihe sahip olan, eski zamanlardan olagelmiş, ezeli.

azalî ازلی: Öncesiz, eski.

ajdar اژدر (bk.): Ejderha.

ajdarhâ اژدرها: Ejderha.

ajdarhâ (f.): Eski mitolojilerde yılan benzeyen çok büyük vahşi bir varlık.

asârat اسارت (a.): Esirlik, esaret.

asâs اساس (a.): Temel, esas.

asâsçi اساسچی: Temel olan kişi, bir şeye esas olan, temel oluşturan şahıs, bir şeyi kuran tesis eden veya başlatan kişi, yaratıcı.

asâssi اساسى: Temeli olmayan, temelsiz.

asâslanmâk اساسلنماق: Temellenmek, temel tutmak.

asâsli اساسلى: Temelli.

asâsnâma اساسنامه: Herhangi bir kurumun veya kuruluşun tutacağı yolu ve uygulayacağı hükümleri sırasıyla gösteren maddelerin hepsi, statü, tüzük.

asâsi اساسى: 1. Esasi, en temel, en önemli, önem açısından birincil derecede önemli olan. 2. Esas, temel, temelde yatan, belirleyici, 3. Şahsı işi bakımından belirleyen, onun hayatına büyük ölçüde bağlı olan.

ustâd استاد (a.): 1. Bilim veya sanat alanında üstün bilgisi ve yeteneği olan kimse; hoca, öğretmen.

ustâdlik استادلىق: Hocalık işini yapan.

istibdâd استبداد (a.): Otoriter.

istişnâ استثناء (a.): İstisna, bir kimse veya bir şeyi benzerlerinden ayrı tutma.

istişnâsiz استثناسىز (a.): İstisnası olmadan, ayrı olmayan, bilaistina.

istiḥkâm استحکام (a.): Kuvvetli, güçlü.

istihdâm استخدام (a.): İşe alım.

istihrâc استخراج (a.): Çıkarma, madenden bir materyalı çıkarmak.

istidlâl استدلال (a.): Argüman, kanıt.

astar استر (f.): Giysilerin altında kullanılan bez.

astarlik استرلىك: Astarlık, astar yapmaya yarayan.

istirâḥat استراحت (a.): Dinlenme, rahatlanma.

istirâḥatgah(a.) استراحتگاه: Dinlenme yeri.

iste'dâd استعداد (a.): Yetenek.

iste'dâdsiz استعدادسىز: Yeteneksiz.

iste'dâdli استعدادلى (a.): Yetenekli.

iste'fâ استعفا (a.): İstifa, kendi isteğiyle işten veya bir hizmetten ayrılma.

iste'mâl استعمال (a.): Kullanış, faydalanmak, yararlanmak.

istiğfâr استغفار (a.): Yaptığın günahler için Allah'tan özür dileme, tövbe etme.

istiğnâ استغنا: İhtiyaç duymayan, zenginlik, kimseye muhtaç olmayan.

istifâda استفاده (a.): Kullanma, yararlanma, istifade.

istikâmat استقامت (a.): Dayanıklılık.

istikbâl استقبال (a.): 1. Gelecek, ertesi gün, 2. Karşılamak.

istikbalsiz استقبالسىز: Geleceği olmayan, karşılanmayan.

istikbâlli اسقبالى: Geleceği olan, geleceği parlak, iyi bir şekilde karşılanan.

istiklâl استقلال (a.): Bağımsız, tutumunu davranışlarını, girişimlerini herhangi bir gücün etkisinde kalmadan düzenleyebilen, özgür, hür.

istimlâk استملاك (a.): Bir şeyi kendine sağlamak, elde etmek, iktisap etmek, edinmek, istimlak.

istivâr استوار (f.): Sağlam, dayanıklı, kolay bozulmaz, yıkılmaz.

istehzâ استهزا (a.): Biriyle alay etmek.

istehzâli استهزالى: İstihzalı, alaylı.

istilâ استيلا (a.): Bir ülkeyi silah gücüyle ele geçirmek, istila.

istilâci استيلاچى: Ele geçiren kişi, istilacı.

istilâçilik استيلاچىلىك: İstilacı olma durumu.

asad اسد (a.): 1. Aslan, 2. Şemsi yılın beşinci ayı.

isrâf اسراف (a.): İsrâf, gereksiz yere para, zaman, emek vb.ni harcama, savurganlık.

asramâk اسره ماق (a.): 1. Beslemek, 2. Yetiştirmek. 3. Saklamak, dikkat etmek. Örnek: “*balani yaşdan asra / çocuğunu çocukluktan besle*”.

asrandi اسرندی (a.): Evlatlık, üvey çocuk, üvey evlat.

asfâlt اسفالت (y.): Asfalt. Yol yapımında kullanılan ve sanatın bazı alanlarında kullanılan doğal ya da yapay siyah bir madde.

asfâltlamâk اسفالتله ماق (a.): Asfaltlamak.

asfâltli اسفالتلی (a.): Asfaltlı.

aşktamâk اسقتماق (a.): Gerekli olan, bir işe yaramak.

iskana (f.): Tornavida, vidaları söküp takmakta kullanılan ucu düz veya yıldız biçiminde alet.

uslub اسلوب (a.): Üslup.

ism اسم (a.): Ad.

ismdâş اسمداش (a.): Adaş, adları aynı olanlardan her biri.

asîd اسید (y.): Turnusolün mavi rengini kırmızıya çevirmek özelliğinde olan ve birleşimindeki hidrojenin yerine maden alarak tuz oluşturan hidrojenli birleşik, hamız, hasit.

asir اسیر (a.): Esir, savaçta düşmen tarafından yakalanan, köle

asirlik اسیرلیک (a.): Esir olma durumu, tutsaklık, kölelik.

işâra اشاره (a.): İşaret, el, yüz, hareketleriyle gösterme, iz.

iştirâk اشتراک (a.): İştirak, ortaklık olma, paydaşlık.

iştirâkçi اشتراکی (a.): İştirakçi, ortaklık eden, ortak olan.

iştihâ اشتها (a.): İştah, arzu etmek, yemek yeme isteği.

iştihâsîz اشتهاسیز (a.): İştahsız, yemek yeme isteği olmayan.

iştihâli اشتھالی (a.): İştahlı.

iştîyâk اشتیاق (a.): Arzu, çok meyli, çok istekli.

iştîyâksîz اشتیاقسیز (a.): Meyli, arzusu olmayan.

iştîyâkli اشتیاقلی (a.): İsteği olan.

aşaddî اشدی (a.): Ciddi anlamında, yoğun, zorlu.

ash'âr اشعار (a.): Şiirler toplamı.

işğâl اشغال (a.): İşgal, bir yeri ele geçirme, engelleme, sahiplenme

işkâl اشکال (a.): Güçleştirme, zorlaştırma, çetinleştirme.

aşula اشوله (a.): Şarkı.

aşulaçi اشوله چی (a.): Şarkıcı.

aşîyâ اشیا (a.): Eşya, şeyler toplamı.

aşrâr اصرار (a.): bir işi çok vurgulamak,

aşl اصل (a.): 1. Temel, esas, 2. Original bir şey, özgün.

aşlâ اصلا (a.): Asla, hiçbir zaman, hiçbir şekilde.

işlâh اصلاح (a.): Düzeltmek, bozukluğunu gidermek,

işlâhât اصلاحات (a.): Reform, düzeltme.

işlâhâtçi اصلاحاتی (a.): Reformcu, düzeltmeci.

uşul اصول (a.): Kanunlar, kurallar.

aşîl اصیل (a.): Asil, soyu belli olan.

izâfa اضافه (a.): 1. Fazla, katma, 2. Ekleme.

iztirâb اضطراب (a.): Endişe, kaygı,

iztirâbli اضطرابلى: Endişşeli, kaygılı.

iztirâr اضطرار (a.): Çaresiz kalma, çaresizlik, mecburiyet.

itâat اطاعت (a.): Söz dinleme, boyun eğme, buyruğa uyma

itâatsiz اطاعتسىز: İtaat etmeyen, söz dinlemeyen.

itâatsizlik اطاعتسىزلىك: İtaatsizlik.

itâatkar اطاعتكار: Söz dinleyen, boyun eğen, itaat eden.

itâatli اطاعتلى: İtaatkar.

atrâf اطراف (a.): 1. Çevre, etraf, 2. Kişiye yakın yerler 3. Kişinin bulunduğu toplumu oluşturan ortam. 4. Köy.

atrâfliça اطرافليچه: Dikkatli bakmak, Kapsayıcı.

atlas(a.): İpekten dokunan bez.

itmînân اطمینان (a.): Güvence, teminat, garanti.

izhâr اظهار (a.): Bildirme, beyan etme, söyleme.

i'âda اعاده (a.): iade, alınmış bir şeyi geri verme.

i'âşa اعاشه (a.): Dirilte, hayat verme, can verme, ayaklandırma,

e'tibâr اعتبار (a.): 1. Saygınlık, 2. Güvenilir olma durumu, 3. Önem, değer verme, 4. Bir toplum içinde kazanılan saygınlık, şeref, onur.

e'tibârsiz اعتبارسىز: İtibarsız, değeri olmayan.

e'tibârli اعتبارلى: 1. İtibarı, değeri olan saygın, 2. Kredisi olan, 3. Önemli sayılan.

i'tirâz اعتراض (a.): 1. Karşılık, 2. Bir düşünce veya kararı benimsemeyerek karşı çıkma, söylenecek söz.

e'tirâzsiz اعتراضسىز: İtiraz etmeden, karşı çıkmadan.

e'tirâzli اعتراضلى: Karşı çıkan itiraz eden.

e'tirâf اعتراف (a.): itiraf.

e'tirâf etmek اعتراف قيلماق(قيلماق): Bir gerçeği saklamadan vazgeçip açıklamak, söylemek, bildirmek,

e'tişâb اعتصاب (a.): 1. Beklemek, 2. Bir şeyden memnun olmak, 3. Grup olarak çalışmayı bırakmak, ve öğrenme özgürlüğü, çalışma saatlerini azaltmak, fazla mesai vb. gibi belirli bir amaç için onları bir araya toplamak.

e'tikâd اعتقاد (a.): İnanç, inanılan şey, görüş.

e'tikâdsiz اعتقادسىز: İnançsız.

e'tikâdli اعتقادلى: İnançlı, imanlı.

e'timâd اعتماد (a.): Güvenmek, inanma.

e'zâz اعزاز (a.): Hurmet, değer, saygı.

e'zâzlamâk اعزازلماق: Hurmet ve saygı göstermek.

e'zâzli اعزازلى: Hürmetli, saygılı.

e'zâ اعضا (a.): 1.Parçalar 2. Üyeler.

e'lâm اعلام: Duyuru.

e'lâmiya اعلاميه: Duyuru bir ilan veya duyuruyu halka paylaşmak.

e'lân اعلان (a.): Reklam, haber, duyuru.

e'lân kılmâk اعلان قيلماق: Bildirmek, ilan etmek.

a'lâ اعلى (a.): En iyi, en yüksek.

âğdarmâk اغدرماق: 1. Devirmek, bir şeyi boşaltmak, koymak, dökmek, 2. Bir günahı birinin üstünde atmak.

âğdarma اغدرمه: 1. İçi sırtına, altı üstüne dökülmüş, 2. Yukunu kendisi döken.

âğnamâk اغنه ماق: 1.Yuvarlanmak, 2. Yıkılmak, düşmek.

igvâ اغوا (a.): Bir ortamda ikiyüzlülük etmek, kötülük etme.

igvâçî (اِغْوَاچِ): İkiyüzlülük yapan.

igvagârçî (اِغْوَاغَرچِ): İkiyüzlülük eden.

igvagarlik (اِغْوَاغَرلِیک): Baştan çıkarma eylemi,

ifâda (a.) (اِفَادَه): Anlatım, deyiş, söyleyiş.

ifâdalamâk (اِفَادَه لِمَاک): Anlatmak, ifade etmek.

ifâdali (اِفَادَه لِی): Belli bir ifade taşıyan.

iftuhâr (a.) (اِفْتِخَار): Övünme, gururlanma.

iftuhârli (اِفْتِخَارلِی): İftihara değer, gururlanmaya değer, gurur duymaya değer.

iftirâ (a.) (اِفْتِرَا): İftira, bir kimseye kasıtlı ve asılsız suç yükleme.

ifrât (a.) (اِفْرَاط): İfrat, herhangi bir konuda çok ileri gitme, ölçüyü aşma, aşırı davranma.

efsâna (f.) (اِفْسَاَنَه): Kurgu, hikaye.

efsânavî (اِفْسَاَنَوِی): Efsanelerde geçen, aslında var olmayan, kurgu, efsanevî.

efsar (f.) (اِفْسَر): Taç, şah tacı.

efsus (f.) (اِفْسُوس): Efsus, yazık, eyvah.

afsuslanmâk (اِفْسُوسلِنَمَاک): Pişman olmak, yaptığı bir işin yanlış veya uygunsuz sonuç verdiğini anlayarak üzülme.

afsun (f.) (اِفْسُون): Büyü, hile.

afsungar (f.) (اِفْسُونْغَر): Büyücü, büyü yapan.

ifşâ (a.) (اِفْشَا): İfşa, gizli bir şeyi ortaya çıkarmak, yaymak.

iftâr (a.) (اِفْطَار): İftar, oruç açma, oruç bozma.

iftârlık (اِفْطَارلِیک): 1.Oruç açmak için hazırlanan yiyecek, 2. Oruç tutan kişi için alınan hediye, yiyecek, iftarlık.

ufuk (a.) (اِفْک): Ufuk, düz arazide veya açık denizde gökle yerin birleşir gibi görüldüğü yer.

iflâs (a.) (اِفْلَاس): İflas, yoksul olmak, müflislik, batkınlık.

afandi (اِفَنْدِی): Efendi.

ikbâl (a.) (اِقْبَال): Baht, şans, ikbal.

iktibâs (a.) (اِقْتِبَاس): Kitap, gazeteden bir konuyu alıntı yapma,

iktidâr (a.) (اِقْتِدَار): Güç, iktidar.

iktidârsız (اِقْتِدَارْسِیز): İktidarsız.

iktidârli (اِقْتِدَارلِی): İktidarlı.

iktisâd (a.) (اِقْتِصَاد): Ekonomi, insanların yaşayabilmek için üretme, ürettiklerini bölüşme biçimlerinin ve bu faaliyetlerden doğan ilişkilerin bütünü, iktisat.

iktisâdî (اِقْتِصَادِی): Ekonomiye ait.

ikrâr (a.) (اِکْرَار): İtiraf etmek.

âkl (a.) (اِکْل): Az.

âkâliyet (a.) (اِکْلِیَیَت): Azınlık.

iklîm (y.) (اِکْلِیم): İklim, hava durumu.

uqyânus (y.) (اِقْیَانُوس): Okyanus, kıtaları birbirinden ayıran deniz, ana deniz, umman.

akâdemî (y.) (اِکَادِمِی): 1. Bilginler, yazarlar, sanatçılar kurulu, 2. Yüksekokul, örnek: *polis akddemisi*.

akâdemîsîan (y.) (اِکَادِمِیْسِیَان): Öğretim elemanı, öğretim üyesi.

iktifâ (a.) (اِکْتِفَا): Yetinme, yeterli olmasını bilme.

oktobar (L.) (اِکْتُوبَر): Miladi yılının onuncu ayı, ekim.

aktur (Fr.) (اِکْتُور): Tiyatroda rol yapan kişi, aktör.

akşar (a.) (اِکْشَر): Çoğu, çoğunluk, ekseri.

akşariyet اكثريت (a.): Çoğunluk, ekseriyet.

aksa/atsa اكسه (a.): Hapşırma, aksırma.

aksirmâk اكسيرماق: Hapşırmaq, aksırmak.

aka اكه Ailede en büyük oğlan, abi.

akillamâk اكيلاه ماق: Dırdır etmek, bağırmaq, ürümek.

agar اگر (f.): Eğer.

agust اغست (L.): Miladi yılın sekizinci ayı.

alâv (bk.) الاو: Alev.

albatta البته (a.): Her halde, şüphesiz, kuşkusuz, elbet.

albasti البستي: Doğu mitolojilerında farklı yüzlerle insanlara kötülük yapan varlık, albasti.

album البوم (f.): Fotoğraf, pul vb.ni dizip saklamaya yarayan bir defter türü, albüm.

alp الب: Pehlivan, bahadır.

alplik البليك: Pehlivanlık, kahramanlık.

alpğamat البقامت: Boyu kahramanlar gibi.

ilticâ التجا (a.): Sığınma, iltica.

altarnâtîf الترناتيف (fr.): 1. Değişik, farklı, 2. Seçenek.

iltifât التفتات (a.): 1. Birbirine güler yüz gösterme, hatırlama sorma, lütfat bulunma, 2. İlgi gösterme, rağbet etme, iltifat.

iltimâs التماس (a.): İltimas, müraccat, rica etme.

iltimâsname التماسنامه: İltimas etmek için yazılan yazı.

alcabr الجبر (a.): Matematik, elcebir.

alcimâk الجيماق: Boşuna konuşmak, yararsız konuşmak.

aldamâk الدامق: 1. Altdatmak, yalan söylemek, 2. Ayartmak kötü yola sürüklemek, 3. yoldan çıkarmak.

aldamçi الدمچی: 1. Aldatıcı, çok yalan söyleyen.

aldamçilik الدمچيليك: Yalancılık.

aldâv الداو: Yalan, doğru olmayan, gerçeğe uymayan söz.

ilgâ الغا (a.): İptal, silme, bozma.

alifbâ الفبا (a.): Harflerin dizimi, alfabe.

Allâh الله (a.): Tanrı, ilah.

alam الم (a.): Acı, dert, elem.

almâri الماری (f.): Dolap, genellikle tahtadan yapılmış bölme veya çekmelrine eşye konulan kapaklı mobilya.

almâs الماس (f.): Elmas, değerli taş.

almaşmâk المشماق (عين): Alışmak.

alanga النغه: Alevlenme.

alangalanmâk النغه لنماق: Ateşlenmek, artırılmak.

alâv الو (bk.): Alev .

alvan الوان (a.): Kırmızı parça bez.

alvida الوداع (a.): Bir daha kuşulmayacağı düşünülen bir şeyden ayrılırken kullanılan söz, elveda.

ala اله (bk.): İki renkli şeyler, siyah beyaz gibi, ala.

alla اله: Küçük çocuklar için söylenen nini.

allalamâk اله له ماق: Küçük çocukları ninni söyleyerek uyutmak.

ilhâm الهام (a.): 1. İlham, telkin etme, 2. Tanrının peygamberlerin yüreğine doldurduğu tanrısal aleme özgü duygu ve düşünce, 3. Bir şeyi yaratmak için akla gelen.

ilhâmbâhş الهامبخش: İlham veren,

ilhâmlanmâk الهاملنماق: İlham almak.

ala-ķula اله قوله: Beyaz ve başka renkleri birleştirmek, ala bula.

ilâhî الهى (a.): Tanrı ile ilgili olan, tanrıya özgü olan.

ilâhiyât الهيات (a.): Allah ile ilgili konuları ve meseleleri konuşmak bahsetmek, ilahiyat.

alatasir اله تسير: Tertibsiz.

alaçipâr اله چيپار: Ablak ve dolgun yüz.

allâķārgā اله قرغه: Ablak karga.

allâķānça اله قنچه: Bir kaç.

allâķānday اله قنده: Nasıldır.

allâķāyer اله قه بير: Belirsiz yer, belirsiz.

allâķāysi اله قيسى: Kimse, kim olduğu belirsiz.

allakim اله كيم: Kimdir, nasıldır, belirsiz kimse.

alamân اله مان (bk.): Bir grup insan, halk.

allanima اله نيمه: Nasıldır, belirsiz bir şey, nedir.

allavâķt اله وقت: Geç kalma.

alışmâk اله يشماق: Değiştirmek, takas etmek.

amma اله اما (a.): Ama, yanına getirildiği kelimenin anlamına aşırılık katarak, şaşma veya hayranlık anlatan bir söz.

imâm اله امام (a.): Cemaate namaz kıldırان kimse.

imâmlik اله امامليك: İmam işi, imamet.

amân اله امان (a.): Güven içinde, sağ, selamet, konfor.

amânlik اله امانليك: Sağlık, salimlik.

amânat اله امانت (a.): 1. Birine geçici olarak bırakılan ve teslim alınan kişiye

korunması gereken eşya, kimse, 2. Eminlik, doğruluk.

ampâratûr اله امپراتور (L.): Eski padişahların lakabı.

imtiḥân اله امتحان (a.): Sınav, imtihan.

imtiḥânsiz اله امتحانسيز: Sınavsız.

imtiyâz اله امتياز (a.): 1. Herkes için tanılan hak, 2. Puan 3. Bazı sosyal, kültürel ve ya ekonomi etkinlikler için devlet tarafından verilen izin, imtiyaz.

imtiyâzsiz اله امتيازسيز: İmtiyazsız, ayrıcalıksız.

imtiyâzli اله امتيازلى: Ayrıcalıklı.

imdâd اله امداد (a.): İmdat, yardım etme.

amr اله امر (a.): Buyruk, emir.

imzâ اله امضا (a.): İmza, onay.

imzâsiz اله امضاسيز: İmzasız, onaysız.

imzâlamâk اله امضاله ماق: Onaylamak.

imkān اله امکان (a.): Yararlanılan uygun şart veya durum, olanak, imkan.

imkāniyet اله امكانيت (a.): Mümkün olan.

imlâ اله املا (a.): Yazım, doldurma, dodurulma.

imlâî اله املايى: İmlaya ait.

amniyat اله امنيت (a.): Güvenlik.

umîd اله اميد (f.): Umut, ümit, istek, emel.

umîdsiz اله اميدسيز: Umutsuz.

umîdsizlanmâk اله اميدسيزلنماق: umutsuzlanmak, kimsye olan umudunu yitirmek.

umîdli اله اميدلى: Umutlu.

naumîd اله نا اميد: Umutsuz.

amîr(a.) اله امير: Padişah, yurt büyüğü.

amîrlik اله اميرليك: Emirlik, beylik.

amîn(a.) اله امين: Emanetçi, güvenilir.

anâtumî اناتومی (y.): 1. Tüm canlıların yapısını ve organlarının birbiriyle olan ilgilerini inceleyen bilim, 2. Beden yapısı, gövde yapısı.

anâtumîk اناتومیک (y.): Anatomi ile ilgili.

anâr انار (f.): Nar.

anbâr انبار (f.): Korunmak, saklanmak veya gerektiğinde kullanılmak için bir şeyin konulduğu yer, depo.

intişâb انتصاب (a.): İntisab, biri tarafından görev ya işe alınmak.

intizâr انتظار (a.): Birinin gelmesini, bir şeyin olmasını bekleme, gözleme, intizar.

intizâm انتظام (a.): Düzenli, düzgün olma, kanun, düzen.

intizâmsiz انتظامسيز: Düzensiz.

intizâmsizlik انتظامسيزلىك: İntizamsızlık, düzensiz olma durumu, düzensizlik.

intizâmli انتظاملى: Düzgün, düzenli bir biçimde.

intikâm انتقام (a.): İntikam, öç.

intihâ انتها (a.): Son, sona erme, sonu gelme.

antîk انتیک (Fr.L.): İlk çağlardaki uygarlıklara, özellikle eskiden kalan antik şeylere denir.

ancuman انجمن (f.): Alt kurul.

ancîr (f.) انجير: İncir.

incîl انجيل (f.):

ança انچه: O kadar, çok zaman.

ançadan beri انچه دن بيرى: Uzun zamandan beri.

ançagaça انچه گچه: Çok zamana kadar, uzun zaman.

andâza اندازه (f.): Boyut, kapsam, nitelik.

andîşa اندیشه (f.): Düşünce, endişe.

uns انس (a.): Yakınlık, kıymetini bilen, Alışmak,

ins انس (a.): İnsan, halk.

insânlik انسانلىك: İnsalık, insan olma durumu, insaniyet

insânî انسانى: İnsanca.

ğäyr-i insânî غير انسانى: İnsaniyete karşı.

insâniyat انسانيت (a.): İnsanlık, edeb, atıfa, güzel halak.

instîtut انستيتوت (L.): 1. Bilim ya da edebî kurumu, bilim derneği, 2. Bir üniversite veya bağımsız bir kuruluş olarak genellikle araştırma yapan bazı durumlarda eğitim veren kurum.

insulîn انسولين (L.): Kan şekeri düzeyini ayarlayan, birçok hücre için büyüme faktörü olarak görev yapan, protein yapılı bir hormon, insülin.

inşâ انشا (a.): 1. Yaratma, yapı yapma, 2. Düzyazı veya şiir kaleme alma, yazıya dökme.

inşâ-allâh انشاءالله: Tanrı isterse, tanrı nesip ettiyse.

insâf انصاف (a.): 1. Adalet, acımaya, vicdana veya mantığa dayanan adalet. 2. Saflık, doğruluk.

inşâfsiz انصافسيز: Adaletsiz.

inşâfli انصافلى: Adaletli.

in'âm انعام (a.): Birine verilen hediye, emanet, vedia

in'ikâs انعكاس (a.): Aksetme, reflex.

inķâv انقاو: Aptal, söz dinlemeyen, söz bilmeyen.

anķâvlik انقاوولىك: Aptallık.

inķâvsiramâķ انقاوسيره ماق: Kendini aptal yapan, aptalaşmak.

inkirâz انقراض (a.): Yok olma, son bulma.

inkilâb انقلاب (a.): Devrim.

anķäymâķ انقه يماق: Haayretle bakmak.

anķimâķ انقيماق: Bir kokunun yayılması, dağılmak.

inkâr انكار (a.): Yaptığını, söylediğini tanık olduğunu saklama, gizleme, yadsıma, inkar etme.

angramâķ انگره ماق: Üzüntülü bağırarak, dertli ağlamak.

angraymâķ انگره يماق: Şaşırmak.

ana انه: İşaret zamiri.

anhâr انهار (a.): Nehirler.

anik انيق: Kesin, doğru.

aniklamâķ انيقله ماق: Bir şeyin doğru olduğunu anlamak, bir konuyu açıklamak, belirlemek.

aniklik انيقليلك: kesinlik.

2.3. u او: Özbekçe alfabesinin otuz birinci harfi (و), Özbekçede bu harf iki ünlüyü ifade ediyor. Birincisi (او , u) sesinin ifade edilmesi için ünlü harf söz başında(او) söz ortasında ve sonunda(يو) ya da (و) şeklinde tellafuz edilir. İkincisi ise ünsüz (و),(v) sesinin ifade etmek için söz başında(و) söz ortasında ve sonunda (يو) ya da (و) şeklindedir.

u او: Üçüncü kişi birlik kişi zamiridir. Örnek: *u keldi(o geldi.)*. işaret zamiridir. Bir nesnenin yerini işaret eden kelimedir: *U adam(o adam)*.

avbâş (a.) اوباش: Serseri, belli bir işi ve yeri olmayan, başıboş

ubdi اوبدى: Eskimiş bir şey.

u-bu او-بو: Zamir , her türlü, farklı şeyler.

upa اوپه: Mekyaj malzemesi podra.

avc(a.) اوج: Tepe, bir şeyin en üstteki bölümü.

avclanmâķ اوجلنماق: 1. Uçmak, 2. Zirveye ulaşmak, 3. Yoğunlaşmak.

uç اوج: 1. Genellikle uzun bir nesnenin inceleyerek biten son ve sivri Nuktası, uç.

2. Bir şeyin baş veya son Nuktası, 3. Bir şeyin başı, tepesi.

uçli اوچلى: Ucu olan, ucu çıkan.

uçma-uç اوچمه-اوج: 1. Bir şeyin ucunu başka bir şeyin ucuyla birleştirmek, 2. Aylık Geliri tam sonuna yetiştirmek. Örnek: *maaşini uçma-uç yetkzmâķ*.

uç اوج: İkiden sonra gelen sayının adı.

uçraşmâķ اوچرشماق: Karşılaşmak, birbiryle görüşmek, sohbet etmek,

uçraşuv اوچره شوو: 1. Önemli bir konu için toplantı almak, görüşmek, 2. İki devletin üyelerinin toplantısı.

uçramâķ اوچره ماق: 1. Karşılaşmak 2. Müracaat etmek, 3. Kısmete bir kişiyle evlenmek.

uçķun اوچقون: Ateşten fırlayan ve etrafa saçılan kıvılcım.

Nesnelerin en küçük zeresi. Örnek. *Kar uçķunları*.

uçķunlanmâķ اوچقونلنماق: Peyda bulmak, doğmak.

uçķunlamâķ اوچقونله ماق: Saçmak.

uçmâķ اوچماق: Uçmak.

uçar اوچر: Uçan, uçucu.

uçķur اوچقور: Keskin uçuş hızı, Örnek: *uçķur at*.

uçuvķ اوچووچى: Pilot.

uçuvķilik اوچووچىلىك: Pilotluk görevi.

uçuķ اوچوق: Korktuğu zaman dudaklar çevresinde çıkan sivilca.

uçun اوچون: İçin, amacıyla, maksadıyla,

uçirmâk اوچيرماق: Uçma işini yapmak,

Uçirma اوچيرمه: İlk kez uçmaya başlayan kuş yavrusu, ilk kez uçan kuşlar.

Uhlamâk اوخله ماق: 1. Uykuya dalmak, uyumak, 2. Sesizliğe kapılmak.

Uyumak, yatmak.

urçuk اورچوق: Yün veya pamuğu iplik haline getiren, genellikle çevirmekle kullanılan bir alet.

İp yiğirmek için kullanılan ağaçtan yapılan şey.

urçimâk اورچيماق: Çoğalmak, genellikle bir ebeveynin çocukların çoğalması.

çoğalmak,

urdu اوردو: Bir devletin silahlı kuvvetlerinin tümü.

urdugah اوردوگاه: Askeri kamp.

urgâçi اورغاچی: Dişi hayvan.

urgü اورغو: Vurgu konuşma, okuma sırasında bir hece veya kelime üzerine diğerlerinden daha farklı olarak yapılan baskı, aksan.

urgüsiz اورغوسيز: Vurgusuz.

urgülü اورغولی: Vurgulu.

urgülamâk اورغوله ماق: Vurgulamak.

urmâk اورماق: Elini ve ya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla çarpmak, vurmak.

ur-yikit اور-ييكيت: Vuruş, isyan, öldürüş.

urvâk اورواق: 1. Amurun yapışmaması için onun altında serpen un. 2. En küçük parçacık örnek *bizda tilaning urvği ham yuk*(bizde altının parçacığı bile yok).

3. Az, yetmeyen,

uruş اوروش: Savaş.

uruğ اوروغ: 1. Bitkilerde döllenme sonunda yumurtacıktan oluşan ve yeni

bir bitki oluşmasını sağlayan tane 2. Spermatozite 3. Ortaya bir sonuç çıkaran, bir sonucun oluşmasına sebep olan şey.

uruğdân اوروغان: Tohumları saklayıp yetiştiren vazo.

uruğlamâk اوروغله ماق: Döllemek.

uruğli اوروغلى: Tohumu olan, tohumla üreyen.

uruğlik اوروغلىك: Bitki yetiştirmede kullanılan tane, çekirdek, kök, sap vb.nin bütünü.

Aura اوره ابره (bk.): Aniden.

uramâk اوره ماق: Yalan dolan sözleri kandırıp aktarmak. Yoldan saptırmak.

urişmâk اوريشماق: Kavga etmek, kötü sözler söylemek, küfr etmek,

urişqâk اوريشقاق: 1. Kavgacı, kavga çıkaran kimse 2. Bir amaç uğruna çaba harcayan, mücadele veren kimse.

urinmâk اورينماق: Çabalamak, yorulmak.

uzâk اوزاق: Uzak.

uzâklaşmâk اوزاقلشماق: Uzaklaşmak.

uzâklik اوزاقللىك: Uzaklık.

uzâk-yâkin اوزاق-يقيين: Yakınlık ve uzaklık terimi.

uzatmâk اوزاتماق: 1. Uzamasına sebep olmak, uzamasını sağlamak 2. Bir tarafa yönlendirmek 3. Vermek, göndermek 4. Süreyi artırmak, temdit etmek,

uzluksiz اوزلوكسىز: Arka arkaya, ardışık, durmaz, aralıksız.

uzmâk اوزماق: 1. Kopmasını sağlamak, kopmasına yol açmak 2. Daldan, ağaçtan alıp toplamak. 3. Borç ödemek, borçtan kurtulmak, 4. Güçlkle elde etmek.

uzuk اوزوق: Kopuk, koparılmış.

uzangi اوزنگى: At nalı.

uzuk اوزوک: yüzük.

uzum اوزوم: Üzüm.

uzun اوزون: Uzun.

uzunçâk اوزونچاق: Boyu ya da yüzü başkalra göre daha uzun

uzunlukbir اوزونلیک: Bir şeyin bir uçtan öbür uca kadar olan uzaklığı, uzunluk.

uzunasiga اوزونه سیگه: Uzunluk ölçüsüne göre.

uzaymâk اوزه یماق: Uzamak.

uzil-kesil اوزیل-کیسیل: Kesinlikle, mutlaka, katiyen.

uzilmâk اوزیلماق: Kesilmek, ayrılmak, kopmak filinin meçhul halı.

ust اوست: Üst, bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı, üzeri fevk.

ustaki اوستکی: Üst kısımda yerleşen, yukarıdaki, üst kısmındaki,

ustma-ust اوست مه- اوست: Üst üste, baş başa, arka arkaya.

ustiga-ustak اوستیگه-اوستک: Ek olarak, yanı sıra

ust-baş اوست-باش: Giysi.

ustkurma اوستقورمه: Sosyal kurumların her biri.

ustun اوستون: Üstün.

ustunçikmâk اوستون **kelmâk** اوستون
(ustun olmak(veya gelmek): چیقماق(کیماق)

uşâk اوشاق: Ekmek parçaları, fiziksel olarak küçük,

uşlamâk 1 اوشلماق: Küçük parçalara bölünüp kırılmak.

uşlamâk 2 اوشلماق: Ele getirmek, kazanmak, sahip olmak.

uşlamâk اوشله ماق: Bakmak, göz kulak olmak,

avza' اوضاع (a.): Durm, hal, keyfiyet.

ufurmâk اوفورماق: Sıcak rüzgarın esmesi.

uqmâk اوقماق: Anlamak, bir konuyu iyice anlamak.

uquv اوقوو: Kişinin zihinsel bilme yeteneği, anlayış.

uquvli اوقوولی: Bilge, yetenekli.

avqalamâk اوقه له ماق: Ovmak.

öksiġjan اوكسیجن (Fr.): Oksijen,

uka اوکه: Küçük kardeş.

ukalik اوکه لیک: Kardeş olma durumu, kardeşlik etmek.

ugra اوگره: Şehriye, çorbada kullanılan, türlü biçimlerde kesilerek kurutulmuş buğday unu hamuru.

avval اول (a.): Birinci, evvel.

avvalgi اولگی: Başta, başlangıçta, önce, iptida.

avlad(a.) اولاد: Evlat.

ulâġ/ ulav اولاو/اولاغ: Eşek.

ulâġ1 اولاق: Uğlak.

ulâġ 2 اولاق: Uğlak.

ulâġçi اولاقچی: At binme maçınd katılan kişi.

ulâġtirmâk اولاقیتیرماق: Bir tarafa atmak.

ulâġmâk اولاقماق: Uzaklaşmak.

ulâv اولاو: Eşek.

ulaşmâk اولشماق: Bölmek, dağıtmak.

ulġäymâk اولغه یماق: Büyümek, olgunlaşmak.

ulkan اولکن: 1. Büyük bir hacme ve sayıya sahip 2. Hürmetli, saygılı, büyük, 3. Büyük öneme sahip, önemli.

ulgurci اولگورجی: Büyük ölçüde, çok miktarda, toptan.

ulgurmâk اولگورماق 1. Bir şeyi yapmak veya bir hedefe ulaşmak için fırsat bulmak, 2. İşi zamanında becermek, başarılı olmak.

ulus اولوس: halk.

uluş اولوش 1. Pay, birden fazla kişi arasında bölüşmüş bir bütünden, bu kişilerin her birine düşen bölüm hisse 2. Eşit bölüm.

uluğ اولوغ 1. Ulu, erdemli bakımından çok büyük yüce 2. Çok yüksek, çok büyük olan.

Örnek: *uluğ şair* "büyük şair."

uluğlamâk اولوغله ماق: Hürmet etmek, büyütmek,

uluğvar اولوغوار: Muhteşem, hürmet etmeye büyütmeye değer.

ulamâk اوله ماق: İp tel gibi şeylerin uçlarını birbirine bağlamak, birleştirmek.

ulâk اولاق: Bir yama, sürekli diğerine bağlı.

ulama اولمه: Bağlantılı.

avliya اوليا (a.): Veliler, yar, yardımcı, Tanrı'ya yakın kişi.

ulimâk اوليماق: Hayvanların çıkardığı ses. Ulumak.

un اون: Un

unli اونلى: Unu olan, içinde un olan.

un اون: Ses, seda.

unli اونلى: Ses yolunda bir engele çarpmadan çıkan ses ünlü, sesli.

uncha اونچه: O kadar, çok fazla.

undamâk اونداه ماق: Çağırarak, bir iş için davet etmek.

unaşmâk اونشماق 1. Birinin damadı olmaya razı olmak, 2. Bir işi yapmak için çabalamak.

unmâk اونماق: Yeşermek, canlanmak yeniden ortaya çıkmak.

unum اونوم: Sonuç.

unumsiz اونومسيز: Sonucu olmayan,

unumli اونوملى: Bir sonucu olan, iyi sonucu olan.

unnamâk اونناه ماق: Bir işi yapmak için çabalamak.

unutmâk اونوتماق: Unutmak.

unamâk اوناه ماق: Razı olmak, kabul etmek, her koşulu kabul etmek.

uvâk اوواق: Bir şeyin bir parçası.

uvulamâk اولوله ماق: Ulumak.

avuldirik اووولديرىق: Havyar.

avat اووه ت: Büyük arazide boş olan yer.

uvadi اوودى (bk) Eskimiş, yıpranmış eşya için kullanılan bir sözcük. Giyecek, elbise gibi

şeylerin eskileri için de kullanılıyor.

uh اوه oh! Sevinç, beğenme, hayranlık, rahatlama vb. Duguları belirten bir söz.

uhlamâk اوهله ماق: Ohlamak, oh sesini çıkarmak, oh demek.

avaylamâk اويله ماق: Dikkat etmek, bakmak.

uy اوى: Ev.

uysiz اوييسيز: Evsiz, evi olmayan.

uylanmâk اويلنماق: Evlenmek, aile kurmak.

uyli اويللى: Evi olan kimse, evli.

uyat اويت: Utanmak, utanç.

uyatçang اويتچنگ: Utangaç.

uyatsiz اويتسيسيز: Hırçın, hayasız, utançsız.

uyatli اويتلى: Utanç verici, hayali olan.

uygâk اويغاق: Uyanık, zeki.

uygânmâk اويغانماق: 1. Uyanmak, uyku durumundan çıkmak, 2. Bitkiler canlanıp yeşermeye başlamak, belirlemek,

uygün اويغون: Uygun.

uygünlaşmâk اويغونلاشماق: Uygunlaşmak.

uygünlik اويغونلىك: Uygunluk.

uyku اويقو: Uyku.

uykuçi اويقوچى: Uykucu.

uykusiramâk اويقوسيره ماق: Uykulu hissetmek, istemsiz hareket.

uykusiz اوقوسيز: Uykusuz.

uykusizlik اويقوسيزلىك: Uykusuzluk.

uykuli اويقولى: Uykulu.

uyalmâk اويلماق: Utanmak.

uymâk اويماق: Bir araya toplamak.

uyum اويوم: Düzensiz durumda olan.

uyurma اويورمه: Kasaırga,

uyuşmâk اويوشماق: Uyuşmak.

uyuşkâk اويوشقاق: Birleşik, entegre.

uyuşkâklık اويوشقاقلىك: İttifak durumu.

uyuşma اويوشمه: Uyuşma.

uya اويه: Vahşi hayvanların yuvası.

uyalamâk اويه له ماق: Ev kurmak, yuva kurmak.

2.4. ö (و) او: Özbek Alfabesinin otuz ikinci harfidir, söz başında (و) söz ortasında (ؤ) ya da (ۆ) şeklindedir.

öpkan اويقان: Çukur

öpkanlik اويقانلىك: Derin çukur.

öpka اويپكه: Akciğer.

öpmâk اويپماق: Öpmek.

öpiç اويپيچ: Öpüş.

öpirmâk اوييرماق: Koparmak, kopmasını sağlamak, kopmasına yol açmak, daldan ağaçtan alıp toplamak.

öt اوت: Yanış zamanı, alev, ateş.

ötli اوتلى: Yanarak nur saçan, hararetli, sıcak.

öt اوت: Ot.

öthär اوتخور: Ot ile beslenen hayvanlar.

ötsiz اوتسيز: Otsuz

ötlâk اوتلاق: Otlak, salmalık, yaylak, mera.

ötlamâk اوتله ماق: 1. Otlamak konu ile ilgisi olmayan şeylerin arkasından konuşmak.

ötli اوتلى: Otlı, ot ile kaplanan.

öt اوت: Safra kesesi

ötâk اوتاق: Oda, ev

ötrâk اوتراق: Yerli, belli bir yerde yetişen, otokan.

ötrâklaşmâk اوتراقلاشماق: Şehirleşmek, kentleşmek.

ötkäzmâk اوتقزماق: 1. Oturtmak 2. Ekmek

ötkazmâk اوتكزماق: Geçirmek.

ötkazgiç اوتكزگيچ: Elektrik prizi.

ötmâk اوتماق: Geçmek, bir yerden başka bir yere gitmek.

ötkir اوتكير: Keskin.

ötkirlaşmâk اوتكيرلاشماق: Keskinleşmek.

ötkirlamâk اوتكيرلماق: Keskinleştirmek.

ötkirlik اوتكيرلىك: Keskinleştirme durumu.

ötkinçi اوتكينچى: Yoldan geçen.

ötgan اوتگن: Geçen fiilinin sıfat halı.

ötmas اوتمس: Keskin olmayan.

ötmaslaşmâk اوتمسلاشماق: İyi şekilde kesmeyen.

ötmaslanmâk اوتمسلمانماق: İyice kesmeyen.

ötmaslik اوتمسلىك: Geçmeyen, yavaşlık durumu.

ötmiş اوتمىش: Geçmiş. ö

öta اوتە 1. Geçmek, 2. Bilgi bildiren sözcüklerin önünde gelerek bilgi derecesini artıradı. Örnek: *öta hoşyar*(çok zeki)

öta ketgan اوتە كىتگن: Çok fazla, çok cidi.

ötamâk اوتە ماق 1: Ekili arazide ya bahçede yabancı otları ayırmak,

ötamâk اوتە ماق 2: Yapmak, becermek.

ötirmâk اوتيرماق: Oturmak, inmek, düşmek, yapışmak.

ötiriş اوتيرىش: Oturma işi, dostların birlikte oturması, davet.

öttiz اوتىز: Otuz.

ötin اوتىن: Odun.

ötinçi اوتىنچى: Oduncu, odun satıcı.

ötinhäna اوتىنخانه: Odunu saklayan yer.

ötinmâk اوتىنماق: Yalvarmak

ötinç اوتىنچ: Çok yalvarmak.

öcar اوجار: İnatçı

öcarlik اوجرلىك: İnatçılık.

öcak اوجك: Buzağı

öç1 اوج 1: İntikam,

öç 2 اوج 2: Açgözlü, çok isteyen.

öçlik اوجلىك: İstekli, arzulu.

öçäk اوجاق 1. Soba 2. Merkez, kaynak.

öçmâk اوجماق: Söndürmek, yok etmek,

öçik اوجىق: Söndürülmüş.

öçakişmâk اوجە كىشماق: Kışkırtmak.

öçirmâk اوجيرماق: Söndürme işi.

öçirgîç اوجيرغىچ: Silgi.

öḥşatmâk اوخشتماق: Benetmek.

öḥşatma اوخشتمە: Benzetme.

öḥşamâk اوخشە ماق: Benzemek.

öḥşaş اوخشش: Benzerlik.

öḥşaşsiz اوخششسىز: Benzersiz.

öḥshashlik اوخششلىك: Benzerlik.

ödäğäylamâk اوده غە يله ماق : Saldırganlık, tehdit eden.

örtâk اورتاق : Ortak, çok yakın münasebetleri olan, arkadaş, dost.

örtâkçilik اورتاقچىلىك : Ortaklık münasebetleri.

örtâklaşmâk اورتاقلاشماق : Ortaklaşmak.

örtâklik اورتاقلىك : Ortak olma durumu, ortaklık.

örta اورته 1. Bir şeyin kenarlarından merkeze doğru olarak aynı uzaklıkta olan yer, orta, 2. Başlangıç ile bitimi arasında eşit uzaklıkta olan süre. 4. Ne uzun ne kısa,medi.

örtaça اورتچە: Ortalama, ölçü, mizan.

örtançi اورتنچى: Üç kardeşin ikincisi.

örtamâk اورته ماق : 1. Üzmek, 2. Yandırmak.

örtapishar اورته پيشر : Mevsimin ortalarında pişen.

örda اورده 1. Türk ve Moğulların devlet başkanlıkların başkenti, 2. Türk ve Moğulların bir kaç kabilesinden oluşan grup, 3. Ordu.

ördak اوردك : Ördek.

örkaç اوركچ: Kambur, bazı hayvanların sırtındaki çıkıntı.

örkaçli اوركچلى : Kamburlu, kamburu olan.

örgatmâķ اورگتماق: Öğretmek, okutmak.

örganmâķ اورگنماق : 1. Öğrenmek, 2. Alışmak,

örgilay اورگیله ی : Naz vermek durumu.

örgimçak اورگیمچک : Örümcek.

örmâķ1 اورماق : Hasat toplamak.

örâķ اوراق : Orak, ot gibi bitkilerin hasat yapan beli bükük demirdan yapılan şey.

örâķçi اوراقچی : Savaşa katılan kişi, işi vurmak olan kişi.

örmâķ 2 اورماق : Örmek.

örma اورمه : Örülerek yapılan.

örim اوریم : Örülmüş olan.

örmân اورمان : Orman.

örmalamâķ اورمه له ماق : Örülerek yürümek, küçük böceklerin yürümesi.

örnâtmaķ اورنتماق : Kurmak,

örnaşmâķ اورنشماق : 1. Bir yeri sahiplenmek, 2. İşgal etmek, 3. Oturmak.

örnâķ اورنک : Örnek.

örnâķli اورنکلی : Örnek olan kişi.

örnamâķ اورنه ماق : Yüklenmek,

öra اوره : Sebzeler, çukur.

öralaşmâķ اوره لشماق : Boşu boşuna gezmek, eğlenmek, bir işe yakalanmak.

öramâķ اوره ماق : Bükme işi,

öram اورم : Örelmiş durumu.

örama اوره مه : Örme, dokumuş.

örîk اوریک : Kaysı

örin اورین : Yer, alan, mekan.

örindâş اورینداش اورینباسر : Başkalarıyla işbirliği yaparak yardım eden, yardım sever.

oturmak ve yaslanmak için düzenlenen malzemeler.

örinsiz اورینسیز : 1. Temelsiz, sebepsiz, 2. Gereksiz.

örinlatmâķ اورینلتماق : Bir şeyi yapma eylemi süreci, becermek.

örinlaşmâķ اورینلشماق ~ اورنشماق : İkamet etmek, bir yerde oturmak, yaşamak.

örinlamâķ اورینله ماق : Yapmak, icra etmek, becermek.

örinli اورینلی : 1. Miktar bildiren sözcüklerin önüne gelerek kaç miktarını gösterir 2. Hakikati ifade eder.

nâörin نا اورین : Boşuna, temelsiz.

örinbâsar اورینباسر : Yardımcı.

öz اوز : 1. Bir kimsenin benliği kendi manevi varlığı, iç, nefis, 2. Kendi, kendi kendini anlamlarında bşrleşik kelimeler türeten bir öz, 3. Kendi, zat,

özarâ اوز ارا : iki taraflı, arasında, kendi aralarında.

özlaştırmâķ اوزلشتیرماق : 1. Öz durumuna getirmek, özlü durum kazanmak, arılaştırmak, 2. Sahiplanmak.

özlaşmâķ اوزلشماق : Hemen anında ulaşmak.

özbaşımça اوزباشیمچه : Kendi başıma, başkasının payı veya yardımı olmaksızın.

özbâşımçalik اوزباشیمچه لیک : Kendi isteği ile yapılan iş.

özbilerman اوزبیلرمان : Özgüvenli, her şeyi ben bilirim diyen.

özbilermalik اوزبیلرمانلیک : Özgüvenlilik.

Özbek اوزبیک : Özbekler.

özbekana اوزبیکانه : Özbeklere has, özbekçe.

özbekça اوزبیکچه : Özbeklere has, özbekl dili, edebiyat, sanat, kültüre ait.

özbekçilik اوزبیکچیلیک: Özbeklere ait gelenek görenekler.

özbekleşmâk اوزبیکلشماق: Özbekleşmek, Özbek dilin, Özbek kültürünü benimsemek.

özbeklik اوزبیکلیک: Özbek olma durumu, özbeklere özgü nitelik.

özbekler اوزبیکلر: Özbekistan ve Afganistan'ın kuzey tarafında yaşanan ve Türkçe konuşan halklar.

özak اوزک: Bir şeyin en önemli kısmı, has.

özakdâş اوزکداهش: Birbirine nisbeten, birbirinden türeyen sözcükler.

özgarmâk اوزگرماق: Geçmek, bir durumdan başka durma geçmek.

özgarماس اوزگرماس: Her zaman aynı durumda olan, geçmeyen, ebedi.

özgarov اوزگروو: Değişim, dönüşüm.

özgaruvçan اوزگرووچان: Bir durumdan başka duruma çabucak geçmek, değişim.

özgarış اوزگریش: Eylem veya dönüşüm süreci, değişim,devrim.

özgarışsiz اوزگریشسیز: Sabit, değişmemiş.

özga اوزگه: Yabancı, başkasına ait,başka kişi.

özgaça اوزگچه: Başkalara benzemeyen, farklı, benzeri olmayan.

özgalik اوزگه لیک: Özel, kendina has, başkalardan farklı özellikler.

özmâk اوزماق: Aşmak, başarılı olmak, beli bir yaşı geçmek.

özan اوزن: Suyun akıp gitiği yol, su yolu.

öziça اوزیچه: Yalnız, kendi başına, kendi fikri ve düşüncesiyle, kendi isteğiyle.

özidan-özi اوزیدن-اوزی: Kendi kendine.

ösperin اوسپیرین: Ergen.

öspirinlik اوسپیرینلیک: Gençlik.

ösmâk اوسماق: Büyümek, ilerlemek, olgunlaşmak, uzamak.

ösma اوسمه: Çıkıntı.

ösuv اوسوو: Büyüme durumu.

ösuvçan اوسووچان: Büyüme ve gelişme özelliğe sahip olan.

ösiq اوسیق: Çok büyümüş, çok uzamış olan.

ösimlik اوسیملیک: Bitki, nebat.

ösmir اوسمیر: 12-16 yaş arası çocuklara denir.

ösmirlik اوسمیرلیک: Ergenlik, ergenliğin başlangıcı, 12 ile 15 yaş aralığı.

öşkırmâk اوشقیرماق: Tehdit etmek, çok sert konuşmak.

öşa اوشه: Uzakta olan kimse, o gibi zemir.

öşaymâk اوشه یماق: Suratı asık durumda olan.

ögri اوغری: Hırsız.

ögriilik اوغریلیک: Hırsızlık.

öğrinça اوغرینچه: Gizlice.

öğlâk 1 اولاق اوغلاق 1: Oğlak.

öğlâk 2 اولاق اوغلاق 2: Oğlak.

öğlâkçı اوغلاقچی: Oğlakçı.

öğlân اوغلان: Oğlan.

ögıt اوغیت: Gübre, verimini artırmak için toprağa dökülen her türlü hayvan dışkısı,kimyasal veya bitkisel made, kemre.

ögıtlagıç اوغیتله گیچ: Gübreyi yere serpmek için kullanılan şey.

ögıtlamâk اوغیتله ماق: Yere gübr serpmek.

öğitli اوغیتلی: Gübreli.

ögır اوغیر: Ağır.

ögırlamâk اوغیرله ماق: Çalmak.

ögırlık اوغیرلیک: Hırsızlık.

ögıl اوغیل: Oğul.

ögılsız اوغیلسیز: Oğlu olmayan, oğulsuz.

ögıllı اوغیللی: Oğlu olan.

ök1 اوق: Ok.

ökçi اوقچی: Okçu.

öksız اوقسیز: Oksuz.

ökılamâk ماق اوقله: Yaya ok yerleştirmek, tabancaya kurşun yerleştirmek.

ökli اوقلی: Oklu.

ökday اوقده ی: Ok gibi keskin.

ök 2 اوق: Yön göstermek amacıyla belli yerlere konulabilen, oka benzer işaret.

öktalmâk اوقتماق: Birini öldürmek için tehdit etmek.

ökraymâk اوقره یماق: Sinirli bakmak.

ökılağı اوقلاقی: Hamuru yaymak için kullanılan çubuk.

öklâv اوقلاو: Hamuru yaymak için kullanılan çubuk.

ökıtmâk اوقیتماق: Okutmak.

ökıtuvcı اوقیتووچی: Öğretmen, hoca.

ökıtuvcılık اوقیتووچیلیک: Öğretmenlik.

ökımâk اوقیماق: Okumak.

ökuvçı اوقووچی: Öğrenci.

ökış اوقیش: Okuma işi, okuyuş.

ökıgan اوقیگن: Okumuş olan.

ökımişli اوقیمیشلی: Okumuşluk, bilimli.

öktam اوکتم: Keskin.

öksımâk اوکسیماق: 1. Faydasız, 2. Efsus etmek, 3. Üzölmak.

öksınmâk اوکسینماق: Faydsız.

öksınık اوکسینیق: Bir şey için üzölmek.

ökırmâk اوکیرماق: 1. Bağırıp çağırarak ağlamak, 2. Hangramak, 3. Böğörmek.

ökırik اوکیریک: Sert ağlama sesi.

ökinmâk اوکینماق: Bir şeyden pişman olmak.

ökinç اوکینچ: Üzgün.

ökinçli اوکینçلی: Üzgünlü.

ögay اوگی: Üvey.

ögaylamâk ماق یله اوگه: Birini yabancılaştırmak, yabancı gözüyle bakmak.

ögaylik اوگه یلیک: Üvey olma durumu.

ögit اوگیت: Öğüt.

ögırmâk اوگیرماق: Çevirmek.

ölpân اولپان: Vergi.

öltirmâk اولتیرماق: Oturmak.

ölca اولجه: Ganimet, savaşta zorla düşmandan ele geçirilen mal.

ölçamâk اولچه ماق: Ölçmak.

ölçâv اولچاو: Ölçek.

ölçâvsız اولچاوسız: Ölçüsüz.

ölçâvli اولچاولی: Ölçölü.

ölçak اولچک: Ölçek.

ölçam اولچم: Eşyelerin ağırlığını, büyük küçüklüğünü bildiren numra.

ölçagiç اولچه گیچ: Uzunluk, ağırlıklığı belirlemek için çalışan ölçü malzemesi.

ölkadaş اولکه داش: Vatandaş.

ölmâk اولماق: 1. Ölmek, yaşamı sona ermek, 2. Solmak,

ölarça اولرچه: Nihayet derecede.

ölarday اولردی: Nihayet derecede.

ölguday اولگودی: Ölmüş derecede dövme.

ölik اولیک: 1. Ölü, ölmüş insan, mevta 2. Hayvan leşi, 3. Gücü az, zayıf, 4. Çok durgun.

ölhâne اولیکخانه: Ölüleri sakladığı yer.

ölüm اولیم: Ölüm.

ölümlik اولیمتیک: Ölü canaver, hayvan leşleri.

ölümlik اولیملیک: Ölmeden önce tören cenazesi için saklanan para.

ölan1 اولن: Düğünlerde icra edilen folkulur şarkı.

ölançı اولنچی: Ölen söyleyen, şarkıcı.

ölan 2 اولن 2: Bitki.

ölib-tirilib اولیب-تیریلیب: Tüm gücüyle, tüm kuvetiyle.

ön اون: 10 sayı.

öng اونگ: 1. Ön, bir şeyin esas tutulan yüzü, arka karşıtı, 2. Bir kimsenin ilerisi. 3. yakın gelecek zaman, 4. Önce olan, ilk.

önglamâk اونگله ماق: 1. Düzeltmek, 2. doğrulamak.

öngamâk اونگماق: 1. Rengini yitirmek, beyazlanmak.

öngamâk 2 اونگماق 2: 1. İyileşmek, 2. İşin doğru gitmesi, işin yola gitmesi.

öy اوی: 1. Oy, bir tercihi belirten işaret, söz veya yazı, 2. Seçimlerde kişinin herhangi bir adayaveya partiye ait yaptığı tercih.

öyçan اویچن: Bir düşünceye dalmak. çok düşünen.

öyçi اویچی: Çok düşünceli.

öylamâk اویله ماق: 1. Fikir yürütmek, düşünmek, 2. niyet etmek, 3. birini çok merak etmek.

öymâk اویماق: 1. Bir yeri çukur kazımak, 2. koparmak, 3.

öyma اویمه: Oyma, oyma işi.

öymakârlık اویمه کارلیک: Oyma işi.

öynaşmâk اوینشماق: Oynaşmak.

öynâş اویناش: Nikah yapmadan yakın ilişkide bulunan erkek veya kadın.

öynamâk اوینماق: 1. Oynamak, eğlenme, vakit geçirme 2. kımıldama, hareket etmek 3. Bir film, oyun vb.de rol almak.

öynâklamâk اوینقله ماق: Yaramazlık yapmak, oyun oynamak.

öynâkı اویناق: Yaramaz çocuk.

öyin اویین: Dans, oyun.

öyinçâk اویینچاق: Çocukların oynadığı oyuncak.

öyinçi اویینچی: Oyuncu, dansçı.

öyin-kulgi اویین-کولگی: Mutluluk, kıvanç.

ahâli اهالی (a.): Bir şehir veya bir bölgenin halkı, sakinleri.

ahl اهل (a.): 1. insan 2. Hak eden, layık 3. Bir yerde yaşayan halk.

ahlî اهلی: Evcil.

ahamiyat اهمیت (a.): Önem.

ahamiyatsiz اهمیتسيز: Önemsiz

ahamiyatli اهمیتلی: Önemli.

2.5. i / y ای (y): Özbek alfabesinin otuz dördüncü harfidir. bu harf iki ses ünlü(İ) ve ünsüz (y)'yi ifade ediyor. Söz başında (ای) ve (ی) şeklinde gelir, Özbekçe alfabesinde bu harf iki sesi unlu(i - ی) hem de ünsüz (y - ی) ifade eder.

ayâz ایاز: Havanın çok soğuk durumu.

ayâzli ایازلی: Çok soğuklu.

ayâvsiz ایاوسيز: Acımasız.

ibimâk ایبیماق: Islanmak.

ip :ايب İp.

ipak :ايپک İpak.

ipakli :ايپکلى İpakli.

it :ايت Et.

itirmâk :ايترماق İtmak.

aytmâk :ايتماق Söylemek, demek, beyen etmek.

aytarlı :ايترلى Olmsuz fiilere kullanılır.

aytaylik :ايتە يلىك Bence, sanalım.

ituzum :ايت اوزوم Beyaz güllü, kızıl meyveli bir yıllık meyvesi.

İcabî :ايجابى (a.): Makl olan, iyi, olumlu.

İcad :ايجاد (a.): İcat, buluş.

İcadkar :ايجادكار İcat eden, yaratıcı.

İcadkarlik :ايجادكارلىك Yaratıcılık.

İcadî :ايجادى İcad etmek. icata bağlı olan.

icirghanmâk :ايجيرغناماق Bazı kötü hadiselerle sinirlenmek.

iç :ايچ 1. İç, herhangi bir durumun, cismin veya alanine sınırları arasında bulunan bir yer, dahil.

2. Oyuk şeylerin boşluğu 3. insanın iç dünyası.

içki :ايچكى İçindeki.

içak :ايچک Bağırsak.

içak-çabâk :ايچک-چباق İnsanlar ve hayvanların karnındaki iç kısımları, mide, bağrırsak gibi.

içkari :ايچکرى İçeri.

içkarilamâk :ايچکریله ماق İçeriye yöneltmek, girmek.

içkilik :ايچکىلىك Alkolu içkiler.

içmâk :ايچماق İçmek, içe çekmek, yutmak.

içimlik :ايچىملىك İçecekler.

içimli :ايچىملى İçilen şeyler.

içikmâk :ايچىكماق 1.Çok özlemek 2. Sabırsızlanmak 3. Anne babasını özleyip hastalanan çocuklar.

ihçim :ايچىم Görünüşü düzenli, görüşü güzel.

ihçamlamâk :ايچىمىله ماق Sıkışık hale getirmek, rahat ve keyifli hale getirmek.

ihçamlamâk :ايچىمىشماق Sıkışık hale getirilmek.

idaâl :ايدە آل (fr.): İdeal, ülkü.

idramâk :ايدره ماق Çok pişmiş olan, ezilme durumuna gelen.

idaâllaştırmâk :ايدە اللشتيرماق İdeallaştırmak.

idyâlâji :ايدىيولوژى (y.): İdeoloji, siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükümetin bir partini, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dini moraal estetik düşünceler bütünü.

idiş :ايدىش Ev malzemeleri.

irâk :ايراق Uzak.

ayrân :ايران Ayran.

ircaymâk :ايرجه يماق Hoş olmayan gülümseme.

irğamâk :ايرغه ماق Başı salamak.

irkit :ايركىت Kirli.

irmâk :ايرماق İrmak, nehir.

ayri :ايرى Ayrı.

irillamâk :ايرىلله ماق İr ir sesi çıkarmak, eşek sesi.

ayrilmâk :ايرىلماق Ayrılmak.

ayrilik :ايرىلىق Ayrılık.

irim :ايرىم İyi niyetle yapılan iş.

ayrim :ايرىم Ayrı, ayrılmış.

iz :ايز İz.

izçil ایزچیل: 1. Kalıcı, düzenli, 2. Keşşaf.

izsiz ایزسیز: İzi olmayan.

izkuvar ایزقوور: İzçi, izi bulan.

izlamâk ایزله ماق: İzlemek.

izlagiç ایزله گیچ: Arama malzemesi.

izğirin ایزغیرین: Soğuk kasırğa.

izlanmâk ایزلنماق: 1. Yeni bir şey bulmak için çabalamak, aramak.

izleniş ایزله نیش: Bir şeyi elde etme veya keşfetme eylemi veya süreci.

izlenuvçi ایزلنوویچی: Araştırmacı.

is ایس: Koku.

islanmâk ایسلنماق: Koku çıkarmak.

isli ایسلی: Kokulu.

istamâk ایسته ماق: İstemek.

istak ایستک: İstek.

iskirt ایسکیرت: Çok kokulu.

iskamâk ایسکه ماق: Koklamak.

iskâvuç ایسکاووچ: Koku alabilen.

isliki ایسلیقی: Çok kirli.

isitmâk ایسیتماق: Isıtmak.

isitma ایسیتمه: Hasta olunca ateş.

isirik ایسیریق: Hastalara iyileşme amacı ateş yapıp dumanı çıkan bitki.

isimâk ایسیماق: Isımak.

isik ایسیق: Sıcak, ısısı yüksek olan, çok ısınmış.

issiklamâk ایسیقله ماق: Sıcaklaşmak.

isiklik ایسیقلیق: Sıcaklık.

issikhâna ایسیقخانه: Sera, sebze ve meyvelerin yetştirildiği ve hava şartlarına karşı korunduğu cam ve naylonla kaplı yer, limonluk, ser.

issik-sâvuq ایسیق-ساووق: 1. Sıcak ve soğuk, 2. İyi ve kötü, 3. Hayatın iyi ve kötü anları.

iş ایش: İş, bir sonuç elde etmek, herhangi bir şey ortaya koymak için güç harcayarak yapılan etkinlik, çalışma.

işçan ایşچن: Çalışan kişi.

işçi ایşچی: İşçi.

işhâna ایشخانه: Fabrika, atölye.

işsiz ایşسیز: İşsiz.

işsizlik ایşسیزلیک: İşsizlik, işsiz kalma, iş bulamama durumu.

işlâv ایشلاو: Çalışma sürecinde olan.

işlamâk ایشله ماق: Çalışmak, herhangi bir iş üzerinde olmak.

işili ایشلی: İş olan.

işânkiramâk ایشانقیره ماق: Biraz inanmak.

işânmağ ایشانماق: İnanmak.

işânç ایشانچ: İnanç.

işânçsiz ایشانچسیز: İnançsız.

işânçsizlik ایشانچسیزلیک: İnançsızlık.

işânçli ایشانچلی: İnançlı.

işânarlı ایشانرلی: İnançlı.

işbâşi ایشباشی: İşin yöneticisi.

işbay ایش بیع: Yapılan işe göre ücret ödenmesine ilişkin esaslar.

işbilarman ایشبیلرمان: İşbilen, kendi işi olan, kendi işinde usta.

iştân ایشتان: Parça pantolon.

iştânbâğ ایشتانباغ: Parça pantolonu sıkı bağlayan ip.

iştânçang ایشتانچنگ: Pantolonu olmayan, pantolunsuz.

iştânsiz ایشتانسız: Pantolunsuz.

işkâr ایشقار: Sabun yapılan made.

işkârlamâk ایشقارله ماق: “Afyon” bitkisinden sabun yapmak.

işkâlamâk ایشقه له ماق: İki cismi birbirine sürtmek.

işkâlanış ایشقه لنيش: İki cismi birbirine sürtüş.

işkilib ایشقيليب: Herhalde.

İzâh ايضاح (a.): Açıklama, izah etmek.

İzâhlamâk ايضاحله ماق: Azah etmek.

İzâhli ايضاحلى: Açıklamalı, izhalı.

aygâqçı ايفاقچی: Bir devvlet veya kuruluşun gizli amaçları için çalışan kimse, çarış, ajan, casus.

aygır ايفير: Aygır.

ikki ايکی: Birden sonra gelen sayının adı, 2 bu sayını gösteren rakamın adı.

ikkimlamçı ايکيلمچی: İkinci kez, ikinci.

ikkilanmâk ايکيلنماق: İkilenmek.

ikkinçi ايکينچی: İki sayısının sıra sıfatı, ikinci.

ikki yuzlama ايکی يوزلمه: İki yüzlü, iki tarafı olan, kötü konuşan.

ikki yuzlamaçı ايکی يوزلمه چی: İki yüzlülük.

ikki yuzlamalik ايکی يوزلمه ليک: İki yüzlülük.

ikir-chikir ايکير-چيکير: Parçacık, bir şeyin en küçüğü.

ikkikât ايکی قت: Hamile, gebe.

igna ايگنه: İğne.

ignachi ايگنه چی: İğne yapan kişi, iğneci.

ilân ايلان: Yılan.

iljaymâk ايلجه يماق: tebbesüm etmek.

ildam ايلدم: hızlı koşabilen.

ildamlamâk ايلدمله ماق: Hızla gitmek.

ildiz ايلديز: Ağaçların kökeni.

ildizlamâk ايلديزله ماق: Kökleme.

ilgâr ايلغار: Öncelik, ileri düzeyde olan.

ilgârlık ايلغارليک: Öncelik, üstünlük.

ilgâmâk ايلغه ماق: 1. Görmek, 2. Sezmek.

ilk ايلک: İlk.

ilgari ايلگری: İleri.

ilgaridan ايلگریدن: 1. Önceden, 2. Ezelden.

ilgarigi ايلگریگی: 1. Önceki, evvelki, 2. Geçmiş.

ilgarilamâk ايلگريله ماق: İlerlemek.

ilgak ايلگک: Askı.

ilmâk ايلماق: Çivi.

ilgeç ايلگيچ: Yelek.

ilmâk ايلماق: Çivi.

ilmâkli ايلماقلى: Çivili, çivili olan.

ilmâksiz ايلماقسىز: Çivisiz.

aylanmâk ايلنماق: 1. Dönmek, 2. Gezmek 3. Belirli bir yerde dolaşmak, 4. Başka bir duruma geçmek.

aylana ايلنه: Yuvarlak, etrafında, daire.

aylanay ايلنه ی: Birisine sevgi göstermek.

ilviramâk ايلويره ماق: Çürüme.

ilhâk bölmâk ايلهق بولماق: Beklemek.

ilişmâk ايليشماق: Yapışmak.

ilikmâk ايليقماق: Şehvet nefesine yenilmek.

ilik ايليک: İlik.

ilimâk ايلماق: Ilıklaşmak.

ilik ايلیق: Ilık su.

iliklik ايليqliک: Ilıklık, sıcaklık.

ilinmâk ايلينماق: 1. 2. tuzağa düşmek.

ilinç ايلينچ: kimisiden umutlanmak.

İmâ ايماء(a.): el kol gibi yapılan işaretler, beden hareketleri.

Īmān ایمان (a.): iman, inanç.

Īmānsiz ایمانسız: imansız, inançsız.

Īmānli ایمانلی: imanlı, inançlı.

imlamâḵ ایمله ماق: işaret ile çağırmak.

imillamâḵ ایمیلله ماق: Çok yavaş hareket etmek, tambelik etmek.

in این 1. yaban hayvanlarının kendilerine yuva edindikleri kovuk, 2. mağara.

inâḵ ایناق: Arkadaş, iki kişi arasındaki duygusal ilişki.

inâḵlaşmâḵ ایناقلاشماق: Yakın arkadaş olmak.

inâḵlik ایناقلیک: Dostluk.

inānmâḵ اینانماق: İnanmak.

intiḵ bolmâḵ اینتیق بولماق: Sabırsızlıkla beklemek.

intilmâḵ اینتیلماق: Çabalamak, bir işi başarmak için uğraşmak, gayret etmek.

inju اینجو: İnci, sedef.

injiḵ اینجیق: İnce düşünen.

inciḵlik اینجیقلیک: İncelik.

ayanch اینچ: Öfke.

ayanchli اینچلی: Öfkeli.

indamâḵ اینده ماق: Bir şey söylemek.

indamas اینده مس: Az konuşan, ses çıkarmayan.

indin ایندین: Yarından sonraki gün.

inḵillamâḵ اینیقلا ماق: Ağrı sonucu dertli ses çıkarmak.

inak اینک: İnek.

inga اینگه: İneğin çıkardığı ses.

ingalamâḵ اینگه لماق: İnge tarzında ses çıkarıp ağlamak.

ingiḵka اینگیچکه: Küçük.

ingiḵkalamâḵ اینگیچکه له ماق: İnceltmek, daraltmak, bir şeyin genişliğini azaltmak.

ini اینی: Erkek kardeş.

ayniḵsa اینیقسه: Özellikle.

aynimâḵ اینیماق: 1. yitirmek, güzelliğini, görüşünü yitirmek, 2. vazgeçmek, 3. ahlakını yitirmek.

ayvân ایوان (f.): Balkon.

ivimâḵ 1 ایویماق 1: Islanmak.

ivimâḵ 2 ایویماق 2: 1. Sütün yoğurta dönüşmesi, 2. Sertleşmek, 3. Yoğunlaşmak.

ayamâḵ ایاه ماق: 1. Merhemet göstermek, şevketli, 2. Dikkat etmek, 3. İmrenmek.

ayirmâḵ آیریماق: Ayırmak.

ayirbaşlamâḵ آیرباشله ماق: Bir şey başka bir şey ile değiştirmek.

ayirma آیرمه: Ayırma.

ayirmachi آیرمه چی: Ayrımcı.

ayirmaḵilik آیرمه چیلیک: Ayrımcılık.

ayıḵ آییق: Ayı.

iyak اییک: Eğik.

ayil اییل: Atın karnın altından geçen, atın eyerini sıkı tutmak için bağlanan ip.

2.6. e ای (ی): Özbek alfabesinin sonuncu otuz altıncı harfidir. Kısa (e)'yi ifade eder.

e 2 ای 2: Özlem, öfke, efsuslenmeyi gösteriyor.

ep bolmâḵ kormâḵ ایپ بولماق کورماق: :

epiḵil ایپیچیل: Çabuk olan kimse.

epsiz ایپسиз: Tedariksiz, işi bilmeyen.

eplamâḵ ایپله ماق: Bir işi iyce yapabilmek, yürütmek, becermek.

epli ایپلی: Tedarikli, işi bilen.

et اییت: Et.

etsiz ایتسیز: Etli.

etli ایتلی: Etli.

etak ایتک: Eetek.

etmâk ایتماق: Etmek, yapmak, kılmak.

etik ایتیک: Uzun çizme.

eçki emar ایچکی امیر: Kertenkele.

er ایر: Koca.

erli ایرلی: Kocası olan

erlik ایرلیک: Erkeklik, mertlik, yiğitlik.

ersiramâk ایرسیره ماق: Koca istemek.

ersiz ایرسیز: Kocasız.

ertak ایرتک: Halk ağzı, hikaye, efsane.

ertakçi ایرتکچی: Hikayeci.

ertangi ایرتنگی: Yarınki.

erta ایرته: Yarın.

ertagi ایرته گی: Sabahki.

ertaga ایرته گه: Sabaha.

ertalik ایرته لیک: Sabahlık.

ertalab ایرته لب: Sabahleyyn.

ertalabki ایرته لیک: Sabahleyin yapılan durum.

erşi ایرشی: Uygun olmayan.

erk ایرک: Yetki, zorlama kısıltma olmayan, kişinin kendi iradesine göre hareket etmek, özgürlük. bir işi yapabilme gücü.

erkin ایرکین: Hiçbir şarta bağlı olmayan, istediği gibi davranabilen, serbest.

erkinlik ایرکینلیک: Hrkın olma durumu , serbestlik.

erksiz ایرکسیز: Hrki olmayan, erksiz.

erksizlik ایرکسیzلیک: Başsızlık, erksızlık.

erkek ایرکک: Erkek.

erkeklamâk ایرککله ماق: Eebzelerin büyüp ağaç olması, sebzelerin kendi özelliğini yitirmek.

erkaklik ایرککلیک: Erkeklik, yiğitlik.

erkakça ایرککچه: Erkekçe, erkek gibi, erkeğe yakışır.

erkaklarça ایرککلرچه: Erkekler gibi.

erka ایرکه: Nazlı, özen isteyn, nazik.

erkalamâk ایرکه لماق: Nazla büyütmek, sivimli yapmak.

erkalik ایرکه لیک: Sevimlilik.

erkatây ایرکه تاي: Erkek çocuk.

ergaşmâk ایرگشماق: 1. Birinin yolundan gitmek, 2. Taklit etmek, 3. Tekib etmek.

ermak ایرمک: 1. Eğlenmek, 2. Gülünç.

ermaklamâk ایرمکله ماق: Şakalaşmak.

eritma ایریتماق: Eritmek.

eritma ایریتمه: Eritme.

erish ایریش: Eriş, erme işi.

erişmâk ایرişhmaق: Erişmek, varmak, ulaşmak.

erimâk ایریماق: Erimek.

eruv ایروو: Erime durumu.

eruvçan ایرووچین: Eriyen bir şey.

erinmâk ایرینماق: Bir işe isteksiz olmak, ilgisiz olmak.

erinçâk ایرینچاق: İşine ilgisiz ve isteksiz olan kimse.

erinçak ایرینچک: İşine ilgisiz ve isteksiz olan kimse.

ezgu ایرگو: İyi, hayırlı, saygı değer,

ezgulik ایرزgulیک: Hayırlı iş, iyi iş.

ezmâk ایرзмаق: 1. Ezmek, üzme, 2. Sıkıntıya sokmak, 3. Yenmek, sindirmek.

ezma ایرزme: Ezmek işi ezme.

ezmalanmâķ ایزمه لنماق: Çok konuşan, yavaş çalışan.

ezmelik ایزمه لیک: Bir konu hakkında çok ayrıntılı bilgi vermek.

ezğilamâķ ایزغیله ماق: Devamlı ezmek,

es ایس 1. Akıl, zeka, öğrenme, anlama, farkındalığı kullanma becerisi, anı.

essiz ایسیز: Zekası olmayan, akıllı olmayan.

eslamâķ ایسله ماق: Hatırlamak.

esli ایسللی: Akıllı, zeki.

esan ایسن: Sağ salim.

esanlaşmak ایسنلشماق: Hal hatır sormak, selamlaşmak.

esanlik ایسنلیک: Sağlık.

esdalik ایسده لیک: Hatıra,

eski ایسکی: Eski, önceki, sabık.

eskiça ایسکیچه: Eskice, çok yeni olmayan.

eskilik ایسکیلilik: Eski durumu, eskilik.

eski-tuski ایسکی-توسکی: Tüm eski eşyalar.

eskirmâķ ایسکیرماق 1. Eskileşmek, 2. Modadan düşmek.

eskimâķ ایسکی ماق: Eskileşmek.

eslatmâķ ایسلتماق: Hatırlatmak.

esmâķ ایسماق: Esmek.

esankiramâķ ایسنکیره ماق: Paniklemek.

esnamâķ ایسنه ماق: Esnemek.

esnâķ ایسناق: Esnemek durumu.

esiz ایسیز: Efsus, eyvah.

es-es bilmâķ ایس ایس بیلماق: Az az hatırlamak.

eş ایش 1. eş, hayat arkadaş, 2. kuma , ortak

eşak ایشک: Eşek.

eşgak ایشگک: Kürek.

eşgakli ایشگکلی: Kürekli

eşittirmâķ ایشتیرماق: Duyurmak, işittirmek.

eşitmâķ ایشتیماق: İşitmek.

eşitiş ایشتیش: İşitme işi, işitiş.

eşik ایشیک: Kapı.

ekmâķ ایکماق: Ekmek.

ekuvsiz ایکوو سیز: Ekilmeyen.

ekuvli ایکوولی: Ekilen,

ekin ایکین: Ekin.

ekinçi ایکینچی: Çiftçi.

ekinzâr ایکینزار: Çiftlik,

egâv ایگاو: Çelikten yuvarlak, üçgen kara yassı çubuk şeklinde, yüzeyinin tamamı veya bir kısmı özellikle ahşap veya metali taşlamak için kullanılan bir alet.

egâvlamâķ ایگاوله ماق:

egat ایگت: Çluk.

egar ایگر: Sele.

egarlamâķ ایگرله ماق: Eyerlemek.

egarlâglik ایگرلاغلیک: Eyerlenen at, hazırlanmış at.

egarçi ایگرچی: Sele yapan kimse.

egari ایگری: Çarpık.

egarilik ایگریلیک: Çarpıklık.

egmâķ ایگماق: Bükme.

egma ایگمه: Eğme.

egik ایگیک: Eğik.

ega ایگه: Sahib, veli.

egalamâķ ایگلله ماق: Sahiplenmek, korumak, arka çıkmak, gözetmek.

egalamâķ ایگه له ماق: Sahiplenmek.

egasiz ایگه سیز: Sahipsiz.

egasizlik ایگه سیزلیک: Sahipsizlik, sahipsiz olma durumu.

egali لی ایگه: Sahipli, bir kimsenin malı olan.

agalik لیک ایگه: Sahip olma durumu, sahiplik.

egaçi چی ایگه: Kız kardeş, abla.

egiz ایگیز: İkiz, ikisi bit arada doğan.

egizak ایگیزک: İkiz.

egilmâk ایگیلماق: 1. Eğilmek, 2. bir işe yardımcı olmak, 3. Bir iş için belini eğmek. 4. Tazim etmek.

egiluvçan ایگیلووچن: Sahiplenmek.

egin ایگین: Canlıların boyun ve amuz arası.

el ایل: Halk, insan topluluğu.

elat ایل: Boy, kabile, toplum.

eltmâk ایلتماق: Kendisiyle götürmek,

elçi ایلچی: Elçi, bir devleti başka bir devlet katında temsil eden kimse, sefir.

elçilik ایلچیلیک: Elçi işi.

elçihâna ایلچیخانه: Büyükelçilik.

elamâk ایله ماق: Elemek, elekden geçirmek.

elak ایلک: Elak.

ellik ایللیک: Elli.

emçak ایمچک: Göğüs.

emaklamâk ایمکله ماق: El ve ayakla yürümek.

emmâk ایمماق: Emmek.

emizmâk ایمیزماق: Emzirmek.

emizgiç ایمیزگیچ: Çocuklara süt içirmek için kullanılan şey.

emizik ایمیزیک: Emzik

emizikli ایمیزیکلی: Süt içen çocuğu olan anne..

en این: Bir şeyin genişliği,

enlamâk اینله ماق: Kaplamak.

enli اینلی: Geniş

ensiz اینسیز: Dar.

entikmâk اینتیکماق: Zor nefes almak, ah çekmek, derin bir keder veya özlemle içten gelerek ah demek.

endi ایندی: Şimdi.

endigi ایندیگی: Şimdiki.

endigine ایندیگینه: imdilik.

endilikde ایندیlikده: Şimdi, şuan, bugünkü iş.

ensa اینسه: Kafanın arkası.

enkaymâk اینکه یماق: 1. İnmek, yukarıdan inmek, 2. Eğilmek.

engaşmâk اینگشماق: Eğilmek, omuz ve başı aşağı tarafa eğilmek. aşağıya doğru inmek.

evara ایوره: Torunun çocuğu.

2.7. be / ب: Özbek alfabesinin üçüncü harfidir (be) harfını ifade eder.

bâb 1 (a.): 1. Kapı 2. bir kitabın veya incelemenin bir bölüm ya parçası, kategori, konu.

bâb 2: Uygun bir yer, iyi bir şey.

bâblamâk بابله ماق: Kandırmak.

bâba (f.): 1. Bababa veya annebaba, 2. Ecdad.

bâtqâk باتقاق: Batlak.

bâtlâk باتقاق: Batlak.

bâtmâk باتماق: 1. Batmak, 2. Dünyanın dönüşü dolayısıyla güneş ay ve yıldız ufkun altına inmek, 3. İflas etmek, 4. Kirlenmek.

bâtir باتیر: Korkmaz, cesur.

bâtinmâk باتينماق: Korkulması gereken bir işe korkmadan girişmek, cesaret etmek.

bâc باج (f.): Vergi.

bâca باجه: İki kız kardeşin eşi.

bâhâbar باخبر (a.f.): 1. Haberi olan, 2. Farkında olmak.

bâdrang بادرنگ (f.): Salatalık.

bâdramâk بادره ماق: Şişmek.

bâr1 بار: Var, mevcut.

bârlık بارلىق: 1. Varlık, var olan, 2. Para, mal ,mülk, 3. Önemli, yararlı, değerli şey.

bâr-yoġı بار-يوغى: Elinde olan her şey, var- yoku.

bâr 2 بار (f): Kez, defe, kere, sefer.

bâr 3 بار (e.): Bar.

bârakallâh بارک الله (a.): Duha ve övgü için söylenen söz, allah bereket ve mubarek etsin.

bârmâk بارماق: Varmak, ulaşmak, vasıl olmak.

bârdi-keldi باردی- کىلدى: Gidiş- dönüş durumu, ailelerin birbiriyle yakın ilişkisi,

bârdi-yu باردی-يو: Şart kipini vurguluyor, eğer, örnek: *bardi-yu o kelmese, men baraman (eğer o gelmezse ben gideceğim.)*

bâra-bârib باره- بارىب: Nihayet, sonunda.

bâra bâra باره-باره: 1. Uzun bir yolu yürümek, 2. Sonunda, 3. Nihayet.

bâriş-keliş بارىش- کىلىش: Gidiş dönüş.

bâzâr بازار (f.): Pazar.

bâzârçi بازارچی: Pazarda satış yapan kişi.

bâsti-bâsti bolmâk باستى- بولماق: Saklamak, kaybolmaması görünmemesi için gizli bir yere koyak.

bastirîklamâk باستىرىقله ماق: Kötü rüya görüp kalkmak, korkmak.

bâşkiç باشقىچ: Merdivenin basakları.

bâşkiçli باشقىچلى: 1. Adım adımbüyüme ve gelişme eğitim öğretim, 2. Çok basamaklı.

bâsmâk باسماق: Basmak,

bâşkin باسقىن: 1. Baskın, 2. Kısa süreli, beklenmedik saldırı, su basması, sel, 3. Ansızın çıkagelme.

bâşkinçi باسقىنچى: Baskıcı.

bâşkinçilik باشقىنچىلىك: 1. Baskıcının işi, 2. Zor ile yapılan iş, 3. Hırsız.

bâsık باسىق: 1. Basılan, ezilen. 2. Ağır insan,

bâsıklık باسىقلىك: Ezilme, basılma, durumu.

bâsim باسىم: Basınç.

bâsimli باسىملى: Basınçlı.

bâsma باسمه: Basım, basımcılık, bası işi.

bâsmâhâna باسمه خانه: Basımev.

bâsinkiramâk باسینقىره ماق: Kötü rüya görüp iyice uyumamak, düşte konuşmak.

bâş باش: 1. Baş 2. bir topluluğu yöneten kimse, 3. Başlangıç, 4. Temel, esas 5. Bir şeyin uçlarından biri.

bâşçilik باشچىلىك: Yöneticilik, rehberlik.

bâşli باشلى: Başlı, hakıllı.

bâşlık باشلىق: Kurum yönetmeni.

bebâş بىباش: 1. Başsız, 2. Yönetici, başkanı olmayan, 3. İtaatsiz.

bâş yalang باشىلنڭ: Başıda örtü olmayan.

bâşâk باشاق: 1. Başak, 2. Tarlalarda, bağlarda dökülmüş veya tek tük kalmış olan ürün.

bâşkâlamâk باشقه له ماق: Başaklamak, tarlalarda kalmış döküntüleri toplamak.

bâşâkli باشاقلى: Başaklı.

bâşdan-âyâk باشدن- آياق: Başta.

bâş-kâş bôlmâk باش - قاش بولماق: Çok aktiv olmak, bir işin başında olmak.

bâşkâtdan باشقتن: Başından, başkadan.

bâşkâça باشقه: Başkaca.

bâşkârmâk باشقрмаق: Yönetmek, idare etmek, tedvir etmek.

bâşkârma باشقمرمه: Büyük ve önemli işleri yapan bir kurum.

bâşkâruv باشقروو: İdare etmek, üstesinden gelmek, yönetmek.

bvşkâ باشقه: 1. Başka, bilinenden ayrı, değişik, farklı, 2. Ayrıca üstelik, bir yana.

bâşkâlik باشقه ليك: Başkalık, değişiklik.

bâşlanmâk باشلنماق: Başlanmak.

bâşlangıç باشلنغیچ: Başlangıç.

bâşlamâk باشله ماق: 1. Başlamak, bir işe girişmek, harekete geçmek, 2. ÇALIŞIR işler, yürür duruma girmek, 3. Olmak, oluşmak, doğmak, 4. Görünmek.

bâşlâmdâk باشلمداق: Başlâmdâk.

bâşma-bâş باشمه-باش: Baş başa,

bâşpanâh باش پناه: Ev, yaşayan yer, yuva.

bâşkâtirma باش قاتيرمه: Bir tür oyun.

bâiş باعث (a.): Neden, bir olayı doğuran başka bir olayı sormak için kullanılan söz. sebep, illet.

bağ 1 باغ (f.): Bağ, meyveli ağaç.

bâğça باغه: Bahçe.

bâğdâr باغدار: Bahçenin sahibi.

bağ 2 باغ: 1. Bir şeyi başka bir şeye veya birçok şeyi topluca birbirine tutturmak için kullanılan ip, sicim, şerit, tel 2. Bağlam, deste, demet.

bâğbân باغبان (f.): Bahçıvan.

bâğlam باغلم: Bağlam, deste.

bâğlamâk باغله ماق: Bağlamak.

bâğlik باغليق: 1. Bağlı olan, bir bağ ile tuturulmuş olan, 2. Gerçekleşmesi bir şartı gerektiren, vabeste, 3. Sınırlanmış, sınırlı.

bâgli باغلى: Bahçesi olan ev.

bâğlâvçi باغللوچی: Bağlayan.

bâğlânmağ باغلنماق: Bağlanmak.

bâğlaniş باغله نیش: Bağlanış.

bâgna باغه:

bâkmâk باقماق: 1. Bakmak, 2. Aramak, 3. beslemek, geçindirmek, 3. Bir iş birinden beklemek, 4. Tedavi etmek, 5. Yoklamak, incelemek, denemek, 6. İlilenmek.

bâkim باقيم: Bakım.

bâkimsiz باقيمسيز: Bakımsız.

bâkuvvat باقوت (f.a.): Güçlü, kuvetli.

bâkî باقى (a.): Kalıcı, ebedi.

bâkterî باکتری (y.): Bakteri.

bâkira باکره (a.): Bakire.

bâl بال: Bal.

bâlâhâna بالاخانه (f.): Binanın ikinci katı, üst kat.

bâlâhânali بالاخانه لى: Üst katlı.

bâlta بالته: Balta.

bâltalamâk بالته له ماق: Baltalamak.

bâldir بالدير: Baldır.

bâlğä بالغه: Çekik.

bilkul بالکول (a.): Tamamen, büsbütün.

bālun بالون (f.): Balon.

bāla باله: Çocuk.

bālali باله لی: Çocuğu olan,

bālalik باله لیک: Çocukluk.

bāla-çākā باله-چکه: Bir ailenin en büyük ve en küçük çocuğu.

bāla-çākāli باله چکه لی: Çocuğu olan aile.

bālakay باله کی: Çocuk.

bāmdād بامداد (f.): Sabah, gün doğmadan önce.

bānk بانک (f.): Banka.

bānkrōt بانکروت (al.): Bankacı.

bānknōt بانکنوت (e.): BankNut.

bānka بانکه (ru.): Banka.

bānket بانکیت (fr.):

bāy 1 بای: Zengin.

bāyimāk باییماق: Zenginlik, para mülk sahibi olmak.

bāylik بایلک: Zenginlik.

bāy ögli بای اوغلی: Baykuş.

bāyçeçek بایچیچک: Baharın ilk günlerinde açılan çiçek.

bāykuş بای قوش: Baykuş.

bāya بایه: Önce.

bāyagi بایه گی: Önceki.

babav ببو: Çocukları korkutma macıyla söylenen sözcük.

but بت (f.): Heykel.

batar بتر (f.): Daha kötü.

bacarmāk بجرمق: Becermek, yapmak, kılmak.

baça بچه (f.): Çocuk, evlat.

baçadân بچه دان (f.):

baḥṣ بحث (a.): Tartışma.

baḥslaṣmāk بحثلشماق: Tartışmak.

baḥr بحر (a.): Deniz.

bōhrân بحران (a.): kriz.

bāht بخت (a.): Kismet, baht, kader.

bāhtsiz بختسيز: Bahtsız, kadersiz.

bāhtsizlik بختسيز لیک: Bahtsızlık, kismetsizlik.

bāhtli بختلی: Bahtli, kaderli.

bāhtyār بختیار (f. a.): Bahtiyar, şanslı, mutlu.

bāḥshi بخشى: Halk hikayecisi, hikayeci.

bāḥl bḥl بخل (a.): Pinti, hassis, kıskanç.

bāḥiya بخیه (f.): Dikiş

badbāht بدبخت (f.a.): Dahtsız, talihsiz.

badbaṣara بدبشره (f.a.): Çirkin.

badbuy بدبوی (f.): Kötü kokan.

badḥōr بدخور (f.): Güzel olmayan yiyecek içecekler.

badraṣk بدرشک (f.): kötü kıskanç.

badrāgā بدرغه: Sürgün,

badrāgā kılmāk بدرغه قيلمق: Sürgün etmek.

badfe'l بد فعل (f.a.): Kötü huylu.

badkirdār بدکردار (f.): Kötü davranışlı.

badgumān بدگمان (f.): Şüpheli, herkese şüphe ile bakan.

badal بدل (a.): Yerine.

badmast بدمست (f.): Kötü sarhoşluk.

badmuāmala بدمعامله (f.a.): Kötü anlaşma yapan.

badnām بدنام (f.): Kötü şöhretli.

badniyat بد نیت (f.a.): Kötü niyetli.

badī'ī بدیعی (a.): Tesvir edici, bedîi edebiyat.

badi'îlik بدیع‌علی: Bedî olma durumu.

barâbar برابر: Eşit.

barâbarlamâk برابرلماق: Eşitlemek.

barâbarlaşmâk برابرلشماق: Eşitleşmek.

birâdar برادر (f.): Kardeş, dust, arkadaş.

birâdarlaşmâk برادرلشماق: Yakın arkadaş olmak.

birâdarlik برادرلیک: Dostluk, kardeşlik.

barbâd bölmâk برباد بولماق (f.): Mahvolmak.

burc برج(a.): Yüksek yapı, kule,

barça برچه: Hepsi, bütünü, tamamı, tümü.

bardâş برداش (f.): Sabır, ayıklık, dayanç.

bardâşli برداشلی: Sabırlı, dayanıklı.

bardam بردم (f.): Sağlıklı, güçlü.

bartaraf bölmâk برطرف بولماق (a.f.): Çözmek,

barķârârlık برقرارلیک: İstikrar, sabitlik.

barakat برکت (a.): Bereket, çokluk, bolluk, gürlük.

baraakatli برکتلی: Bereketli.

barg برگ: Yaprak.

barmâk برماق: Parmak.

barma برمه: Delik yapmak için demirden yapılmış bir şey.

birinc برنج: Pirinç.

birinc برنج (f.): Bronz

burunz برونز(f.): Bron.

baranda برنده: Kazanan.

bari بری: Herkes, herşey.

bari bir بری بیر 1. Hepsi aynı, farkı olmayan, 2. Ne olursa olsun.

bazm بزم (f.): Bezm, içkili meclis, arkaadaş meclisi.

basat بساط (a.): Mal mülk, ev malzemeleri.

başarat بشارت (a.): Mujde, muştı.

başaş باشاش(a.): Mutlu, genç.

başar بشر(a.): Beşer, insanlık.

ba'zan بعضا: Bazen.

ba'zi بعضی: Bazı.

bâğır بغیر: Ciğer.

bâğışlamâk باغışله ماق: Bağışlamak.

bâkķâl بقال (a.): Bakkal.

bâkķâllık بقاللیک: Bakkallık.

bâkraymâk بقره یماق: Göz dikmek, gözlerini büyük açıp seyretmek.

bâklâk بقلاق: Bilek.

bâķirmâk باķیرماق: Bağırarak.

bâķirâk باķیراق: Bağırarak kimse.

balâ بلا (a.): 1. Afet, üzüntü, 2. Her işi beceren biri.

balâğât بلاغت: Belagat, iyi konuşma, sözle inandırma yeteneği.

balâgardân بلاگردان (f.a.): Afeti kayb eden, afetten koruyan.

balâns بلانس (f.): Denge, miktar.

bulbul بلبل (a.): Bülbül.

balçik بلچیق: Kötü ve zor koşullar, çamur, ağrı.

baldâk بلداق: Küpe.

balğâm بلغم (a.):

balki بلکه (f.a.): Belki, olabilir ki, muhtemel.

baland بلند (f.): Yüksek.

balandparvaz بلند پرواز: Yüksek uçan, havalı, gururlu.

balandlik بلندلیک: Yükseklik.

balik بلیق: Balık.

balikçi بلیقچی: Balıkçı.

bam بم (f.): Bomba.

bambârdiman بمباردمان (f.): Bombalamak.

bina بنا (a.): Bina.

binâyidek بناییدیک: Güzelce,

binâan بنا (a.): Binaen, -den dolayı, -den ötürü.

band بند (f.): 1. Bent, bağ, rabıt, 2. Su biriktirmek için akan suyun önüne yapılan set, 3. Kanun madesi, 4. Bir şiirdeki dörtlüklerin her biri, bağlam.

bandâj بنداز (f.): Bandaj.

banda بنده (f.): Kul, köle.

bandi بندی (f.): Mahkum, hapiste olan.

bandihâna بندیخانه: Hapishane.

banafşa بنفشه (f.): Gül.

bang بنگ (f.): Uyuşturucu madelerden biri.

bangi بنگی: Uyuşturucu kullanan kişi.

bani بنی (a.): Çocuklar, evlatlar.

bunyâd بنیاد (f.): Temel, esas, taban.

bu بو: Bu, yerde zamanda, veya söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

but بوت: Tam, dolu.

butun بوتون: Bütün.

butunlamâk بوتون له ماق: Bütünlemek, eksiksiz duruma getirmek, tamamlamak.

butunli بوتونلی: Tamamen.

buta بوتہ (f.): Çalı, odunsu bitki.

butamâk بوتہ ماق: Dallarını kesmek.

butâk بوتاق: Bir ağacın gövdesinden veya ana daldan çıkan dallar.

bucmaymâk بوجمه ماق: Çiçeklerin soğuktan dolayı bozulması.

budca بودجه (f.): Bütçe.

burç 1 بورچ 1: Borç.

burç 2 بورچ 2: Köşe.

burçak بورچک: Açı, zaviye.

burda بورده: Parça.

burdalamâk بورده لmaq: Parçalamak, bölmek.

burğı بورغی: Kazı işleri için kullanılan burma.

burğılamâk بورغیله ماق: Burmalamak.

burķiramâk بورķیره ماق: Saçılmak.

burķimâk بورķیماق: Saçılmak.

burkamâk بورکه ماق: Kaplamak, çepçevre sarmak, kuşatmak.

burgut بورگوت: Kartal.

burga بورگه: Pireler, her türlü küçük, kanatsız böcek.

burmâk بورماق: Yönlendirmek.

burma بورمه:

burnäğı بورناغی: Geçen ay, yıl, hafta.

buruşmâk بوروشماق: Solmak, kurumak.

buruşık بوروشیق: Buruşuk.

buruqsamâk بوروقسه ماق: parçalar ve kütleler şeklinde olmak.

burun1 بورون 1: Burun.

burun2 بورون 2: Geçmiş, geçen, eski.

burungi بورونگی: Geçmişteki, eskideki,

buramâk بوره 1 ماق: Döndürmek, katlamak, kıvırmak.

burama بورمه: Bükme, kıvrırme, döndürme.

buzâk بوزاق: Buzağ.

buzgünç بوزغونچ: Safsatacı, boş, yanıltıcı, kötü yola yönlendiren.

buzmâk بوزماق: 1. Bozmak, 2. Bir yerin bir şeyin düzenini karıştırmak, 3. Dokunmak, zarar vermek, 4. Altını paraya çevirmek, bozmak, 5. biçimini kullanışını değiştirmek.

buzâk بوزوق: Buzuk.

buza بوزه (f.): Pirinç, darı ve arpadan yapılan şarap.

bus-butun بوس-بوتون: Büsbütün.

böstan بوستان (f.): Bağ, gülistan.

bösa بوسه (f.): Öpücük, sevgi.

buğ بوغ: Buhar.

buğday بوغداى: Buğday.

buğdayzar بوغدايزار: Buğday ekilen tarım.

bultur بولتور: Geçen yıl.

bulduruk بولدوروق: Jale, çiğ.

bulgāmâk بولغه ماق: 1. Bulamak, kirlenmek, 2. Lekellenmek, 3. Batırmak.

bulut بولوت: Bulut.

bulutlanmâk بولوتلنماق: Bulutlanmak.

bulutli بولوتلى: Bulutlu.

buy بوى (f.): Koku.

buruk بويروق: Buyruk, emir, ferman.

buyrukbaz بويروقباز: İdari kural ve prosedürlere kesinlikle uymak veya bunlarla ilgilenmek.

buyrukbazlik بويروقبازلىك: İdari formaliteler ve düzenlemeler, evrak.

buyrak بويړه ك: Böbrek.

buyurmâk بويورماق: Buyurmak, emir vermek, tevsie etmek.

buyurtma بويورتمه: Buyurma, emir verme.

buyurtmaçi بويورتمه چى: Buyruk veren idare.

buyuk بويوك: Büyük.

buyum بويوم: Gündelik hayatta kullanılan her şey, eşya, malzeme.

bötkä بوتقه: Buğday ve pirinç gibi tahıllardan yapılan bir tür yemek.

bötna بوتنه: Bir sorunu hal etmek için toplanan halk.

böta بوته: 1. Eve yavrusu, 2. Çocukları övmek için söylenen söz.

bötalâk بوته لاق: 1. Deve yavrusu, 2. Çocukları övmek için söylenen söz.

bör بور: Eskiden siyah tahtalarda yazılan kalem.

böran بوران: Yağmurlu ve karlı kasırğa.

böranli بورانلى: Kasırgalı gece.

börttirmâk بورتتيرماق: Belirlemek.

börtmâk بورتماق: Belirlemek.

bördäki بورداقى: Btini almak için büyütülen hayvan, mal.

börsildäk بورسيلداق: Yumuşak. örnek: yumuşak ekmek gibi.

böri بورى: Kurt.

böz 1 بوز 1: Doku mağazasında pamuk ipten dokunan bir kumaş, mal, meta.

bözçi بوزچى: Tuval dokuyan kişi.

böz 2 بوز 2: Beyazımsı mavi renk.

böz bala 3 بوزباله 3: Olgunlaşmamış çocuk.

bözarmâk بوزرماق: Beyazlanmak, rengi solmak.

bözlamâk بوزله ماق: Çok ağlamak,.

bösgä بوسغه 1: Eşik, bir şeyin başlangıç Nuktası. örnek: şahr boşgasi

böş1 بوش: Boş, içinde hiçbir şey olmadan dolu karşıtı, 2. Bilgisiz, 3. Kimsesiz, 4. Yapılacak işi olmayan.

böşlik بوشلیق: Boşluk, boş olan yer, havasız yer.

böşamâk بوشه ماق: 1. Boşalmak, 2. Hapisten çıkmak, 3. Özgür olmak,

böş2 بوش: 1. Gevşek, 2. Cansız, güçsüz.

böşamâk بوشه ماق: Gevşemek, güçsüz olmak, yumuşamak.

böşaşmâk بوششماق: 1. Yumuşamak, sertliği kalmamak, 2. Zayıflaşmak.

böşang بوشنگ: Genellikle işsiz ve tembel insanlara söylenir.

bögät بوغات: Nehir, su yolunun dar kısmı.

bögäz1 بوغاز: Hamile.

bögäz 2 بوغاز: Boğaz.

bögra بوغره: Hasta deve.

bögmâk بوغماق: 1. Boğmak, 2. El, ip vb. ile bir şeyi çepçevre sıkamak. 3. Renkler uygun düşmemek,

bögik بوغیق: Boğuk. *örnek: boğik tavuş()*.

bögirsäk بوغیرساق: Hamurdan yapılan bir çeşit kurabiye.

bögiz بوغیز: Boğaz. *bögzi ağrımâk*(boğaz ağrısı).

bögizlamâk بوغیزلماق: 1. Boğazlamak, 2. Gadarca, kan dökerek öldürmek.

bögın بوغین: 1. Birkaç kemiğin birleştiği veya araya geldiği yer, bent, 2. kuşak, nesil, 3. hece,

bökse بوکسه: Bel ve uyluk arası.

bökmak بوکماق: 1. Nemin emilmesinden dolayı şişmek, 2. Aşırı yemenin neden olduğu şişkinlik nedeniyle hareketsizlik.

bökirmâk بوکیرماق: Bağırarak.

böler- bölmes بولر-بولمس: Değersiz, boşuna.

bölmâk1 بولماق: Bölmek.

bölim بولیم: 1. Bölüm, 2. Bir kuruluşun yönetim birimlerinden her biri, kısım, 3. Eserlerin ayrılan bölümleri.

bölma بولمه: 1. Ev, 2. Bölüm.

bölek بولک: Bölek.

böleklamâk بولک لماق: Bölekleri daha küçük kıtalara bölmek, bölmek.

bölakça بولکچه: Küçükçük bölekler, böleklerle ayrılma.

bölmâk 2 بولماق: 1. Olmak, yapılmak, vuku bulmak, 2. Bir şeyi elde etmek.

bölmägür بولمغور: Temelsiz, anlamsız.

bölacak بوله جک: Gelecek, olacak.

bölik بولیق: İyi büyüyen çocuk.

bölinmâk بولینماق: Olunmak.

bölinmas بولینمس: Bölünmez.

bölinma بولینمه: Bölünme.

böy1 بوی: 1. Boy, 2. Uzunluk, 3. Devamında, örnek: *kun böyi işlamâk*(gün boyu çalışmak).

böyçan بویچن: Uzun bâyly.

böydar بویدار: Uzun boylu.

böylab بویلپ: 1. Boyunca, iş hareketinin yönelişini gösteriyor.

böylamâk بویله ماق: 1. Ölçmek, 2. Kontrol etmek, 3. Boyuna iyice bakmak

böyli بویلی: Boylu, boyu uzun olan.

böy 2 بوی: Bekar.

böy- past بوی پست: Kısa böylü.

böydäk بویداق: Bekar, eşsiz.

böysunmâk بویسونماق: İtaat etmek, boyun eğmek, verilen buyruğa uymak.

böylaşmâk بویلشماق: Boy ölçmek.

böyamâk بويه ماق: Boyamak.

böyâk بوياق: Renk.

böyâkçi بوياقچی: Renkçi, ressam.

böyâkçilik بوياقچیلیک: Royacılık.

böyin بويین: Boyun.

böyin tumar بويین طومار: Kadınların boynunda takılan kolyeler.

böyünbâğ بويین باغ: Hayvanlarınboyununda takılan ip.

böyinturuk بويينتوروق: Esaret, kölelik.

baha بها (f.): Değer.

bahâsiz بهاسیز: Değersiz.

bahâlamâk بهالماق: Değer vermek.

bebahâ بی بها: Değersiz.

bahâdir بهادیر: Kahraman, cesur, güçlü.
bahâr (f.): ilk bahar.

bahârgi بهارگی: Bahara ait.

bahâna بهانه (f.):Bahane.

bahânaçi بهانه چی: Bahane eden.

buhtânçi بهتانچی: İftira atan biri.

bayân بیان (a.): İfade.

bayt بیت (a.): Beyt.

bit بیت: Bit.

baytal بیتل: Dişi at.

bitmâk بیتماق 1. Bitmek, tükenmek, 2. Sona ermek, 3. Çok yorulmak, 4. Gücsüz kalmak.

bitmâk بیتماق 2 Bitki, tüy saç vb. şeyler çıkıp yetişmek.

bitmâk بیتماق 3 Yazmak.

bitmas-tuganmas بیتمس- توگنمس: Bitek tükenmek bilmemek, sonu olmayan, sonuna gelmeyen.

bitişmâk بیتیشماق: Bir anlamaya varmak, anlaşma yapmak.

bitim بیتیم: Sözleşme, antlaşma, taahhüt.

bayt-ul-lâh بیت الله (a.): Allahın evi.

bayt-ul-mâl بیتالمال (a.): Devlet hazinesi.

biçmâk بیچماق: Biçmek.

biçim بیچیم 1.Biçim 2. Tarz, 3. Dıştan görünüş şekil, eşkal.

biçik بیچیق: Biçim

biçikçi بیچیقچی: Biçen.

biçiş-tikiş بیچیش-تیکیش: Terzilik.

bidirlamâk بیدیرله ماق: Çabuk ve kötü konuşan

bir بیر: Bir, sayı sıfatı, sayıların ilki.

birlik بیرلیک 1. Birlik, bir arada olma durumu, 2. Bağlılık, benzerlik, 3.

birâz بیراز: Azıcık, biraz.

birâr بیرار: Kimdir, nedir, nasıldır.

birârta بیرارته: Bir tane, biri de.

bayrâk بیرق: Bayrak, bir milletin, belli bir topluluğun veya bir kuruluşun simgesi, sancak.

birâk بیراق: Ama, lakin, ancak.

birân بیران: Bir tane, biri de.

birânta بیرانته: Bir tane, biri de.

birâv بیراو: Belli olmayan, kimdir,, yabancı, birisi.

bir-bir بیر-بیر: Bir bir.

birta بیرته: Bir tane.

birta-birta بیرته-بیرته: Birer tane.

birta-yarimta بیرته-یریمته: Bir tane

birtalab بیرته لب: Birer birer tane.

birdam بیردم: Aynı, düşencisi, amacı ve mesleği aynı, tek yürek, tek ruh.

birdamlik بیردملیک: Birlik, aynı yönde.

birdan بیردن: Aniden, rastgele, tesadüfen.

birdan-bir بىر-بىر: Yalnız, bir tane.
birday بىر دە: Birbirimiz gibi, benzer.
birga بىر گە: Birlikte
birgalaşmâk بىر گە لىشماق: Birliktelik.
birlaşmâk بىر لىشماق: Birleşmek.
birlaşma بىر لىشما: Birleşme.
birlaşuv بىر لىشوو: Birleşme.
bir lamçı بىر لىمچى: Birinci, en önceki
birmunça بىر مونچە: Bir çok.
birma-bir بىر-بىر: Bir bir, ayrı ayrı, gözden geçirmek.
bayram بىرەم: Bayram.
bayramana بىرەمانە: Bayramlık.
biryâqlama بىر ياقلمە: Yargılamak.
birikmâk بىر يىك ماق: Birikmak
birinçi بىر يىنچى: Birinci.
birinçilik بىر يىنچىلىك: birincilik.
birin-ketin بىر يىن-كېتىن: ardarda.
biryâla بىر يولە: Bir kerede.
biz بىز: Biz.
ba' بىع (a.): Satma, satış.
ba'lamâk بىع لە ماق: Oranı belirlemek, oranı sormak.
ba'laşmâk بىع لىشماق: Oranlamak.
bigıllamâk بىغىللە ماق: Yüksek sesle ağlamak.
biķsimâk بىķسىماق: Çürümek.
biķin بىķىن: Vücüdün yan kısmı.
biķinmâk بىķىنماق: Saklanmak.
bigiz بىگىز: Dikiş için kullanılan uzun ve büyük iğne
bildirmâk بىلدیرماق: 1. Bildirmek, anlatmak, 2. Herhangi konuda bilgi vermek, 3. İfade etmek.
bilak بىلەك: Bilek.

bilak uzak بىلەك اوزک: Bilezik.
bilmâk بىلماق: 1. Bilmek, 2. Bir bilim veya sanat dalında yeterli olmak, 3. Tanımak hatırlatmak, 4. Sanmak, varsaymak, 5. İnanmak.
bilāghān بىلە غان: Bilgan.
bilim بىلیم: Bilim, ilim.
bilimdān بىلیمدان: Bilim adamı.
bilimli بىلیملى: Bilimli, ilimli.
bilimsiz بىلیمسىز: Bilimsiz.
bima بىمه: Sigorta.
bīnā بىنا (f.): Gözleri gören, kör olmya.
nābīnā نابىنا: Kör, gözleri görmeyen.
biyölöji بىيولوژى: Biyoloji.
biya بىيه: Dişi hayvan.
bibi بى بى: Annebaba.
bet بىت: Yüz, bir şeyin yüzü.
becā بىجا (f.): Boşuna, yararsız.
beçāra بىچارە: Biçare, çaresiz.
behāl بىحال: Halsiz.
beḥābar بى خبر: Habersiz.
bedavā بىدوا: Devasız,
beraḥm بىرحم: Vahşi, rahmi olmayan.
berk بىرک: Kapalı, engelli.
bermâk بىرماق: 1. Vermek, iletmek, 2. Bırakmak veya bağışlamak, 3. Döndürmek, çevirmek, yöneltmek.
beri بىرى: Bu yana,
bez بىز: Organ, doku.
bezār بىزار (f.): Biri ya bir şeye isteksiz.
bezbet بىزبىت: Söz dnlemeyen, utanmaz.
bezamâk بىزه ماق: Süslenmek.
bezak بىزک: Süslü.
besörâk بىسوراق: Sormak.

besh بېش: Sayı sıfatlardan 5 rakamı.

beşik بېشیک: Beşik.

betaraf بى طرف: Tarfsız.

begäraz بى غرض: Kasıtsız.

begäm بېغم: Gamsız.

befark بى فرق: Farksız.

beķärär بى قرار: Kararsız.

bekär بېكار: İşsiz.

bekärçilik بېكارچىلىك: İşsizlik.

bekärga بېكارگه: Yararsız, boşuna.

bekara بېكاره (f.): Tembel, iş görmeyi çalışmayı sevmeyen, çaba göstermekten, sıkıntıdan kaçan, üşengeç.

bekat بېكت: İstasyon.

bekitmāk بېكىتماق: 1. Kapatmak, 2. Yayımını yasaklamak, son vermek, 3. Sır saklamak, 4. Bitirmek, unutturmak.

bekilmāk بېكىلماق: Kapamak.

bekinmāk بېكىنماق: Saklanmak, kapanmak.

begār بېگار (f.): Ücretsiz, zorla çalıştırma.

begārlik بېگارلىك: Ücretsiz çalışmak.

begāna بېگانه(f.): Yabancı, bigane.

begānalaşmāk بېگانهlaşماق: Yabancılaşmak.

begānasiramāk بېگانه سیره ماق: Kendini yabancı hissetmek.

bel 1 بېل: Bel.

bellaşmāk بېللاشماق: Yarışmak, rekabet etmek.

bel 2 بېل: Toprağı aktarmaya veya işlemeye yarayan, uzun saplı ayakla basılacak yeri tahta, ucu sivri kürek, bir tarım aracı.

belça بېیلچه: Küçük bel.

belbāğ بېلباغ: Bele bağlanan mendil, genellikle bele bağlanan şeyler.

belgi بېلگى: Belge, doküman.

belgilamāk بېلگىلە ماق: Belgelemek.

belgili بېلگىلى: 1. Belgeli, belgesi olan, 2. Belli, kesin.

belançak بېلانچك: Salıncak.

belamāk 1 بېلە ماق: Bebeğin elini ayağını bağlayarak beşiğe yatırıp uyutmak.

belamāk 2 بېلە ماق: Sürmek.

bellī بېلى: Belli.

bema'nī بېمەنى (f.a.): Manasız.

bemāvrid بېموردد: Faydasız.

bevāšta بې واسطه: Torpilsiz.

bevākt بې وقت: Vakitsiz, zamanı olmayan.

beva بېوه (f.): Dul.

behuda بېهوده (f.): Boşuna, yararsız.

behuş بېهوش: Baygın, bilinçsiz.

beadab بې ادب: Edepsiz.

bearmān بې ارمان: Arzusuz.

2.8. Pe / پ: Özbek alfabesinin dördüncü harfı (be) harfını ifade eder.

pādşāh پادشاه (f.): Padişah, bir devlet başkanına verilen unvan, hükümdar, sultan.

padişāhlik پادشاهلىك: Padişalık, sultanlık.

pāda پاده (f.): Hayvan sürüsü.

pādaçi پاده چى: Hayvan sürüsünü yöneten, çoban.

pārāzit پارازيت (y.): Parazit, asalak.

pārāşut پاراشوت (f.): Paraşüt.

paraşutçi پاراشوتچى: Paraşütçi.

pārāfin پارافین (L.): Parafin.

pårågråf پاراگراف (y.): 1. Paragraf, düzyazıların kendi içinde satır başlarıyla ayrıldıkları bölümler. 2. Bölüm.

pårtlamåķ پارتله ماق: Patlamak.

pårtlávçi پارتلاوچی: Patlayıcı.

pårtîzân پارتیزان (f.): Subay, asker.

pårk پارک (E.): Park, bir yerleşme merkezinde halkın gezip hava alması için düzenlenmiş ağaçlı ve çiçekli bahçe.

pårlåman پارلمان (f.): Parlamento.

pårlamåķ پار له ماق: Parlamak.

påra پاره (f.): Rüşvet, çıkar.

påråhør پاره خور (f.): Rüşvetçi, rüşvet alarak iş gören kimse.

påsban پاسبان (f.): Taraftar.

påsangi پاسنگی (f.): Eskiden eşyaları ölçmek için kullanılan taş.

påşna پاشنه (f.): Topuk.

påşnali پاشنه لی: Topuklu.

pågāna پاغانه (f.): Adım, basamak.

påk پاک (f.): 1. Temiz, 2. Doğru.

påklamåķ پاکله ماق: Temizlemek.

nåpåk ناپاک: Çirkin temiz olmayan.

påkat پاکت (f.): Paket, zarf.

påkdāman پاکدامن (f.): Namuslu, iffetli.

påkîza پاکیزه (f.): Temiz.

påliz پالیز (f.): Kavun, karpuz ekilen tarım.

påmadur پامدور (et.): Domates.

påna پانه (f.): Dik durmak için direğin altına yerleştirilen bir tahta parçası.

påy andāz پای انداز (f.): Önemli insanların ayaklarının altına serilen halı.

påyān پای انداز (f.): Son, nihayet, akıbet.

påyānsiz پایانسيز: Sonsuz.

påytåht پایتخت (f.): Başkent, merkez.

påyça پایچه (f.): Hayvanın ayağı, paça.

påylamåķ پایله ماق: Cereyan etmek.

påymål kilmåķ پایمال قیلماق: Çiğnemek.

påynåb پایناب (f.): Su deposunun altından çıkarak akan su.

påya پایه (f.): 1. Baz, 2. Masa, sandalye gibi eşyaların tabanı.

pat پت 1. Tüy, halıları kaplayan yapay tüy.

patak پتک (f.): Ayakkabı büyük geldiğinde küçültmek için kullanılan ayakkabı tabanı.

patnus پتنوس (ru.): Tepsi.

patr پتیر (a.): Hamurdan yapılan börek.

patirlamåķ پتیرله ماق: 1. Ses çıkarmak, 2. Yıldızların ardışık ve hızlı görünmesi.

paçåķ پاچق: Bükülmüş.

paçåķlamåķ پاچقله ماق: 1. Bükmek, 2. Ezmek.

påhta پخته (f.): Pamuk.

påhtali پخته لی: Pamuklu.

puhta پخته (f.): 1. Sert güçlü bina 2. Yetişkin 3. Pişmiş

påhsa پخسه: Duvar yapma.

påhsaçi پخسه چی: Duvarcı, usta.

påhsali پخسه لی: Kerpiç, kerpiçten yapılan duvarı olan.

påhman پخمان: Düzensiz, bakımsız.

par پر (f.): Tüy.

paråganda پراگنده (f.): Dağınık, her tarafa saçılmış.

parç kilmåķ پرچ قیلماق (f.): Çekiçleme.

parça پرچه (f.): Bölek, parça.

parçalamåķ پرچه له ماق: Parçalamak.

parçin پرچین (f.): Çekiçleme.

parçinlamâk **پارچینله ماق** (f.): 1. Çekiçlemek, 2. Yere yapıştırmak, sokmak.

parda **پرده** (f.): 1. Perde, 2. İki yeri birbiriden ayıran bölme, 3. Seste pes perde 4. Bir sahne eserinin büyük bölümlerinden biri.

pardasiz **پرده سیز**: Perdesiz.

pardalamâk **پرده له ماق**: Perdelemek.

pres **پرس** (L.): Pres, baskı.

preslamâk **پرسله ماق**: Preslemek.

parastîş **پرستش** (f.): İbadet etmek, tapmak.

parsunaj **پرسوناژ**: 1. Ünlü ve büyük kişi, 2. Edebî eserler yaratan ve tiyatrodaki sahne alan kimse.

parsunal **پرسونل** (L.): Personel.

parma **پرمه** (f.): Burma.

parmalamâk **پرمه لمار**: Burmalamak.

parmaçi **پرمه چی**: Burmacı.

printar **پرنتر**: Yazıcı.

paransîp **پرنسیپ** (L.): 1. Prensip, 2. İlke.

pransîpsiz **پرنسیپسیز**: Prensipsiz.

pransîpli **پرنسیپلی**: Prensipli.

parvâ **پروا** (f.): Perva, çekinme, sakınma.

beparvâ **بی پروا**: Pervasız, korkusuz.

parvaz **پرواز** (f.): Uçmak, uçuş.

parvâna **پروانه**: Kelebek.

parvardigâr **پروردگار** (f.): Tanrı.

parvariş **پرورش** (f.): Yetiştirmek, öğretmek, terbiye etmek.

parvarişgâh **پرورش گاه** (f.): Yetimhane.

parvarişlamâk **پرورش له ماق**: Terbiye etmek, eğitmek.

pröjektör **پروجیکتور** (f.): Projektör, ışıldak.

parhez **پرهیز** (f.): Kaçınmak, imtina etmek.

parhezli **پرهیزلی**: Diyetli.

parhezâna **پرهیزانه** (f.): Doktor tarafından hasta için önerilen yemek, perhiz.

parhezgâr **پرهیزگار** (f.): Perhizkar.

parî **پری** (f.): Peri, hayal ürünü varlık, çok güzel.

perîzâd **پریناد** (f.): Perinin çocuğu.

parîşân **پریشان** (f.): Dağınık, düzensiz, karmakarışık.

parîşânlîk **پریشانلیک**: Perişan olma durumu, fakirlik, biçarelik.

parîvaş **پریواش** (f.): Periye benzeyen, aşırı güzel.

pajmurda **پژمورده** (f.): solmuş.

past **پست** (f.): 1. Kısa, 2. Alçak,

pastlik **پستلیک**: 1. Kıslık, 2. Alçaklık.

pöst **پوست** (f.): Post, makam.

pista **پیسته** (f.): Fıstık,

pösta **پوسته** (f.): Posta, bir yere gelen veya bir yere gönderilen mektup ve emanetlerin tümü.

pöstâhâna **پوستخانه**: Postahane.

pöstaçi **پوسته چی**: Postacı.

pasaymâk **پسه یماق**: 1. Büyük bir makamdan düşmek, 2. Çökmek, 3. Güçsüzleşmek.

pasîmîzm **پسیمیزم** (L.): Kötümserlik, şüphecilik.

pesîmîst **پسیميست** (L.): Kötümser, şüpheli.

pesîmîstik **پسیميستیک** (L.): Kötümser.

puşta **پشته** (f.): Çıkıntı, bir tarım alanında küçük nehir arasındaki mesafe.

paşa **پشه** (f.): Sinek.

paşāḥāna پشه خانه (f.): Sineklerin içeri girmesini önlemek için yapılan çadır.

puşeymān پشیمان: Pişman.

puf پوف: Bir ateşi söndürmek veya canlandırmak için dudakları hafifçe büzerek dışarı veerilen soluğun çıkardığı ses.

pufak پوفک (f.): Balon.

puflamāk پوفله ماق: Püflemek.

pākīr پکیر: Kova.

pakna پکنه: Kısa boylu.

plān پلان (L.): Plan, bir işin, bir eserin gerçekleştirilmesi için uyulması tasarlanan düzen.

plāhmān پلخمان: Taşı uzağa atmak için kullanılan bir şey, oyuncak.

palāgda پلغده (f.): 1. Çürümüş tohumlar, çürümüş yumurtalar.

palla پله (f.): Ölçeğin bir tarafı.

pala-partiṣ پله پرتیش: Düzensiz konuşmak, alakasız konuşmak.

palīd پلید (f.): Temiz olmayan, kirli, necis.

panāh پناه (f.): 1. Barınak, 2. Sponsor, 3. Destekçi.

pancara پنجره (f.): Pencere.

pancarali پنجره لی: Pencereci.

pančsanbi پنجشنبه (f.): Perşembe.

panca پنجه (f.): Parmak.

pand پند (f.): Öğüt.

pinhān پنهان (f.): Saklı.

pinhānī پنهانی (f.): Gizli.

puç پوچ (f.): 1. İçi boş, 2. Temelsiz, beyinsiz.

puçaymāk پوچه یماق: Şişliği ve iltihabı azalan.

pört پورت (f.): Liman.

purkamāk پورکه ماق: Püskürtmek.

purkagiç پورکه گیچ: Püskürtme.

pöst پوست: Kabuk, bir şeyin üstünü kaplayan ve onu dış etkilere karşı koruyan, kendiliğinden oluşmuş sertçe bölüm, kışır.

pöst dunba (f.): Yağlı kuruk.

pöstek پوستک (f.): Hayvan derisinden yapılan düşek.

pöstin پوستین: Kürk mont.

bepol بی پول: Parasız.

puldār پولدار: Zengin, parası çok olan kimse.

pulsiz پولسيز: Fakir, parası olmayan.

pullamāk پوللماق: Satmak, para yapmak.

pulli پوللی: Paralı, zengin.

pölād پولاد (f.): Çelik, polat.

pulīs پولیس (fr.): Polis.

pöpanak پوپنک: Küf.

pöpanaklamāk پوپنکله ماق: Küflenmek.

pöpisa پوپیسه: Tehdit etmek, korkutmak.

pöçāk پوچاق: Kabuk.

pörtana پورتنه: Denizin güçlü dalgaları.

pörsildāk پورسildaق: Yumuşak ekmek.

pörsillamāk پورسیله ماق: Yumuşak olmak.

pöstlāk پوستلاق: Bitkilerin ve meyvelerin dış kabuğu.

pök پوک 1. İçi boş, boş ağaç, 2. İçi boş insan, kendini çok gösteren.

pahlavān پهلوان (f.): Kahraman, pehlivan.

pay1 پی (f.): İnsan ve hayvan vücudundaki organların hareketini düzenleyen sert bir element.

pay2 پی (f.): Bir amaç için çabalamak.

piyâda پیاده (f.): 1. Yürüyerek gelmek, 2. Satranç oyunundaki güçsüz taş.

piyâz پیاز (f.): Soğan.

piyâzdâğ پیازداغ (f.): Kavurulmuş soğan.

piyâla پیاله (f.): Bardak.

payt پیت (f.): 1. O an, 2. Belli bir zaman, 3. Fırsat, zaman.

pitirlamâk پیتیرله ماق (f.): Paniklemek.

piçâk پیچاق (f.): Bıçak.

piçâklamâk پیچاقله ماق (f.): Bıçaklamak.

piçâkçi پیچاقچی (f.): Bıçak yapan kişi.

piçâkçilik پیچاقچیلیک (f.): Bıçak yapma işi.

piçir-piçir پیچیر پیچیر (f.): Çok sesizce konuşmak.

piçirlamâk پیچیرله ماق (f.): Çok yavaşça konuşmak.

piçing پیچینگ (f.): İroni.

pedâgoji پیداکوژی (y.): Pedoji, eğitim bilimi.

paydâ bolmâk پیدا بولماق (f.): Bulunmak.

pîr پیر (f.): 1. Yaşlı, 2. Rehber.

payrav پیرو (f.): Takipçi.

payravlik پیرولیک (f.): Takipçilik.

pistirme پیستیرمه (f.): Pusu.

pismâk پیسماق (f.): 1. Kapanmak, kendini saklamak, 2. Ağzını kapatmak.

pismik پیسمیق (f.): Muhafazakar, ne yapıp ettiğini kimse ile paylaşmayan.

pişkirmâk پیشقیرماق (f.): Hayvanların burundan sesler çıkartması.

pişlâk پیشلاق (f.): Bir tür peynir.

pişkâb پیشقاب (f.): Tabak.

pişmâk پیشماق (f.): 1. Pişmek, 2. Meyvenin olgun duruma gelmesi.

pişik پیشیق (f.): Pişik, pişmiş olan, yetişmiş olan, olgunlaşmış.

pişikçilik پیشیقچیلیک (f.): Meyvelerin pişmiş olması.

pişirik پیشیریق (f.): Düğünlerde yapılan kurabiyeler.

pägämbär پیغمبر (f.): Peygamber.

päkämâk پیقه ماق (f.): 1. Hissetmek, sezmek, 2. Anlamak, okumak.

piķillamâk پیقلله ماق (f.): Ağlamak ya da gülmek zamanında ses çıkarmak.

paykâl پیکال (f.): Çevirili alan, ekilli arazi.

pîlut پیلوت (fr.): Pilot.

pilla پيله (f.): İpek böceğinin çevresindeki kabuk.

paymân پیمان (f.): Şart, sözleşme.

paymâna پیمانه (f.): Kadeh.

payvast پیوست (f.): Bağlı.

pavasta پیوسته (f.): Bağlı.

payvand پیوند (f.): Bağlantı.

payvandlamâk پیوند له ماق (f.): Bir ağacın dalını başka bir dala aşılama.

payvandçi پیوندچی (f.): Ağaçların bir birine bağlayan, onları bir eden.

paypaslamâk پیپیسله ماق (f.): Dokunmak, almak, kullanmak, el sürmek.

pech پیچ (f.): Vida, döndürülerek bir yere sokulan burmalı çivi.

peçak پیچک (f.): Sarmaşık.

pes پیس (f.): Vücutta beya lekelerin ortaya çıkmasına ve solgun ve benekli olmasına neden olan bir hastalık.

peşâna پیشانه (f.): 1. Alın, 2. Kader, kismet.

peşkâdam پیش قدم (f.): Öncü.

peşvâ پیشوا (f.): Lider, yetkili, rehber.

peşvâz چىقماق **peşvâz** پېشواز: Karşılama.

peşin پېشىن (f.): Öğlen.

peşinlik پېشىنلىك: Öğle yemeği.

2.9. te / ت: Özbek alfabesinin beşinci harfi (te) harfını ifade eder.

tâb تاب (f.): 1. Durum, sağlık, 2. tahamül. Örnek: *kinçiliklarga tab keltirmâk* / zorluklara tahamül etmek. 3. Dayanmak.

tâbân تابان: 1. Taban, 2. Ayağın arkası, topuk.

tâblamâk ماق: 1. Isıtmak, kızdırmak.

tâbâra تاباره: 1. Daha fazla, 2. Hızlı. Örnek: *kiş kirip künler tabara kışkardı* / kış gelince günler daha fazla kısadı.

tâbe' تابع (a.): İtaatkar, takipçi, birinin kontrolü altına girmek, bir şeye veya bir kimseye bağlı olmak.

tâbe'lik تابعلیک: Tabilik, tabi olma durumu.

tâblu تابلو (fr.): Tablo.

tâbut تابوت (a.): Tabut, ölü salı.

tâptamâk ماق: 1. Tepmek, 2. Üzerine basarak sıkıştırmak, 3. Ayağıyla vurmak.

tâparman تاپارمن: Para kazanan kimse.

tâpşirmâk تاپشیرماق: Teslim etmek, işi birine bırakmak, emanet etmek.

tâpşirik تاپشیریق: Bir işi veya bir şeyi birine teslim etmek.

tâpgan-tutgan تاپگن-توتگن: 1. Çalışıp kazandığı her şey, 2. Tüm varlık.

tâpmâk تاپماق: 1. kazanmak, 2. Bulmak, 3. Bir şeyi elde etmek, 4. İstenilen şeye kavuşmak.

tâpkir تاپگیر: Zeki, akıllı.

tâpişmâk تاپیشماق: Bilmece.

tâpinmâk تاپینماق: 1. tapmak, saygı göstermek, 2. sığınmak.

tât تات: Tad.

tâtli تاتلی: Tadlı, tadı güzel, leziz.

tâtmâk تاتماق: Tatmak, bir şeyden az miktarda yemek veya içmek.

tâtuv تاتوو: Yakınlık, arkadaş canlısı, samimi.

tâtuvlik تاتوولیک: Samimilik, samimiyete yaşamak.

tâtinmâk تاتینماق: Biraz tatmak, yemek, içmek.

ta'sir تاثیر (a.): Etki.

ta'sirçan تاثیرچن: Etki eden.

ta'sir kılmâk تاثیر قیلماق: Etki etmek, tesir etmek.

ta'sirli تاثیرلی: Etkili.

beta'sir بی تاثیر: Etkisiz.

tâc تاج (f.): Taç.

tâcdâr تاجدار: Taçlı, şah, hükümdar.

tâcir تاجر (a.): İş adamı.

târ تار: 1. Dar, 2. Cimri adam.

târlık تارلیک: Dar olma durumu.

târaymâk تاره یماق: Daralmak.

târâc تاراج (f.): Yağmalamak.

târtmâk تارتماق: 1. Tartmak, 2. Kendine çekmek, 3. Ölçmek, 4. Benzemek, 5. Dikkatle bakmak, incelemek, değer biçmek.

târtma تارتمه: Çekmece.

tartışmâk تارتیشماق: 1. Tartışmak.

târtik تارتیق: Hediye.

târtinmâk تارتینماق: Utanmak, geri çekmek.

târtinçâk تارتینچاق: Utangaç.

târtinçâklık تارتینچاقلık: Utangaçlık.

tārīḥ تاريخ (a.): Tarih.

tārīḥçī تاريخچی: Tarihçi.

tārīḥī تاریخی: Tarihî.

tārīḥīlik تاریخیلیک:

tāza تازه (f.): Taze, temiz.

tāzalamāḵ تازه له ماق: Temizlemek, tazelemek.

tāzelik تازه لیک: Tazelik.

tāzi تازی (f.): Av atı.

tās تاس: Kel olan kimse.

taassuf تاسف (a.): Pişman, üzgün,

ta'sīs etmāḵ تاسیس ایتماق (a.): Kurmak, tesis etmek.

tāş تاش: Taş.

tāşlāḵ تاشلاق: Taşı çok olan yer.

tāşbāḳā تاشبکه: Kaplumbağa.

tāşbōran تاشبوران: Taşlama.

tāşkōmir تاش کومیر: Taş kömür.

tāşmāḵ تاشماق: 1. Taşmak, 2. Kaynamak, 3. Öfke, sabırsızlık veya heyecan yüzünden kendini tutamamak.

tāşkin تاشقین: Taşkın.

tāşma تاشمه: Kol ve bacaklarda çıkan küçük sivilceler.

tāşimāḵ تاشیماق: Taşımak.

tāḡ تاغ: Dağ.

tāḡā تاغه: Dayı.

tāḳça تاقچه: Evlerin duvarında yapılan küçük dolaplar.

taāḳmāḵ تاقماق: 1. Takmak, 2. Düğün ve törenlerde takı armağan etmek, 3. Ad lakap koymak.

tāḳinçāḳ تاقینچاق: Yüzük, kolye gibi süsler.

tāk تاک (f.): Üzüm asması.

ta'kīd تاکید: 1. Vurgulamak 2. Belirlemek, damgasını vurmak.

ta'kīdlamāḵ تاکیدله ماق: 1. Vurgulamak 2. Belirlemek, damgasını vurmak.

tāl تال: Meyvesiz ağaç.

tālmāḵ تالماق: Yorulmak.

tālmas تالمس: Yorulmayan.

tāla تاله: Doğal ve yapay doku malzemesi.

tālali تاله لی: Dokulu.

tāliḳmāḵ تالیقماق: Yorulmak.

tām تام: Çatı, dam.

tāmmāḵ تامماق: Damlamak.

tāmçī تامچی: Damla.

tāmçilamāḵ تامچيله ماق: Damlamak.

tāmīr تامیر: 1. Damar, 2. Kök.

tāmīzmāḵ تامیزماق: Damlatmak.

tāmīzḡī تامیزغی: Damızlık, maya.

tāmīzḡıç تامیزغیچ: Damlatan.

ta'mīn قیلماق (f.): Sağlamak, temin etmek.

ta'mīnlamāḵ تامینله ماق: Temin etmek.

tānk تانک (e.): Tank, zırhlı ve silahlı, tekerlekleri paletli, motorlu savaş taşıtı.

tāng تانگ: Sabahleyin.

tānmāḵ تانماق: Kabul etmeme, tanımama, inkar.

tānişmāḵ تانیşماق: Tanışmak.

tānimāḵ تانیماق: Tanımak.

tāvān 1 تاوان: Zarar.

tāvān 2 تاوان: Işıltılı.

tāvuş تاووش: Ses, seda; sözcüğün en küçük unsuru ünlü ve ünsüz sesleri

tāvuşsiz تاووشسیز: Sessiz,

tāvuşli تاووشلی: Sesli, sedalı.

tāvuşqān تاووشقان: Fare.

tāvuk تاووق: Tavuk.

tāva تاوه (f.): Tencere.

tāy تای: Tay, üç aylık at yavrusu.

tāygānamāq تايغناماق: Kımıldamak.

tāymāq تايماق: 1. Kımıldamak, 2. Kendiliğinden çıkmak,

tabāşir تاباشير (bk.): Sekiden kullanılan tahta kalem.

tabāk تاباق (عين): Tabak.

tabarruk تبرک (a.): Bereketli, mübarek.

tabrīk تبریک (a.): Kutlama, tebrik.

tabrīklamāq تابریکله ماق: Kutlamak, tebrik etmek.

tebrīknama تبریکنامه: Tebrik kartı, kutlama sözleri.

tabassum تبسم (a.): Tebessüm, gülümseme.

tab'īd تبعید: Sürgün.

tablīğ تبلیغ (a.): Bildirme, bildiri, haber verme, tebliğ.

tapir-tupur تپیپر-توپور: Düzensiz adımların sesi.

tatalamāq تاته له ماق: Tırnaklamak, kaşınmak.

tatimāq تتیماق: Tatmak, tesir etmek, yetmek.

tuccār تجار (a.): İş adamı.

tivārat تجارت (a.): Ticaret, işletme.

tacavuz تجاوز (a.): Tecavüz, saldırı.

tacriba تجربه (a.): Deneyim, deney, görgü.

tacribasiz تجربه سیز: Deneyimsiz.

tacribavai تجربیوی: Tecrübeli.

tacalli تجلی (a.): Belirme, görünme, gözükme, tezahür.

tacil تجلیل (a.): Saygı gösterme, kutlama, yükseltme, yükseltiş.

tahrīr تحریر (a.): Yazmak işi, yazma.

tahrīrī تحریری: Yazılı.

taḥsīn تحسین (a.): Aferin, hayranlık.

taḥsīl تحصیل (a.): Eğitim.

tuḥfa تحفه (a.): Hediye.

taḥqīr تحقیر (a.): Aşağılama.

taḥqīrlamāq تحقیرله ماق: Aşağılamak.

taḥqīq تحقیق (a.): Araştırmak.

taḥqīqlamāq تحقیق له ماق: Araştırmak.

taḥlīl تحلیل (a.): Analiz.

taḥammul تحمل (a.): Tahammül, sabr.

taḥammulli تحمللی: Sabırlı.

tāḥlam تخلم: Üst üste atılan şeyler.

tāḥlamāq تخله ماق: Yorganları büküp bir yere atmak.

tāht تخت (f.): Taht, yatak.

tāhta تخته (f.): 1. tahta, ağaç, 2. okullarda yazma amaçlı kullanılan tahta.

ta'mīnlamāq تامینله ماق: Temin etmek, sağlamak, elde etmek.

tānk تانک (e.): Tank.

tānkçi تانکچی: Tankçı.

tāng تانگ: Sabahleyin.

tārtīb ترتیب (a.): Sıralama, düzenleniş, tertip, sıralanış, dizgi.

tārtīblamāq ترتیب له ماق: Sıralamak, düzenlemek.

tārcumān ترجمان (a.): Çevirmen.

tārcumānlık ترجمانلیک: Çevirmenlik.

tārcima ترجمه (a.): Çeviri.

tārcīḥ ترجیح: Tercih.

taraddud تردد (a.): Kararsızlık, duraksama, ikircik.

tardīd تردید (a.): Red etme, karasız kalma.

tarassud ترصد : Gözetim.

tarğīb ترغیب (a.): Teşvik, özendirme.

tarķāmāķ ترقه ماق : Saçılmak, dağılmak, yönelmek.

tarķān ترقاق : Dağınık.

tarāķiyāt ترقيات (a.): İlerlemek, yükselmek..

tarkīb تركيب (a.): Bir araya getirme, birleştirme.

tarkībī تركيبی : Tamlama, birleşme, terkip.

tark etmāķ ترك ايتماق (a.): Terk etmek, vazgeçmek.

tarmāķ ترماق : 1. Dal, 2. Temel yol, 3. Temel teşkilat. Örnek: *maarif tarmāķlari* / eğitim teşkilatı.

tarmāķlamāķ ترماق له ماق : dal sürmek.

tarmāķli ترماقلى : Bir çok dalı olan bir kurum.

tarmaşmāķ ترمشماق : Tırmanmak.

tarmim ترميم (a.): Düzeltmek.

tarang ترنگ : Çok sert çekilen bir şey.

taranglamāķ ترنگ له ماق : Bir şeyi çok sert çekerek ses çıkartmak.

taranglaşmāķ ترنگلشماق : Ortak olarak bir şeyi çok sert çekerek ses çıkartmak.

tarannum ترنم (a.): Terennüm, güzel ve alçak sesle şarkı söyleme.

tarvaīc ترويج (a.): Yaymak.

taramāķ تره ماق : Taramak.

tarāķ تراق : Tarak.

tarāķçi تراقچی : Tarakçı.

tariķ تريق : Darı.

tariķday تريقه ده ی : Çok küçük.

tarillamāķ تريلله ماق : Tır tır sesini çıkarma.

trīliyun تريليون (fr.): Milyar kere bin.

tasbīh تسبیح : Dua etmek, zikretmek.

tascīl تسجيل (a.): Herhangi bir şeyi resmi olarak kaydetme.

taskīn تسكين (a.): Teskin, acı, öfke, heyecan vb. duyguları yatıştırma, dindirmeye çalışma.

tasallī تسلى (a.): Teselli.

tasliyat تسليت (a.): Başsağlığı.

taslīm تسليم (a.): Teslim, bir şeyi sahibine bırakma.

tasvaīd تسويد (a.): Karalama, müsvedde yapma.

taş تش : Dış.

taşabbus تشبث (a.): Girişim, girişme.

taşbīh تشبیح (a.): Benzetme.

taşhīs تشخیص (a.): Kim ve ne olduğunu anlama, seçme, belirleme.

taşrif تشریف (a.): Bir yeri onurlandırma, şereflendirme.

taşķāri تشķرى : Dışarı.

taşķi تشķى : Dışarıdaki.

taşakkur تشكر (a.): Teşekkür.

taşakkurnāma تشكرنامه : Teşekkür belgesi.

taşķīl ķilmāķ تشķيل قيلماق (a.): Teşkil etme.

taşlamak تشله ماق : 1. Bir şeyi yere atmak, 2. Vazgeçmek, terk etmek; 3. Dışlamak.

taşvīş تشویش (a.): Endişe, kaygı, üzüntü.

taşvīşlanmāķ تشویشلنماق :

Endişelenmek.

taşvîk تشويق (a.): Teşvik, isteklendirme, özendirme.

taşvîkî تشويقي: Teşvik etmek özendirme.

taşımâk تشيماق: Taşımak, götürmek.

taşâduf تصادف (a.): 1. Tesadüf 2. Rastlantı, rast geliş.

taşâdum تصادم (a.): Kaza, çarpışma.

taşadduk تصدق (a.): Sadaka.

taşdîk تصديق(a.): Onay.

taşdîklamâk تصديقله ماق: Onaylamak.

taşarruf تصرف (a.): Ele geçirme, bir şeyi kullanma yetkisi; tutum; para biriktirme.

taşfiya تصفيه (a.): Arıtmak, temizlemek.

taşmîm تصميم (a.): Karar.

taşnîf تصنيف (a.): Tasnif, bölümleme.

taşnîflamâk تصنيفله ماق: Tasnif etmek, bölümlemek.

taşavvur تصور (a.): Hayal, imge.

taşavvuf تصوف (a.): Tanrının niteliğini ve evrenin oluşumunu varlık birliği anlayışıyla açıklayan

dini ve felsefi akım, tasavvuf.

taşvîb تصويب (a.): Bir düşünce veya davranışın doğruluğunu onama, uygun bulma, tasvip etme.

taşvîr تصوير (a.): 1. Betimleme, 2. Fotoğraf, 3. Kare.

taşvîrlamâk تصويرله ماق: 1. Resim çizmek, 2. Betimlemek,

taşvîrî تصويرى: Tasvir niteliğinde olan, tasvirle ilgili, betimsel.

tazyîk تضيق (a.): Zor durumda bırakmak.

tabîk تطبيق (a.): 1. Uygulama, 2. Eşleşme.

taṭbîk etmâk ايتماق : 1. Uygulamak, 2. Eşleştirmek.

taârif تعارف (a.): İltifat.

t'âlî تعالى (a.): Mükemmellik, yükseliş.

ta'bîr تعبير (a.): Tabir, yorum.

t'accub تعجب (a.): Taaccüp.

t'accublanmâk تعجبلىنماق: 1. Şaşırmak, 2. Büyülenmek.

ta'dad تعداد (a.): Sayı.

ta'ddî تعدى (a.): Tecavüz, baskı.

taaruṣ تعرض (a.): Saldırı.

ta'rîf تعريف (a.): Tarif, tanım.

ta'rîflamâk تعريفله ماق: Tanımlamak, övmek.

ta'zîr تعزير: Suçlamak, ayıplamak, kına.

ta'ziyat تعزيت: 1. Teselli etmek, 2. Yas tutmak.

ta'sub تعصب: Ön yargı, bağnazlık.

ta'tîl تعطيل (a.): Tatil.

ta'ẓîm تعظيم (a.): Saygı gösterme, ululama.

ta'ķîb تعقيب (a.): Takip, izleme, arkasından gitme.

ta'ķîb etmâk(ķilmâk) تعقيب ايتماق: Takip etmek, izlemek.

ta'ķîm تعقيم: 1. Verimsiz durumda getirme, sonuçsuz bırakmak, kısırlaştırma, 2. Mikrobundan arıtmak.

ta'lluķ تعلق (a.): 1. Ait , 2. Bağlılık.

ta'lluķli تعلقلى: 1. Bir şeye veya kimseye ilgisi olan, 2. Bir şey veya kimseye ait olan.

ta'lîm تعليم (a.): Eğitim, terbiye.

ta'lîmî تعليمى: Eğitilmiş, ahlaklı, terbiyeli.

ta'mîr تعمير (a.): Onarım, onarma.

ta'vaiz تعويد (a.): Beladan ve afetten kurunmak için mollalar tarafından verilen kağıt dua; muska.

ta'yin تعيين (a.): Ayarlama, belirleme.

ta'yinlamak تعيينه ماق. Ayarlamak, belirlemek.

tagara تغاره (f.): Büyük tencere.

tagin تغين: Tekrar vurgulamak.

tagir تغيير (a.): Değişim.

taf تف (f.): Buhar.

tafavut تفاوت (a.): Fark, ayırım.

taft تفت (f.): Sıcaklıktan oluşan ısı.

taftiş تفتيش (a.): Denetleme.

tafs تفس: Sıcaklık.

tafsir تفسير (a.): Yorumlama, yorum.

tafsil تفصيل (a.): Ayrıntı.

tafakkur تفكر (a.): Düşünme, düşünüş.

takaza تقاضا (a.): Talep etme.

takdir تقدير (a.): Kader, kısmet.

takdirlemek تقدير له ماق: Takdir etmek, beğenmek, değer biçmek.

takdis تقدیس (a.): Kutsal sayma,

taksimci تقسيمچی: Bölme işini yapan.

taksimlamak تقسيم له ماق: Bölme, taksim etmek.

taksimat تقسيمات (a.): Bölüş.

taksir تقصير (a.): Bir işi becermek için hata yapmak, hata.

takallub تقلب (a.): Sahtekar.

taklidci تقليدچی: Taklitçi.

taklid تقليد: Taklitten ibaret olan.

takva تقوا (a.): Allahtan korkma, takva.

taka تقة: At nalı.

takaçi تقة چی: At nalı yapan kişi.

takalamak تقة له ماق: At ve eşeğin ayağının altına nal takmak, nal çakmak.

takka تقة: Tamamen.

takamak تقة ماق: Yaklaştırmak, yakınlaştırmak.

takir تقيير: 1. Kurak arazi, kurak bir yer, 2. Saçı, tüyü olmayan.

takik تقيق: Yasak.

takiklamak تقيقله ماق: Yasaklamak.

takillamak تقييله ماق: Tık-tık sesi

k

u

t

s

a

m

a

.

takamul تكامل (a.): 1. Mükkemel olmak, 2. Gelişim, gelişme.

takamullaşmak تکامللشماق: Mükkemelliğe ulaşmak, gelişmiş.

takabbur تكبر (a.): Kibirleşme, büyükleme, çalım kurum.

takbir تكبير (a.): Tekbir.

takdim تقديم (a.): Bir şeyi karşılıksız olarak birine verme, sunma, tanıtmak.

takriz تقریظ (a.): Övme, bir eserin başına konulan yetkili bir kimsenin yazdığı, övücü tanıtmak yazısı.

takrizci تقریظچی: Takriz yazar.

taksim تقسيم (a.): Bölüş.

tekrâr تكرار: Tekrar.

takrarlamâķ تكرارلماق: Tekrarlamak.

takalluf تكلف (a.): Problem.

taklîf تكليف (a.): Problem.

taka تكة: Koç.

tag تگ: Bir şeyin alt kısmı, altı.

tagîn تگین: Hükümdar ailesinden olan erkeklere verilen unvan, prens.

talavat تلاوت (a.): Kur'anı güzel ve yüksek sesle usulünce okuma.

talpinmâķ تلپینماق: 1.Uçmak,2. Çabalama.

taltaymâķ تالته يماق: 1. Kibirilenmek, narsist olmak, 2. Büyük konuşmak.

talaşmâķ تالشماق: Bir şeye sahip olmak için tartışmak, bahsetmek.

talafât تلفات (a.): Kayıplar.

talaffuz تلفظ (a.): Telaaffuz, söyleyiş.

talḫân تلقان: 1. Dut ve kurumuş ekmekle yapılan bir çeşit tatlı, 2. Genelde küçükçük parçalara ayrılan

her şey.

talḫîn تلقین (a.): Telkin, telkin etmek; bir duyguyu, bir düşünceyi aşılama.

talvasa تلوسه (f.): Kaygı.

talamâķ تله ماق: Yağmalamak, zorla almak, hücum etmek.

talay تلى: Bir kaç, fazlaca.

tamâs تماس (a.): Değme, dokunma, değin.

tamâşâ تماشا (f.): Seyretme, hoşlanarak bakma.

tamâşâçi تماشاچی: Seyreden kişi.

tamâķ تماق: Damak.

tamâm bölmâķ تمام بولماق (a.): Tamamlanmak, sonlanmak.

tamân تمان: Taraf, yön.

tamâyil تمايل (a.): Arzu.

tamba تمبه: Kapıyı kapatmak için arkasına yapıştırılan tahta, ağaç.

tambalamâķ تمبه له ماق: Tamponlamak.

tamcîd تمجيد (f.): Hürmet etmek, dua etm.

tamaddun تمدن (a.): Medeniyet.

timsâh تمساح (a.): Timsah.

tamşanmâķ تمشنماق: Ağzında bir şey varmış gibi çiğneme taklidi yapmak, dudaklarını kımıldatmak.

tamḡä تمغه: Damga, mühür.

tamḡälamâķ تمغه له ماق: Damgalamak, mühür basmak.

tamḡäli تمغه لى: Damgalı.

tamalluķ تملق (a.): Dalkavuk.

tamanâ تمنا (a.): Arzu, istek, dilek.

tamîz تمیز (f.): Temiz.

tamîzli تمیزلى: Akıllı, zeki.

tan تن (f.): Beden, vücut.

tanbermâķ تن بیرماق: Rıza göstermek.

tön تن (yu.): Sesin yükseklik, aşağılığı.

tun تن (f.): Bin kilogramlık ağırlık birimi.

tanâsul تناسل (a.). Üreme.

tanâsul âlati تناسل آلاتى: Cinsel organ.

tanâvar تناور (f.):1. Güçlü, cüsseli, 2. Özbek şarkılarından birinin ismi.

tanâvul تناول (a.): Yemek yeme.

tanbâku تنباکو: Tütün.

tanbal تنبل (f.): Tembel.

tanballaşmâķ تنبللشماق: Tembelleşmek.

tanbur تنبور (f.): Gitar gibi bir müzik alet.

tanburçi تنبورچی: Müzikçi.

tanbîh تنبيه (a.): Bilgilendirmek, uyararak.

tanti تنتى: Cömert adam.

tantilik تنتيليك: Cömertlik.

tantik تنتيق: Aşırı nazlı.

tantiqlik تنتيqlik: Erkelere karşı naz yapmak.

tança تنچه: Eskiden kışın ağaçtan yapılan dört bacaklı sandelye üzerinde yorgan atıp ısınmak.

tandurust تندرست (f.): Sağlıklı, salim kişi,

tanur تنور(f.): Ocak.

tana تنه(f.): Ten.

tanazzul تنزل (a.): Kendi durumundan daha aşağıdaki bir işi, bir durumu kabul etme.

tanẓīm تنظيم (a.): Düzenlemek.

taṅgimāḳ تنعيماق: İpi çok sert bağlamak.

tanaffus تنفس (a.): Nefes almak.

tanḳīd تنقيد (a.): Eleştiri.

tanḳīdçilik تنقيدچيلىك: Eleştiri açısından.

tanḳīd kılmāḳ تنقيد قىلماق: Eleştirmek.

tanḳīdī تنقيدى: Eleştiriden ibaret.

tanḳīṣ تنقيص (a.): Azaltma, indirme, eksiltme.

tang تنگ (f.): 1. Dar, 2. Problem.

tangri تنگري: Tanrı, Yaratan, Allah.

tanglay تنگلى: Damak.

tanga تنگه: Sikke, bozuk para.

tanlamāḳ تنله ماق: 1. İstediğine ulaşmak, 2. Güzel olanı ayırıp almak, 3. Farketmek.

tanişmāḳ تانيشماق: Tanışmak.

tanimāḳ تانيماق: Tanımak.

taniş تانيش: Tanış, tanışmış, tanık.

nātaniş ناتانيش: Yabancı, tanımayan.

taniḳ تانيق: Tanık, işaret.

tavāzu تواضع (a.): Alçak gönüllük.

tub توب: 1. Alt, mesala tabağın altı gibi, 2. Son, akıbet, 3. Temel yetkili, üst makam.

tubsiz توبسىز: 1. Altsız, dipsiz, temelsiz; 2. Emelsiz.

tubdan توبدن: Temel yöntem.

töbra توברה (f.): Torba, poşet.

tuban توبن: 1. Aşağı, örnek: *başini tuban salmāḳ* / Başını aşağıya indirmek. Alçak bir insan, değersiz.

tubanlaşmāḳ توبنلاشماق: Alçalmak.

tubanlik توبنلىك: Alçaklık, aşağıda olmak.

tuṽba توبه (a.): Tövbe.

töp توب (f.): 1. Top, 2. Kumaş, kağıt vb. şeylerin düzenli bir yığın durumuna getirilmiş bağı, yuvarlak biçimde olan, toparlak.

tup توب: Ağaç sayma ünitesi, bunun her biri.

tuprāḳ توپراق: Toprak.

tupurmāḳ (bk.) توبورماق: Tükürmek.

tupuk توبوک: Tükürük, ağız suyu.

tut توت (f.): Dut.

tutaş توتاش: İki şeyin birbiriyle sert bağı, ayrılmayan.

tutaştirik توتشتيريک: Alevlendirmek için küçük ağaçlar.

tutaşmāḳ1 توتشماق1: Alevlenmek.

tutaşmāḳ2 توتشماق2: Beraber alışmak.

tutāḳmāḳ توتقماق: 1. Öfkelenmek, kızmak, gazaplanmak.

2. Susamak, 3. Ateşi olan hasta.

tutkun توتقون: 1. Hapiste olan kimse, 2. Esaret.

tutkunlik توتقونلىك: Esirlik.

tutam توتام: Tutam.

tutamlamâk توتامله ماق: Tutamlamak, tutam tutam tutmak.

tutmâk توتماق: 1. Tutma, ele almak, 2. Avlamak, 3. Yanına bulundurmak, alıkoymak,

tutkiç توتقيچ: Kir malzemenin tutmak için kolu.

tutkiçli توتقيچلى: Kollu malzeme.

tutantirik توتنتيرىق: Yakmak için kullanılan küçücük ağaçlar.

tuturiç توتورىق: Söz, sözünü tutan.

tuturiçli توتورىقلى: Vefalı.

tuturiçsiz توتورىقسىز: 1. Vefasız, sözünü tutmayan.

tutum توتوم: Kural, ilke.

tutun توتون: Tütün.

tutamâk توته ماق: 1. Dumanla yanan, 2. Lamba hakkında, 3. Yanmak.

tutanâk توته ناق: Bir tür hastalık, orada bir kere bayılmak.

tutilmâk توتيلماق: 1. Tutulmak, 2. Güneş tutulma durumu, 3. Yakalanmak.

tavaccuh توجه (a.): İlgi, sevgi.

tavhîd توحيد (a.): Allaha iman etmek, Tanrı'nın bir olduğuna inanmak.

töda توده (f.): 1. Yığın, bir şeyin yığılmasıyla oluşturulan küme, tepe, 2. Kitle.

tudalamâk توده لماق: Yığmak, toplamak.

tur تور: Tür, çeşit, örnek: *Siport turlari* / spor türleri.

turdâş تورداش: Aynı türden olan.

turlamâk تورله ماق: Çeşitlemek.

turli تورلى: Türlü, çeşitli.

turliça تورليچه: Çeşitli bir şekilde.

tavrât تورات (a.): Hz. Musa'ya indirilen ve Tanrı buyruklarını kapsayan, Musevilerin din kitabı.

turtmâk تورتماق: 1. Dürtmek, 2. Birine kısa sürekli zarar vermek, vurmak,

turtki تورتكى: 1. Hızlı bir şekilde vurmak,

turkillamâk تورتكيله ماق: Aniden düşünmeden vurmak.

turtinmâk تورتينماق: Zor bir duruma düşmek,

turgün تورغون: Sakin, yerli.

turgünlaşmâk تورغونلاشماق: Yerleşmek, sakin olmak.

turğ تورق: Dış görünüş, yüz,

turk تورک: Türkler.

turklar توركلر: 1. Türkiye Cumhuriyetinin halkı 2. Dünyada Türk dilini konuşan halkın ismi.

turkî توركى: Türkçe, Türk halkına ait her şey.

turkum توركوم: Kütle, grup.

turmâk تورماق: Durmak.

turmak تورمک: Örgü.

turmaklamâk تورمكله ماق: Örmek, bağlamak.

turmuş تورموش: 1. Yaşamak, hayat; 2. Bir toplumun hayat durumu, 3. Evlilik.

turna تورنه: Turnagiller, toplu olarak Afrika'da yaşayan göçebe iri bir kuş.

tuz توز: Tuz.

tuzdân توزدان: Tuzluk.

tuzsiz توزسىز: Tuzsuz.

tuzlamâk توزله ماق: Tuzlamak.

tuzsiramâk توزسيره ماق: Hayvanların vücudundaki tuz eksikliği dolayısıyla tuza meyli olmak.

tuzâk توزاق: Tuzak.

tuzatmâk توزتماق: Düzeltmek,

tuzmâk توزماق: 1. Yaratmak, 2. Kurmak, 3. Yazmak.

tuzuk 1 توزوک: Sağ salim, iyi.

tuzuk 2 توزوک: 1. Tüzük, 2. Nizamname, statü.

tuzum توزوم: Devlet, statüsü.

tuzalmâk توزلماق: Düzelmek, iyileşmek.

tavze' توزیع (a.): Dağıtım.

tuzilmâk توزيلماق: Düzelmek.

tuzilma توزيلمه: Düzelme, uyuşma.

tuziliş توزيليش: Düzeliş, yapı.

tus توس: 1. Özel siyah renk, 2. Kara renk.

tuslamâk توسله ماق: Fîilleri kişi, sayı ve zamanda değiştirmek.

tavsia توسعه (a.): Gelişme.

tusamâk توسه ماق: 1. Birini veya bir şey çok istemek, 2. Gönül vermek.

tuş 1 توش: Düş, rüya.

tuş 2 توش: Günün ortasında güneşin yükseldiği saatler, öğleyin.

tuşlik توشليک: Öğle yemeği.

tuşâv توشاو: Hayvanların ayaklarına bağlanan zincir.

tuşâvlamâk توشاوله ماق: Hayvanların ayaklarını bağlamak.

tuşkun توشکون: 1. Hayal kırıklığına uğramak, hüsrana uğramak, 2. Depresif, 3. Umutsuzluk.

tuşkunluk توشکونليک: Düşkünlük, umutsuzluk, ruhsal düşkünlük.

tuşmâk توشماق: 1. Düşmek, 2. İnme, 3. Yere devrilmek, yere serilmek, 4. Yağmak, 5. Konmak, 6. Çökmek, eksilmek, 7. Isı, basınç ateş vb. eksilmek, azalmak,

tuşum توشوم: Kazanç, kazanılan para.

tuşuntirmâk توشونتيرماق: Düşündürmek.

tuşuntiriş توشونتيريش: Düşündürme.

tuşunmâk توشونماق: Düşünmek.

tuşunar توشونر: Düşünen.

tuşunarli توشونرلى: Düşünceli.

tuşunça توشونچه: Düşünce.

tavşîh توشيح (a.): 1. Süslemek, 2. Bir yazıyı imzalamak.

tavsîf توصيف (a.): Nitelendirmek, niteliklerini söylemek.

tavsîflamâk توصيفله ماق: Tavsif etmek, nitelendirmek, niteliklerini söylemek.

tavsiye توصيه: Öğütme, yol gösterme.

tavzîh توضيح: Açıklama, aydınlatma, beyan etme.

tuğmâk توغماق: Doğmak.

tuğma توغمه: Dogma.

tuğürük توغوروق: Ferzendi, çocuğu olan.

tuğürükhâna توغوروقخانه: Doğum odası, doğumevi.

töfân توفان: Fırtına.

tuf توف: Tükürük.

tuflamâk توفله ماق: Tükürmek.

tavfîk توفيق (a.): Başarı.

tavâkku' توقع (a.): Beklenti.

tavâkku' توقف (a.): Durma.

tuk توك: 1. Vücuttaki küçük saçlar, 2. Tüy

tuksiz توکسیز: Tüysüz, tüyü olmayan.

tukli توکلی: Tüylü.

tavakkul توکل (a.): Herhangi bir işte elinden geleni yapıp daha sonrasını Alla'a bırakma.

tavakalçi توکلچی: Tevekküllü.

tugal توگل: Mükkemel olan şey,

tugallamâk توگلله ماق: Sonlandırmak, bitirmek.

tugmâk توگماق: 1. Bağlamak, 2. Elde etmek.

tugma توگمه: Dügme.

tugmali توگمه لی: Dügmeli.

tugun توگون: 1. Dügüm, 2. Anlaşılmayan çözülmeyen karışık durum, 3. Edebî eserlerde çapraşık olayların çözümlenmeden önce toplandığı en büyük merak unsuru uyandıran bölümü.

tugamâk توگه ماق: Sonlandırmak, bir işi yapıp bitirmek,

tul تول: Dul, dul kadın; eşlerden biri öldüğünde veya eşler ayrıldığında her birine verilen isim.

tulpâr تولپار: Efsanevi at, hızlı koşan, kanatlı olduğuna inanılan at.

tavallud تولد: Doğmak, dünyaya gelmek.

tulki تولکی: Tilki.

tullamâk توله ماق: Hayvanların tüy değiştirme süreci.

tumşuq تومشوق: Gaga.

tuman 1 تومن: Duman.

tuman2 تومن: 1. On bin, 2. Çok fazla,

tumanlaşmâk تومنلشماق: 1. Dumanla kaplı, 2. Tozlu, sisli, 3. Bulanıklık.

tumanli تومنلی: 1. Dumanlı, sisli, sisle örtülü, 2. Bulanık.

tun تون: Gece.

tungi تونگی: Gecede olan, geceki.

tunamâk تونه ماق: Bir yerde bir gecelik kalmak.

tunuka تونوکه: Teneke.

tutukali تونوکلی: Tenekeli.

tunal تونل (e.): Tünel, çevresi kapalı yol.

tuwak تووک: Çocuğun beşiğinin eşyaları.

tuyâk تویاق: Toynak, at, eşek vb. tek tırnaklı hayvanların tırnağı.

tuymâk تویماق: Hissetmek, anlamak.

tuygü تویغو: Duygu.

tuygün تویغون: Sezgici, çabuk anlayan.

tuynak توینک: Olgunlaşmamış kavun.

tuynuk توینوک: Eskiden ok atmak amacıyla evlerin çatısında yapılan delik.

tuya تویه: Deve.

tuyâkuş تویه قوش: Devekuşu.

töpâlân توپلان: 1. Çocukların bir tür düzensiz oyunu, 2. Kavga, tartışma, 3. Sert rüzgar.

töâlânçi توپلانچی: Kavgacı çocuklar, yaramaz çocuk.

töplamâk توپله ماق: Toplamak.

töplam توپلم: Toplam.

töppi توپی: Toplam, kitle.

töpik توپیک: Bilek, topuk.

töhtamâk توخته ماق: Durmak, sabretmek.

töhtâvsiz توختاوسیز: Sürekli, durdurulmaz.

töhtam توختم: Bir karara veya anlaşmaya varmak.

tör1 تور: Baş köşe.

tört تور: Dört sayısının adı.

törği تورغى: Serçe şeklinde bir tür kuş.

töra توره: Töre, yönetici, üst makamlar.

tözmâk توزماق: 1. Dağılmak, 2. Saçılmak, 3. Ayrılmak.

töstdan توسندن: Tesadüfen, aniden.

tösmâk توسماق: Kapatmak, bir yolu veya bir şeyin ağzını kapatmak.

tösik توسىق: Engel.

tösitmâk توسىتماق: Küçük çocukların elinden tutup yazı yazmayı öğretmek.

tösin توسىن: İnşaatlarda kullabılan iskele.

töş1 توش: Tavuk göğsü.

töşdâr توشدار: 1. Göğüs; 2. Kuşların göğüs kısmı; 3. Bir şeyin göğüslü yeri, dağların yamaçları; 4. mcz. gönlü yüce (yiğit).

töşli توشلى: bk. töşdâr.

töşamâk توشه ماق: 1. Yaymak, 2. Bir şeyi yere sermek, 3. Atmak.

töşak توشك: Döşek.

töşma توشمه: Bir yerin üzerine atılan katman.

tögän توغان: Su biriktirmek için akan suyun önüne yapılan set, büğët, bent.

tögramâk توغره ماق: Doğramak.

tögram توغرم: Bölek, doğaramış bir ekmeyin böleği.

tögri توغرى: 1. Doğru, gerçek, yalan olmayan, 2. Hakiket, 3. Yanlışsız, eksiksiz bir biçimde. 4. Dürüst.

tögrilamâk توغريله ماق: Doğrulamak.

natögri ناتوغرى: Yanlış, doğru olmayan.

tök توق: Tok.

tökçilik توقچىلىك: Tokluk, varlık, bolluk.

töklük توقلىك: Tokluk, bolluk.

tökâl 1 توقال: Boynuzsuz, boynuzu olmayan inek gibi.

tökâl 2 توقال: Bir erkeğin ikinci eş alması.

töksân توقسان: Doksan sayısı.

tökli توقلى: Kuzu.

tökmâk توقماق: Ağaçtan yapılan büyük çekiç.

töknaşmâk توقناشماق: 1. Karşılaşmak, 2. Çarpışmak, 3. Tartışmak.

töki توقى: Bataklık bir yer.

tökqiz توقىز: Dokuz sayısı.

tökim توقيم: Genellikle atların yerine yapılan şey.

tökimlamâk توقيمله ماق: At ve eşek gibi hayvanların üstüne serilmek.

tökima توقيمه: Dokuma.

tökimaçi توقيمه چى: Dokumacı, tekstil.

tökimaçilik توقيمه چىلىك: Dokumacılık.

tökuv توقوو: Doku, dokuma işi.

tökuvçi توقووچى: Dokuma işini yapan kimse.

tökuvçilik توقووچىلىك: Dokumacılık.

tökmâk توقماق: 1. Dökmek, 2. Boşaltmak, 3. Serpmek, saçmak.

tökis توقيس: İhtiyaç duymayan, mükemmel.

tökin توقين: Bol, bol sofrası.

tökinçilik توقينچىلىك: Bolluk, tokluk, çokluk.

tögarak توگره ك: Toplanma, birlikte bir karar alma.

töl تول: Koyunların doğum yapma sezonu.

tölğâk تولغاق: Doğum öncesi ağrı.

tölğanmâk تولغناماق: Dalgalanmak, dolmak.

tölkin تولقین: Dalga.

tölkinlanmâq تولقینلنماق: Dalgalanmak.

tölmâq تولماق: Dolmak.

tölik تولیق: Dolu, mükemmel.

töla توله: Dolu dolu.

tölamâq توله ماق: Ödemek.

tölav تولاو: Kefaret, vergi.

tölišmâq تولیشماق: Dolmak, kilo almak.

tömtâq تومتاق: 1. Körelmiş, kesmeyen bıçak, 2. Akıllı çalışmayan adam.

tön تون: Kut.

töntarmâq تونتارماق: 1. Devirmek, 2. Bir devletin yönetim gücünü zorla almak.

töngiç تونغیچ: Ailenin büyük çocuğu.

töngiz تونغیز: 1. Vahşi domuz, 2. Yıl ismi.

tögnıllamâq توغینله ماق: İstemeyerek konuşmak.

tönkarmâq تونکرماق: Devirmek, değiştirmek.

tönka تونکه: Kesilen ağaç.

tönkamâq تونکه ماق: İftira atmak.

töng تونغ: Sınırlı, öfkeli.

töy توی: Düğün.

töyhâna تویشانه: Düğün yapılan ev.

töyçilik تویچیلیک: Düğünde yapılan etkinlikler.

töyâna تویمان: Düğünde akrabalar tarafından verilen hediye.

töybâşi تویباشی: Düğün töreninde her işi yapan baş kişi.

töyhät تویخت: Düğün kartı.

töymâq تویماق: Doymak.

töyinmâq تویینماق: Doymak, iyce hazm etmek.

tahdîd تهديد (f.): Tahdit etmek, sınırlamak.

tahlika تهلیکه (a.): Tehlike.

tahlikali تهلیکالی: Tehlikeli.

tuhmat تهمت(a.): İftira,

tuhmatçi تهمتچی: İftiracı.

tayâr تیار(f.): Hazır,

tayârgarlık تیارگرلیک: Hazırlık.

tayârlamâq تیارله ماق: Hazırlamak.

tayâq تیاق: Dayak.

tayâqlamâq تیاقله ماق: Dayaklamak.

tîp تیپ: Tip, tür, çeşit.

tîpîk تیپیک: Tipik, çok özgün olan.

tîpiklaşmâq تیپیکلشماق: Tipli olmak.

tipraktikan تیپره تیکن: Kirpi, sırtı dikenlerle kaplı memeli hayvan.

tipirçilamâq تیپیرچيله ماق: Paniklemek.

tipirlamâq تیپیرله ماق: Paniklemek,

titramâq تیتیره ماق: Titremek.

titrâq تیتیراق: Titrek, titreyen.

titkilemâq تیکيله ماق: Dağıtmak, evi dağıtarak bir şeyi aramak, dağınık yapmak.

titmâq تیتماق: Dağıtmak.

tîr تیر (f.): Ok, yay.

tirânça تیرانچه: Yaramaz, şeytan.

tirtik تیرتیق: Yama, delik ve yırtığı uygun bir parça ile onamma, kapatma.

tircaymâq تیرجه ی ماق: Tebesüm etmek, gülümsemek.

tirsak تیرسک: Dirsek.

tirsaklamâq تیرسکله ماق: Dirseğe yönlenmek.

tirsak تیرسک: Dilin ucunda çıkan sivilce.

tirsillamâk مق تيرسيله: Kabına sığmayacak şekilde dolmak; yarılacak derecede dolmak.

tırkıramâk مق تيرقيره: Patlayıp saçılmak.

tırkış تيرقيش: Delik, birbiriyle birleşip kapanmayan kapılar ve tahtaların arasındaki boşluk, delik.

tirgak تيرگک: Tirak.

tirmaşmâk تيرمشماق: Tırmanmak, yapışmak.

tirnamâk مق تيرنه: Kaşımak.

tirnâk تيرناق: Tırnak.

tirnâkça تيرناقچه: Azıcık.

tiramâk مق تيره: Tiramak.

tirak تيرک: Bir şeye güvenip ona kendini adanmak.

tirişmâk تيريشماق: Tirişmak.

tirik تيريک: Canlı, diri.

tirikçilik تيريکچيلىک: Diri olma durumu, canlı olma durumu.

tirilmâk تيريلماق: Dirilmek, canlanmak.

tizgin تيزگين: At ve eşek gibi hayvanların boyunlarında kullanılan ip.

tizginlamâk مق تيزگينه: At ve eşek gibi hayvanların boynunda ip geçirmek.

tizmâk تيزماق: Dizmek.

tizim تيزيم: Dizim.

tizma تيزمه: Dizme.

tizza تيزه: Diz, kaval, baldır ve uyluk kemiğinin birleştiği yer.

tizalamâk مق تيزه له: Diz ile basmak.

tis تيس: Atı arkaya çevirirken söylenen sözcük.

tisarmâk تيسرماق: Geri çekilmek.

tslamâk مق تيسله: Geri çekilmek.

tiş تيش: Diş.

tişlamâk مق تيشله: Dişlemek.

tişlam تيشلیم: Isırık.

tişsiz تيشسيس: Dişsiz, diş olmayan.

tişlî تيشلى: Dişli.

tîğ تیغ (f.): Bıçak ağzı, kılıç.

tîğsiz تیغسيز: Çok y akın, örnek, tiğiz darâhtlar(yakın dizilmiş ağaçlar).

tiğizlik تیغيزلىک: Yakınlık.

tiķmâk تيقماق: Sokmak.

tiķiştirmâk تيقيشتيرماق: Sokuşturmak.

tiķilmâk تيقيلماق: Sokulmak.

tiķilinç تيقيلينچ: İnsanların çok olduğu yer, kalabalık.

tik تیک: 1. Tik çizgisi, 2. Tik oku, doğru olanı göstermek için kullanılan simge.

tiklamâk مق تیکله: 1. Devirmek 2. Kurmak, bina etmek.

tikmâk تیکماق: Dikmek.

tikuvçi تیکووچی: Terzi.

tikuvçilik تیکووچيلىک: Terzilik.

tikka تیکه: Dikey bir şekilde çok yüksek, dik.

tikkaymâk مق تیکه: Dikey şeklinde.

tikilmâk 1 تیکيلماق 1: Dikilek, elbise dikmek.

tikilmâk 2 تیکيلماق 2: Dikilmek, dik duruma gelmek, ayakta durmak.

til تیل: Dil.

tillaşmâk تيللاشماق: 1. Konuşmak, 2. Tartışmak,

tilsiz تيلسيس: Dilsiz.

tilşinâs تيلشناس: Dilbilimci.

tilşinâslik تيلشناسلىک: Dilbilim.

tilçi تيلچی: Dilbilimci.

tilimlamâk تیلیمله ماق: Dilimlemek.

tilik تیلیک: Dilim.

tilanmâk تیلنماق: Dilemek, dilencilik yapmak.

tilanci تیلنچی: Dilenci.

tilamâk تیلله ماق: Dilemek.

tilak تیلک: Dilek.

tilakdaş تیلکداش: İki kişinin aynı istekte olması,

tin تین: Nefes, nefes almak.

tinç تینچ: Sakin, rahat, huzur.

tinçsiz تینچسیز: Huzursuz.

tinçsizlanmâk تینچسیزلنماق: Huzursuzlanmak.

tinçsizlik تینچسیزلیک: Huzursuzluk, rahatsızlık.

tinçlanmâk تینچلنماق: Heyecan, öfkeden kurtulmak, rahatlanmak, huzurlu olmak.

tinmâk تینماق: Rahatlamak, huzurlu olmak.

tinim تینیم: Sakinlik, rahatlık.

tinimsiz تینیمسیز: Rahat olmayan adam.

nâtinç ناتینچ: Rahatsız.

tintimâk تینتیمماق: Aramak, bir şeyi aramak.

tintuv تینتوو: Keşf etmek.

tinglamâk تینگله ماق: Dinlemek, işitmek.

tinglâv تینگلاو: Dinlemek.

tinglâvçi تینگلاوچی: Dinleyen, konuşma zamanında dinleyen taraf.

tinimâk تینیمماق: Temizlemek, saflanmak, Örnek: *Su tindi / Su temizlendi*).

tinik تینیق: Temiz, saf.

tiniklaşmâk تینیقلاشماق: Temizlenmek,

tiniklik تینیقلىك: Temizlik, suyun temizliği.

tayamâk تیه ماق: Yaslanmak, dayanmak, güvenmek.

tayanmâk تیه نماق: 1. Birine güvenmek, yaslanmak.

tayanç تینچ: Destekçi.

tiygânâmâk تیغانماق: Kaymak.

tiygânçik تیغانچیق: Kaygan (yol).

tiymâk تییمماق: Bir işten birini haberdar etmek.

tibranmâk تیبیرنماق: Sallamak.

teпки تپیکى: Tekme.

tepmâk تپیمماق: Tekme atmak.

teпки تپیکى: Çocuklarda bulunan bir tür hastalık.

tepkilamâk تپیکى له ماق: Tekmelemek.

tepa تپیه: Yüksek olan yer, tepe, zirve.

tepalik تپیه لیک: Zirve, doruk, yükseklik.

tetik تیتیک: Güçlü.

tecamâk تیجه ماق: Tasarruf etmek.

ter تیر: Ter.

terlamâk تیرله ماق: Terlemek.

terlama تیرله مه: Terleme.

ters تیرس: Ters, karşı.

tergamâk تیرگه ماق: Araştırmak, soruşturmak.

tergâvçi تیرگاوچی: Denetleyici, soruşturucu.

termâk تیرماق: Toparlamak, yığmak, dökülen şeyleri birer birer toplamak.

terim تیریم: Meyve ve tarımsal ürünleri sonunda toplamak, elde etmek.

terma تیرمه: Seçilen,

termulamâk تیرمولماق (bk.): Uzun süreli bir yere bakmak, dalmak.

terak تیراک: Ağaç.

teran تیرن: Derin.

teri تیری: Deri.

terit تیریت: Saman.

tez تیز (f.): Çabuk, hızlı.

tezlamâk تیزلماق: Acele etmek, hızlı davranmak.

tezlaşmâk تیزلشماق: Hızlandırmak, çabuklaştırmak.

tezlîk تیزللیک: Çabukluk.

tezak تیزک: Hayvan dışkısı, tezek.

tezaklamâk تیزکلماق: Tezek yapmak, hazırlamak.

teskari تیسگری: 1. Arka, 2. Ters.

teskarılaşmâk تیسگریلشماق: Birbiriyle tersleşmek, karşı koymak.

teşmâk تیشماق: Delmek, delik açmak, delik duruma getirmek.

teşik تیشیک: Delik.

teşa تیشه: Balta.

tekşirmâk تیکشیرماق: İncelemek.

tekis تیکیس: Pürüzsüz, saf,

tekislaştırmâk تیکیسله ماق: Pürüzsüzleştirme, düzenli yapmak.

tekislik تیکیسلیک: Pürüzsüzlük.

nâtekis ناتیکیس: Düzensiz, pürüzlü.

tekin تیکن: Bedava.

tekinhor تیکنخور: Bedava yemeye alışmış.

tegmâk تیگماق: 1. Değmek, 2. Ulaşmak, erişmek, 3. İsabet etmek,

4. Evlenmek. Örnek: *erga tegdi* / kız evlendi.

tegacak تیگه چک: Yanlış bir söz söyleme yoluyla başkalarını kasıtlı olarak üzme.

tegacaklık تیگه چکلیک: Birini kasıtlı olarak kızdırmak, öfkelenlendirmek.

tegirmân تیگیرمن: Değirmen.

tegirmânçı تیگیرمانچی: Değirmenci.

tegis تیگیس (bk.): Pürüzsüz, düzenli, saf.

tegişmâk تیگیلشماق: 1. Değmek, 2. Azarlamak, 3. Şaka yapmak.

telba تیلبه: Deli, divane.

telbalanmâk تیلبه لنماق: Dellenmek.

telbelik تیلبه لیک: Delilik.

telefon تیلیفون (yu.): Telefon.

telefonlaşmâk تیلیفونلشماق: Telefon ile konuşmak.

temir تیمیر: Demir.

temirçi تیمیرچی: Demirci.

temirçilik تیمیرچیلیک: Demircilik.

tentak تینتک: Deli, aptal.

tentiramâk تینتیره ماق: Hedefsiz olmak, hedefsiz ve plansız şekilde gezip tozmak.

teng تینگ: 1. Denk 2. Yaşları aynı olan. Örnek: *teng balalar* / aynı yaştaki çocuklar. 3. Beraber.

tengdâş تینگداش: Aynı yaşta olanlar.

tengilamâk تینگيله ماق: 1. Aynı yaşta olmayı göstermek, 2. Yaşını başkalarıyla mukayese etmek.

tenglaşmâk تینگلشماق: 1. Denkleşmek, 2. Beraber olmak, aynı olmak.

tenglik تینگلیک: Denklik.

tengsiz تینگسیز: Denksiz.

tengsizlik تینگسیزلیک: Denksizlik, berabersizlik.

tengkur تینگقور: Denkli, eşitlik, beraberlik.

tevarak تیوره ک: Her taraf, çevre.

2.10. ê / ث: Özbek alfabesinin altıncı harfidir, (ş) harfini ifade eder. Bu harf sadece arapçadan gelen sözcüklerde kullanılır.

şâbit ثابت (a.): Sabit, durağan.

şaniya ثانیة (a.): Saniye, bir dakikanın altmışta biri olan zaman birimi.

şabât ثبات (a.): İstikrar, kararlılık.

şabâtli ثباتلی (a.): Kararlılık, istikrarlılık.

şubut ثبوت (a.): Kanıt.

şamar ثمر (a.): Ürün sonuç almak, verim.

şamara ثمره (a.): 1. Yemiş meyve, ürün, 2. İstenilen sonuç verim, 3. Kuşak, evlat.

şamarasiz ثمره سیز (a.): Verimsiz.

şamarali ثمره لی (a.): Verimli.

şanâ ثنا (a.): Övme, medh, sena.

şavâb ثواب (a.): Hayırlı bir iş için Tanrı tarafından verileceğine inanılan ödül, sevap.

şavâbli ثوابلی (a.): Sevabı olan.

şavr ثور (a.): Şemsi yılın ikinci ayı.

2.11. cīm / جیم: Özbek alfabesinin yedinci harfidir (ce) harfini ifade eder.

câdu جادو (a.): Efsun, büyü.

câdda جاده (a.): Cadde, ana yol.

câzib جاذب (a.): Çekmek.

câziba جاذبه (a.): Çekicilik, çekim.

câzibadâr جاذبه دار (a.): Cazibedar, alımlı.

cârī جاری (a.): Geçerli olan, yürürlükte olan, akan.

câsus جاسوس (a.): Casus.

câlib جالب (a.): İlginç, enteresen.

câm جام (f.): Kadeh.

câme جامع (a.): Cami.

câm'a جامعه (a.): Toplum.

cân جان (f.): 1. Can, beden, ruh 2. Güç, kuvvet.

cânlanmâķ جانلنماق: Canlanmak, dirilmek.

cândâr جاندار: Canlı.

cânli جانلی: 1. Canlı, diri, 2. Ruhlu.

cânlik جانلیک: Kurbanlık, kurban etmek için hayvan, horoz veya tavuk.

cânsiz جانسیز: 1. Cansız, ifadesiz, 2. Sönük, kuvvetsiz.

cânsizlanmâķ جانسیزلنماق: Cansızlaşmak, hareketsiz.

cânâna جانانه (f.): Güzel ve servi boylu kız, aşırı güzel kız.

cânbaz جانباز (f.): Kendini adanmış, özverili.

cânbâzlik جانبازلیک: Fedakarlık, özverili olmak.

cânbâhş جانبخش (f.): Ruh veren.

cânsarak جانسرک (a.): Heyecanlanmak.

cânkuyar جانکویار: Şefkatli, merhametli.

cânkuyarlik جانکویارلیک: Şefkatlilik.

cânvar جانور (f.): Canavar.

cânī 1 جانی (f.): Cana ait, cana mensüp.

cânī 2 جانی (a.): Suçlu.

câhil جاهل (a.): Cahil, öğrenmemiş, okumamış.

cây جای (f.): Yer, mekan.

câysiz جاییسیز: Evsiz, mekansız.

câylaşmâķ جایlaşماق: Yerleşmek.

câyلامâķ جایله ماق: Yerleştirmek.

câyiz جایز (a.): Mübah, kanuni, yasal.

câynamâz جای نماز: Seccade.

cabr جبر (a.): Zorlayış, zor.

cubrân جبران (a.): Telafi.

cabha جبهه (a.): Cephe, yan, yön, taraf.

cuşşa جثه (a.): İnsan gövdesi.

cuşşali جسه لی (a.): Cüsseli, iri yapılı, iri gövdeli.

cacci ججی Küçük, zarif.

cidâl جدال (a.): Tartışma, çekişme.

cudâ جدا (f.): Ayrı.

cudâlik جدالیک Ayrılık.

cudâ kılmâk جدا قیلماق: Bir şey ya da kimseden ayırmak.

cadal جدال (a.): Tartışma, çekişme.

cadval جدول (a.): Cetvel, çizelge.

zarb jadvali ضرب جدولی: Çarpma sayısının cetveli.

ciddî جدی (a.): 1. Ciddi, şaka olmayan, gerçek, 2. Ağırbaşlı, 3. Titizlik gösterilen, önem verilen, 4. Gülmeyen.

ciddîlaşmâk جدیشماق: Ciddileşmek.

ciddîlik جدیلیک: Ciddilik, ağırbaşlılık.

cadîd جدید (a.): Yeni.

cazâb جذاب: Çekici.

cazb جذب (a.): Cezbetme.

cazaba جذبہ (a.): Cezbe, bir duygu veya bir inanış etkisiyle aşırı şekilde coşup kendinden geçme durumu.

car جر (f.): Çukurluk.

carlik جرلیک: Çukurluk.

cura't جرات: Cesaret,

cur'atsizlik جراتسیزلیک: Cesaretsizlik.

cur'atli جراتلی: Cesaretli.

carrâh جراح (a.): Cerrah, operatör doktor.

carâhat جراحت (a.): Yaralanmış yer; yaralanış.

carâtlamâk جراحتله ماق: Yaralandırmak.

carang چرنگ: Cam malzemeler birbirine değdiğinde çıkan ses.

carangdâr چرنگدار: Ses çıkaran.

caranglamâk چرنگله ماق: Cereng sesini çıkarmak.

caryân جریان (a.): Akım.

carîma جریمه (a.): Ceza.

cuz 1 جز 1 (a.): Bir bütünü oluşturan bölümlerden biri.

caz 2 جز 2 (a.): Bir şey kızartırken tencereden çıkan ses.

cazillamâk جزيله ماق: Cız sesi çıkarmak.

caz 3 جز 3 (a.): Hayvanın iç ve kuyruk yağını kızartmakla elde edilen yiyecek.

caza جزا (a.): Ceza, uygunsuz davranışlarda bulunanlara uygulanan üzüntü, sıkıntı, acı verici işlem.

cazâlamâk جزالماق: Ceza vermek.

cuzva جزوه (a.): Yazılan bir bağlam, kitabın bir kısmı.

cazira جزیره: Ada.

cazîrama جزیره مه: Aşırı sıcak.

caziya جزیه (a.): Eskiden alınan vergi.

cuz جز: Bir kısım, bir bölüm

cuz'î جزى: Az.

casârat جسارت (a.): Cesaret.

casâretsiz جسارتسیز: Cesaretsiz.

casâretli جسارتلی: Cesur.

casâmat جسامت (a.): Büyüklük, irilik.

casad جسد (a.): Ceset, ölü.

cism جسم (a.): Cisim, beden, vücut.

cisman جسم (a.): Cisim olarak, vücutça, bedence.

cismanî جسمانی (a.): Cisme ait.

cismi جسمی (a.): Cismi.

casur جـسـور (a.): Cesur.

cuğrafiya جـغـرافـیه (a.): Coğrafya.

cägäl جـغـل: Sahil kenarındaki küçük taşlar.

cafâ جـفـا (a.): Zulüm, cefa.

cafakaş جـفـاکـاش: Zulüm çeken.

cuft جـفـت (a.): Çift.

cuglaşmâk جـفـتـلـشـمـاق: Çiftleşmek.

cuftlik جـفـتـلـیک: Çift olma durumu.

cigar جـیـگـر (f.): Ciğer.

cigarband جـیـگـر بـند (f.): Evladın cana yakın olması.

callâd جـلـاد (a.): Suçlulara işkence etmek.

calâl جـلـال (a.): Büyüklük, yücelik.

calb etmâk جـلـب اـيـتـمـاق (a.): Kendine çekmek.

cild جـلد: Cilt, ten.

cilav جـلـو: İleri, ön.

cilavlamâk جـلـو له مـاق: 1. Bir şeyin tüm etkisini almak, 2. At ve eşeği giydirmek.

cilva جـلـو (a.): Gösterme, nezaketli ve güzel gösterme.

cilvalanmâk جـلـو له لـنـمـاق: Kendinin güzelliğini başkalarına göstermek.

camâ't جـمـاعـت (a.): Cemaat, bir grup.

camâl جـمـال (a.): Güzellik.

cam' جـمـع: Toplam.

cam'lamâk جـمـع له مـاق: Toplamak, yığmak.

cam'iyat جـمـعیـت (a.): Nüfus, topluluk.

cumla جـمـله (a.): Cümle, dizge, sistem.

cin جـن (a.): Dini inanışlara göre duygularla kavranmayan, insanlar gibi irade ve anlama yeteneğine sahip, ilahi

emirlere uymakla yükümlü tutulan yaratık, cin.

canâb جـنـاب (a.): Saygı, onur ve büyüklük anlamında kullanılan söz, cenap.

cinâza جـنـازـه: Cenaze.

cinâyat جـنـایـت (a.): Cinayet, adam öldürme.

cinâyatçı جـنـایـتـچی: Cinayet işleyen.

cinâyatçılık جـنـایـتـچیـلـیک: Cinayet işlemek.

cinayatkâr جـنـایـتـکـار: Cinayet işleyen, cani.

cinayât-kârâna جـنـایـتـکـارـانه: Cinayate ait.

cinâyi جـنـایـی: Cinayete ait.

cannat جـنـت (a.): Cennet.

canjâl جـنـجـال (a.): Tartışma.

canjâllaşmâk جـنـجـالـلـشـمـاق: Tartışmak.

canjâlli جـنـجـالـلی: Kavgalı,

canral جـنـرـال (y.): General.

cins جـنـس (a.): Tür, cins.

cinsî جـنـسـی: Cinsel.

cang جـنـگ (f.): Savaş.

cangâvar جـنـگـاـوـر: Savaşçı.

cangçi جـنـگـچی: Savaşçı.

cangsiz جـنـگـسـیز: Savaşız.

cangari جـنـگـری: Kavgacı.

canub جـنـوب (a.): Güney.

cinni جـنـی (a.): Deli, akılsız.

cavâb جـوـاب (a.): Cevap, yanıt.

cavâbsiz جـوـابـسـیز: Yanıtsız, cevapsız.

cavâbgar جـوـابـگـر (f. a.): Sorumlu olan.

cavâbgarlık جـوـابـگـرـلـیک: Sorumlu olma durumu.

cuvâz جـوـاز (f.): Susam, kimyon gibi tahıllardan yağ yapılma yeri.

cuvâz جـوـاز (a.): Ruhsat, izin, müsaade.

cavâldoz جوالدوز (a.): Çuval dikmek için kullanılan büyük iğne.

cavâhir جواهر (a.): Takı, süsler.

cuda جوده (a.): Çok, çok fazla.

cuvdiramâk جوديره ماق (a.): Yalvarır gibi bakmak.

cuvr جور (a.): Zulüm.

curâb جوراب (a.): Çorap.

cuvramâk جوره ماق (a.): Çok konuşmak.

cavzâ جوزا (a.): Şemsi yılın üçüncü ayı.

cavlân kılmâk جولان (a.): 1. Cilve yapmak, 2. At ile her tarafa koşmak.

cölâý جولای (L.): Miladi yılın yedinci ayı.

culdur جولدور (a.): Yıpranmış.

cumbâk جومباق (a.): Bilmece.

cun جون (a.): Miladi yılın altıncı ayı.

cunkimâk جونکيماق (a.): Soğuktan veya hastalıktan büzülmek.

cavhar جوهر (a.): Bir şeyin özü, maya, gevher.

cavhardar جوهردار (a.): Cevherli, cevheri olan.

cöca جوجه (f.): Tavukların yeni yumurtadan çıkan çocukları.

cöcalamâk لماق جوجه (a.): Yumurtadan çıkan tavuklar.

cörtagi جورنگی (a.): Kasıtlı.

cöşkin جوشقین (a.): Dalgalı.

cön جون (a.): Suratsız, sıfatsız.

cönamâk جونه ماق (a.): Hazırlanıp yola düşmek.

cihâd جهاد (a.): Din uğruna yapılan savaş.

cihâz جهاز (a.): Aygıt, alet, takım.

cihâzlamâk جهازله ماق (a.): TekNulojik gelişmelerin en son ürünleriyle donatılmak.

cahâlat جهالت (a.): Cahillik, bilgisizlik.

cahân جهان (f.): Dünya, evren.

cahânşumul جهانشمول (a. f.): Evrensel.

cahângard جهانگرد (f.): Turist.

cahângîr جهانگیر (f.): Cihangir.

cihat جهت (a.): Taraf, yön.

cahd جهد (a.): Çaba.

cahr جهر (a.): Duyuru.

caharçi جهرچی (a.): Duyurucu.

cahl چهل (a.): Cehalet, bilgisizlik.

cahannam جهنم (a.): Cehennem.

cips چپس (a.): Yapışık, ayrılmaz.

cipslamâk چپسله ماق (a.): Yapışmak.

cipslaşmâk چپسleşماق (a.): Yapışmak, birlikte olmak, yakınlaşmak.

cipslik چپسلیک (a.): Yapışık olma durumu,

cayran جیران (a.): Ceylan.

cirkanmâk جیرکنماق (a.): Nefret etmek.

cirkanç جیرکنج (a.): Çirkin, hoş olmayan.

cîra جیره (f.): Günlük az bir şekilde dağıtılan yemek, tayın.

cîrâhor جیره خوار (a.): Tayın kullanan.

ciring جیرینگ (a.): Metal malzemelerden çıkan ses.

cîz ایتماق (a.): Bir an acı hissetmek.

ciğildân جیغیلدان (a.): Kuşların boğazlarındaki cağ, deri torba.

cildiramâk جیلدیره ماق (a.): Az mikatarda akmak. Örnek: *köz yaşı jildirab yuziga âkdi* / gözyaşı yüzüne aktı.

cilgä جیلغه (a.): Küçük nehir.

cilmâk چىلماق: Yerinden etmek, ötesine geçmek.

cilmaymâk چىلمەي ماق: Tebessüm etmek,

cilvir جىلوير: Parlatma malzemesi, cilalama.

cilvirlamâk چىلويرلە ماق: Parlatmak, cilalamak.

cilla جىلە: Biraz, birazcık.

cim جىم: Sessiz, ses çıkarmayan, konuşmayan.

cim bölmâk جىم بولماق: Sessiz olmak.

cimlik جىملىك: Sessizlik.

cimcit جىمجىت: Sessiz, sedasız.

cimcirit جىمجىرىت (bk.): Sessiz sedasız.

cimcima جىمجىمه: Oyma, zarif ve güzel.

cimcimarâdâr جىمجىمه دار: Oymalı, süslenmiş olan.

cimirlamâk جىمىرلە ماق: 1. Cilvelenmek, 2. Dalgalanmak.

cingala جىنگلە: Halka, çember.

civir-civir جىفىر جىفىر: Çok olmasıyla görünüşü göz kamaştıran. çok küçük şeyler.

civirlamâk جىویرلە ماق: Farklı renklerde görünen, cilvelenmek.

ciyda جىيده: Kokulu çiçek, meyeveli ağaç.

ciyan جىين: Yeğen.

cirkamâk جىركە ماق: Sert konuşmak, kaba konuşmak.

2.12. çe / چ: Özbek alfabesinin sekizinci harfı (ç) harfını ifade eder.

çâbak چابک (f.): 1. Çabuk adam, 2. Yetenekli.

çâp چاپ (f.): Basım.

çâpçi چاپچی: Basımevi.

çâphâna چاپخانه: Basım makineleri üreten fabrika.

çâpkilmâk چاپقىلماق: Basmak.

çâpar چاپر: Postacı.

çâpkin چاپقىن: Soykırım, herkesi öldürmek.

çâplus چاپلوس (f.): Dalkavuk.

çâpmâk چاپماق: Koşmak.

çâpkir چاپقىر: İyice kouşabilen.

çâpâgân چاپە غان: Aşırı hızlı koşabilen.

çâpmâk چاپماق: Ağaçların dallarını kesmek.

çâpki چاپقى: Et bölmek için demirden yapılan malzeme.

çâpkilamâk چاپقىلە ماق: Bölmek, doğramak.

çâpik چاپىق: Bitkilerin köklerini toprağını yumuşatma eylemi.

çâpikçi چاپىقىچى: Çiftçi, bitkilerin köklerini, toprağını yumuşatma işi olan kimse.

çâpişmâk چاپىشماق: Yarışmak, birbiriyle koşmak.

çâdar چادر (f.): 1. Çadır, eşarp.

çâdarli چادرلى: Eşarplı.

çârbağ چهارباغ: Şehirden uzakta olan bahçe.

çârpâya چارپايە (f.): Masa.

çârrâha چهار راهە (f.): Dört cadde veya yolun kesiştiği yer. Kavşak.

çârşanbi چارشنبە: Çarşamba.

çârak چارک: Çeyrek.

çârgâh چارگاه (f.): Özbek klasik şarkılarından biri.

çârlamâk چارلە ماق: 1. Çağırarak, 2. Gelinin geçit töreni.

çârvâ چاروا (f.): Yük taşıyan hayvanlar.

çârvâçi چارواچی: Hayvancılık.

çârvâdâr چاروادار: Hayvancılık.

çâra چاره (f.): Çözüm.

çârasiz چاره سیز: Çaresiz, çözümsüz.

beçarâ بیچاره: Çaresiz.

çâriḳ چاریق 1. Altı deriden yapılan üstü ip ile kaplı bir tür ayakkabı, çarık, 2. Özbek çiftçilerin giydiği sert ve dayanıklı ayakkabı.

çâş چاش: Hububat deposu.

çâğ چاغ: Çağ,

çâğlamâḳ چاغله ماق 1: Hazırlamak,

çâğlamâḳ چاغله ماق 2: Kıyaslamak, ölçmek.

çâğli چاغلی: Yaklaşık, takribi.

çâğıştirmâḳ چاغیشتیرماق: Kıyaslamak.

çâḳmâḳ چاقماق: Fıstık, ceviz gibi şeylerin kırması.

çâḳ چاک (f.): Elbisenin yırtığı.

çâklamâḳ چاکله ماق: Elbisenin yırtığını dikmek.

çâl چال: Yaşlı adam.

çâlgo چالغو: Çalıcı.

çâlgoçi چالغوچی: Çalıcı.

çâv چاو: Pelvis kemiğinin en yüksek kemiği, kanat.

çây چای: Çay.

çâyhâne چای خانه: Çayevi.

çâycoş چای جوش: Çaydanlık.

çâyçäkä چایچه: Ucuz şeyler için harcanan çay parası.

çâynak چاینک (ç. r.): Çay demlemek için kullanılan malzeme.

çap چپ (f.): Sol.

çapâti چپاتی (f.): Ekmek, yufka.

çapâv چپاو: Yağma.

çapâvul چپاویل: Yağma.

çapâvulçi چپاویلچی: Yağmalama yapan kimse, yağmacı, hırsız.

çapak چپک (f.): Alkış.

çappa چپه (f.): Sol, eşeğe sol binmek.

çapâki چپه قی: Solcu.

çat چت: Çatı.

çatâḳ چتاق: Yanlış kişi, yanlış durum,

çatâḳlaşmâḳ چتاقلاشماق: Karışık bir duruma gelmek.

çatâḳlik چتاقلیک: Karışık duruma gelmek, karışık.

çatmâḳ چتماق: Dikmek, yapıştırmak.

çatanâḳ چته ناق: İki ayak arası.

çatişmâḳ چتیשמاق: Dikiştirmek, birbirine bağlamak.

çudan چدن: Demirden ve kömürden kombinasyon, metal.

çarâs چراس: Bir tür tatlı üzüm.

çarâğ چراغ (f.): Lamba.

çirâğân چراغان (f.): Işıltılı.

çarbu چربو (f.): Vücuttaki yağlar.

çarçamâḳ چرچه ماق: Yorulmak.

çarçâḳ چرچاق: Yorgun.

çarḥ چرخ (f.): Tekerlek.

çarḥlamâḳ چرخله ماق: Bıçak gibi kesici aletlerin el arabası bilemek, keskinleştirmek.

çarḥçi چرخچی: Kesici aletleri keskinleştiren kimse.

çarsillamâḳ چرسیلله ماق: Çok sinirlenmek.

çarâḳlamâḳ چرقله ماق: Işıldamak, parlamak.

çirk چرك (f.): Kir.

çirkîn چركين: Çirkin, kirli.

çirkînlik چيركىنلىك: Çirkinlik, çirkin olma durumu.

çarlar چارلر: Gelin ve damada düğünden sonra verilen ziyafet, davet.

çarm چرم (f.): Pişirilen hayvan derisi.

çaşma چشمه (f.): Çeşme.

çākān چاقان: Çabuk.

çākānlaşmāk چاقانلاشماق: Çabuklaşmak.

çākānlik چاقانلىك: Çabukluk.

çākçāklaşmāk چاقچاقلاشماق: Konuşarak güzel vakit geçirmek.

çāklāk چاقلاق: Yeni doğan bebek.

çākṡmāk چاقماق: Çakmak, şimşek.

çāknamāk چاقناماق: Ateşlenmek, yanmak, yıldırım saçmak.

çāqā چاقه: Bozuk para.

çākīrmāk چاقيرماق: 1. Çağırarak, 2. Davet etmek.

çākīrim چاقيريم: Bir buçuk kilometrelik ölçü birimi.

çākīrik چاقيريق: Çağrı.

çek چك (e.): Çek, bir kimsenin satın aldığı hizmet veya ürün karşılığında para yerine verdiği ve karşılığı banka hesabından ödenen yazılı belge.

çakak چاك: Arkadaki diş.

çakman چكمن: Kalın yünlü bir kumaştan erkekler için dikilmiş giysi.

çakma چكمه: Etek.

çakna چكنه: Çok küçük bir şekilde bölüp satılmak.

çakka چكه 2: Suyu çekilmiş yoğurt, süzme.

çakki چكى: Mantıklı.

çalğı چالغى: Büyük orak.

çalğımāk چالغىماق: 1. Unutmak, 2. Karıştırmak, 3. Hata yapmak.

çalķālança چالķچنه: Uzaya bakarak kendini arkaya yaslatmak.

çalķāymāk چالķه يماق: Sırtını yere dayayıp uyumak.

çalkaş چالكش: Kafası karışmış olan.

çalkaşlik چالكشلىك: Kafa karışıklığı.

çalkaşmāk چالكشماق: 1. Kafa karışması, 2. Karmaşık hale gelmek.

çalmāk چالماق: Ses çıkarmak, ses vermek, çalmak.

çala چله: Eksik, mükemmel olmayan.

çilla چله: 1. Kışın en soğuk ayı, 2. Dervişlerin kırk günlük ibat devri.

çala-çulpik چله-چولپىق: 1. Öteden beri; yarım, eksik; 2. Tam değil, yarım.

çalacān چاله جان: Ölmeye yakın, yarı canlı.

çalışmāk چالیشماق: Ayakların birbirine değmesi, çelişmesi.

çaman چمن (f.): Çimen.

çaman چمه: Tahmin.

çamalamāk چمه له ماق: Tahmin etmek.

çinār چنار (f.): Çınar

čanāk چناق: 1. Çiçeklendikten sonra açan pamuğun her bir tanesi; 2. Kafatası, göz yuvası; genel olarak kafatası kemikleri; 3. Değirmende tahılın öğütülürken düştüğü yer; 4. Kabuk.

čanbar چنبر (f.): Çember, halka.

čanbar urmāk چنبر اورماق: Çemberlemek.

çandir چندير: 1. Etin sert kısmı, 2. sert dayanıklı.

çandik چندىق: Yara izi.

çandikli چنديکلی: İzi olan.

çandimâk چنديماک: 1. Bir şeyi iple bağlamak, 2. Birbirine karşı sert konuşmak.

çangı چنگی: 1. Ski oyunu için kullanılan ağaç, 2. kar üzerinde ski yapmak.

çankāmâk چنگه ماک: 1. Susamak, 2. Çok istemek, özlemek.

çankâk چنقاک: Susuzluk.

çankâv چنقاو: Susuzluk.

çang 1 چنگ 1: Toz.

çangimâk چنگيماک: Tozlanmak,

çang 2 چنگ 2: Pençe.

çangal چنگال (f.): Pençe,

çangak چنگک (f.): Olta.

çöb چوب: Ağaç.

çöpân چوپان (f.): Çoban.

çuçvara چوچوره: Hamurun içine kıyma atıp pişirilen aş.

çiçimâk چوچيماک: 1. Acısını kaybetmek, tatlılaşmak, 2. Isıtmak.

çuçuk چوچوک: Tatlımsı, tatlı su.

çurk چورق: Sessiz kalmak.

çuğurlamâk چوگورله ماک: Ses çıkarmak, kuşların ses çıkarması, çocukların ses çıkarması.

çuğül چوگول: Muhbir.

çuğüllammâk چوگوله ماک: 1. Muhbirlik yapan, 2. Kötülük yapan,

çukur چوقور: Çukur.

çukurlaşmâk چوقورلاشماک: Çukurlaşmak.

çukurlik چوقورليک: Çukurluk.

çuldiramâk چولديره ماک: Çok hızlı konuşmak. (Küçük çocuklar hakkında).

çulgāmâk چولغه ماک: 1. Kaplamak, 2. İçermek.

çumâli چومالی: Toplu bir şekilde bulunan karınca.

çumçuk چومچوق: Serçe.

çumki چونکه: Çünkü, zira.

çuvalçang چووالچنگ: Böcek, kurt.

çuvrindi چووريندى: Eskimiş.

çuvalmâk چوولماک: Karışmak.

çuvamâk چووه ماک: Bir bağı çözmek.

çuvimâk چوويماک: Yün çözmek.

çöt چوت: Eskiden tahtadan yapılmış hesap makinesi.

çötlamâk چوتله ماک: 1. hesaplamak, 2. tahmin etmek.

çötir چوتير: 1. Çiçek hastalığı gibi kızarıklar ve şidetli kaşıntı ile birlikte görülen bulaşıcı hastalık, 2. Düzensiz bir yer.

çöçkâ چوچقه: Domuz.

çöçimâk چوچيماک: Kaygı, korku, duygusal hislerin çoğalması, aniden kıpırdamak.

çöri چورى: Köle.

çözmâk چوزماک: Çözmek.

çözük چوزيک: Çözük, çözülmüş.

çözma چوزمه: Bir tür hamurlu yemek.

çözgılamâk چوزغيله ماک: Hamuru güzelce çözerek pişirmek.

çözilmâk چوزيلماک: Devam etmek, çözmek.

çöziluvçan چوزيلوچان: İyice çözülebilen.

çözinâk چوزيناق: Uzun çözünen.

çöğ چوغ: Alevli ateş.

çökäymâk چوقه يماک: Dizleri bağdaş kurup oturmak.

çökki چوقى: Zirve, bir şeyin en yüksek yeri.

çökiştirmâk چوقىشتيرماق: 1. Horozları birbiriyle döğüstürmek, 2. Kadehleri birbirine vurmak, tokuşturmak.

çökimâk چوقىماق: 1. Tatlanmak 2. Sert konuşmak.

çökilamâk چوقيله ماق: Azıcık tatlanmak.

çökinmâk چوقىنماق: İbadet etmek, Allah'a sığınmak.

çökmek 1 چوكماق: Çökmek.

çökmek 2 چوكماق: 1. Çökmek 2. Boğulmak, batmak.

çökik چوكىك: Çekik, çekik gözler.

çökindi چوكىندى: Çöken sıvılar, tortu, çökelti.

çökma چوكمه: Çökelti.

çökiç چوكىچ: Dirgen, demirden yapılan bir tarım aracı.

çökiçlamâk چوكىچله ماق: Dirgenlemek, kazımak,

çökirtak چوكيرتك: Demirden yapılan tarım aletlerinin hepsi.

çöl چول: Çöl.

çöllamâk چوله ماق: Susamak, kurumak.

çöllaşmâk چوللاشماق: Çöle dönmek.

çölâk چولاق: Çolak, sakat.

çölâklanmâk چولاقلنماق: Aksak olmak, sakatlaşmak.

çölpan چولپان: Çolpan, çolpan yıldızı.

çöltâk چولتاق: Her yeri sakatlanmış, kesilmiş olan.

çölik چولىق: Çoban yardımcısı.

çömmâk چومماق: Suya gömülme, batmak.

çömiç چوميچ: Büyük kaşık,

çömiçlamâk چوميچله ماق: Ölçmek, büyük kaşıkla süzmek.

çömilâk چوميلماق: Yüzmek, banyo yapmak, tazelenmek.

çöntak چونتاك: Cüzdan.

çönçaymâk چونچه يماق: Hayvanların iki ayak üzerinde oturması.

çehra جهره: Yüz, sima.

çaymâk چه يماق: Renklenmek, renk dökerek kirletmek.

çayân چيان: Akrep.

çibin چيبين: Sinek.

çipâr چيپر: İki renkli, siyah beyaz.

çipta چيپته: Bazı ağaçların kabuğu.

çipkân چيپقان: Derinin altında şidetli derdi olan ve irin şişmesi, Çıban.

çit چيت(f.): Farklı renklerde ince pamuklu kumaş.

çitmâk چيتماق: İpi kesmek.

çitim چيتم: Çatmak. Örnek: Kaşını çatmak.

çidamâk چيده ماق: Sabretmek, dayanıklılık, sabır ve azim göstermek.

çidamli چيدملى: Ağrı ve dert karşısında sabırlı olmak.

çidemsiz چيدمسيز: Sebretmeyen.

çirây چيراي: Güzellik.

çirâyli چيرايلى: Benzersiz, aşırı güzel.

çirt چيرت: Bozulma sesi, ip çirt buzuldu.

çirs چيرس: Çirs sesi.

çirsillamâk چيرسييله ماق: Çirs sesi çıkmak.

çirmâvik چيرماويق: Bir tür çiçek.

çirmaşmâk چيرمشماق: Etrafı bir şey sarmak, bir şeylere sarılmak.

çirmaşmâk ماڭ چيرمه: Bir şeyi sıkıca sarmak, bağlamak.

çirmamâk ماڭ چيرمه: Sıkıca sarmak.

çiramanmâk نماڭ چيره: 1. Herşeyini işe adamak, 2. Çok büyük konuşmak,

çirimâk چيريماق: Çürümek.

çirik چيريك: Çürük.

çirindi چيريندى: Çürük şeyler, özellikle yapraklar, yosunlar, samanlar ve toprağa karışan bitkiler.

çizmâk چيزماق: Çizmek, resim çizmek.

çizgıç چيزغيج: Çizelge, çizgilik.

çizma چيزمه: Çizme.

çizik چيزيق: Çizgi.

çizişsiz چيزيقسيز: Çizgisiz.

çizimça چيزيمچه: İnce ve dayanıklı ip.

çığır چيغير: Kuyudan su çıkarma aleti.

çığırık چيغيريق: Pamuk ayırma aleti.

çikmâk چيقماق: Çıkmak.

çikim چيقيم: Maliyet, harcama ve tüketim.

çikimli چيقيملى: Maliyetli, maddi harcamanın artması.

çikimsiz چيقيميسيز: Düşük maliyetli veya maliyetsiz.

çikindi چيقيندى: Çöp.

çikik چيقيق: 1. Vücutta çıkan sivilceler, 2. Çıkıntı.

kamçikim كم چيقيم: Maliyeti düşük.

çikâmâk ماڭ چيقه: Yıkamak.

çikişmâk چيقيشماق: Uyum sağlamak.

çiggal چيگل: Karışıklık.

çigallaşmâk چيگللاشماق: Karışık duruma gelmek.

çigallik چيگللىك: Karışıklık.

çigit چيگيت: Pamuk tohumu.

çigitli چيگيتلى: Tohumluk pamuk.

çigirtka چيگيرتکه: Böcek.

çigin چيگين: Karışıklık.

çayla چيله: Çiftlikte kurumuş farklı bitkilerden yapılan çadır.

çim چيم: Çim.

çimtamâk چيمتماق: Her yemeği beğenmeyen, özel yemekleri yiyen kimse.

çimçilamâk چيمچيله ماڭ: 1. Çimdirmek; 2. Makas almak (yanaktan, vs.); 3. Rüzgar vs. acıtmak; 4. Söz söyleyerek canını sıkmak.

çimidim چيميديم: Tutam, ele alınan azıcık miktar.

çimirmâk چيميرماق: Kaşlarını çatmak, mutsuzluğu, süprizle karşılaştığı anlardaki hisleri göstermek için kullanılan yüz ifadesi.

çimrilmâk چيميرلماق: Kaşlarını çatmak.

çimildik چيميلديق: Kulaklık.

çin چين: Kız, öz anne baba.

çinâk چيناق: Kulağı kesilmiş at.

çinķirmâk چينķيرماق: Çılgılık, ince ve keskin ses çıkarmak.

çinķirik چينķيريق: Çılgılık, ince ve keskin ses.

çinķirâk چينķيراق: Çılgılık.

çaynam چينم: Lokma, bir lokma ekmek.

çinaki چينكى: Gerçekten, doğruca.

çinamâk چينه ماڭ: Çiğnemek,

çini چيني: Kaolin toprağından yapılan tabaklar.

çiniday چينيده: Saf, temiz, üzerine toz konmayan.

çiniķmāk چينىقماق: Çok çalışarak bağışıklık sistemini güçlendirmek.

çiyân چيان: Akrep.

çayir چاير: Kuvetli, güçlü.

çiyaratmāk چييره تماق: 1. Olgunlaşmak, serpilmek; 2. Karıştırmak (oyun kartları); 3. Elle veya özel bir aletle ip veya ipeği eğirmek.

çiyildāk چيىلداق: Çok yüksek sesle konuşan, yüksek ses.

çiyillamāk چييله ماق: Çi-çi sesi çıkarmak, çığlık sesi gibi.

çebar چيبر (bk.): 1. Alacalı, çapar, 2. Tüm işleri yapabilen kadın.

çebara چيبره (bk.): Torunun çocuğu.

çet چيت: 1. Merkezden uzaktaki ilçeler, 2. Sahil, 3. Yabancı ülkeler.

çetki چيتكى: Köşedeki ev, köşedeki.

çetlamāk چيتله ماق: Birini işten çıkartmak, işine son vermek.

çetlaşmāk چيتلشماق: Yabancılaşmak, uzaklaşmak.

çeçak 1 چيچک 1: Çiçek.

çeçak 2 چيچک 2: Çiçek virüsü.

çeçan چيچن: Çabuk.

çertmāk چيرتماق: Gitar çalmak,

çek چيک: Son, bir işin en sonu.

çeksiz چيکسيز: 1. Sonusuz, bir şeyin sonu olmayan, 2. bitmez-tükenmez.

çeksizlik چيکسيزلىک: Sonsuzluk,

çeklamāk چيکلماق: Sınır koymak, sınır belirlemek.

çekli چيکلى: Sonlu, nihayeti olan.

çekmāk چيکماق: 1. Sallamak, kafadan atmak, 2. Acı çekmek. 3. Çccc ekmek.

çekim چيکيم: Çekim.

çekka چيکه: Merkez.

çekanmāk چيکنماق: 1. Çekinmek, kaçınmak, 2. Bir şeyi yapmak istememek.

çegara چيگره: Sınır, Afganistan sınırı gibi.

çegraçi چيگره چى: Sınır koruma görevlisi, sınır muhafızı.

çegradāş چيگره داش: Sınırdaş.

çegrasiz چيگره سيز: Sınırdaş olmayan, sınırsız.

çegralamāk چيگره له ماق: Sınır koymak, sınırını belirlemek.

çegrali چيگره لى: Sınırlı.

çega چيگه: Her iki ucu bükülmüş bir şeyi , kırık bir porselen tabak gibini tutturmak için kullanılan küçük ve ince bir metal parçası, tel.

çegalamāk چيگه لماق: Tencere tabak gibi şeyleri kırıldıktan sonra metal parçası ile tutturmak.

çegaçi چيگه چى: Tencere tabak gibi şeyleri kırıldıktan sonra metal parçası ile tutturma işini yapan kimse.

çegirmāk چيگيرماق: Belirli bir miktar para, sermaye, veya mülkten kesinti yapmak.

çelak چيلىک: 1.Çocuklara oyuncak yapmakta kullanılan kısa ve yuvarlak bir ağaç. 2. Kova.

çevor چيور: 1. Her işi yapan yetenekli bir kadın. 2. Kendi işinin ustası olan.

çevorlik چيورلىک: Yetenekli.

çevora چيوره: Torunun çocuğu.

2.13. **he** / ح: Özbek alfabesinin dokuzuncu harfi, (h) harfi ifade eder.

hācat (a.): İhtiyaç, gereksinim.

hāci (a.): Hacca gitmiş, hac merasimini yapmış olan, hacı.

hādīşa (a.): Olay.

ḥaşıya حاشیه (a.): 1. DipNut 2. Asıl konudan uzaklaşma.

ḥaşıyarav حاشیه رو (a.): Asıl konudan uzaklaşmak isteyen, konuyu değiştiren.

ḥaşıyaravlik حاشیه رولیک (a.): Konuyu döndürmek.

ḥâşil حاصل (a.): Sonuç, verim, mahsul.

ḥâzir حاضر (a.): 1. Mevcut, 2. Hazır.

ḥâzırlamâk حاضرله ماق (a.): Hazırlamak.

ḥâzirlik حاضریلیک (a.): Hazırlık.

ḥâzirjavap حاضرجواب (a.): Çabuk yanıt veren, her soruya yanıtı olan kimse.

ḥâfiż حافظ (a.): Kur'an'ı ezbere bilen kimse, hafız.

ḥâfızâ حافظه (a.): Hafıza, bellek.

ḥâkim حاکم (a.): Egemenliğini yürüten, buyruğunu yürüten, sözünü geçiren, egemen.

ḥâkimiyat حاکمیت (a.): Egemenlik.

ḥâl حال (a.): Durum, vaziyet.

ḥâlsiz حالسيز (a.): Halsiz.

ḥâlbuli حال بو که (a.): Halbuki, aslında.

ḥâli حالی (a.): Şimdi, şu an.

ḥâli-beri حالی-بیری (a.): Yakın zamanda, yakında zamanda gelmesin.

ḥâligi حالیکی (a.): Önceki. Örnek: *haligi adam kimidi*/önceki adam kim idi.

ḥâmila حامله (a.): Hamile, gebe, yüklü.

ḥâmi حامی (a.): Koruyucu, sponsor.

ḥâmilik حامیلیک (a.): Korumacı olma, sponsurluk.

ḥâbs kılmâk حبس قیلماق (a.): Hapsetmek, bir suçluyu hapishaneye koymak.

ḥattâ حتا (a.): Bile bağlacı.

ḥac حج (a.): Hac, islam'ın beş şartından biri olan, müslümanlarca zilhicce ayında

Mekke'de yapılan Kabe ziyareti ve tavaf ibadeti.

ḥicâb حجاب (a.): Hicap, perde, eşarp.

ḥuccat حجت (a.): Hücet, belge, tanıt.

ḥucra حجره (a.): Küçük oda, ev, medrese.

ḥacm حجم (a.): Hacim, bir cismin mekanda kapladığı yerin üç boyutlu ölçüsü.

ḥad حد (a.): 1. Bir şeyin yayılabileceği veya genişleyebileceği son çizgi, uç 2. Son sınır.

ḥads حدس (a.): Sanmak, zannetmek.

ḥudud حدود (a.): Hudut, sınır.

ḥadîs حدیث (a.): Hz. Muhammed'in söz ve davranışları, hadis.

ḥazar kılmâk حذر قیلماق (a.): Kaçınmak.

ḥazf حذف (a.): Silmek, uzaklaştırmak.

ḥur حر (a.): Hür, özgür.

ḥarârat حرارت (a.): Sıcaklık.

ḥirâsat حراست (a.): Korumak.

ḥarâm حرام (a.): Haram, yasak.

ḥarâmtamâk حرامتماق (a.): Haram yollarda gün geçirmek.

ḥarâmḥör (a.f.): Haram yollardan para kazanmak.

ḥarâmî حرامی (a.): Nikahsız çiftlerden dünyaya gelen çocuk.

ḥarb حرب (a.): Savaş.

ḥarbî حربی (a.): Askeri.

ḥarba حربه (a.): Kılıç, silah ve hançer gibi savaş silahları.

ḥirş حرص (a.): Sonu gelmeyen istek, aşırı tutku.

ḥarf حرف (a.): Dildeki bir sesi gösteren ve alfabeyi oluşturan işaretlerden her biri, kod.

ḥarakat حرکت (a.): Bir cismin durumunun ve yerinin değişmesi, devimin, aksiyon, hareket.

ḥarakatlanmâḳ حرکتلنماق: Hareket etmek, yürümek.

ḥarakatli حرکتلی: Hareketli.

ḥareketsiz حرکتسیز: Hareketsiz.

ḥarakatçan حرکتچن: Çok hızlı hareket eden.

ḥurmat حرمت (a.): Hürmet, saygı.

ḥurmatsiz حرمتسیز: Hürmetsiz, saygısız.

ḥurmatsizlik حرمتسیزلیک: Saygısızlık.

ḥurmatlamâḳ حرمت له ماق: Saygı göstermek, hürmet etmek.

ḥurmatli حرمتلی: Saygılı, hürmet gösteren.

ḥurriyat حریت (a.): Özgürlük.

ḥarîr حریر (a.): İpek, ipek elbise.

ḥarîşlik حریشلیک: Harislik, açgözlülük.

ḥarîf حریف (a.): Ortak, meslektaş, ortak.

ḥizb حزب (a.): Bir topluluk içinde ayrı bir grup teşkil eden küçük topluluk, guruh, fırka, klik; parti.

ḥazîn حزین (a.): Hazin, hüzzünlü.

ḥis حس (a.): His, duygu.

ḥissiz حسیز: Hissiz, duygusuz.

ḥisli حسلی: Hisli.

ḥissi حسی: Hissi olan, duygusal.

ḥisâb حساب (a.): Hesap, aritmetik, matematiksel işlem.

ḥisâbçi حسابچی: Muhasebeci.

ḥisablamâḳ حسابله ماق: Hesaplamak.

behisâb بیحساب: Hesapsız, sayısız.

ḥisâb- kitâb حساب-کتاب: Muhaasebe etmek.

ḥasâdat حسادت (a.): Kıskançlık.

ḥassâs حساس (a.): Duyarlı.

ḥasad حسد (a.): Kıskançlık.

ḥasrat حسرت (a.): Hasret, özlem.

ḥasratlaşmâḳ حسرتلشماق: Özlem duymak.

ḥasratli حسرتلی: Hasretli, özlemli.

ḥusn حسن (a.): Güzellik, cemel.

ḥasud حسود (a.): Kıskanç.

ḥaşar حشر (a.): Bir işin yapılmasına yardımcı olmak için gönüllü eylem yapılması veya insanların toplanması.

ḥaşarçi حشرچی: Toplu bir işe yardımcı olan.

ḥaşara حشره (a.): Böcek.

ḥaşamat حشمت 1. Büyüklük, 2. Tevazu, alçakgönüllülük.

ḥuşul حصول (a.): Başarı, olmak, ortaya çıkmak.

ḥişşa حصه (a.): 1. Bölüm, 2. Pay, tutam.

ḥazrat حضرت (a.): Yüce kabul edilen kimselerin adlarının başına saygı, övme, yüceltme amacıyla getirilen unvan.

ḥuzur حضور (a.): Birinin karşısında hazır olmak.

ḥak حق (a.): 1. Hak, adalet, 2. Pay, 3. Doğru gerçek.

ḥâksiz حقسيز: Haksız.

ḥâksizlik حقسيزلیک: Haksızlık.

ḥâkli حقلی: Haklı.

nâhâḳ ناحق 1. Kanuna aykırı, 2. Doğru olmayan.

nâhâḳlik ناحقلىک: Adaletsizlik, yanlışlık.

ḥâḳarat حقارت: Onur kırma, onura dokunma.

ḥâḳaratlamâḳ حقارتلماق: Hakaret etmek, onurunu kırmak.

ḥāḳḳānī حقانی (a.): Doğruluk üzerinden haklılık.

ḥuḳuḳ حقوق (a.): Hukuk.

ḥuḳuḳşinās حقوقشناس: Hukukçu.

ḥuḳuḳşinaslik حقوقشناسلىك: Hukukçuluk.

ḥuḳuḳī حقوقى: Hukuka ait.

ḥāḳidaa حقيده: Hakkında.

ḥāḳīr حقير (a.): Aşağı görülen, değersiz, hakir.

ḥāḳīḳāt حقيقت (a.): Gerçek.

ḥāḳīḳī حقيقى (a.): Doğru bir şey, gerçek.

ḥikāyat حكايت (a.): Bir kimse ya da bir olay hakkında birine anlatma, hikaye.

ḥukm حکم(a.): Buyruk.

ḥikmat حکمت (a.): Bilgelik.

ḥikmatli حکمتلى: Hikmeti olan.

ḥukumdār حکمدار (a.f.): Hükümdar.

ḥukmran حکمران (a.f.): Hükümdar, hakim.

ḥakīm حکيم: Bilge, her şeyi bilen.

ḥal حل (a.): Hal etmek.

ḥal bölmāḳ حل بولماق: Çözölmek.

ḥal kılmāḳ حل قيلماق: 1. Çözmek, 2. Bir maddeyi suya karıştırmak, suda eritmek.

ḥalāl حلال (a.): 1. Kurallara, geleneklere uygun, helal.

ḥalāvāt حلاوت (a.): Sevimlilik, şirinlik, tatlılık.

ḥalḳ خلق: Boğaz.

ḥalḳā حلقه (a.): 1. Halka, 2. Cemaat, 3. Dernek.

ḥalvā حلوا (a.): Helva.

ḥamāḳāt حماقت (a.): Cehalet, akılsızlık, bilmemezlilik.

ḥammam حمام (a.): Hamam, yıkanılacak yer, yunak.

ḥimāya حمايه (a.): 1. Destek, 2. Tehlike veya kötü bir olaydan (birini) korumak.

ḥimāyeçi حمايه چى: Destekçi.

ḥimāyesiz حمايه سيز: Desteksiz.

ḥamd حمد (a.): Övgü, övmek.

ḥamal حمل (a.): 1. Kuzu, 2. Şemsi yılının birinci ayı.

ḥamlā حملة (a.): 1. Yük, 2. Ana karınındaki çocuk.

ḥinā حنا (a.): Kına.

ḥancara حنجره (a.): Boğaz.

ḥavārī حواری (a.): Havari, yardımcı.

ḥavāriler حواریلر: Hz. İsa'nın yardımcıları.

ḥut حوت (a.): 1. Büyük balık, 2. Şemsi yılın on ikinci ayı.

ḥavza حوزه (a.): 1. Semt, 2. Doğa.

ḥavşila حوصله (a.): Sabır, dayanma.

ḥavşilasiz حوصله سيز: Sabırsız.

ḥavşilali حوصله لى: Sabırlı, dayanıklı.

ḥavz حوض (a.): Havuz.

ḥavili حویلى (a.): Evin bahçesi.

ḥayā حيا (a.): Utanç.

ḥayāsiz حياسيز: Utanmasız, utanmaz.

ḥayālī حياالى: Şerefli, namuslu.

behaya بهى حيا: Şerefsiz.

ḥayāt حيات (a.): Hayat.

ḥayātbaḥş حياتبخش: Hayat veren, hayat bağışlaan, güç veren.

ḥayrān حيران (a.): Bir konu hakkında düşünüp kalmak, şaşırarak.

ḥayrat حيرت (a.): Şaşırtma.

ḥayz حيض: Kadınlarda adet dönemi.

ḥayf حيف (a.): Yazık.

ḥīla حيله (a.): Birini aldatmak , yanıtlamak için yapılan düzen, dolap, oyun, hile.

ḥayvân حيوان (a.): Hayvan.

ḥayvanlaşmâk حیوانلشماق: İnsani özelliklerini yitirmek, hayvan gibi olmak.

ḥayvanî حیوانی: Hayvanlara ait.

2.14. ḥe / خ: Özbek alfabesinin onuncu harfi, (**h**) harfini ifade eder.

ḥâtima خاتمه: 1. Bir şeyin veya işin sonu, 2. Bir edebî eserin sonuç kısmı.

ḥâtin خاتین: Kadın.

ḥâtinça خاتینچه: Kadınlara ait, kadınlar gibi.

ḥâtinsiz خاتینسیز: Kadınsız, eşsiz.

ḥâtinli خاتینلی: Kadını olan.

ḥâtinlik خاتینلیک: 1. Kadınlık, 2. Kadınlara özel karakter.

ḥâtin-қızler خاتین قیزلر: Farklı yaşlardaki kız çocukları.

ḥâc حاج (f.): Hıristiyanlığın sembolü sayılan, haç.

ḥâdim خادم (f.): Hizmetçi.

ḥâda خاده (a.): Uzun ağaç.

ḥâric خارج (a.): Dışarı, hariç.

ḥâş خاص (a.): Özel, has, özgün.

ḥâşiyat خاصیت (a.): Özellik, bir şeyin veya birinin özelliği.

ḥâtir خاطر (a.): Zihin, düşünce.

ḥâḳân خاقان: 1. Eski Türkler ve Çinli şahların ismi, 2. Yüce.

ḥâḳânlik خاقانلیک: Hakan olma durumu. Hakanlık.

ḥâl خال (f.): Benek, ben.

ḥâldar خالدار: Benekli, benli.

ḥâlli خالی: Benekli, benli.

ḥâliş خالص (a.): Saf, halis.

ḥâlik خالق (a.): Yaratan, Tanrı.

ḥâla خاله (a.): Teyze.

ḥâm خام (f.): 1. Çiğ, 2. Tecrübesiz adam.

ḥâmlık خاملık: Çiğlik.

ḥân خان: Han.

ḥânlik خانلیک: Hanlık, han olma durumu.

ḥânḳizi خانقیزی: Han kızları.

ḥânim خانم: Hanım.

ḥânali خانه لی: Evi olan, bir kaç tane evi olan.

ḥâyin خاین (a.): Hain, hıyanat eden kimse, kötü niyeti olan.

ḥâbar خبر (a.): Haber, bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilgi, salık.

ḥâbarçi خبرچی: Haberci.

ḥâbardar خبردار: Haberli, bilgili.

ḥâbarsiz خبرسیز: Habersiz.

beḥâbar بیخبر: Habersiz.

ḥâbîs خبیث (a.): Kötü, alçak, soysuz.

ḥâtm ختم (a.): Bitirmek, sonlandırmak.

ḥâtna ختنه: Sünnet yapmak.

ḥıjlat خجالت (a.): Mahcup, utangaç.

ḥıjil خجل (a.): Utanmış.

ḥâçir خچیر: Katır.

ḥâḥâlamâk خخاله ماق: Çok yüksek sesle gülmek.

ḥüda خدا (f.): Yaratan, Tanrı.

ḥüdaçu خداجو (f.): Dindar.

ḥıdmat خدمت (f.): Hizmet.

ḥıdmatkar خدمتکار: Hizmetçi.

ḥıdmatçi خدمتچی: Hizmetçi.

hārāblik خرابلیک: Bozulmuş olan.

hārābāt خرابات (a.): Meyhane.

hāraba خرابه (a.): Yıkın, harap.

hārāblik خرابلیک: Yıkınlık, harabilik.

hārāc خراج (a.): Vergi.

hārāfāt خرافات (a.): Batıl inanç.

hārj خرج: Harç, masraf.

hārclamāḳ خرجله ماق: Harcamak.

hārḥāṣa خرخشه (f.): 1. Gereksiz konular hakkında tartışmak, 2. Bir işi yapmak için kaygılanmak.

hārḥāṣali خرخشه لی: Sıkıntılı bir iş.

hārtum خرطوم (a.): 1. Hortum, 2. Fil hortumu.

hırkā خیرقه (a.): Dervişlerin giydiği üstlük.

hūrma خرما: Hurma.

hırman خرمن (f.): Nasipsizlik, mahrumiyet.

hārīta خریطه (a.): 1. Harita, 2. Meşin torba, dağarcık.

hāzān خزان (f): Sonbahar.

hāzāna خزانه (a.): Hazine, büyük servet.

hāzānaçi خزانه چی: Hazinedar, bir hazineyi bekleyen, yöneten kimse.

hāzanda خزنده (a.): Sürüngenler.

hāzīna خزینه (a.): Hazine.

hās خس (f.): Bitkilerin kurumuş ağaçları.

hīsāra خساره (a.): Zara.

hāsta خسته (f.): Yorgun.

hāsīs خسیس (a.): 1. Cimri, 2. Bayağı.

hīṣāva خشاوه: Yabancı bitkileri ekinlikten ayırmak.

hīšt خشت (f.): Kil.

hūṣuṣ خصوص (a.): 1. Konu, madde, 2. Özellik.

hūṣumat خصومت (a.): Husumet, düşmanlık.

hāt خط (a.): 1. Mektup, 2. Yazı, 3. Çizgi.

hātā خطا (a.): Hata, yanlış.

hātasiz خطاسیز: Hatasız.

hātali خطالی: Hatalı.

hātālik خطالیک: Hatalı olma.

hītab خطاب (a.): Sözü birine veya birilerine yöneltme, seslenme, hitap.

hātāt خطاط (a.): Hattat, çok güzel el yazısı yazan sanatçı.

hūtba خطبه (a.): Hutbe.

hātar خطر (a.): Tehlike.

hātarsiz خطرسیز: Tehlikesiz.

hātarsiz خطرسیز: Tehlikesiz.

hātīb خطیب (a.): Hutbeyi söyleyen kimse, hatip.

hūftan خفتن (a.): Gece namazı vakti.

hāfa خفه (f.): Üzgün.

hāfalaṣmāḳ خفه لشماق: Birbirine küsmek.

hāfalanmāḳ خفه لنماق: Üzülmek.

hāfalik خفه لیک: Küskünlük.

hāfīf خفیف (a.): Hafif.

hālāṣ خلاص (a.): 1. Kurtulmak, 2. Özgürleşmek.

hūlāṣa خلاصه (a.): Sözüün özeti, kısacası.

hūlāf خلاف (a.): Aksine, tersine.

hālāḳ خلاق (a.): Yaratıcı.

hālāyik خلیق (a.): Halk, beşer.

hūllas خلص (a.): Özet.

hūl'at خلعت (a.): Büyük kişi tarafından küçüklere verilen hediye, elbise.

hālķ خلق (a.): 1. Yaratmak, icat etmek, 2. Bir ülkenin adamları, 3. Milet, Özbek mileti.

hālķāt خلقت (a.): Yaratılış, doğa.

hālķārā خلق ارا: Uluslararası.

hālāl خلل (a.): Engel.

hālvat خلوت (a.): Halktan uzak kendi başına, kimsesiz bir yer.

hālīfa خلیفه (a.): Halife, hükümdar.

hām خم (f.): Eğik.

hūm خم (f.): Çömlek kovada saklanan içki, alkol.

hūmār خمار (a.): Humar, içki veya uyku sersemliği.

hāmīr خمیر (a.): Hamur.

hāmirturuş خمیرترش (a.f.): Hamur mayası.

hūnşā خنثا (a.): Faydasız, etkisiz.

hār خوار (f.): Zelil, aşağı tutulan.

hārlamāķ خوارله ماق: Aşağılamak, değerinden düşük göstermek.

hāhiş خواهش (f.): İstek.

hāhlamāķ خواهله ماق: İstemek.

hūdbīn خودبین (f.): Bencil, egoist.

hūdbīnlīk خودبینلیک: Bencillik.

hūdparast خودپرست (f.): Egoist, bencil.

hūddī خودی: Aynen.

hūrāk خوراک (f.): Yemek.

hūrillamāķ خوریلله ماق: Horlamak.

hūş خوش (f.): Mutlu, sevinçli.

hūşā خوشا: Ne kadar iyi.

hūşlamāķ خوشله ماق: Beğenmek, seçmek.

hūşlīk خوشلیک: Mutluluk.

hūşbāht خوشبخت (f.): Mutlu, bahtlı.

hūşbuy خوشبوی (f.): Güzel kokulu.

hūşbiçim خوشبیچیم: Yakışıklı, güzel, boyu ve yüzü güzel olan.

hūşhāl خوشحال (a.f.): Bir şeyden mutlu olan, memnun.

hūşhābar خوشخبر (a. f.): Güzel haber (verici).

hūşrōy خوشروی (f.): Güzel, iyi, hoş.

hūşķāmāķ خوشقامت (a.f.): Boyu, yüzü güzel olan.

hūşvāķt خوشوقت (a.f.): Zamanı mutlu geçen.

hōşa خوشه (f.): dal, bitkinin bir dalı.

hūşāmad خوشامد (f.): Hoş geldin.

hūşfe'l خوشفعل: İyi davranan kimse.

hāvī خوف (a.): Korku.

hāvsīz خوفسīz: Korkusuz.

hāvsīzlik خوفسīzlik: Korkusuzluk.

hāvīlanmāķ خوفلنماق: Korkma.

hāvīli خوفلی: Korkulu.

heş خویش (f.): Akraba.

heşlīk خویشلیک: Akrabalık.

hōrāz خوراز: Horoz.

hōrsīnāķ خورسینماق: Ah çekmek.

hōrsīnīķ خورسینیق: Üzüntüden derin ah çekmek.

hōrlamāķ خورله ماق: Aşağılamak.

hōş خوش: Peki.

hīyābān خیابان: Cadde.

hāyāl خیال: Hayal, imge.

hāyālī خیالی: 1. Kurgu, 2. Efsanevi.

hīyānat خیانت (a.): İhanet, hainlik.

hāyīr خیر: İyilik, hayırlı, yararlı.

hāyīrlāşmāķ خیرleşماق: Ayrılmak, vedalaşmak.

hāyrlī خیرلی (f.): Hayırlı, yararlı.

hāyırhāh خیرخواه (a.f.): Hayırsever, iyilik yapan.

hīra خیره (f.): Bulanık.

hīralaşmāḳ خیره لشمق: Bulanıklaşmak.

hīralanmāḳ خیره لنماق: 1. Bulanıklaşmak, 2. İyice görmemezlik.

hīralik خیره لیک: Bulanıklık.

hırillamāḳ خیریلله ماق: Horlamak.

hāyriya خیریه (a.): Hayır kurumu.

hāyl خیل (a.): Tür.

hāyla خيله (a.): Çok.

hāyma خیمه (a.): Çadır.

hāymmaça خیمه چه: Çadır.

hıviç خویچ: Küçükçük çadır.

hez خیز (f.): Zıplama.

hezlamāḳ خیزله ماق: Zıplamak.

2.15. d / د: Özbek alfabesinin on birinci harfidir (**d**) harfini ifade eder.

dād داد (f.): 1. Bağırma, 2. Adalet.

dādlamāḳ دادلماق: Bağırma, feryat etmek.

dar دار (f.): İdam mahkumlarını asmak için dikilen direk.

dārbāz دارباز: Bir yerde oynayan, oyun gösteren.

dārbāzlik داربازلیک: Meydanda oynama mahareti, faaliyeti; meydan oyunculuğu.

dāru دارو (f.): İlaç.

dāruḥāna داروخانه: Eczane.

dāstān داستان (f.): Destan, efsane.

dāstānçi داستانچی: Destancı.

dāstānçilik داستانچیلیک: Destancılık.

dāş داش 1: Fırın.

dāş bermāḳ داش بیرماق: Direnmek, sabretmek.

dā'iya داعیه (a.): Sebep.

dāḡ داغ 1 (f.): Leke, iz.

dāḡli داغلی: Lekeli.

dāḡ داغ 2 (f.): Sıcak yemek, sıcak yağ.

dāḡlamāḳ داغله ماق: 1. Isıtmak; 2. Kızgın bir demirle hayvan derisine damga vurmak.

dāḡ داغ 3 (f.): Ağır bir üzüntüden kalan acı, iz. Örnek: *farzant daḡida yanmāḳ* / çocuk üzüntüsünden yanmak.

dāḡdār داغدار: Üzüntü çeken, evladın ölüm derdini gören.

dāktar داکتر (L.): Doktor, hekim.

dāka داکه: İpekli kumaş.

dālar دالر (e.): Dolar.

dām دام (f.): Tuzak.

dān دان: Tohum, kuşlara verilen yemek.

dānli دانلی: Kuşların önündeki yemek.

dānā دانا (f.): Bilimli, bilge.

dāniş دانش (f.): Bilgi, bilim, vukuf.

dānişmand دانشمند (f.): Bilim insanı.

dānk دانک (f.): Tank, savaş arabası.

dāng دانگ: Şöhret, itibar.

dāngdar دانگذار: Ünlü, şöhretli.

dāngli دانگلی: Ünlü.

dāna دانه (f.): 1. Herhangi bir sayıda olan şey, adet, tane. 2. Bazı bitkilerin tohumu, 3. Bazı süslemelerin tanesi mesela sedef taneleri.

dānalab دانه لب: Tane tane yapmak, tanelemek.

dāvān داوان: Tavan.

dāvdir داودیر: Akılsız, anlayışı kıt.

dâvdiramâk داوډيره ماق: Akılsızca davranmak, konuşmak, sersemlik yapmak.

dâvdirlik دواډيرليک: Delilik.

dâvul داوول: Rüzgarlı yağmur.

dâvyurak داويوره ک: Korkmaz, bahadır.

dāhī داهي (a.): Zeki, dahi.

dāyir داير (a.): Dair.

dāyra دايره (a.): Halka, çember.

dāyravaī دايروی: Halka şeklinde olan.

dāyim دايم (a.): Hep, her zaman.

dayimī دايمي: Kalıcı, her zaman.

daya دايه (f.): Dadı, daye.

dayalik دايه ليک: Dadılık.

dabdaba ددبه (a.): Tantana, görkem.

dabba دبه (a.): Cinsel organ hastalığı.

debīt دبیت (a.): Kredi.

duçâr دچار (f.): Belaya bulaşmak, bir hastalığa yakalanmak.

dāhān دخان (a.): Tütün.

dāhāniyāt دخانيات: Tütün.

dāhl دخل (a.): 1. İlgi, münasebet. 2. Kazanç.

dāhma دخمه (a.): Mezar, mezar taşı.

dur در (a.): Sedef.

darāmad درآمد (f.): Aylık gelir.

drām درام (y.): Tiyatro için yazılmış oyun, drama.

drāmâtizm دراماتيزم (y.): Dramatize etme, acıklı olmak.

drāmâtik دراماتيک (y.): Sahne oyununa özgü olan.

dr̄rāv دراو: Çabuk, acil. Örnek: *drav keling* / çabuk gel.

darbār دربار (f.): Hükümdarların oturduğu büyük yapı, saray.

darbadar دربر (f.): Avare, işsiz, güçsüz.

darbadarlik دربردريک: Avarelik.

daraja درجه (a.): Derece, aşama, rütbe, basamak.

darça درچه (f.): Küçük kapı.

darhākikāt در حقيقت (a.f.): Hakiketen, gerçekten.

darāht درخت (f.): Ağaç.

dard درد (f.): 1. Ağrı, dert, 2. Üzüntü, hasret.

dardçil دردچیل: Çabucak hastalanan kimse.

dardsiz دردسيز: Ağrısı olmayan, dertsiz.

dardlaşmâk دردلشماک: Dertleşmek.

dardli دردلی: Dertli.

hamdard همدرد: Hemdert, dert otağı olan.

dard-i-sar دردی سر: Başağrısı olmak, başına gereksiz iş çıkarmak.

dardmand دردمند (f.): Dertli.

darz درز (f.): Yarık, çatlak.

dars درس (a.): 1. Öğretmenin öğrenciye belirli bir sürede verdiği bilgi, 2. ibret.

darshāna درسخانه: Sınıf.

darslik درسليک: Derslik, kitap.

durust درست (f.): Dürüst, doğru.

durustlamâk درستله ماق: Düzeltmek.

dark درک (a.): Birinin hakkında haber almak, uğramak.

darakçi درکچی: Haberci, haberi ulaştırıcı.

daraksiz درکسيز: Habersiz.

daraklamâk درکله ماق: Birinin hakkında haber almak, uğramak.

dargah درگاه (f.): Dergah, tekke.

darmân درمان (f.): Derman güç, takat , ilaç.

darmansiz درمانسيز: Tedavi edilmeyen, çaresiz.

daranda درنده (f.): Yırtıcı hayvan.

darnağlamâk درنغله ماق: Dır-dır ses çıkarmak.

darvâza دروازه (f.): Kapı.

darvâzabân دروازه بان (f.): Kapıcı.

darvâzâhâna دروازه خانه (f.): Kapıya yapışık bir yer.

darvâke' درواقع (a.f.): Hakiketen, gerçekte.

darviş درويش (f.): Derviş.

darvişâna درويشانه (f.): Dervişçe.

dara دره (f.): Dere.

daryâ دريا (f.): Derya, deniz.

dariğ دريغ (f.): Pişmanlık, efsus, yazık.

dariğ tutmâk دريغ توتماق: 1. Tereddüt etmeden yardım etmek, 2. Çekinmeden yardım etmek.

dastâr دستار (f.): Destar, sarık, başını örtmek için örtü.

dasthât دستخط: Mektup.

dastarhân دسترخوان (f.): Sofra.

dastgah دستگاه (f.): Cihaz.

dastlab دستلب: Önce, başta, evvel.

dastlabki دستلبكى: Öncelik, ilk.

dastmâya دستمايه (f.): Sermaye.

dastur دستور (f.): Destur, izin, müsaade.

dasta دسته (f.): 1. Deste, bağlam, 2. Kılıç, bıçak vb.nin elle tutulacak yeri.

dastadâr دسته دار: Saplı.

dastalamâk دسته له ماق: Destelemek.

dastyâr دستيار (f.): Yardımcı.

dastyara دستياره (bk.): Yardımcı.

daş دش (bk.): Dış.

daşt دشت (f.): Çöl.

duşman دشمن (f.): Düşman.

duşmanlaşmâk دشمنلشماق: Düşman olmak.

daşnâm دشنام: Küfür.

duâ دعا (f.): 1. Dua, yakarış 2. Tanrı'ya yalvarma, yakarış için söylenen dini metin.

da'vagar دعوagr (f.a.): Dövücü.

da'vat دعوت (a.): Davet.

da'vatnama دعوتنامه: Davetiye.

dägdägä دغدغه (a.): Endişe, kınama, ve yüksek sesle bağırma.

däg-däg titramâk دغ دغ تيتره ماق: Tir tir titremek.

dägal دغل (f.): Çirkin.

dägällaşmâk دغللشماق: Çirkinleşmek.

dägällik دغللىك: Kötülük, yanlışlık.

daf دف (f.): Düğünde çalınan müzik aleti.

daftar دفتر (y.): Defter.

daf دفع (a.): Savma.

dafn دفن: Gömmek.

dafîna دفينه (a.): Yere gömülen hazine.

dikḳât دقت (a.): Dikkat, itibar.

däḳîkā دقيقه (a.): Dakika.

dukân دكان (a.): Mağaza.

dukandâr دکاندar: Mağaza, bakal.

dukândârlik دکانداریک: Bakkal, Dükkan sahibi olma.

duktur دكتور (L.): Doktor.

dukturlik دكتورلىك: Doktorluk.

dukturâ دكتورا (L.): Doktora.

dukturant دكتورانت (L.): Doktorasını bitirmek üzere bir bilim kurumunda olan.

dil دل (f.): Gönül.

dallâl دلال (a.): Satıcı ve müşteri arasında aracılık yapan.

dallâlik دلالیک: Aracılık yapan.

dalâlat دلالت (a.): 1. Kılavuzluk, 2. Bir şeyi ispatlamak için kanıt getirmek.

dilband دلبنده (f.): Kalbe yakın.

diltang دلتنگ (f.): Sıkın, birini özlemek.

diltanglik دلتنگلیک: Üzgünlük.

dilhârâş دلخراش (f.): Kötü bir olay, korkunç bir olay.

dilhünn دلخون (f.): Kanla dolu olan gönül.

dildâr دلدار (f.): Dilber, sevgili.

dildârlik دلداریک: Nezaketçi.

dilrabâ دلربا (f.): Gönüllü kapan biri.

dilsöz دلسوز (f.): Şefkatli, merhemetli.

dilsözlik دلسوزلیک: Merhametli.

dilkaş دلکش (f.): Çekici.

dalv دلو (a.): 1. Kova 2. Şemsi yılın on birinci ayı.

dala دله: Meydan.

dalâl دلیل (a.): Kanıt, hüccet, belge.

dilazar دل آزار (f.): Azarlanan sevgili.

dilâzârlık دل آزارلیک: Azarlamak.

dum دم (f.): Kuyruk.

dumli دملى (f.): Kuyruklu.

dam دم (f.): 1. Dem, 2. Soluk nefes almak, 3. Zaman, çağ.

damlamâk دملمه ماق: Demlemek.

damlam دملم: Bir demlem çay.

dam 2 دم 2 (f.): 1. An, lehze, 2. Bazen.

dam 3 دم 3 (f.): Uç.

dimâğ دماغ (f.): Damak, burun.

dambdam دمبدم (f.): Hızlı hızlı, an.

dumğâza دمغازه (f.): Hayvanların ve kuşların kuyruklarındaki kemik

dumğöza دمغزه (f.): Hayvanların ve kuşların kuyruklarındaki kemik.

damgîr دمگیر (f.): Pilavın demini alması için üzerine örtülen bez.

dunba دنبه (f.): 1. yağlı kuyruk.

dunbali دنبلی: Kuyruklu.

dangîllama دنگیلمه: Muhteşem, görkemli.

dangasa دنگسه: Tembel.

dangsalaşmâk دنگسه لشماق: Tembelleşmek.

dunya دنیا (a.): Dünya, evren.

dunyavaî دنیای: Evrene ait.

dunya qâraş دنیا قرش: Evrene yakışan, dünyaya münasib.

dav دو (a.): İlaç, derman.

davalamâk دواله ماق: İlaç ile iyileşmek, tedavi etmek.

bedava بیدوا: İlaçsız,

davam دوام (a.): Devam.

devam etmâk دوام ایتماق: Devam etmek.

davamsiz دوامسيز: Devamsız.

davamlı دواملى: Devamlı.

dubara دوباره (f.): Tekrar, ikinci kez.

döblaj دوبلاژ (f.): Dublaj.

dupur دوپور: Hayvanların ayak sesi.

dutar دوتار (f.): İki telli, uzun saplı bir tür müzik aleti.

dutarçi دوتارچی (f.): Müzik çalan.

duç kilmâk دوچ کيلماق: Rastlamak, denk gelmek.

duhâba دوخابه: Kadife.

duduk دودوق: Kekelemek.

duduklanmâk دودوقلماق: Kekemelik.

duda دوده (f.): Dumanın külü.

davr دور (a.): Devir.

durbîn دوربين (f.): Kamera.

durga دورگه (f.): Başka etnik gruplara ait.

durgalamâk دورگه له ماق: Bağlantılamak.

davra دوره (a.): Dönüş, kez.

döz دوز (y.): Düz.

dözâh دوزخ (f.): Cehennem.

dözâhî دوزخی: Cehenneme ait.

döst دوست (f.): Dost.

döstlarça دوستلارچه: Arkadaşlık.

döstlaşmâk دوستلشماق: Arkadaş olmak.

döstlik دوستليک: Dostluk, arkadaşlık.

döstana دوستانه (bk.): Arkadaşlık.

duk دوک (f.): İp örülen alet.

dukkak دوکاک: Nuhut, kuru fasulye gibi hububatların kabuğunun içindeki.

dukkaklamâk دوککله ماق: Etli bitkilerin büyümesi.

dukkakli دوککلی: Etli tohumlu bitkiler, taneli.

dukillamâk دوکيلله ماق: Düdük düdük ses çıkarmak, oynamak, tekmelemek.

dugana دوگانه: Dost, ortak.

döl دول (f.): Değirmende su dökmek için kullanılan alet.

devlet دولت (a.): Devlet.

devletli دولتي: Zengin.

davlatçilik دولتچيلىک: Devletçilik.

dumalâk دومه لاق: Ağaçtan yapılan hamur yayma aleti.

duv دوو: Aniden.

döppaslamâk دوپاسله ماق: Dövmek, vurmak.

döppi دوپی: Farklı renklerle dokunan Özbeklere ait şapka.

dök 1 دوق 1: Tehdit amacıyla söylenen söz.

dök 2 دوق 2: Bakır aletlerden çıkan ses.

döl دول 1: Farklı şekil ve büyüklükteki buzparçalarından oluşan atmosferik yağ. Savaşlarda veya büyük törenlerde çalınan davul.

dölta دولته: Kısa boylu ve kilolu.

dölma دولمه: Dolma.

dömbâk دومباق: Şişman.

dömbira دومبیره (f.): Gitar şeklinde bir müzik aleti.

dömbirachi دومبیره چی: Müzikçi.

döndiramâk دوندیره ماق: 1. Çok güzel çalan, 2. Çok güzel konuşan, 3. İyi becermek.

döndik دوندیق: Güzel, sıcak kanlı.

döng دونگ: Çıkıntısı olan bir yer.

dönglik دونگليک: Çıkıntılı.

dönğiz (bk.) دونغيز: Domuz.

dahr دهر (a.): Çağ, hayat.

dahrî دهري (a.): Ateist, tanrıya inanmayan.

dahrîlik دهريلىک: Ateistlik,

dahşat دهشت (a.): Korku.

dahşatli دهشتلى: Korkunç.

dehğân دهقان (f.): Çiftçi.

dehğânçilik دهقانچيلىک: Çiftçilik.

dahlez دهليز (f.): Salon.

daydi ده یدی Avare, işsiz güçsüz.

daydilik ده یدیلیک İş gücü olmadan gezmek durumu.

daydimâḵ ده یدیماق Başıboş gezmek, işsiz.

diyâr دیار (a.): Yurt, diyar, memleket.

diyanat دیانت (a.): Din kurallarına tam bağlı olma durumu.

diyanâtsiz دیانتسیز Dinin kurallarına uymayan.

diyânatli دیانتلی Dine bağlı olan, imanlı.

dīplom دیپلوم (fr.y.): Diploma.

dīplomât دیپلومات (f.): Diplomat.

dīplomâtîk دیپلوماتیک (f.): Diplomatik.

dīplômâsî دیپلوماسی (fr.): Diplomasi.

dīdar دیدار (f.): Buluşma.

dirillamâḵ دیریلله ماق Titremek, tir tir titremek.

dezal دیزل (al.): Dizel.

dīsant دیسانت (f.): Uçaktan askerleri düşman toprağına indirmek.

dīsantçi دیسانتچی Asker.

dikkaymâḵ دیکه یماق Dikilmek.

dik etib turmâḵ دیک ایتیب تورماق Dikilmek, çabucak yerinden kalkmak.

dim دیم Aşırı sıcak bir hava.

dimlamâḵ دیمله ماق Demlemek.

dimiḵmâḵ دیمیقماق Zorla nefes almak, nefesi boğulmak.

dīn دین Din, inanç.

dindâr دیندار İmanlı, inançlı.

dīnsiz دینسیز İnançsız, imansız.

dīnşinâs دین شناس Dinci, ilahiyatçı.

dīnâr دینار Dinar.

debâḵa دیباچه (f.): Giriş söz.

dev دیو (f.): Korkunç, çok iri ve olağanüstü güçlü bir masal yaratığı, dev.

deraza دیرزه Pencere.

demâḵ دیماق Söylemek, demek.

demak دیمک Yani.

dengiz دینگیز Deniz.

devâr دیوار (f.): Duvar.

devârî دیواری Duvar saati gibi duvara yapıştırılan aletler.

devân 1 دیوان Divan, şairlerin şiirlerini topladıkları eser.

devân 2 دیوان Yüksek düzeydeki devlet adamlarının kurduğu büyük meclis.

devâna دیوانه (f.): Deli.

deyarli دیرلی Değerli.

2.16. zāl ذ / ز Özbek alfabesinin on ikinci harfı, (z) harfini ifade eder.

zât ذات (a.): 1. Kendi, kişi, 2. Bir şeyin özü.

zâtdâr ذاتدار İyi bir öze sahip, iyi bir kişiliğe sahip.

zâtan ذاتا (a.): Zaten, doğrusu, esasen.

zâḥîra ذخیره (a.): Depo.

zarra ذره (a.): Zerre, çok küçük parçacık.

zarraça ذره چه En küçük parçacık.

zurriyât ذریات (a.): Züriyet, soy, nesil, yavru, çocuk.

zuuriya ذریه Ferzent, nesil, çocuk.

zakâvat زکاووت (a.): Zekavet, çabuk anlama ve kavrama, zekilik.

zakavatli زکاووتلی Akıllı.

zîkr ذکر (a.): Zikir, anma, övme.

zakî ذکی (a.): Zeki.

zakîlik ذکیلیک Zeki olma durumu.

zalâlat ذلالت (a.): Aşağılanmak, küçük görülmek.

zillat ذلت (a.): Aşağılama.

zalîl ذلیل (a.): Aşağılanan, hor görülen.

zimma ذمه (a.): Birnin üstündeki, boynundaki iş, güç, burç.

zulcalâl ذولجلال (a.): Büyüklük ve makam sahibi.

zulhicca ذولحجه (a.): Kameri yılın on ikinci ayı, zilhicce.

zulkâ'da ذوالقعدة (a.): Kameri yılın on birinci ayı, zilkade.

zuzankâ ذوزنقه (a.): Trapez.

zavk ذوق (a.): Zevk, tat, lezzet, eğlence.

zavksiz ذوقسيز: Zevksiz.

zavlanmâk ذوقلنماق: Zevk almak.

zavqli ذوقلى: Zevkli.

zahn ذهن (a.): Zihin, bellek, bilinç.

zehnsiz ذهنسيز: Bilinçsiz.

zahnli ذهنلى: Bilinçli.

2.17. re ر: Özbek alfabesinin onu üçüncü harfi, (r) harfi ifade eder.

râbita رابطه: İlişki, bağlantı.

râhat راحت (a.): Rahat, huzur.

râhatlanmâk راحتلنماق: Rahatlamak, sakinleşmek.

râdiyâtur رادياتور (L.): Radyatör.

râdiyô راديو (L.): Radyo.

râzdâr رازدار: Sır saklayan.

râst راست (f.): Doğru.

râstlamâk راستلماق: Doğrulamak, yaymak.

râstlik راستلىك: Doğruluk.

râstgöy راستگوی (f.): Açık sözlü, doğru konuşan.

râstgöylik راستگویلىك: Doğruluk, doğru konuşma durumu.

râzi راضى (a.): Memnun, mutlu.

râzi bölmâk راضى بولماق: Memnun olmak.

râzilik راضىلىك: Memnunluk, kıvanç.

naraizi ناراضى: Razı olmayan, mutsuz.

rakid راکد (a.): Hareketsiz.

râm kılmâk رام قىلماق: 1. Ram etmek, 2. Evcilleştirmek.

râvaî راوى (a.): Anlatan, rivayet eden.

rây رای (a.): Düşünce, görüş, fikir.

rayic رایج (a.): 1. Yaygın, 2. Çoğu kimselerce benimsenmiş olan.

rab رب (a.): Tanrı.

ribâb رباب (a.): Bir tür müzik aleti.

ribâbçi ربابچى: Rubab müzik aletini çalan kimse.

rubâî رباعى (a.): Rubaî, dörtlük.

racaz رجز (a.): 1. Kısa şiire denir, 2. Övmek; kendi kendini övmek; 3. Aruzda şiir ölçülerinden biri.

raca رجه (f.): İpliğin iki tarafından duvara asılıp çamaşırları üzerine yaymak için kullanılan ip.

racalamâk رجه له ماق: Planlamak, tasarlamak.

rahm رحم (a.): Merhamet.

rahmsiz رحمسيز: Merhametsiz.

berahm بيرحم: Merhametsiz.

rahim رحم (a.): Anne rahmi.

rahmat رحمت (a.): Merhamet etme, bağışlama.

rahmatli رحمتلى: Rahmetli.

ruhsat رخصت (a.): İzin, müsaade.

ruhsatsiz رخصتسيز: İzinsiz.

rāḥna رخنه (f.): Çatlak.

rad رد (a.): Red.

radīf ردیف (a.): Redif, şiirde uyaktan sonra tekrarlanan, aynı harflerden oluşan kelime veya ek.

raddiya ردیه (a.): Reddetme mektubu.

razālat رذالت (a.): Rezîl, rezalet.

rezîl رذیل (a.): Rezil.

razîlaşmâk رذیللشماق (a.): Rezilleşmek.

rezîllik رذیللیک (a.): Rezillik.

razzâk رزاق (a.): Tanrı isimlerinden biri, sağlayıcı.

rizk رزق (a.): Tanrı tarafından sağlanan geçim.

rizkli رزقلى (a.): Geçim konusunda şanslı.

rejîsur رژیسور (fr.): Rejisör, yönetmen.

regisurlik رژیسورلیک (a.): Yönetmenlik.

rijîm ریژیم (fr.): Rejim, yönetme, düzenleme biçimi.

risâla رساله (a.): Risale, kitapçık.

rassâm رسام (a.): Ressam, resim yapan sanatçı.

rassâmlık رساملیک (a.): Ressamlık.

raeturan رستوران (fr.): Restoran, lokanta.

rasta رسته (f.): Taraf.

rasm رسم (a.): 1. Resim, çizme, 2. Toplumdaki gelenek görenek.

rasman رسما (a.): Resmen, devletçe.

rasmî رسمی (a.): Resmî, devlete ait, devlet ile ilgili.

rasmîleştiriş رسمیلشتیریش (a.): Resmîleştirmek.

rasmiyat رسمیت (a.): Resmiyet, resmîlik.

rasmiyyatçı رسمیتچی (a.): Resmî olan, resmîyete önem veren.

rusvâ رسوا (f.): Rezil olmak.

rusvalik رسوالیک (a.): Rüsvalık, rezillik.

rusum رسوم (a.): Gelenek görenek.

rişta رشته (f.): İp, iki şeyi birbirine bağlayan şey. Örnek: *muhabat riştasi* / sevgi bağı.

raşk رشک (f.): Kıskançlık.

raşkli رشکلى (a.): Kıskançlı.

raşkçi رشکچی (a.): Kıskançlı.

raşad رصد (a.): Gözlem.

raşadhâna رصدخانه (a.): Gözlemevi.

riâya رعایه (a.): Gözlemek.

ra'iyat رعیت (a.): Halk,

râğbat رغبت (a.): İstek, arzu, ilgi.

râğbatlanmâk رغبتلنماق (a.): İligi duymak,

rafākāt رفاقت (a.): Arkadaşlık, dostluk.

rifâh رفاه (a.): Refah, huzur bulmak.

rafîk رفیق (a.): Arkadaş, dost.

rafîklik رفیقلىک (a.): Arkadaşlık.

rākābat رقابت (a.): Yarışma.

rākābatçı رقابتچی (a.): Yarışmacı.

rākqâş رقاص (a.): Dansçı.

rākāşa رقاصه (a.): Dansçı.

rākāmli رقملى (a.): Numralandırmak.

rākîb رقيب (a.): Rakip.

rākîblik رقيبلىک (a.): Rakiplik, rekabetçi.

rak'at رکعت (a.): Rek'at.

reklâm ریکلم (fr.): Reklam, duyuru.

rukṇ رکن (a.): Bir şeyin en güçlü ve sağlam yönü.

rukud رکود (a.): Hareketsizlik.

rekörd ریکورد (e.): Kayıt, record.

ruku' رکوع (a.): Öne doğru eğilme.

ramz رمز: Şifre.

ramzli رمزلى: Şifreli.

ramzî رمزى: Şifreli.

ramazân رمضان: Ramazan, oruç tutulan ay.

ranc رنج (f.): Üzüntü.

rancimâk رنجىماق: Üzülmek.

randa رنده (f.): Rende, tahta yüzeylerini pürsüsüz duruma getirmek için marangozların kullandığı bir araç.

randalamâk رنده لىماق: Rendelemek, pürüssüzleştirmek.

rang رنگ (f.): Renk.

ranglamâk رنگه لىماق: Boyamak.

rangli رنگلى: Renkli.

rang rang رنگ برنگ (f.): Rengareng.

ravâ روا (f.): Yakışır, uygun, yerinde.

rava körmâk رواكورماق: Reva görmek, uygun görmek.

ravabilmâk روا بىلىماق: Uygun görmek.

ravbölmâk روا بولماق: Helal olmak, reva olmak.

ravâc رواج (a.): Yaygın, popüler, yükseliş.

ravâclanmâk رواجلىنماق: 1. Yükselmek, 2. Gelişmek.

ravân روان (f.): 1. Giden, yürüyen 2. Akıcı.

rivâyat روايت (a.): Rivayet, söylenti.

rubaru روبرو (f.): Yüzyüze.

ruh روح (a.): 1. Ruh, can, 2. Öz. 3. Duygu.

ruhân روحا: Ruh bakımından, ruhça.

ruhşiz روحسىز: Cansız, etkisiz, güçsüz.

ruhşuzluk روحسىزلىك: Ruhsuzluk,

ruhî روحى: Ruhsal.

ruhânî روحانى (a.): Ruhanî, ruhla ilgili.

röznâma روزنامه (f.): Gazete.

röza روزه (f.): Oruç.

rözâhör روزه خوار (f.): Ramazan ayında oruç tutmayan.

rözadâr روزه دار (f.): Oruçlu.

raviş روش (f.): Yöntem.

ravşan روشن (f.): Aydınlık.

röşanlik روشنايلىك: Aydınlık, talihli.

rukaş روکش (f.): Örtü.

röl رول (f.): Bir filmde sahne almak, rol.

rumâtîzm روماتىزم: Romatizma.

rumâl رومال (f.): Kadınlara özel renkli çiçekli bir tür eşarp.

röman رومان (fr.): Edebî eser, roman.

römântizm روماتىزم (fr.): Romantizm.

römântîk رومانتيك (fr.): Romantik.

ravnâk رونق (a.): Gelişme.

röyâ روىا (f.): Rüya, düş.

ruyḥüşlik رويخوشلىك: Mutlu ve samimi bir yüz.

rahber رهبر (f.): Önder, rehber.

rahbarlik رهبرىك: Önderlik.

rahnamâ رهنا (f.): Yol gösterici, rehber.

riya رىا (a.): İkiyüzlülük, riya.

riyakar رىكار: İkiyüzlü.

riyâkârlîk رىكارلىك: Riyakarlık, ikiyüzlülük.

riyâkârâna رىكارانه: İkiyüzlülükle.

riyâzat رياضت (a.): Nefsini, isteklerini kırma.

riyâzî رياضى (a.): Matematik.

rayḥân ريحان (a.): Reyhan.

rīša ریشه (f.): Kök.

rīng رینگ (e.): Halka.

rais ریس (a.): Reis, başkan.

raislik ريسلىك: Başkanlık.

rezarv ريزرو (f.): Rezerv, yedek, ihtiyat.

2.18. ze / ز: Özbek alfabesinin on üçüncü harfidir, (z) harfini ifade eder.

zar زار (a.): Nale, inleme.

zâriqmâk زاريقماق: 1. Muhtaç olmak, ihtiyacı olmak, gerekmek, 2. İstekli olmak.

zârlanmâk زارلنماق: Bir durumdan şikayet etmek, hasret kalmak.

zârilamak زاريله ماق: Üzüntü ve çaresizlikle şikayet etmek.

zâğ زاغ (f.): Karga.

zâğāra زاغره: Mısır ününden yapılan ekmek.

zâhid زاهد (a.): Dinin yasak ettiği şeylerden sakınıp buyurduklarını yerine getiren kimse.

zubda زبده (a.): Bir şeyin özeti, öz.

zabardast زبردست (f.): Güçlü, kuvvetli.

zabur زبور (a.): Tanrı tarafından Hz. Davut'a gönderilen kutsal kitap.

zuhal زحل (a.): Zuhale, satürn.

zahmat زحمت (a.): Zahmet, güçlük.

zahmatkaş زحمتكش: Çalışkan.

zâhm زخم (a.): Yara.

zar زر (f.): Altın.

zirâat زراعت (a.): Tarım.

zardâb زرداب (f.): 1. Vücuttan çıkan sarı sıvı, 2. Safra.

zardöz زردوز (f.): Elbiselerde nakış dikme işini yapan.

zardözlük زردوزلىك: Elbiselerde nakış dikme işini yapmak.

zarda زرده: Safra.

zargâldâk زرغلاق: 1. İncir yiyen kuş ismi, 2. Sarımsı.

zargar زرگر (f.): Kuyumcu.

zargarli زرگرلىك: Kuyumculuk.

zarang زرنگ: Zeki, akıllı.

zireh زره (f.): Zırh, savaşçılarda ok, kılıç süngü vb. silahlardan korunmak için giyilen, demir ve tel levhalardan yapılmış giysi.

zirehli زرهلى: Zırhlı.

zirehdar زرهدار: Zırhlı.

zakat زكات (a.): Zekat, zenginlerin sahip olduğu mal ve paranın kırkta birinin dağıtılmasını öngören, İslam'ın beş şartından biri.

zulâl زلال (a.): Saf, tatlı su.

zilzila زلزله (a.): Deprem.

zulf زلف (f.): Zülûf.

zaman زمان (a.): 1. Zaman, vakit, 2. Çağ, devir.

zamandaş زمانداش: Zamandaş, aynı zamanda yapıılardan veya gerçekleşenlerden her biri.

zamâna زمانه (a.): Çağ, devir.

zamânasâz زمانه ساز: İş zamanına göre ayarlayan, anlaşma yapan.

zamana sazlik زمانه سازلىك: İş zamanına göre ayarlamak.

zumuht زمخت (a.): Kaba.

zamzam زمزم (a.): Zemzem suyu.

zamzama زمزمه (a.): Kendi kendine, yavaş sesle şarkı söylemek.

zina زنا (a.): Aralarında evlilik bağı olmayan kişiler arasındaki cinsel ilişki, zina.

zancir زنجیر (f.): Zincir, birbirine geçmiş bir sıra metal halkadan oluşan bağ.

zancirlamâk زنجیرله ماق: Zincirlemek.

zancirli زنجیرلی: Zincirli, zinciri olan.

zancirband زنجیربند (f.): Zincire bağlanan.

zang زنگ (f.): Paslanma.

zanglamâk زنگله ماق: Paslanmak, üzerinde pas oluşmak.

zang 2 زنگ: Zil.

zavâl زوال (a.): 1. Yok olma, yok edilme, 2. Gün batımı.

zuvâla زواله (f.): Ekmek yaparken birer birer ayrılan hamur.

zör زور (a.): Güç, kuvvet.

zörlik زورلیک: Güçlük,

zörlamâk زورله ماق: Zorlamak, bir işe mecbur bırakmak.

zöraymâk زوریماق: 1. Güçlü olmak, 2. Ağırlaşmak,

zöravarlik زورآورلیک: Güçlülük.

zöraki زوره کی (f.): Zorla yapılan iş.

zufa زوفا (f.): Bir tür çiçek.

zavlâna زولانه (f.): Hapiste olanların boyunda takmak için kullanılan, demirden yapılan bent.

zum زوم: Çok az zaman, an, lahza.

zörgä زورغه: Zorlukla, zor bir biçimde, güçlülükle.

zahr زهر (f.): Zehir.

zahrlamâk زهرله ماق: Zehirlemek, zehirle öldürmek.

zahrli زهرلی: Zehirli.

zahrhând زهرخند (f.): 1. Acı ironi 2. Kötü amaçla gülmek.

zahr-zâkum زهر-زقوم (a.f.): Çok acı.

zuhra زهره (a.): Venüs.

ziyârat زیارت (a.): Ziyaret, görüşme.

ziyâratçi زیارتچی: Ziyaretçi, ziyaret eden.

ziyaratgâh زیارتگاه: Ziyaret yeri.

ziyân زیان (f.): Zarar.

ziyanli زیانلی: Zararlı.

ziç زیچ: Birbirinin arasında boşluk olmadan çok yakın çizme.

ziçlamâk زیچله ماق: Arasında boşluk olmadan çizmek, sıkı çizmek.

zîrak زیرک (f.): Zeki, akıllı.

ziçlik زیچلیک: Birbirine çok yakın olmak; bolluk, yoğunluk.

zîrak زیرک (f.): Zeki, akıllı.

zîraklik زیرکلیک: Zekilik.

zîra زیره (f.): Kimyon.

zirillamâk زیریلله ماق: Titremek, çok korkmak.

zigır زیغیر: Küçük ve oval şekilli tohumları olan bir yıllık bitki, bu bitkinin kahve renkli yenilebilir yağlı tohumu.

zil زیل: Yöntem.

zilday زیلیدی: Çok ağır.

zîna زینه (f.): Merdiven.

zeirikmâk زیریکماق: 1. Sıkılmak, 2. Yorulmak.

zerikarli زیریکرلی: Sıkılmak durumu,

2.19. je / ژ: Özbekçenin on beşinci harfidir, (j) harfini ifade eder.

jâla ژاله (f.): Dolu.

jörnâl ژورنال (fr.): Jurnal, haber yazısı, günlük.

jörnālīst ژورنالیست (fr.): Gazeteci.

2.20. sin / س: Özbek alfabesinin on altıncı harfidir, (s) harfini ifade eder.

sabīk سابق (a.): Eski, önceki.

sāp ساپ: Sap.

sāplamāq ساپلاپ ما: 1. Saplamak, 2. Sap üretmek.

sātmāq ساتماق: Satmak.

sātqin ساتقىن: Hain, kendini para karşılığında satan kimse.

sātan ساتن (fr.): Atlas, saten.

sāç ساج: Saç.

sāçmāq ساجماق: 1. Bir şeyi ortalığa dağıtmak, saçmak.

sāçīk ساجىق: Saçık, serpilmiş, saçılmış.

sāhil ساحل (a.): Sahil, kıyı.

sāha ساحة (a.): 1. Düz açık ve geniş yer, meydan, alan, 2. Akademik alan.

sāhtagi ساخته گى (f.): Sahte, yapay.

sāhta ساخته (f.): Sahte, düzmece, uydurma, yapmacık.

sāhtalaşmāq للشماتى ساخته: 1. Sahte olmak, 2. Yakınlığını, gerçekliğini yitirmek.

sāhtalik ساخته لىك: Sahtelik, sahte olma durumu.

sādda ساده (f.): 1. Sade, süsü gösterişi olmayan, yalın, gösterişsiz, 2. Yalın, süssüz, anlaşılır olan, üslup anlatım. 3. Nurmal insan.

sādda lavh ساده لوح (a.f.): 1. Doğru insan, kötülük yapmayı bilmeyen 2. Akılsız, aptal.

sāddadil ساده دل (f.): Temiz insan, temiz yürekli, doğru insan.

sārbān ساربان (f.): Caravan.

sāz ساز (f.): Dürüst, doğru, düzenli.

sāzlamāq سازله ما: Düzeltmek.

sāz ساز 2: Müzik aletlerinin genel adı.

sāzinda سازنده: Müzik aletlerini çalan sanatçı.

sāzmān سازمان (f.): Örgüt, teşkilat.

sa't ساعت: Saat.

sāğ ساغ: Sağ, salim.

sāğāymāq ساعه يماق: İyileşmek, düzelmek.

sāğlik ساغلىك: Sağlık.

sāğlām ساغلام: 1. Sağlam, selamet, iyi, 2. Zarar görmemiş, bozulmamış, 3. Gerçek, inanılır bir temeli olan.

sāğlamāq ساغلاماق: İyi olmak, düzelmek.

sāgmāq ساغماق: Sağmak.

sāgīnmāq ساغىنماق: Özlemek.

sāgīnç ساغىنچ: Özleyiş.

sāqçı ساقچى: Bekçi.

sākit kılmāq ساقىت قىلماق (a.): 1. İptal etmek, 2. Bozmak.

sāqī ساقى (a.): İçki dağıtan kimse.

sāqīlik ساقىلىك: İçki dağıtma işini yapan.

sālmāq سالماق: 1. Bırakmak, koyu vermek, 2. Koymak, katmak, 3. Uğratmak, başını derde salmak. 4. Sarkıtmak, 5. Bina etmek.

sālik سالىق: Vergi.

sālnāma سالنامه: Takvim.

sālon سالون (fr.): Salon, bölüm.

sālišīrmāq سالىشتىرماق: Kıyaslamak, karşılaştırmak.

sān سانتي: Sayı, miktar.

sānsiz سانسىز: Sayısız, çok fazla.

sān سان 2: Hayvanların ayaklarının uyluk kısmı.

sāntī سانتی (L.): Santimetre, santim.

sāntīmtr سانتیمتر (fr.): Santimetre.

sānsur سانسور (fr.): Her türlü yayının, sinema ve tiyatro eserinin hükümetçe önceden denetlenmesi işi, sıkı denetim, sansür.

sāvçī ساوچی: Kız ailesi ile erkek ailesi arasında gençlerin evlendirilmesinde sözcülük yapan kimse, kız isteyen kişi.

sāvçilik ساوچیلیک: Savcılık, görücülük.

sāvrinli ساورینلی: Bir ödüle layık görülen.

sāvga ساوگه: Hediye.

sāvḡā-salām ساوغه-سلام: Birbirine verilen hediye.

sāvḡātmāk ساوḡاتمāk: Üşütmek, donmak.

sāvut ساووت: Savaşlarda kullanılan zırhlı elbise.

sāvurmāk ساوورمāk: 1. Savurmak, hava atıp dağıtmak, 2. Boşuna harcamak.

sāvitmāk ساویتمāk: Soğutmak.

sāvutgiç ساووتگیچ: Klima.

sāvīḡ ساویمāk: Soğumak.

sāvuk ساووک: Soğuk.

sāvukçilik ساووکچیلیک: Soğuk ilişkiler, samimi olmayan arkadaşlıklar.

sāvḡlik ساوḡلیک: Soğukluk.

sāvukḡān ساووک قان: Soğukkanlı, pervasız.

sāvukḡānlik ساووک قانلیک: Soğukkanlılık, umursamazlık, pervasızlık.

sāy سای: Dere.

sāybān سایبان (f.): Gölge, sayeban.

sāya سایه (f.): Gölge.

sbab سبب (a.): Sebep, bir şeyin olmasına veya belli bir halde bulunmasına yol açan şey.

sababli سببلی: Sebebi olan, sebepli.

sababsiz سببسیز: Sebeatsız.

sababçi سببچی: Bir şeye sebep olan.

sabad سبد (f.): Ağaçtan yapılan sepet.

sabz سبز (f.): Yeşil.

sabza سبزه (f.): Sebze.

sabzi سبزی (f.): Sebzeler.

sabāk سبق (a.): 1. Ders, eğitim, bir olaydan ders almak.

sabamāk سبیه مāk: Döşek pamuğunu iki ağaç ile karıştırarak vurmak.

sabalamāk سبیه له مāk: Döşek pamuğunu iki ağaç ile karıştırarak vurmak.

sipāh سپاه (f.): Devrim muhafızları.

siptimbar سپتمبر (L.): Miladi yılın dokuzuncu ayı, eylül.

sapçimāk سبچی مāk: Kendini başkasının üzerine atmak, çok hızlı hareket etmek.

spört سپورت (e.): Spor.

spörtçi سپورتچی: Sporcu.

satang ستنگ: Giyim kuşamına çok özen gösteren, şık.

sutun ستون (f.): 1. Taban, evin tabanı 2. Aile büyüğü, 3. Anne baba gibi güvenilen kişi.

sacda سجده (a.): Secde, namaz kılarken alını yere getirerek alınan durum.

sacdagāh سجده گاه (f.a.): İbadet yapılan yer, cami.

saçramāk سچره مāk: 1. Saçılmak, 2. Aniden hareket etmek.

saḡar سحر (a.): Sabahın güneş doğmadan önceki zamanı, seher vakti.

saħarlik سحرليک: Ramazan ayında sehere doğru yemek yemek, sahur.

sh̄r سحر (a.): Büyü.

seħrgar سحرگر: Büyücü.

seħrlamâķ سحرله ماق: 1. Büyülemek, 2. Kendine aşık etmek.

seħrli سحرلى: Büyülü, büyüleyici.

sāh̄avat سخاوت (a.): Cömertlik.

sāh̄avatli سخاوتلى: Cömert olmak.

sāh̄ī سخى (a.): Cömert.

sāh̄īlik سخيليك: Cömertlik.

sadâķ سداق: Sadak, içine ok konulan torba veya kutu biçiminde kılıf, okluk.

sir سر (a.): Gizem, sır.

sirdâş سرداش: Sırdaş, birinin sırnı bilecek kadar ona yakın olan kimse, mahrem.

sirli سرلى: Sırlı, sır sürülmüş, sırrı olan.

sarâb سراب (f.): Serap.

sarây سراى (f.): Saray.

sarbâz سرباز (f.): Asker.

sarparast سرپرست (f.): Başkan yerine bir sürelik geçen kimse, başkan yerine görev yapan geçici danışman.

sarçaşma سرچشمه (f.): 1. Kaynak 2. Suyun kaynağı.

sarħad سرحد (f.a.): Sınır.

sarħisob سرحساب: Belli bir zamanda faaliyetlerini hesaplamak, hesaplamak.

sarħoš سرخوش: Mutlu.

sarħayl سرخيل (f.a.): Grup başkanı.

sarsân سرسان (f.): Avare, sersem.

sarsabz سرسبز (f.): Yeşillik.

sarišta سرشته (f.): Önceden hazırlık yapan, geleceğini planlayan.

saraťân سرطان (a.): 1. Konser 2. Şemsi yılın dördüncü ayı.

sur'at سرعت (a.): Hız.

sarķit سرقيت: 1. Yemek artıkları 2. Eskiden günümüze kadar gelen gelenek görenekler.

sarkarda سرکرده: Ordunun başı.

sarkaş سرکش (f.): Haydut, baş eğmeyen.

sirka سرکه (f.): Sirke.

sargardân سرگردان (f.): Sersem, avare.

sarlavħa سرلوحه (a.f.): Başlık.

sarmâya سرمايه (f.): Sermaye, servet.

sarmoyador سرمايه دار (f.): Zengin.

sarmast سرمست (f.): Gururlu, mutlu.

sarv سرو (f.): Çok güzel ve yüksek bir ağaç.

saralamâķ سره له ماق: Güzel şeyleri bir araya getirmek

sari سرى: Semt, taraf.

siryâl سريال (L.): Dizi.

sariķ سريق: Sarı renk.

sargäymâķ سرغيماق: Sararmak, sarı olmak.

sarimsâķ سریمساق: Sarımsak.

saryâĝ سرياغ: Tere yağı.

sazovor سزاوار (f.): Hak edilmiş, layık.

sust سست (f.): Güçsüz, tembel.

sustaymâķ سسته يماق: Güçsüzleşmek

susaymâķ سوسه يماق: Güçsüzleşmek.

sustlik سستليک: Tembellik, zayıflık.

sasimâķ سسيماق: 1. Çürümek 2. Kötü koku çıkarmak.

sasik سسيق: Çürük.

sath سطح (a.): 1. Bir ieyin üstü 2. Seviye.

saťr سطر (a.): Sıra, bir şeyin düzeni.

s'âdat سعادت (a.): Mutluluk.

s'âdatli سعادتلی: Şanslı, mutlu.

sa'i سعی (a.): Çaba.

sägâna سغانه (f.): Mezar.

safâl سفال (a.): Çömlek.

safar سفر (a.): Bir iş veya seyahat amaçlı uzak bir yere gitmek, gezi.

safarbar سفربر (f.a.): Seferberlik.

safarbarlik سفربرلیک: Seferberlik.

sufra سفره (a.): Sofra.

safsata سفسطه (a.): Safsata, boş, temelsiz, asılsız söz.

safsatabâz باز سفسطه: Safsata yapan.

safsatabâzlik بازلیک سفسطه: Temelsiz, asılsız bir şekilde konuşmak.

sākāl سقال: Sakal.

sākāv سقاو: Lal, konuşamayan.

sākāmāḡ ماق سقله: 1. Saklamak 2. Dikkat etmek, 3. Korumak.

sākīç سقیچ: Sakız.

sākiz سقیز: Sakız.

sakta سکتە (a.): Felç.

sakramāḡ ماق سکره: Atlamak.

sakân سکسان: Seksen rakamı.

saksāvul سکساوول: Bir tür çalı. Seksevil ağacı. Haloxylon (saxaul):
Amaranthaceae bitki ailesine ait bir çalı.

sukut سکوت (a.): Sessizlik.

sukun سکون (a.): Hareketsiz.

sukunat سکونت: Sükunet, konut.

sikka سکه (a.): Sikke, para.

sakkiz سکیز: Sekiz rakamı.

sal سل: Biraz, azıcık.

sil سل (a.): Tüberküloz hastalığı.

sulâla سلاله (a.): Kuşak, nesil.

salâm سلام (a.): Bir kimseyle karşılaşıldığında, birinin yanına geldiğinde veya yanından uzaklaştığında kendine söz ve işaretle bir nezaket göstergesi yapma, esenleme, merhaba.

salâmlaşmāḡ سلاملشماق: Selamlaşmak.

salâmat سلامت (a.): Sağlıklı, kusursuz.

salb سلب (a.): Zorla alma, kapma, kaldırma.

salbî سلبی (a.): Zorla bir şeyi almak, kaçırmak.

silsila سلسله (a.): Birbirne bağlı, birbiriyle ilgili şeylerin oluşturduğu dizi, sıra.

saltanat سلطنت (a.): Sultanlık, devlet.

salḡin سلقین: Serin, çok az soğuk, ılıman hava.

salḡinlamāḡ ماق سلقینه: Serinlenmek.

salḡinlaşmāḡ سلقینلشماق: Serinlemek.

salmāḡ سلماق: 1. Ağırılık, 2. Nüfuslu adam.

salanglamāḡ ماق سالنگله: İşsiz güçsüz, boşu boş gezmek.

salla سله: Erkekler başını örtmek için kullanılan sarık, sarık.

sallali سله لی: Sarıklı.

sallalik سله لیک: Dastar/sarık yapmak için yapılan kumaş.

samâ سما (a.): Sema, gök.

samâvaī سماوی: Gökyüzüne ait, semavi.

samānhāna سماتخانه: Samanhane.

samāvār سماوار (r.): Çaydanlık.

samāvārçi سماوارچی: Çay demleyen kişi.

saman سمن (f.): Sarı at.

samand سمند (f.): Sarı at.

simīnâr سیمینار (L.): Seminer.

sanâ سنا (L.): Senato, meclis.

sanâtur سناتور (L.): Senatör, senato üyesi.

sanâç سناچ: Deriden yapılan menteşeler ve saplar.

sunbul سنبل (a.): Sümbül, süs bitki.

sunbula سنبله (a.): 1. Şemsi yılın altıncı ayı, 2. Başak.

sunnat سنت (a.): Hz. Muhammed'in müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz, sünnet.

sincâk سنجاق: Toplu iğne.

sançmâk سنجماق: 1. Bir şeyin ucunu sokmak, 2. Bıçak, iğne vb. batırmak, saplamak.

sançik سنجیق: Sancık.

sanâd سند (a.): Belge.

sanadli سندلی: Belgeli, belgesi olan.

sandon سندان (f.): Çelik parçası.

sandirlomâk ساندیرلاقه ماق: Boş boş gezmek.

sanķi سنکی: Boş boş gezen.

sanķimâk سنکی ماق: Yapacak işi olmayan, boş gezen.

sanamâk سنه ماق: Hesaplamak, saymak.

sanâk سناق: Sayı saymak.

sanâksiz سناقسیز: Sayılmayan, sayısız.

sunni سنی (a.): Suni, yapay.

savâd سواد (a.): Okuryazarlık, eğitim.

savâdsiz سوادسیز: Okumamış, eğitimsiz.

savâdsizlik سوادسیزلیک: Eğitimsizlik.

savâdli سوادلی: Eğitilmiş.

savâl سوال (a.): Soru.

supurmâk سوپورماق: Süpürmek.

supurgi سوپورگی: Süpürge.

supurindi سوپوریندی: Süpürge'nin çöpi.

sut سوت: Süt.

sutli سوتلی: Sütli.

sut emisuvçi سوت ایمیزووچی: Süt emen yavru.

sud سود (f.): Kar, fayda.

savdâ سودا (f.): Alış veriş yapılan malzemeler.

savdâlaşmâk سودالاشماق: Pazarlık yapmak.

savâda سودا (a.): Sevda, aşk.

savdâî سودای: Sevdalı.

savdâ-sotik سودا-ساتیق: Alışveriş.

sudhâr سودخور (f.): Karlı.

sudramâk سودره ماق: 1. Kendi tarafına çekmek, 2. Geciktirmek, 3. Zorla ala koymak.

sur سور: Etin Dışarıda kuruması, kuru et.

surân سوران: Gürültü ve kalabalık.

surbet سوربیت: Utanmaz.

surbetli سوربیتلیک: Hayasızlık.

surp سورپ: İpekten dokunan kumaş.

surtmâk سورتماق: Bir şeyi yüzüne sürmek.

surğüç سورغوچ: İşaretlemek, veya damgalamak için kullanılan çabuk erime özelliğine sahip mum.

surğüşlamâk سورغوچله ماق: İşaretlemek, damgalamak.

surkalamâk سورکلاماق: Sürmek, bir şeyin yüzeyini diğerine sürmek.

surkamâk سورکه ماق: Sürmek, kendini duvara yapıştırmak.

surgun سورگون: Sürgün.

surmâk سورماق: Sürmek, hüküm sürmek, devam etmek,

surgi سورگی: Bağırsakları çalıştırıp temizleyen, dışkının kolaylıkla dışarı atmasını sağlayan ilaç.

surma سورمه: Gözün kenarına sürülen bir tür mekay malzemesi, sürme.

surmali سورمه لی: Sürmeli.

surni سورنی (f.): Davul (Büyük ve enlice bir kasağın iki yanına deri geçirilerek yapılan, tokmak ve değenekle çalınan çalgı) aleti ile kullanılan müzik aleti. Zurna.

surmayçi سورمچی: çalgıcı, Zurnacı.

suruğ سوروغ: Uzun odun.

suruv سوروو: Sürü.

sura سوره (a.): Kur'an suresi.

suriştirmâk سوریشتیرماق: Sürüştürmek.

sözâk سوزاک (f.): Belsoğukluğu, Hem kadınlar hem de erkekleri etkileyen, cinsel yolla bulaşan bir bakteriyel enfeksiyondur. Bu bakteri genellikle üretra, rektum veya farinksi etkiler.

suzmâk سوزماق: Süzmek.

suzma سوزمه: Süzme, yoğurt.

suzmâk سوزماق: 1. Suyun içinde yüzmek, 2. Su akmak.

suzmâk سوزماق: Hayvan boynuzu ile vurmak, süsmek.

suzilmâk سوزیلماق: Naz ile kalkmak.

suğärmâk سوغرماق: Sulamak, ekinlik ve bahçeleri sulamak.

suğürta سوغورته: Sigorta.

suğürtmâk سوغورتماق: Savurmak, kaldırıp atmak, fırlatmak.

suk سوق: Açgözlü.

sukmâk سوقماق: Sokmak.

sukma سوقمه: Sokma.

sukilmâk سوقیلماق: Sokulmak.

suluv سولوو: Güzel, benzersiz.

sulaymâk سوله یماق: Aşırı yorulmak.

sumak سومک: Çocuk beşiğinin bir aleti.

sumalak سوملک: Akan suyun donma etkisinden kaynaklanan, demir kapı çatıların kenarlarında oluşan ince buz kristaller.

suv سوو: Su.

suvçi سووچی: Ekinleri sulayan, çiftçi.

suvsamâk سوسه ماق: Susamak.

suvsiz سووسیز: Susuz.

suvlâk سوولاق: Hayvanların su içebildiği yer, suluk.

suvlamâk سوله ماق: Sulamak, ekmeği suya çöktürmek.

suvli سوولی: Sulu.

suv âsti سوواستی: Su içinde dalış yapmak.

suvsar سووسر: Samur, sansargillerden, kuzey Avrupa'da yaşayan, çok yumuşak ve ince tüyleri olan, postu in avlanan küçük hayvan.

suvluq سوولوق: Atın ağzı için metalden yapılan bir alet.

suvâk سوواق: Tuğla.

suvâqçi سوواقچی: Tuğlacı, usta.

suvâqsiz سوواقسیز: Tuğlasız duvar.

suvarak سووره ک: Evde bulunan siyah ve koyu renkli böcek.

suvamâk سوه ماق: Pamuğu bir ağaç ile gevşetmek.

suvagiç سوه گیچ: Pamuğu gevşetmek için kullanılan odun.

suvalamâk سوه له ماق: Pamuğu bir ağaç ile gevşetmek.

suyak سویک: Kemik.

suyakli سویکلی: Kemikli.

suymâķ سويماق: Sevmek.

suyanmâķ سوينماق: Yaslanmak.

suyanç سوينچ: Yaslanmak, kötü günde yardım eden kimse.

suyançik سوينچيق: Kanepe sandalye gibi eşyaların arkasındaki yaslanma yeri.

suyuk سويوق: 1. Kendi kendine tabağın rengini alan sıvı, 2. Fahişe.

suyuklik سويوقليك: 1. Sıvı olma durumu, 2. Fahişelik..

suyulmâķ سويولماق: sıvılaştırmak, basınç veya erime etkisiyle sıvılaşma.

suyunmâķ سويونماق: Sevinmek.

suyunçi سويونچي: İyi ve sevinçli bir haber getirene verilen hediye, müjdelik.

suviya سويه (a.): Seviye, düzey.

su سو: Kötülük, kar.

su-i istifâda سو استفاده: Bir makam veya bir adı kötüye kullanmak.

su-i kâşd سو قصد (a.): Cinayet.

söpâķ سويپاق: Geniş baş, geniş yüz.

sötmâķ سوتماق: Küfretmek.

sötalamâķ سوتله ماق: Dayaklamak, vurmak.

sörmâķ سورماق: Emmek, çekmek, zorla bir şeyi birinden almak.

sörgiç سورغيچ: Çocukların süt içmek için kullandıkları emzik.

söramâķ سورمه ماق: Sormak.

söraşmâķ سوره شماق: Soramak, selamlaşmak.

söramâķ سورمه ماق: Sormak.

sörâķ سوراق: Soru.

sörâķsiz سوراقسيز: Sorusuz.

sörâķlamâķ سوراقله ماق: Soruşturmak.

sörâv سوراو: Soru.

besörķ بيسوراق: İzinsiz.

sörraymâķ سورمه يماق: Zayıflamak ve güçsüzleşmek.

söz سوز: Söz.

sözlâmâķ سوزله ماق: Söylemek, konuşmak.

sözsiz سوزسيز: Söyleyecek bir şeyi olmayan.

sözlaşmâķ سوزلشماق: Konuşmak, sohbet etmek.

sözlük سوزليک: Sözlük.

sözma-söz سوزمه-سوز: Kelime kelime konuşmak,

sözbâşi سوزباشي: Ön söz, giriş.

sözamâl سوزه مال: Çok güzel konuşan.

söķmâķ سوقماق: Kişinin hayatında ilk gittiği ve aştığı yollar.

söķķä سوقه: Yalnız, tek başına, kimsesiz.

söķir سوقير: 1. Görme engelli, kör, gözü görmeyen, 2. Duygusuz.

söķķä bâş سوقه باش: Kimsesiz, yalnız.

söķir سوقير: 1. Görme engelli, kör 2. Hiçbir şey bilmeyen, duygusuz.

söķim سوقيم: Öldürmek için hazırlanan hayvan.

söķmâķ سوقماق: Küfretmek, sövmek.

söķiş سوكيش: Sövgü, küfür.

söķmâķ سوقماق: Sökmek.

söğal سوكال: Kol ve ayakta çıkan bir tür sivilce.

söl سول: Sol.

sölcaymâķ سولجه يماق: 1. Aklını kaybetmek, şaşırıp kalmak; 2. Yüzünü asmak, kaşını çatmak; 3. Buruşmak, büzülmek.

sölak سولک: Soluk, nefes.

sölmâķ سولماق: Solmak, rengini yitirmek.

sölğın سولغین: Solgun.

sölik سولیق: Solmuş, sönük.

sömirmâķ سومیرماق: Solmak.

söng سونگ: Son.

söngsız سونگسیز: Sonsuz.

sönggi سونگگی: En sondaki, en son.

söngra سونگره: Sonra.

söngak سونگک: Kemik.

sönmâķ سونماق: Sönmek.

sönik سونیق: Sönük, sönmüş olan.

sönmas سونمس: Sönmez.

söylâķ سویلاق: Dişlerin arasında en büyük ve çıkık diş, büyük dişli adam.

söylamâķ سویله ماق: Söylemek.

söymâķ سویماق: 1. Soymak, 2. Hayvanları kesmek, 3. Meyveleri kabuğundan çıkarmak.

seşanbi سه شنبه (f.): Salı günü.

sayın سه بین 1. Ek almış sıfatlarla gelip işin, hareketin güçlendiğini bildirir; 2. Vakit bildiren sözlerle gelip işin daha çok tercih edildiğini veya tekrarlandığını bildirir.

sayyâh سیاح (a.): Gezgin.

sayâhat سیاحت: Yolculuk, gezi.

sayâhatçi سیاحتچی: Gezgin, seyyah.

sayyâr سیار (a.): Mobil, taşınabilir.

sayyâra سیاره (a.): Gezegen.

sayâz سیاز: Sığ, derinliği az, dibi yüzeyine yakın olan (göl, deniz, akarsu.).

siyâsat سیاست (a.): Siyaset.

siyâsatbâz سیاستباز: Siyasetçi.

siyâsatbâzlık سیاستبازلیک: Siyasetçilik.

siyâsî سیاسی (a.): Siyasal.

sayâķ سیاق: 1. Tarz, yöntem, 2. Kötü yollara giden, ahlaksız.

sipķirmâķ سیپķیرماق: Bardak suyunu soluksuz çekmek, içmek.

sitmâķ سیتماق: 1. Sökmek, 2. Nar veya mısır tanelerini ayırmak.

sitilmâķ سییتیلماق: Yırtılmak.

siçķon سیچķان: Sıçan, fare.

sıh سیخ (f.): Kebap yapmak için demirden yapılan ucu keskin bir alet.

sıhlamâķ سیخله ماق: Mızrak gibi keskin bir şeyin ucunu yapmak.

sidirmâķ سیدیرماق: 1. Parmaklar veya avuç içine basarak bir tarafa doğru hareket ettirmek; 2. Parmaklarla itip düşürmek, temizlemek; 3. Silmek, alıp atmak; 4. Alıp atmak, boşaltmak, gidermek.

sayr سیر (a.): Gidiş, yürüyüş, ilerleyiş.

sirpanmâķ سیرپنماق: Kaymak.

sirpinçik سیرپینچیق: Kaydırıcı.

sirt سیرت: Sırt.

sirtķi سیرتکی: Sırttaki, arkadaki.

sirtlon سیرتلان: Sırtlan.

sirtmâķ سیرتماق: İşkence, boğulma, basınç.

sirgınmâķ سیرغنماق: Kaymak.

sirğâ سیرغه: Küpe.

sirğâlık سیرغه لیک: Kulağın yumuşak kısmı.

sirķimâķ سیرķیماق: Süt ve Kaymağı çok olan bir yer, yayla.

sirka سیرکه: Bitin yumurtası.

sira سیره: Hiçbir zaman, asla.

sayramâķ سیره ماق: 1. Ötmek, 2. Çok fazla konuşmak.

sayrâki سیراکی: Öten, çok konuşan.

siz سیز: Siz.

sizsiramâk سیزسیره ماق: Sızlamak, kendinden büyüğe saygı göstermek.

sizlamâk سیزله ماق: Büyüklere saygı göstermek amacıyla siz diye hitap etmek.

sizmâk سیزماق: Anlamak, sezmek.

sizningça سیزنینگچه: Size göre.

siğimâk سیغیماق: Sığmak, yerleşmek.

siğim سیغیم: Kapasite.

siğınmâk سیغینماق: 1. Sığınmak, 2. Tapmak.

sikmâk سیقماق: Sıkamak.

sikim سیقیم: Sıkım, sıkma işi.

sikimlamâk سسیقیمله ماق: Bir şeyi basınç altına almak.

sikuv سییقوو: İşkence, eziyet.

sikıştırmâk سیقیشتیرماق: Sıkıştırmak.

sikilmâk سیقیلماق: Sıkılmak.

sigir سیگیر: Sığır.

siltamâk سیلته ماق: Okşamak, okşanmak.

silcimâk سیلجیماق: Kaymak.

silciş سیلجیش: Kayış.

silkimâk سیلکیماق: Tüm gücüyle sarsmak.

silla سیله: Güç, kuvvet.

silamâk سیله ماق: Okşamak.

saylamâk سیله ماق: 1. Seçmek, 2. Kurmak, 3. İşe almak.

saylâv سیلاو: Seçim, seçm eşi.

saylâvçi سیلاوچی: Oy veren.

sillik سیلیق: 1. Düz, yatay durumda olan, eğik ve dik olmayan.

2. Yalın sade, süssüz, 3. Kıvrımlı olmayan, doğru.

sīliklaşmâk سیلیقلاشماق: Parlatmak, pürüzsüzleştirmek.

silliklamâk سیلیقلا ماق: Parlatmak, pürüzsüzleştirmek.

sayl سیل (a.): Sel, sürekli yağın yağmurdan veya eriyen kardan oluşan, geçtiği yerlere zarar veren taşkın su.

sim سیم (f.): Tel.

sīmā سیما (a.): Yüz.

sīmāb سیماب (f.): Cıva.

simirmâk سیمیرماق: Somurmak, emmek.

sinç سینچ: Duvar yapmak için kullanılan ağaç.

sinçkāv سینچکاو: Dikkatle incelemek.

sinçavâlik سینچاولیک: Dikkatlice inceleme durumu.

sinçi سینچی: At türünü iyi bilen, tanıyan kimse.

sinçiklamâk سینچیکله ماق: Dikkatla incelemek.

singari سینگری: Yiğit.

singmâk سینگماق: Sinmek.

singil سینگیل: Kız kardeş.

sīnamā سینما (f.): Sinema.

sinmâk سینماق: Kırılmak.

sinik سینیک: Kırık.

sīna سینه (f.): Göğüs.

sinamâk سینمه ماق: Denemek.

sināv سیناو: Sınav.

sinönim سینونیم (y.): Eş anlamlı.

sinikmâk سینیکماق: Sönük, soluk.

sayhân سیهان: Alan, meydan.

siypalamâk سڤپه له ماق: Sıvazlamak, bir şeyin üstünde yavaş yavaş, hafifçe el gezdirmek, okşamak.

siydik سيديك: İnsanlar ve hayvanların idrarı.

siyrak سيره ك: Seyrek.

siyqä سڤقه: Eskimek, yıpranmak.

sep سڤپ: Kızın ailesi tarafından düğünde verilen ev eşyaları, çeyiz,

sepli سڤپلى: Çeyizli.

sepkil سڤپكىل : Genellikle yüz, boyun ve ellerin derisinde görülen çeşitli şekillerde sarı, kahverengi, koyu lekeler.

sepmâk سڤپماق: Serpmek, bir şeyi dağılacak biçimde dökmek, saçmak.

ser سير (f.): Çok, fazla, aşırı.

serob سيراب: Suyu çok olan yer.

sergap سيرگپ: Çok konuşan.

sergak سيرگك: Zeki,

sergaklanmâk سيرگكلنماق: Zekillik, akıllı olmak.

sezmaâk سڤزماق: Sezmek.

sezgi سڤزگى: Sezgi.

sezgir سڤزگير: Sezgisel.

sezilamâk سڤزيلماق: Sezilmek, bir şeyi bir durum anlaşılmak, hissedilmek.

sezirli سڤزيرلى: Sezgisel.

seskanmâk سڤسكلنماق: Kıpırdamak.

sekin سڤيكن: Sakin, durgun, sessiz.

sekinlaşmâk سڤكىنلشماق: Sakinleşmek.

selpimâk سڤلپىماق : Saçmak, bir bitkinin tohumlarını yere saçmak.

selgimâk سڤلگىماق: Kurumak, bir şey nemini yitirmek.

semiz سڤمىز: Kilolu.

sen سين: Sen zamiri.

sensiramâk سڤنسیره ماق: Sen diyerek konuşmak.

sevmâk سڤيوماق: Sevmek.

sevgi سڤوگى: Sevgi.

sevgili سڤوگىلى: Sevgili.

sevimli سڤيومىلى: Sevimli.

sevinmâk سڤوينماق: Sevinmek.

sevinç سڤوينچ: Sevinç.

sevinçli سڤوينچلى: Sevinçli.

2.21. şin / ش: Özbek alfabesinin on yedinci harfı, (ş) harfını ifade eder.

şâtut شاتوت (f.): Kırmızı dut.

şâti شاتى: Merdiven.

şâh شاخ (f.): 1. Dal, 2. Boynuz.

şâhça شاخچه: Küçük dal.

şâhsiz شاخسىز: 1. Bounuzsuz, dalsız ağaç.

şâhlamâk شاخله ماق: 1. Boynuzlamak, 2. Dalları kesmek.

şâhli شاخلى: Boynuzlu.

şâhâ شاخه (f.): Ağaçların dalları.

şâd شاد (f.): Mutlu.

şâdlik شادلىك: Mutluluk.

şâdob شاداب (f.): Taze, güzel.

şâdalamâk شاده له ماق: Kolye yapmak.

şâdiyâna شادىپانه: Mutluluk, tantana.

şâşkâlâk شاشقلاق: Şaşırmak.

şâşmâk شاشماق: 1. Şaşırmak, 2. Acele etmek.

şâşma-şâşar شاشمه-شاشر: Şaşırmak.

şâşilinç شاشىلىنچ: İlk fırsat, çabuk, hızlı.

şâir شاعر (a.): Şair.

şâgird شاگرد (f.): Öğrenci.

şâgirdlik شاگردلىك: Öğrenci olma durumu.

şâl شال (f.): Eşarp, şal, baş örtüsü.

şâm شام (f.): Akşam namaz vakti.

şan شان (f.): Şan, ün, gösteriş.

şântâj شانتاژ (fr.): Şantaj.

şâna شانه (f.): Omuz.

şāvķin شاوķين (f.): Güçlü ses, yüksek ses, derya sesi.

şāvullamâķ شاوولله ماق (f.): Derya sesi.

şâh شاه (f.): Hükümdar, şah.

şâhâna شاهانه (f.): Şahane, hükümdarlarla ilgili, hükümdara özgün.

şâyad شايد (f.): Belki.

şâyî شايى (f.): İpekden dokulmuş parça.

şabkôr شبکور (f.): Gece gözü iyi görmeyen kimse.

şabnam شبنم (f.): Çiy.

şubha شبهه (a.): Şüphe.

şubhasiz شبهه سيز (f.): Şüphesiz.

şubhalanmâķ شېهه لنماķ (f.): Şüphelenmek.

şubhali شېهلى (f.): Şüpheli.

şapalâķ شېلاق (f.): Tokat.

şapalâķlamâķ شېلاقله ماق (f.): Tokatlamak.

şitâb شتاب (f.): Acele, çabuk, tez.

şatranc شترنج (f.): Satranç uyunu.

şicâ't شجاعت (a.): Cesaret.

şicâ'tli شجاعتملى (f.): Cesaretli.

şacara شجره (a.): Soy ağacı.

şâhs شخص (f.): Şahıs, adam.

şâhsî شخصی (f.): Özel, kişiye ait.

şâhsiyat شخصيت (a.): Kişilik.

şiddat شدت (a.): Bir hareketin, bir gücün derecesi yeğlilik, şiddet, hız.

şiddatli شدتملى (f.): Hızlı, şiddetli.

şudyâr شديار (f.): Ekin için temizlenen arazi.

şudyârlamâķ شديارله ماق (f.): Ekin için araziye temizlemek.

şarâb شراب (a.): İçki, alkol.

şarorat شرارت (a.): Kötülük yapan.

şarrâs شراس (f.): Şiddetle yağan yağmur.

şaroâfat شرافت (a.): Şerefli.

şarâyiķ شرایط (f.): Koşullar.

şarbat شربت (a.): Şurup, şerbet.

şarta شرتة (f.): 1. Düpedüz, 2. Başka bir amaç gütmeyen, aşıktan açığa, açıkçası, gerçekten.

şarķ شرح (a.): Açıklama, yorumlama.

şarķlamâķ شرحله ماق (f.): Açıklamak, yorumlamak.

şarķlâvķi شرحلاوķى (f.): İzah eden, açıklayan.

şarşara شرشره (f.): Şelale.

şarķ شرط (a.): 1. Koşul, 2. İdea.

şarķli شرطلى (f.): Koşullu.

şar'î شرعى (f.): İslam hukukuyla ilgili.

şaraf شرف (a.): Şeref, onur.

şarafli شرفلى (f.): Şerefli, onurlu.

şaraflamâķ شرفله ماق (f.): Hürmet etmek, saygı göstermek.

şarķ شرق (a.): Doğu.

şarķî شرقى (f.): Doğu ülkelerine ve halklarına ait.

şarķâna شرقانه (f.): Doğu kültürüne ait.

şarķşinas شرقشناس (f.): Doğu bilgini.

şarķşinaslik شرقشناسلىك (f.): Doğu kültürü, halkı, medeniyeti hakkında çalışmalar.

şirk شرك (a.): Kafir, Tanrının varlığını ve birliğini inkar eden kimse.

şirkat شركت (a.): Şirket.

şarm شرم (f.): Utanç, tevazu.

şarmli شرملى: Utançlı.

şarmsiz شرمسىز: Utanması olmayan.

şarmanda شرمنده: Utanmaz.

şarmandalik شرمندلىك: Utanmazlık.

şarâklamâk شارقلا ماق: Şarâk sesi çıkartmak.

şariat شريعت: Şeriat, islam hukuku.

şarîk شريك (a.): Ortak.

şarîklik شريكلىك: Ortaklık.

ş'âr شعار (a.): Slogan.

şö'ba شعبه (a.): Bir kurumun dalları.

şe'r شعر (a.): Şiir.

şe'rî شعرى: Şiirsel.

şu'la شعله (a.): Alev, ışık.

şuğl شغل (a.): İş.

şuğullanmâk شغللنماق: Bir işe alınmak, iş bulmak.

şifâbâhş شفابخش: Şifalı.

şifâhâna شفاخانه: Hastane.

şafâ't شفاعت (a.): Şefaât.

şaffâf شفاف (a.): Şeffaf, saydam.

şaftâlu شفتالو (f.): Şeftali.

şifr شفر (a.): Şifre yazarken gizlice rakamı söylemek.

şifralamâk شفرله ماق: Şifrelemek.

şafâk شفق (a.): Gün batımı.

şafâkât شفقت (a.): Şefkat, sevecenlik.

şafâkâtsiz شفقتسىز: Şefkatsiz, merhametsiz.

şafâkâtsizlik شفقتسىزلىك: Merhametsizlik, şefkatsizlik.

şafâkâtli شفقتلى: Merhametli.

şaksiz شكسىز: Şüphesiz.

şakkâk شكاك (a.): Şüpheli, her şeyden şüphelenen.

şakâklik شكاكلىك: Şüphecilik.

şikâyat شكایت (a.): Şikayet, hoşnutsuzluk belirten söz veya yazı, sızlanma.

şikâyatNuma شكایتنامه: Şikayet mektubu.

şakar شكر (f.): Şeker.

şakarsiz شكارسىز: Şekersiz.

şekerli شكرلى: Şekerli.

şukrâna شكرانه (f.a.): Minnettarlık.

şikast شکست (f.): Kırılmak, başaramamak.

şikasta شکسته (f.): Kırık.

şikasta nafs شکسته نفس (a.f.): Mütevazı.

şikastaband شکسته بند (f.): Kırık ayak veya elli tedavi eden kimse.

şakl شکل (a.): Biçim, bir şeyin şekli.

şallanmâk شکللنماق: Şekillenmek.

şikanca شکنجه (f.): İşkence, aşırı eziyet.

şukuh شکوه (f.): Görkem.

şukuhli شکوهلى: Görkemli.

şal شل (f.): Engelli.

şallâk شلاق (a.): Kırbaç.

şallâklamâk شلاقله ماق: Kırbaçlamak.

şallâk شلاق: Serseri, ahlakı bozuk.

şalâkı شلاقى: Utanmaz, hayasız.

şalâla شلاله: Şelale.

şalpang شلپنگ: Uzun ve asılmış kulak.

şalpaymâk شلپه يماق: Solmak, zayıflayıp güç kuvvetini yitirmek.

şaldir-şuldir شلدير-شولدير: Şelalenin suyu akarken çıkan ses.

şaldiramâk شالديره ماق: Suyun sesi hakkında.

şalvirmâk شلویره ماق: Halsızlanmak, gevşemek.

şamâl شمال: Rüzgar.

şamâllamâk شماله ماق: Hava almak, rüzgar esmek.

şimâl شمال: Kuzey.

şams شمس (a.): Güneş.

şamsî شمسی: Güneşe ait, şemsi yılı.

şam' شمع: Mum.

şam'dân شمعدان (f.a.): Mumluk.

şamma شمه: Demlenen çayın atığı.

şamma شمه: İroni.

şanbi شنبه (f.): Haftanın günü cumartesi.

şangı شنغی: Hızlı ve yüksek konuşan kimse.

şangıllamâk شنغیله ماق: Bağırarak konuşmak.

şu شو: Şu zamiri.

şöh شوخ (f.): Eğlenceli biri, şakacı.

şöhlik شوخلیک: Eğlenmek, şaka yapmak.

şudring شودرینگ: Çiğ, Şebnem.

şör شور (f.): Çok tuzlu.

şöro شورا (a.): Konsey.

şörbâht شوربخت: Şansız, talihsiz.

şörtumuşq شور تومشوق : İçe dönük, kimseyle konuşamayan, kimseyle arkadaş olmayan.

şörvâ شوروا (f.): Çorba.

şöra شوره (f.): Kendi kendine çıkan bir tür bitki.

şavk شوق (a.): İstek, arzu.

şavkat شوکت (a.): Şevket.

şum شوم (a.): Kötü düşünceli adam, bahtsız şanssız adam.

şumşuk شومشوک: Kötü huylu biri.

şumşaymâk شومشه یماق: 1. Zor ve tatsız bir durumda olmak, 2. Kendini toplayarak bir yerde oturmak, 3. Üzgün olmak.

şunça شونچه: Bu kadar, şu kadar.

şuday شونده ی: Böyle, şöyle.

şörtang شورتنگ: Biraz tuzlu.

şölp شولپ: Ağır bir şey suya atılınca çıkan ses.

şölq شولق: Suyun içine ağır bir şey atılınca çıkan o ses.

şöngimâk شونغیماق: Batmak, suyun içine batmak.

şahodat شهادت (a.): Tanıklık, din tanrı hakkında tanıklık yapmak.

şahodatNuma شهادتنامه (f.a.): Okul sertifikası.

şahr شهر (f.): Şehir.

şahrdaaş شهرداش: Vatandaş, hemşehri.

şahrlaşmaâk شهرلشماق: Şehirleşmek, kentleşmek.

şahrilik شهرلیک: Şehir içinde yaşayanlar.

hamşahr همشهر: Hemşehri.

şuhrat شهرت (a.): Ün, şöret.

şuhratparast شهرتپرست: Ünlü olmayı seven.

şuhratli شهرتلی: Şöhretli.

şahzöda شهزاده (f.): Prens.

şahvat شهوت (a.): Şehvet, erkek ve dişinin birbirine karşı duydukları güçlü cinsel istek, kösnü.

şahîd شهید: Şehit, kutsal bir ülkü veya inaç uğrunda ölen kimse.

şahidlik شەھیدلىك: Şehit olma durumu.

şay شەي: Hazır.

şaylamak شەيلە ماق: Hazırlamak.

şay شەي: Şey.

şaypur شەيپور (f.): Ağız yoluyla çalınan çalgı.

şitirlamak شەيتىرلە ماق: (Çıtır Çıtır ses çıkarmak.)

şayh شەيخ (a.): Şeyh, tarikat kurucusu, bir tarikatta en yüksek dereceye ulaşmış olan kimse.

şayda شەيدا (f.): Meftun, tutkun.

şaydalik شەيدالىك: Meftunluk, tutkunluk.

şirbirinc شیربرنج: Sütlaç.

şirçay شیرچای (f.ç.): Sütlü çay.

şira شیرە (f.): Genellikle üzüm, dut vb. meyvelerin kaynatılarak koyulaştırılmış biçimi, pekmez.

şirasiz شیرە سیز: Pekmezsiz.

şirali شیرە لی: Pekmezi olan.

şirin شیرین (f.): Tatlı.

şirinlik شیرینلىك: Tatlılık.

şiş شیش: Şişmiş olan yer, şişlik.

şışmak شیشماق: Şişmek, kilo almak.

şışa شیشە (f.): Cam, ayna.

şaytan شەيتان (a.): Şeytan, iblis.

şaytānlamak شەيتانلە ماق: Şeytani hastalığa yakalanmak, dili tutulmak.

şaytānlik شەيتانلىك: Kandırmak, azarlamak, fenalık yapmak.

şaytanat شەيتانت (a.): Fenalık, rezalet.

şikirlamak شەيقرلە ماق: Şıkır şıkır ses çıkartmak.

şilpik شەيلىق: Bir tür göz hastalığı, gözden sarı sıvı çıkarak acıyan dert.

şilta شەيلتە: Cimri.

şilimşik شەيلىمشىق: Yapışkan bir şey, Üzüm, dut, vs. tatlımsı meyvelerinin kaynatılarak koyulaştırılmış biçimi.

şimarmak شەيمرماق: Gömlek, elbise veya pantolon gibi giysileri yukarı kaydırmak.

şimimak شەيمىماق: 1. İçine çekmek; 2. Nüfuz etmek, sindirmek.

şingil شەینگىل: Üzüm dalları.

şinam شەينم: Güzel, zarif, düzenli.

şinni شەينى: Üzüm, dut gibi tatlımsı meyvelerinin kaynatılarak koyulaştırılmış biçimi.

şivirlamak شەيويرلە ماق: Çok sessizce konuşmak.

şehir شەير (f.): Aslan.

şekilli شەيکىللى: Belki, ihtimal, gibi sözcüklerin anlamında.

şeva شەيوە (f.): 1. Yöntem, prensip, 2. Şive.

2.22. **şât** / ص: Özbek alfabesinin on sekizinci harfı, (ş) harfı ifade eder. Bu harf sadece Arapçadan geçen sözcüklerde kullanılır.

şābun صابون (a.y.): Sabun, kirli ve yağlı şeyleri temizlemekte kullanılan, türlü yağlarla alkaliler birleştirilerek yapılan madde.

şāhib صاحب (a.): Sahip, malik.

şāhibcamol صاحب جمال (a.): Güzellik sahibi, çok güzel olan.

şādir صادر (a.): İhraç, dış ülkelere gönderilen ürünler.

şādirât صادرات (a.): İhracat.

şādiq صادق (a.): Sadık.

şāf صاف (a.): Saf.

şāfdil صاف دل (f.a.): İyi kalpli.

şāleḥ صالح (a.): Dürüst.

şabr صبر (a.): Sabır, dayanıklılık.

şabrsız صبرسیز: Sabırsız.

şabrsızlık صبرسیزلیک: Sabırsızlık.

şabrli صبرلی: Sabırlı.

şahâba صحابه (a.): Hz. Muhammed'i görmüş ve onun sohbetinde bulunmuş müslümanlar, ashap.

şuhbat صحبت: Sohbet, konuşma, muhabbet.

şuhbatdâş صحبتداش: Yakın arkadaş.

şuhbatlaşmâk صحبتلاشماق: Sohbet etmek.

şihat صحت (a.): Sağlık.

şahrâ صحرا (a.): Çöl.

şahrâî صحرايى: Çöle ait.

şahn صحن: Alan, ev alanı.

şahna صحنه (a.): Sahne.

şahnalaştırmâk صحنه لشتيرماق: 1. Edebî bir eseri tiyatrodan canlandırmak, 2. Bir kitabı sergilemek.

şähra صخره (a.): Kıyı.

şadâkât صداقت (a.): Dürüstlük.

şadâkıtsiz صداقتسیز: Dürüst olmayan.

şadâkâtli صداقتلى: Vefalı, dürüst.

şadaf صدف (a.): İnci.

şidk صدق (a.): Dürüstlük.

şadâkâ صدقه (a.): Sadaka.

şarrâf صراف (a.): Döviz.

şarflamâk صرفله ماق: Harcamak.

şu'ud صعود (a.): Yükseliş, yukarı gidiş.

şâğır صغیر (a.): Yetim, annesiz ve babasız.

şaf صف (a.): Sıra.

şafdaş صفداش: Aynı sırada olanlar.

şifat صفت (a.): Sıfat, bir kimsenin görev, ödev gibi toplumsal veya hukuki konulardaki yeri ve özelliği.

şifatsiz صفتسیز: Unvanı, sıfatı olmayan, suratsız kimse.

şifatlamâk صفتله ماق: Birinin veya bir şeyin sıfatını yapma, hakkında iyi yorum yapma.

şifatli صفتلى: Sıfatı olan, iyi, orjinal.

şafha صفحه (a.): Sayfa, üzerinde yazı yazılan veya basılan bir kağıt yaprağın iki yüzünden her biri, sahife.

şafhalamâk صفحه له ماق: Sayfalara ayırmak, bölmek.

şifr صفر (a.): Sıfır, hiçbir değeri olmayan şey.

şafar صفر (a.): Yolculuk.

şufa صفة (a.): Balkon.

şilâh /salâh صلاح (a.): İyilik.

şulh صلح (a.): Barış.

şalīb صليب (a.): Haç, salıp.

şamīmī صميمى (a.): Çok yakın, tanıdıklık.

şinâ't/ sanâ't صنعت (a.): Sanat.

şanâye' صنایع (a.): Sanayi, endüstri.

şanduk صندوق (a.): Vezne, kutu.

şan'at صنعت (a.): Sanat.

şan'atçı صنعتچی: Sanatçı.

şan'atgar صنعتگر: Sanatçı.

şun' صنع: Yaratış, türetme.

şun'î صنعى (a.): Yapay.

şinf صنف (a.): Sınıf.

şınıfdaş صنفداش: Sınıf arkadaşı.

şanam صنم (a.): Put, çok güzel kadın.

şavaâb صواب (a.): Hayırlı bir davranış karşısında sevap, Tanrı tarafından verileceğine inanılan ödül.

şurat صورت (a.): Yüz.

şöfî صوفی (a.): Sufi, mutasavvıf.

şöflîk صوفیلیک (a.): Sufi olma durumu.

şavlat صولت (a.): Kudret, büyük.

şavlatli صولتلى (a.): Kudretli.

şayyâd صياد (a.): Avcı.

şaykâl صيقل (a.): Parlatma.

2.23. zâd / ض: Özbek alfabesinin on dokuzuncu harfi, (z) harfi ifade eder.

zâbiṭa ضابطه (a.): Kural.

zâmin ضامن (a.): Kefil.

zabṭ ضبط (a.): Ele geçirmek, zorla almak.

zid ضد (a.): Karşı, muhalif.

ziddiyat ضديت (a.): Muhalefet, karşılık.

zarb ضرب (a.): 1. Şidetli çarpma 2. Sikke basmak.

zarba ضربه (a.): Şiddetli çarpış.

zarar ضرر (a.): Zarar.

zararsi ضررسيز (a.): Zararsız, ziyaansız.

zararlanmâḳ ضررلنماق (a.): Zarar etmek.

zararli ضررلى (a.): Zararlı.

zarur ضرور (a.): Gerek, önemli.

zarurlik ضرورلىك (a.): Gereklilik, önemlilik.

zarurat ضرورت (a.): Gerekli.

za'if ضعیف (a.): Zayıf.

za'iflaşmâḳ ضعیفلاشماق (a.): Zayıflamak.

za'iflik ضعیفلىك (a.): Zayıflık, güçsüzlük.

zamaNut ضمانت (a.): Kefil.

zamidr ضمير (a.): Zamir.

zamīma ضميمه (a.): İlave, ekleme.

ziyâ ضيا (a.): Aydınlık, nur.

ziyâfat ضيافت (a.): Misfir olmak, misafir ağırlamak.

zîḳ ضيق (a.): Dar.

2.24. ṭâ, töy / ط: Özbek alfabesinin yirminci harfi, (t) harfi ifade eder.

şu şekilde gelir. Bu harf sadece Arapçadan giren sözcüklere kullanılır.

ṭâat طاعت (a.): Allah'ın buyruklarını yerine getirme, ibadet etme.

ṭâḳ طاق (a.): Tek, çift karşıtı.

ṭâḳât طاقت (a.): Sabr etmek.

ṭâḳätsizlanmâḳ طاقتسىز (a.): Sabırsızlanmak.

ṭâḳât ḳilmâḳ طاقت قىلماق (a.): Sabr etmek, sabırlı olmak.

ṭâḳätli طاقتلى (a.): Sabırlı.

ṭâle' طالع (a.): Baht, talih, şans.

ṭâlesiz طالعسىز (a.): Bahtsız, şanssız.

ṭale'li طالعلى (a.): Şanslı.

ṭib طب (a.): Tıp bilimi.

ṭibbî طبي (a.): Tıbbi, tıbbia ait.

ṭabâbat طبابت (a.): Tıp işleri, tıbbi işler.

ṭab'1 طبع (a.): Basım.

ṭab'2 طبع (a.): Mezaç, doğa.

ṭabâḳ طبق (a.): Tabak.

ṭabâḳâ طبقه (a.): Kat, sınıf, zemin.

ṭabâḳâli طبقلى (a.): Katlı.

ṭabīb طبيب (a.): Doktor.

ṭabīblik طبيبلىك (a.): Doktorluk.

ṭabīat طبيعت (a.): Tabiat, doğa.

ṭabī'ī طبيعى (a.): Doğal.

ṭarovat طراوت (a.): Taze, güzel, genç.

tarh طرح (a.): Bir işin, bir eserin gerçekleştirilmesi için uyulması tasarlanan düzen.

tarz طرز (a.): Yöntem, üslup, biçim.

taraf طرف (a.): Ön, arka, sağ, sol, üst, alt, vb. yanlardan her biri.

tarīk طریق (a.): Yol, tarz.

tarīkāt طریقت (a.): Tarikat, Tanrı yolu.

taām طعام (a.): Yemek.

ta'm طعم (a.): Tat.

ta'na طعنه (a.): Alay, birinin hatasını tekrar yüzüne söylemek.

tillā طلا (f.): Altın.

talāḳ طلاق (a.): Boşanma.

talab طلب (a.): Talep, istek.

tilism طلسم (a.): Büyü.

tama' طمع (a.): Hırs, sonu gelmeyen aşırı tutku.

tama'gir طمعگیر (a.): Hırslı.

tannāz طناز (a.): Çok naz yapan, nazlı.

tanṭana طنطنه (a.): Tantana.

tavḳ طوق (a.): Kolye.

tahārat طهارت (a.): Abdest, temizlik.

tīnat طینت (a.): Yaradılış, özellik.

2.25. **ẓā, ẓōy / ظ:** Özbek alfabesinin yirmi birinci harfidir, (ẓ) harfi ifade eder. Bu harf Arapçadan giren sözcükleri kapsar.

ẓālim ظالم (a.): Zalim, baskıcı.

ẓālimlik ظالیملیک (a.): Zalimlik, zalim olma durumu.

ẓāhir ظاهر (a.): Dış görünüş.

ẓarāfat ظرافت (a.): Güzellik, zariflik.

ẓarf ظرف (a.): Tabak, bardak, kaşık gibi şeyler, bulaşık.

ẓarīf ظریف (a.): Güzel, zarif.

ẓarāfat ظرافت (a.): Zariflik.

ẓafarlı ظفرلی (a.): Savaşta kazanılan başarı, başarılı olma durumu.

ẓulm ظلم (a.): Baskı.

ẓulmat ظلمت (a.): Cehalet, bilgisizlik.

ẓāhr ظهر (a.): Günün ortası, öğlen ve akşam arası.

ẓuhur ظهور (a.): Görünmek, bulunmak.

2.26. **Ayn (ع):** Özbek alfabesinin yirmi ikinci harfidir, (ع)'yi ifade eder.

ācz عاجز (a.): 1.Gücü bir işe yetmez olan, güçsüz, 2. Beceriksiz.

āczlik عاجزلیک (a.): Zayıflık, güçsüzlük.

ācil عاجل (a.): Acil, hemen yapılması gereken, ivedi.

ādat عادت (a.): Alışkanlık.

ādatlanmāḳ عادتلنماق (a.): Alışmak.

ādatda عادتده (a.): Hemen, hemen, sanki.

ādil عادل (a.): Adil.

ādilona عادلانه (a.): Haklı olarak, adaletli.

ādī عادی (a.): Nurmal.

ar عار (a.): Kendine yakıştırılmayan, kusur, rezalet.

arif عارف (a.): Mistik.

aşīk عاشق (a.): Sevgili.

asī عاصی (a.): Asi, başkaldırcı.

atifa عاطفه (a.): Alaka, ilgi, gönül bağı.

afiyat عافیت (a.): Sağlık, selametlik.

āk عاق (a.): Anne babayı kıran ve onlara başkaldıran çocuk.

āk kılmāḳ آق قیلماق (a.): Kendi çocukluğunu lanetlemek, kendi çocuğunda yüz çevirmek, vazgeçmek.

ākibat عاقبت (a.): Son, bir iş veya durumun sonu, sonuç.

‘ākli عاقل (a.): Bilge, akıllı.

‘ākili عاقليلک: Bilgelik.

‘ākilāna عاقلانه: Akılıca.

‘alim عالم (f.a.): Bilgin.

‘alam عالم (a.): Varlık, evren, hayat.

‘alamşumul عالم شمول: Bütün evreni, varlığı kapsayan.

‘alī عالی (a.): 1. Harika, 2. Büyük, yukarı.

‘amil عامل (a.): Faktör.

‘amma عامه (a.): Halk, herkes.

‘ammavaī عاموی: Halka ait.

‘ayid عايد (a.): Ait.

‘ailali عايله لی: Evli, aile kuran kimse.

‘ailavaī عايلوی: Aileye ait, ailece.

‘ibodat عبادت (a.): Bir dinin buyruklarını yere getirmek, ibadet.

‘ibodathāna عبادخانه: İbadethane.

‘iborat عبارت (a.): İbare, oluşan, meydana gelen.

‘abas عبث (a.): Yararsız, faydasız.

‘ibrat عبرت (a.): İbret, kötü bir olaydan alınması gereken ders, uyarıcı sonuç.

‘ibratli عبرتلی: Bir olaydan ders alma durumu.

‘atīkā عتيقه (a.): Eski, antik.

‘acayib عجایب (a.): Hayrete düşüren, hayret eden.

‘acab عجب (a.): Şaşırmak.

‘acablanmāḳ عجبلمانق: Şaşırmak.

‘acabā عجا (a.): Acaba, şüphe, kuşku.

‘acala عجله (a.): Hızlı yapılan, çabuk, tez, ivedi.

‘acīb عجيب (a.): Garip.

‘adālat عدالت (a.): Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, adalet, türe.

‘adālatsiz عدالتسيز: Adaletle aykırı düşen şey, adaletsiz.

‘adālatli عدالتلی: Adaletli, insafılı.

‘adāvat عداوت (a.): Düşmanlık.

‘adl عدل (a.): Adalet.

‘aliye عدليه: Hukuk ve adalet işlerini gören devlet kuruluşları.

‘adda عده (a.): Bazı, bir kaç kişi.

‘azob عذاب (a.): Dert, işkence.

‘azr عذر (a.): 1. Özür, günahsız oluşun kanıtlanması, 2. Bağışlama.

‘azrsiz عذرسيز: Özürsüz, özrü olmayan.

‘azrli عذرلی: Özürlü, özrü olan.

‘arş عرش: İslam inancına göre göğün en yüksek katı.

‘araz عرض (a.): Sunma, yüksek bir makama anlatma, bildirme.

‘arazlamāḳ عرضله ماق: Sunma, bildirme.

‘arf عرف (a.): Adet, gelenek, kültür.

‘arafa عرفه (a.): Bayram.

‘ark عرق (a.): Irk.

‘arkçi عرقچی: Irkçı, resist.

‘arkçilik عرقچیلیک: Irkçılık.

‘aruz عروض (a.): Aruz vezni, şiir vezni.

‘arīza عريضة (a.): Dilekçe.

‘azo عزا (a.): Yas, matem.

‘azodor عزادار: Yası olan, matemli.

‘izzat عزت (a.): Büyüklük, yücelik.

‘izzatlamāḳ عزتله ماق: Hürmet etmek,

‘izzatli عزتلی: Hürmetli, saygılı.

‘azm عزم (a.): İrade, niyet, bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücü, istenç.

‘azîz عزیز (a.): Değerli.

‘askar عسكر (a.): Asker.

‘asal عسل (a.): Bal.

‘asal ari عسل آری: Bal arısı.

‘uşşok عشاق (a.): Aşıklar.

‘işrat عشرت (a.): Eğlenme meclisi, içki içme meclisi.

‘işķ عشق (a.): Sevgi.

‘işķî عشقى: Aşka ait, sevgiye ait.

‘işva عشوه (a.): İşve, naz, cilve.

‘aşo عصا (a.): Baston, yürürken dayanmaya yarayan, ağaç veya metaldan yapılan alet.

‘uşōra عصاره (a.): Meyvelerin suyunu çıkardıktan sonra hazırlanan madde.

‘aşab عصب (a.): Sinir.

‘aşabî عصبى: Sinirli, asabî.

‘aşabîlaşmāķ عصبى لشمāķ: Sinirlenmek.

‘aşabîlik عصبىلىك: Sinirlilik, asabilik.

‘aşr عصر (a.): 1. Çağ, 2. Dönem, devir, 3. Akşam namazı vakti, akşam üstü kılınan namaz.

‘işyon عصيان (a.): Başkaldırmak, isyan.

‘işyonķى عصيانķى: Başkaldırıcı.

‘uzv عضو (a.): Vücudun her bir kısmı.

‘uzvaî عضوى (a.): 1. Organik, 2. Bir şeyin veya birinin ayrılmaz bir parçası.

‘aķo عطا (a.): Bağışlama.

‘aķor عطار (a.): Parfümcü.

‘aķorlik عطارلىك: Parfümcülük.

‘aķr عطر (a.): Parfüm.

‘aķiya عطيه (a.): Hediye.

‘aķamat عظمت (a.): Büyüklük.

‘iffat عفت (a.): İffet, cinsel konularda ahlak kurallarına bağlılık.

‘iffatsiz عفتسىز: İffetsiz.

‘iffatsizlik عفتسىزلىك: Hayasızlık.

‘iffatli عفتلى: Namuslu, temiz, hayalı.

‘afv عفو (a.): Bağışlama, af.

‘ufunat عفونت (a.): Pis koku, ufunet.

‘uķob عقاب (a.): Kartal.

‘uķda عفة (a.): Kin.

‘āķl عقل (a.): Akıl, bellek.

‘āķlsiz عقتسىز: Akılsız.

‘āķlsizlik عقتسىزلىك: Akılsızlık.

‘āķlli عقلى: Akıllı.

‘āķllilik عقللىلىك: Akıllılık, akı olma durumu.

‘āķlî عقلى: Akla ait, belleğe ait.

‘āķîda عقیده (a.): İnanç, iman, din, mezhep.

‘aks عكس (a.): Fotoğraf.

‘aks-ul-amal عكس العمل: Reaksiyon.

‘aksinķa عكسىنķe: Aksine.

‘iloc علاج (a.): 1. İlaç, 2. Çare, önlem.

‘ilacsiz علاجسىز: İlaçsız, çaresiz.

‘aloķā علاقه (a.): 1. İlgi, 2. Alaka

‘alomat علامت (a.): İşaret.

‘alloma علامه (a.): Dahi, bilim adamı.

‘illat علت (a.): Neden, sebep.

‘ilm علم (a.): Bilim.

‘ilimsiz علمسىز: Bilimsiz.

‘ilimsizlik بىلىمسىزلىك: Bilimsizlik, bilimsiz olma durumu.

‘ilimli علملى: Bilimli.

‘ilmî علمى: Bilime ait.

‘alāhida عليحه (a.): Başkalarından ayrı, başkalarından farklı.

‘imorat عمارت (a.): İnşa etmek, kurmak, yapmak.

‘amd عمد (a.): Kasıtlı, birine veya bir işe kasıtlı olmak.

‘amdan عدا: Kasıtlı olarak.

‘umr عمر (a.): Ömür, yaşam.

‘amal عمل(a.): Yapılan iş, edim, fiil.

‘amal kılmâk عمل قيلمک: İş yapmak, kanuna uymak.

‘amallamâk عملله ماق: Çaresini bulmak, ilacını yapmak.

‘amalī عملی (a.): Eşleştirmek, becermek.

‘amudī عمودی (a.): Dikey.

‘umum عموم: Tüm, halk, herkes.

‘umuman عموما (a.): 1. Genel olarak, 2. Temel olarak.

‘amma عمه (a.): Hala, babanın kız kardeşi.

‘inayat عنایت (a.): Merhamet.

‘unşur عنصر (a.): Unsur, öge.

‘an‘ana عنعنه (a.): Gelenek görenek.

‘unvon عنوان (a.): Başlık.

‘avom عوام (a.): Sıradan insanlar, bilgisi olmayan, okumamış insanlar.

‘avrat عورت (a.): Kadınlar ve kızlar için tüm vücudu kapatan, örtü.

‘evaz عوض (a.): Yerine koymak, bir şeyin yerine başka bir şey koymak.

‘ahd عهد (a.): 1. Bir işi yapacağını kesin olarak vaatme, söz; 2. Devir, dönem.

‘ahdlaşmâk عهدلشماق: Birbirine söz vermek.

‘uhda عهده (a.): Sorumlu, bir işi yapabilmek, üstesinden gelmek.

‘iyodat عیادت (a.): Hasta ziyareti.

‘ayyor عیار (a.): Kendi çıkarı için başkalarını aldatmak, kurnaz.

‘ayyorlik عیارلیک: Kurnazlık, dolandırıcılık.

‘ayyoş عیاش (a.): İçkiye düşkün, içkici, ayyaş.

‘ayol عیال (a.): Karı, eş.

a‘yon عیان (a.): Belli, bilinen, açık.

‘ayb عیب (a.): Ayıp, kusur, eksiklik.

‘aybdor عیبدار: Ayıplı, suçlu.

‘ayblamâk عیبله ماق: Ayıplamak, kınamak.

‘īd عید (a.): Bayram.

‘ayş عیش (a.): Yaşamak için yiyip içmek, mutlu olmak.

‘ayn عین (a.): Aynen.

‘aynan عینا (a.): Aynen.

2.27. gāyn / غین: Özbek alfabesinin on üçüncü harfı, (ğ) harfı ifade eder.

gār غار (a.): Dağ arasında oluşan boşluk, delik.

gārat غارت (a.): Yağmalamak.

gāzī غازی (a.): Müslümanlıkta düşmanla savaşıyor veya savaş yapmış kimse.

gāşib غاصب (a.): Gaspçı.

gāfil غافل (a.): Habersiz.

gālib غالب 1. Üstesinden gelmek, yenik düşmemek, 2. Muzaffer

gāvlamâk غاوله ماق: Yetişmeyen ağaçlar ve bitkilere denir.

gāvur غور (a.): Çocukların çok ses çıkarması, farklı sesler çıkarmak.

gāyib غایب (a.): Kayp, mevcut olmayan.

gāyib bölmâk غایب بولماق: Kaybolmak.

ğāyat غایت: Gayet, pek çok, aşırı bir biçimde.

ğāya غايه (a.): Bir şeyi yapmayı önceden düşünme, maksat, niyet.

ğübār غبار (a.): Toz.

ğübārsiz غبارسیز: Tozsuz.

ğābarli غبارلی: 1.Tozlu, 2. Üzgün yürek.

beğübār بیغبار: Tozsuz, saf.

ğācimāḵ غجماق: 1. Çiğnemek, 2. Ezmek.

ğāddār غدار: Vefasız, hain.

ğādir-budir غدیر-بودیر: Çıkıntılı yer, düz olmayan.

ğızā غذا (a.): Yemek.

ğār غر (f.): Orospu kadın.

ğārb غرب (a.): Batı.

ğārbī غربی (a.): Batı tarafı, batıya ait, gün batımı.

ğūrbat غربت (a.): Vatansızlık, gurbet, gurbetlik.

ğūrbathāna غربتخانه: Üzüntü ve acının çok olduğu yer.

ğāraẓ غرض (a.): 1. Niyet, maksat, 2. Kötü niyet.

ğāraẓli غرضلی: Kötü maksatlı.

beğaraẓ بیغرض: Kötü niyeti olmayan, maksatsız.

ğārḵ bōlmāḵ غرق بولماق (a.): 1. Çökmek, batmak, 2. Hayallere dalmak.

ğūrub غروب (a.): Gün batımı.

ğūrur غرور (a.): 1. Gurur, kendini beğenme, kibir, 2. Övünme.

ğūrusiz غرورسیز: Gurursuz.

ğūrurli غرورلی: Gururlu.

ğāram غرام: Yığın, bir yere toplanan şeyler.

ğārīb غریب (a.): Fakir, çaresiz,

ğārībāna غریبانہ: Yoksullara ait.

ğārīza غریزه (a.): İçgüdü, insan doğası.

ğāzā غذا (a.): Din yolunda yapılan savaş.

ğızol غزال (a.): Ceylan.

ğāzal غزل (a.): Şiir tarzı, bu tarzda yazılan şiir, gazel.

ğūsl غسل (a.): Boy abdesti.

ğāş غش: 1.Bayılma, 2. Kavga ederek küsmek.

ğāşlanmāḵ غشلنماق: Bayılmak.

ğāşlik غشلیک: Üzgünlük.

ğūşsa غصه (a.): Üzüntü.

ğāzab غضب (a.): Gazap, öfke, kızgınlık.

ğāzablanmāḵ غضبلنماق: Öfkelenmek, kızgın olmak.

ğāzabli غضبلی: Öfkeli.

ğāzruf غضروف (a.): Kemik kadar sert olmayan, dayanıklı, esnek, bükülgen, damarsız bağ

okusu, kıkırdak.

ğāflat غفلت (a.): Gaflet, aymazlık.

ğālaba غلبه (a.): Galebe, yengi.

ğālbir غلبیر: Büyük elek, kalbur.

ğālaṭ غلط(a.): Hata, yanlış.

ğūlgūla غلغله(a.): Kuşların sesi.

ğūlu غلو(a.): Abartı.

ğālla غله: Hububat, tahıl.

ğām غم (a.): Üzüntü.

beğām بیغم (a.): Gamsız, üzüntüsüz.

ğāmḥār غمخوار (f.a): Üzüntü çeken, merhametli.

ğāmza غمزہ (a.): Gamze, yan bakış, göz süzme, sitemli bakma.

ğämğĭn غمگین (a.f.): Üzüntülü.

ğünça غنچه (f.): Daha açılmayan çiçekler.

ğänĭmat غنیمت (a.): Ganimet, savaşta düşmandan zorla ele geçirilen mal.

ğävvaâş غواص (a.): Dalgıç.

ğävğâ غوغا (a.): Tertipsiz sesler, bağırış çağırış.

ğävğosiz غوغاسیز: Sessizce, artışımsız.

ğül غول (a.): Dev.

ğöldiramâk غولديره ماق: Kendi kendine boşuna konuşmak.

ğünacin غونجین: Buzağı.

ğördaymâk غوردیماق: Kendini büyük göstermek, kibirli olmak.

ğäyb غیب (a.): Kaybolmak.

ğönğillamâk غونغیله ماق: Kendi kendine ses çıkarmak, ağlamak, kendi kendine konuşmak.

ğĭbat غیبت (a.): Dedikodu yapmak.

ğĭbatçı غیچی: Dedikoducu.

ğıc-ğıc غیج-غیج: Kalabalık olan yer, çok fazla insanın bir arada bulunması, Pazar gibi.

ğıcırlamâk غیجیرله ماق: Gıcırdamak.

ğıcim غیجیم: Eğilerek toplamak.

ğäcımılamâk غجیمله ماق: El ile toplamayı sıkamak, çiğnemek.

ğäcınmâk غجینماق: Ökelenerek yüzünü çevirmek.

ğıcırlamâk غیجیرله ماق: Aşınmak, birbirine sürtünerek incelemek.

ğıdı-bidi غیدی-بیدی: Aile sorunları.

ğäyr غیر: Başka, başkası, başka kimse.

ğırrâm غیرام 1. Haram iş yapan, temiz olmayan; 2. Oyun vs.de kurallara uymayan; 3. Özbek güreşinin

terimlerinden biri: yarışma sırasında büyük bir hata yaptığında veya tekrar tekrar faul yaptığında güreşçiye son uyarı olarak kullanılan sözcük.

ğırrâmlık غیراملیک: 1. Haram iş yapmak, temiz olmamak; 2. Kurallara uymamak.

ğäyrat غیرت (a.): Gayret, çalışma, çaba.

ğäyretsiz غیرتسیز: Gayretsiz, tembel.

ğirt غیرت: Sonsuz, çok fazla anlamları kapsar.

ğıra-şıra غیره-شیره: Yarı aydınlık yarı karanlık.

ğırillamâk غیریله ماق: 1. Gır gır ses çıkarmak, 2. Bir tarafa doğru hareket etmek.

ğiring etmeslik غیرینگ استمسلیک: Karşılık göstermeyen.

ğız غیز: Bir nesnenin hızla fırlatıldığında veya zıpladığında çıkan ses.

ğızillamâk غیزیله ماق: 1. Hızla uçma sesi çıkarmak (vız); 2. Hızlı hareket etmek. Vızlamak.

ğıldiramâk غیلديره ماق: Yuvarlak nesneler hakkında yuvarlanıp gitmek.

ğıldırak غیلديره ك: Araba direksiyonu

ğıldırakli غیلديره کلی: Direksiyonlu.

ğılay غیلی: Gözleri sıkıntılı olan kimse, bize bakarken başkasına bakar diye gibi görünen insanların gözü, Şaşı..

ğımirlamâk غیمیرله ماق: Hareketsiz konuşmak.

ğınğillamâk غینغیله ماق: 1. Çok yavaş konuşmak, sessiz konuşmak. 2. Çok alçak sesle, anlaşılmayacak şekilde konuşmak.

ğing غینگ 1. Kapıdan çıkan çık yavaş ses. 2. Sinek, arı gibi böceklerin uçma sesi.

ğingillamâk غینگیلله ماق: Çok yavaş konuşmak, sessiz konuşmak.

ğingşimâk غینگشیماق: 1. İnlemeye yakın ses çıkarmak; 2. Anlamsız sesler çıkarmak; 3. mcz. İnlemeye benzer olmayacak sesler çıkarmak.

ğäyur غيور (a.): Gayretli, namussuz.

2.28. fe / ف: Özbek alfabesinin yirminci harfi, (f) harfi ifade eder.

fâbrîka فابریکه (i.): Fabrika, işlenmemiş veya yarı işlenmiş maddelerin makine, araç vb. ile işlenerek tüketime hazır duruma getirdiği sanayi kuruluşu, üretimevi.

fâteh فاتح (a.): Zafer kazanan, fetheden kimse, fatih.

fâtiha فاتحه (a.): 1. İşin başlangıcı 2. Kur'an'ın ilk suresi.

fâcia فاجعه (a.): Çok üzüntü veren, acıklı olay, afet.

fâhişa فاحشه (a.): Orospu, kötü yollara giden kadın.

fâriğ فارغ (a.): 1. Bir işten vazgeçmiş, çekilmiş 2. Sıkıntısız, rahat.

fâsid فاسد (a.): Kötü, bozuk, fasit fikir.

fâş فاش (f.): Bariz.

fâşlamâk فاشلله ماق (a.): Ortaya çıkartma, sıırını ortaya çıkarmak.

fâşizm فاشیزم (i.): Demokratik düzenin yerine aşırı bir ulusçuluk ve baskı düzeni kurmayı amaçlayan öğretisi, faşizm.

fâşist فاشیست (i.): Faşizm yanlısı olan kimse, görüş.

fâşila فاصله (a.): Mesafe, iki şeyin arasındaki mesafe.

fâzil فاضل (a.): Bilgin.

fâkulta فاکولته (L.): Fakülte.

fâl فال (a.): Geleceği öğrenmek, şans ve kismetini anlamak amacıyla oyun kağıdı,

el ayasına bakarak anlam çıkarma, bakı, fal.

fâlbîn فالبین: Fal bakan, bakıcı.

fânus فانوس (a.): Süslü, ayaklı fener.

fânî فانی (a.): Ölümlü, gelip geçici, fani.

fâyda فايده (a.): Yarar.

fâydasiz فايده سیز: Yararsız.

fâyda kılmâk فايده قیلماق: Yararlanmak.

fâyda lanmâk فايده لنماق: Yararlanmak.

fâyda li فايده لی: Yararlı.

febrivarî فبروری (L.): Miladi yılın ikinci ayı, şubat.

fath فتح (a.): Bir ülkeyi düşman elinden almak, savaşı kazanmak.

fitna فتنه (a.): Karışıklık, kargaşa, fitneci, ara bozucu.

fitnaçi فتنه چی: Fitneci, ara bozucu.

fatvâ فتوا (a.): İslam hukuku ile ilgili bir sorunda dinî hukuk kurallarına göre verilen fetva.

fahş فحش (a.): Küfretme.

fâhr فخر (a.): Gurur, onur.

fâhr lanmâk فخر لنماق: Gurur duymak, onurlanmak.

fâhrli فخرلی: Gurur verici.

fidâ فدا (a.): Kurban.

fidrâl فدرال (a.): Federasyon durumunda birleşmiş olan.

fidrâlizm فدرالیزم (fr.): Federalizm, birçok devletin özel yasalara ve bağımsızlığa sahip olarak tek bir devlet durumunda birleşmesi yöntemi.

fidiya فديه (a.): Fidyeye.

farâsat فراست (a.): Anlayış, sezgi, sezgi.

farâsatsiz فراستسيز: Anlayışsız.

farâsatli فراستلی: Anlayışlı, sezgili.

farroş فراش (a.): Devlet kurumlarında çalışan, temizlikçi, çaycı.

firâk فراق (a.): Ayrılık.

farâvaân فراوان (f.): Çok fazla, her yönden fazla.

farzand فرزند (f.): Ferzent, evlat.

farzandsiz فرزندانسیز: Evlatsız, çocuğu olmayan.

farzandli فرزندانلی: Çocuğu olan, çocuklu.

farş فرش (a.): Halı.

frišta فرشته (f.): Melek.

furşat فرصت (a.): Fırsat.

farz 1 فرض 1 (a.): Varsayım.

farz 2 فرض 2 (a.): Müslümanların uygulaması gereken islami emirler, farz.

fir'avn فرعون (a.): Eski Mısır hükümdarlarına verilen unvan.

farq 1 فرق 1: Fark.

farqsiz فرقسيز: Farkı olmayan, farksız.

farq kılmak فرق قیلماق: Fark etmek.

farqlamak فرق قیلماق: Fark etmek, iyi ve kötüyü ayırmak.

farqli فرقلی: Farklı.

befarq بیفرق: Farksız.

farq 2 فرق 2: Baş, kafa.

fraksiyun فرکسیون (fr.): Fraksiyon, hizip.

farmân فرمان (f.): Buyruk, emir.

farmâyiş فرمایش (f.): Buyruk, buyurma.

förmul فورمول (L.): Genel bir olguyu, bir kuralı veya ilkeyi açıklayan simgeler takımı.

faryâd فریاد (f.): Çok üzüntüden dolayı ağlamak, bağırarak.

fa'al فعال (a.): Aktif.

fa'aliyat فعالیت (a.): Faaliyet, canlılık, hareket.

fiğân فغان (f.): Feryat, inilti.

fâkr فقر (a.): Sefalet, fakirlik.

fâkât فقط (a.): Fakat, yalnız.

fik فقه (a.): Fıkıh, bir şey gereği gibi, iyce, anlayıp bilme, Bilim, düşünce, Müslüman hukuku; ilahiyat.

fâkîr فقیر (a.): Fakir.

fâkîrâna فقیرانه: Fakirlik.

fâkîrlaşmak فقیرلشماق: Fakirleşmek.

fikr فکر (a.): Düşünce, fikir.

fikirdaş فکرداش: Hem fikir, aynı düşüncede olan.

fikrlamak فکرله ماق: Düşünmek.

falâkat فلاکت (a.): Felaket, büyük zarar, üzüntü ve sıkıntılara yol açan olay veya durum, yıkım, bela.

falâkatli فلاکتلی: Felaketli.

falân فلان (a.): Söylenmesi istenmeyen veya gerekli görülmemeyen bir özel adın yerini tutan kelime, filan.

filtr فیلتر (fr.): Süzgeç, süzek.

filtrlamak فیلترله ماق: Filtreden geçirmek, sezmek.

falac فلج (a.): Felç.

falaclanmak فلجیلماق: Felç olmak.

falsafa فلسفه (a.): 1. Varlığın ve bilginin bilimsel olarak araştırılması, 2. Bir bilimin veya bilgi alanının temelini oluşturan ilkeler bütünü.

falsafî فلسفی: Felsefi, felsefe ile ilgili.

falak فلک (a.): Gök, uzay.

favt فوت (a.): Ölmek, yok oluş.

fötbâl فوتبال (e.): Futbol.

fötbâlçi فوتبالچی: Futbolcu.

favḫ-ul-āda فوق العاده (a.): Harika, mükemmel.

föklör فولكلور (e.): Halk ağzı, folklor.

föklörşinās فولكلورشناس: Foklor bilimci.

fahm فهم (a.): İdrak, akıl.

fahmsiz فهمسىز: Anlayışsız, akılsız.

fahmlamāḫ فهمله ماق: Anlamak, sezmek.

fahmli فهملى: Anlayışlı.

fīzīk فيزيك (y.): Fizik, bilim dalı.

fīzīkī فيزيكى: 1. Fizik bilimine ait, 2. Fiziksel.

fīṣad فيصد (a.): Yüzde yüz.

fayşala فيصله (a.): Bir kararın sonucuna varmak.

fayz فيض (a.): Bereket, feyz.

fīl فيل (f.): Fil, çok iri, kalın derili hayvan.

aylasuf فيلسوف (y.): Filozof, bilgin.

film فلم (e.): Film, fotoğrafçılıkta, radyografide ve sinemacılıkta resim çekmek için kullanılan, selülozdan, saydam bükülebilir şerit.

2.29. ḫāf / ق: Özbek alfabesinin yirmi beşinci harfi, (ḫ) harfi ifade eder.

ḫābān قابان: Vahşi domuz.

ḫābil قابل (a.): Layık, nitelikleri, öz, hareketleri davranışlarıyla bir şeyi elde etmeye hak kazanmış olan.

ḫābiliyet قابليت (a.): Yeteneklilik, kabiliyetlilik.

ḫābiliyatsiz قابليىتسىز (a.): Kabiliyetsiz.

ḫābiliyetli قابليتلى: Yetenekli, kabiliyetli.

ḫābiḫ قابىق: Kabuk.

ḫāp قاپ: Büyük çuval.

ḫāpḫāḫ قاپقاق: Kapak.

ḫāpḫāḫlamāḫ قاپقاقله ماق: Kapaklamak, bir şeyin üstünü kapatmak.

ḫāpḫāḫli قاپقاقلى: Kapağı olan, kapaklı.

ḫāpḫān قاپقان: 1. Fare yakalamak için yapılan alet, tuzak, 2. Av.

ḫāplān قاپلان: 1. Kaplan, 2. Cesur erkek.

ḫāplamāḫ 1 قاپله ماق: Boğdayı çuvala atmak, çuvallamak.

ḫāplamāḫ 2 قاپله ماق: 1. Kaplamak, her yanını örtmek, istila etmek, 2. Çerçeve sarmak, kuşatmak 3. Doldurmak.

ḫāplam قاپلم: Kaplı.

ḫāplama قاپلمه: Kaplama.

ḫāpmāḫ قاپماق: 1. Isırık almak, 2. Kötü konuşmak.

ḫāpāḡān قاپغان: Isırmak, kapmak.

ḫātil قاتل (a.): Katil.

ḫōtillik قاتىلىك: Katillik, katil olma durumu.

ḫātmāḫ قاتماق: 1. Sert duruma getirmek, 2. Durgun durumda durmak, 3. Zayıflamak.

ḫātma قاتمه: Zayıf, kilo veren.

ḫātirma قاتيرمه: Yufka ekmek.

ḫāḫmāḫ قاحماق: 1. Kaçmak, hızla koşup bir yere saklanmak, 2. Bir yerden uzaklaşmak.

3. Kaçınmak, 4. Kaybolmak.

ḫāḫiḫ قاحىق: Yenilen, yenilmiş adam.

ḫāḫāḫ قاحاق: Kaçak.

ḫāḫḫin قاحقىن: 1. Kaçak, avare 2. Mülteci.

ḫāḫmāḫ 1 قاحماق: 1. Korkak, çabuk pes eden, kaçak, 2. Söylemeden kaçıp gitmek.

ḫāḫmāḫ 2 قاحماق: Hamile olmak, dişi hayvanlar hakkında.

ķaçirmâķ قاچيرماق: 1. Kaçırarak, uzaklaştırmak, 2. Kaybetmek.

ķaçirim قاچيريم: 1. Bir konu hakkında birine alaycı bir şekilde konuşmak.

ķâdir قادر (a.): Yetenekli, güçlü.

ķâr قار: Kar.

ķârli قارلى: Karlı, karla kaplanan dağlar.

ķârângı قارانغى: Karanlık.

ķârângılaşmâķ قارانغىلاشماق: Karanlıklaşmak, karanlık olmak.

ķârĥât قارخط: İlk kar yağışında arkadaşlar arasında gönderilen mektup.

ķarmâķ قارماق: 1. Karıştırmak, 2. Yenmek, batırmak, rakibini yere batırmak.

ķâra قاره: Siyah, kara.

ķaralamâķ قاره له ماق: 1. Kara, leke atmak, karalamak, 2. Kötü konuşmak.

ķaralâçi قاره لاوچى: Karalayan, suçlayan kişi, savcı, mahkumu kınayan kişi.

ķaraymâķ قاره يماق: Siyaha boyamak, siyah yapmak.

ķaracigar قاره جگر: Karaciğer.

ķaraça قاره چه: Yüzü, vücudu siyah olan.

ķaraçik قاره چىق: Göz bebeği.

ķarakuyu قاره كويه: Duman.

ķara mâl قاره مال: İnek.

ķârî قارى (a.): 1. Okuyucu, okur, 2. Kur'an'ı kurallarına uygun bir biçimde okuyan kimse.

ķârîşmâķ قارىشماق: Karışmak.

ķârîşma قارىشما: Karışma.

ķârin قارين: Karın, göbek.

ķârinbâğ قارين باغ: Atın beline bağlanan ip.

ķâz قاز: Ördek, kuğu.

ķâzânmaķ قازانماق: Kazanmak.

ķozmâķ قازماق: Kazımak.

ķâzik قزىق: Kazık, toprağa çakılmak için hazırlanmış, ucu sivri demir veya ağaç.

ķâzilmâķ قازيلماق: Kazılmak, kazma işi yapılmak.

ķâzilma قازيلمه: Kazılmak işi.

ķaş قاش: Kaş.

ķaşik قوشىق: Kaşık.

ķâşimâķ قاشيماق: Kaşımak.

ķâzi قاضى (a.): Hakim, yargıç.

ķâi'da قاعده (a.): Kural, kanun.

ķâğaz قاغذ (f.): Kağıt.

ķâfiya قافيه (a.): Kafiye, uyak.

ķâfiyadaş قافيه داش: İki kelimenin birbiriyle uyaklı olması, kafiye.

ķâfiyali قافيه لى: Kafiye, uyaklı.

ķâķ قاق: 1. Kuru, 2. Hiçbir şeyi olmayan.

ķâķlamâķ قاقله ماق: Kurutmak.

ķâķmâķ قاقماق: 1. Kakmak, itmek, vurmak, 2. Kakma yapmak, vurarak dar bir yere sokmak.

ķâķi قاقى: Kurumuş meyveler, kuru.

ķâķilmâķ قاقيلماق: Kakma işi yapılmak, kakılmak.

ķâķindik قاقينديق: 1. Sadaka, 2. Kendinden küçük çocuklara söylenilen güzel söz.

ķâlib قالب (a.): 1. Kalıp, bir şeye biçim vermeye veya eski biçimini korumaya yaran araç, 2. Biçki model, patron.

ķâlgan-ķutgan قالگن-قوتگن: 1. Atık, atık malzeme, 2. Aşırı tüketimden sonra geriye kalan atık malzemeler.

ķâlmâķ قالماق: 1. Kalmak, olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek, 2. Zaman, uzaklık veya niceliğin belirtilen

miktarda bulunması, 2. Konaklamak, konmak, 4. Oturmak, yaşamak, 5. Varlığını korumak, sürdürmek.

qālāq قالاq: 1. Büyümede geri kalmak, 2. Geri zekalı, 3. Geri düşünceli, 4. Geri kalmış olma durumu.

qāldiq قالديq: Kalıntı, bakiye.

qālin قالين: Halı.

qālinça قالينچه: Küçük halı.

qāmat قامت (a.): Boy.

qāmatli قامتلى: Boylu.

qān قان: Kan.

qāndaş قانداش: Kabdaş, kardeş.

qānsirmāq قانسيره ماق: Kan kaybetmek, kansızlaşmak.

qānsiz قانسيز: Kansız.

qānsizlanmāq قانسيزلنماق: Kansızlaşmak, kansız olmak.

qānsizlik قانسيزليك: Kansızlık.

qānamāq قانه ماق: Kanamak.

qānli قانلى: Kanlı.

kamqān كم قان: Kansız.

kamqānlik كم قانليك: Kansız olma durumu.

qāntlaş قانتلاش: Kıpızıl.

qāntlaşmāq قانتلاشماق: Kızıllaşmak.

qānhār قانخوار: 1. Kana susamış, 2. Zalim.

qānmāq قانماق: İkna olmak.

qānun قانون: 1. Kanun, yasa, 2. Geçerli olan kural.

qānunçilik قانونچىلىك: Kanunculuk, kanuni.

qānunsiz قانونسيز: Kanunsuz.

qānunşinas قانونشناس: Hukukçu.

qānunli قانونلى: Yasal olma durumu.

qānunī قانونى: Kanuncu.

qānunīlaşmāq قانونىلاشماق: Yasallaşmak.

qānunīlik قانونىلىك: Kanuni olma durumu.

nāqānunī ناقانونى: Kanuna karşı.

ğāyr-i qānunī غير قانونى: Yasadışı, kanuna karşı.

qānun قانون: Eski çağlara ait bir müzik aleti.

qānuniyat قانونيت (a.): Yasallık.

qāniqmāq قانيقماق: İnanmak, tatmin olmak.

qāniqärsiz قانيقريسيز: Tatmin olmayan, kötü.

qāniqärli قانيقرلى: Tatmin olma durumu.

qāvāq 1 قواق 1: Kabak, kakkabgillerden, sürüngen gövdeli, sarı çiçekli, bir çok türü olan bir bitki.

qāvāq 2 قواق 2: Kapak, gözkapığı.

qāvurdāq قوورداق: 1. Yağın içinde kavurarak pişirilen et, 2. Plav yapmak için hazırlanan malzemelerin kavurması.

qāvurmāç قوورماچ: Kavrulan buğday.

qāvurmāq قوورماق: Kavurmak.

qāvārma قوورمه: Kavurma, et ile patatesi yağın içinde kavurarak yapılan yemek.

qāvuz قاووز: Hububatın kabukları.

qāvuşmāq قاووشماق: 1. Kavuşmak, 2. Çok istenen bir şeye erişmek onu elde etmek.

3. Katılmak, 4. Bir araya gelmek, birleşmek.

qāvūq قاووق: Mesane, idrar torbası.

qāvun قاوون: Kavun.

qāvunqāki قاوون قاقى: Kavunun kurusu.

qāyiq قايق: Tekne.

ķayıķķi فایکچی: Kayıkçı.

ķāyimīmaķām قایم مقام (a.): Kaymakam.

ķāya قایه: Tepe.

ķābāhat قباحث: Çirkinlik, rezillik.

ķābāla قبالة (a.): Tapu, bir taşınmazın üstündeki mülkiyet hakkını gösteren belge.

ķābāķ قباک: Kapak.

ķābat قبت: 1. Kat, 2. Ara, bir şeyi arası.

ķābr قبر (a.): Mezar.

ķābristān قبرستان (f.a.): Mezarlık.

ķābarmāķ قبرماک: 1. 2. Kabarmak.

ķābarķiķ قبرچیق: Kabarık, kabarmış olan.

ķābariķ قبریق: Kabarık.

ķābziyat قبضیت (a.): Kabızlık, kabız.

ķibla قبله (a.): Kible, bazı ibadetler yerine getirilirken dönülen Kabe'nin bulunduğu yön.

ķābul قبول (a.): Bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma, kabul.

ķābul ķilmaķ قبول قیلماک: Kabul etmek.

ķābīh قبیح (a.): 1. Çirkin, 2. Yaramaz.

ķābīhlik قبیحلیک: Çirkinlik, rezillik.

ķābirgā قبیрге: Kaburga.

ķābīla قبيلة (a.): Kabile, boy.

ķābilaçilik قبیلہ چیلیک: Boy tarzında yaşan kabileler.

ķābilavaī قبیلوی: Boylara ait, kabilelere ait.

ķābimāķ قبیماک: 1. Kapatmak, 2. Dikmek, bir döşeğin ağzını dikmek.

ķābiķ قبیق: Dikiş yolu,

ķāppaymaķ قپه یماق: 1. Şişerek taşmak, 2. Kabarmak.

ķāpişmaķ قپیşماک: Yapışmak, iyice yaklaşmak.

ķāt قات: Kat, ara.

ķātlamaķ قاتله ماق: Katlamak, kağıt, kumaş vb. nesneleri üst üste kat oluşturacak biçimde bükme.

ķātlama قاتلمه: Yayılan hamurun içinde yağ sürerek katlayarak pişirilen yemek.

ķāttāl قاتال: Katil.

ķātāgān قاتغان: Devlet tarafından yapılan baskı, engel.

ķātķālāķ قاتقلاق: Sellerden sonra kuruyan çamurun sert tabakası.

ķātl قاتل (a.): Cinayet.

ķātnaşmaķ قاتناşماک: Katılmak.

ķātnaşçi قاتناşچی: Katılımcı.

ķātnamaķ قاتنه ماق: 1. Katılmak, 2. Bir topluluğa girmek, iştirak etmek.

ķātnāv قاتناو: Araçların gidip gelme eylemi ve süreci, Trafik.

ķātiķ قاتیق: Yoğurt.

ķātiķsiz قاتیقسیز: Yoğurtsuz.

ķātiķlmaāķ قاتیقله ماق: Yoğurt yapmak.

ķtiķli قاتیقلى: Yoğurtlu.

ķāttiķ قاتیق: 1. Sert 2. Güçlü, 3. Cimri adam, 4. Ağır söz.

ķāttiķlaşmaķ قاتیقلاşماک: Sert duruma gelmek, güçlenmek.

ķāttiķķāl قاتیق قول: 1. Ağır el, 2. Düzenli, disiplinli, 3. Cimri.

ķātmlamaķ قاتیمله ماق: İplikleri tek seferlik dikiş için hazırlamak.

ķāçān قچان: Ne zaman. Zaman bildirici söz.

ķāçāngi قچانگی: Ne zamanki, eskiden yaşananlar.

ķāht قحط (a.): Kıtlık.

qähıçilik قحطچیلیک: Kıtlık.

qäd qd (a.): Kat.

qädâk قداق: Ağırlık birimi 400 grama eşittir.

qädâklamâk قداقله ماق: 1. Kıymeti açısından kadak (1 funt= 409,512 g) ile ölçmek, tartmak; 2. Tartmak, ağırlığını ölçmek.

qädâk قداق: Kabarık.

qädaḥ قداح (a.): Kadeh.

qädr قدر (a.): 1. Değer, 2. İtibar.

qädrsiz قدرسیز: Değersiz.

qädrsizlanmâk قدرسیزلنماق: Değersizleşmek.

qädrîlamâk قدرله ماق: Değer vermek, saygı göstermek.

qädrî قدرلی: Değerli.

qudrat قدرت (a.): Güç.

qudratli قدرتلی: Güçlü.

qädrdân قدردان (a.f.): Minnettar olmak.

qädgân قدغن: Engelemek.

qädam قدم (a.): Adım.

qädamlamâk قدمله ماق: Adım atmak, adım ile ölçmek.

qädamâk قده ماق: 1. Sokmak, 2. Ekmek.

qädim قدیم (a.): Eski.

qädimgi قدیمگی: Eskiye ait, eskiler.

qärâ قرا: K1ta.

qärâr قرار (a.): 1. Bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı, 2. Karar.

qärârsiz قرارسیز: Kararsız.

beqärâr بیقرار: Kararsız.

qärâqçı قراقچی: Huydut.

qärâqçilik قراقچیلیک: Huydutluk.

qärâvul قراوول: Muhafızlar.

qärâvulḥâna قراولخانه: Muhafızların konakladığı yer.

qirâat قرات (a.): Okuyuş, Kur'an okuyuş.

qurbân قربان (a.): Kurban, kurbanlık.

qurbânlik قربانلیک: Kurbanlık.

qärtmaymâk قرته یماق: Yaşlanmak.

qärçâk قرچاق: Oyuncak.

qärçigây قرچیغی: Karga.

qärdâş قرداش: Kardeş.

qärdâşlik قرداشلیک: Kardeşlik.

qärş قرص: İnce ve nefis eşarp.

qärsak قرسک: Alkış.

qärsillamâk قرسیله ماق: Kuru yemişleri yerken ağızdan çıkan ses.

qärşî قرشی: 1. Karşıt, zıt, 2. Bir şeyin, bir yerin, bir kimsenin, esas tutulan yüzünün ilerisi, karşı.

qärşilamâk قرشیله ماق: Karşılamak.

qärşilik قرشیلک: Karşılık, engel olma durumu.

qärz قرض (a.): Borç.

qärzdâr قرضدار: Borçlu.

qur'a قرعه (a.): Kura.

qärgä قرغه: Karga.

qärgämâk قرغه ماق: Beddua etmek.

qärgiş قرغیش: Beddua.

qärqära قرقره: Çoğunlukla uzun bacaklı, uzun gagalı balıkçıl sinsinden kuşlar alt takımı, balıkçılar.

qärmâk قرماق: Balık tutma kancaları.

qirmizi قرمزی: Kırmızı.

qäranṭîn قرنطین (fr.): Karantina.

qärägäy قره غی: Çam, orman ağacı.

ķāramāk قرة ماق: 1. Görmek, bakmak, 2. Anlamak, kavramak, sezmek, 3. Bağlı olmak, 4. Eğitmek, bakmak.

ķāraş قرة ش: Bakış.

ķāraşli قرة شلى: Ait, okula ait bahçe.

ķāram قرة م: Bağımlı.

ķārama-ķārşî قرة مه-قرشى: Yüzyüze, karşı karşıya.

ķārama-ķārşilik مه-قرشيليك قرة: Karşılık, muhalefet.

ķāri قرة ى: Yaşı büyük, yaşlı.

ķārîlik قريليك: Yaşlılık.

ķārimāk قرىماق: Yaşlanmak.

ķarîb (a.): Yakın.

ķārîç قريچ: Karış, bir karış.

ķārîçlamāk قريچله ماق: Karışlamak.

ķārin قرين: Karın, yürek.

ķārindāş قرينداش: Kardeş, karındaş.

ķārindāşlik قرينداشليك: Kardeşlik.

ķāzān قزان: Kazan.

ķāzğāk قزغاق: Kepek, saç kepeği.

ķāsamyād قسام ياد (f.a.): Söz vermek, yemin etmek.

ķism (a.): Bölüm.

ķisman قسيم (a.): Kısmen, bazı bakımdan, bazı yönden.

ķāsmāk قسيماق: Toplumun çirkin kısmı.

ķismet (a.): Kader, kısmet.

ķāsnāk قسناق: Elek.

ķāşāk قشاق: Fakir, yoksul.

ķāşāklaşmāk قشاقلاشماق: Fakirleşmek, yoksullaşmak.

ķoşşāķlik قشاقلىك: Fakirlik.

ķāşķaldāk قشقالداق: Amphipods (tırnaksı) cinsinin sazlıklarda yaşayan ve

başında tırpan bulunan bir türü; ördekten daha küçük bir vahşi av kuşu..

ķāşķā قشقه: Hayanların siyah beyaz olması, sakar.

ķāşķir قشقىر: Kurda benzeyen köpek, börü.

ķāşimāk قشىماق: Kaşımak.

ķāşāv قشاو: Hayvanların vücutlarını kaşımak.

ķāşāb (a.): Kasap.

ķāşāblik قصابلىك: Kasaplık.

ķşāş (a.): İntikam, öc.

ķāşd قصد: Bir şeyi yapmayı önceden isteyip düşünme, maksat, niyet.

ķāşdlaşmāk قصدلاشماق: Kötü niyetli, öç almak.

ķāşr (a.): Kale.

ķuşur قصور (a.): Kusur, Nuksan.

ķişşa (a.): Öykü, muhabbet.

ķāşīda (a.): Kaside.

ķāzā قضا (a.): 1. Yargılamak, 2. Vefat etmek.

ķāzāvat قضاوت (a.): Yargılamak.

ķātār (a.): Sıra,

ķātārlamāk قاتارله ماق: Sıralamak, dizmek.

ķuţb قطب (a.): 1. Kutup, 2. Birbiriyle karşıt olan şeylerden her biri, 3. Bir mıknatıs demirinin iki ucundan her biri.

ķāţrān (a.): Katran.

ķāţra (a.): Damla.

ķāt قطع (a.): Kesmek.

ķāt'an قطعاً (a.): Kesinlikle.

ķāt'ī قطعى: Kesin, şiir kıtası.

ķāğıllamāk قغىلله ماق: Bağırarak.

ķāfas قفاس (a.): Kafes.

ḳufl قفل (a.): Kilit.

ḳuflamâḳ قفله ماق: Kilitlemek.

ḳäḳramâḳ ققره ماق: Susuzluktan yerin kuruması.

ḳäḳrâḳ ققراق: Kuru ve susuz.

ḳäḳṣatmâḳ ققشتماق: Çok ağrımak, tirtretmek,

ḳäḳṣatḳiç ققشتیچ: Ağır ve sert, yok edici,

ḳäḳṣamâḳ ققشه ماق: 1. Tir tir titremek, 2. Zar zar ağlamak, 3.

ḳäḳälamâḳ ققته ماق: Tavukların çıkardığı ses.

ḳäḳḳäymâḳ ققته یماق: Dik durmak.

ḳäḳir ققیر: Susuz ve kuru yer.

ḳäḳildâḳ ققیداق: Kendini bildiğini sanan kimse, çok konuşan.

ḳälb قلب: Kalp, yürek.

ḳälb قلب: Kötü işler yapan, temiz olmayan, dolandırıcı.

ḳälpâḳ ققپاق: Şapka.

ḳälpâḳli ققپاقلی: Şapkalı.

ḳältirmâḳ ققتیرماق: Korkmaktan dolayı titremek.

ḳältis ققتیس: İnce, duyarlı.

ḳältirdirğâç ققیدیرغاج: Kırılacağı.

ḳäl'a قلعه: Kale, vila.

ḳäla'i قلعی (a.): Teneke.

ḳäla'ılamâḳ ققعیله ماق: 1. Lehimlemek; 2. Kalaylamak.

ḳälḳân ققئان: Ok, kılıç vb.nden korunmak için savaşçıların kullandığı korunmalık, kalkan.

ḳälḳimâḳ قققیماق: 1. Su ve yağ gibi sıvıların üzerindeki dalga, 2. Kalkmak, ayağa kalkmak.

ḳälam قلم (a.): Kalem.

ḳälamça قلمچه: Ağaçları aşılama için onlardan kesilen dallar.

ḳälamdân قلمدان: Kalem kutusu.

ḳälamtarâş قلمتراش (f.a.): Kurşun kalem.

ḳälandar قلندر (a.): 1. Kalender, gösterişsiz, sade yaşamaktan yana olan, alçak gönüllü kimse, kalender, 2. Özensiz.

ḳälay قلی: Nasıl, nasıl bir durumda.

ḳälin قلین: 1. Kalın, 2. Değer veren arkadaş.

ḳälinlaşmâḳ ققینلشماق: 1. Kalınlaşmak, 2. Birbirine yakınlaşmak.

ḳälin قلین: Başlık parası, kız ailesinin tarafından düğünde alınan başlık parası.

ḳimâr قمار (a.): Kumar.

ḳimârbâz قمارباز: Kumarbaz, kumara düşkün, sürekli kumar oynayan.

ḳimârbâzlik قماربازلیک: Kumarbazlık, kumarcılık.

ḳimârḥâna قمارخانه: Kumarane.

ḳämçi قمچی: Bir ucuna ip, deri vb. bağlı olan vurma, dövme aracı, kamçı.

ḳämçilamâḳ قمچیلهماق: Kamçılama, kamçı ile vurma.

ḳämramâḳ قمره ماق: Kaplamak.

ḳumri قمری (a.): Sırtlangiller ailesine bağlı bir tür kuş.

ḳämaşmâḳ قمشماق: Yeteneğini yitirmek, güçsüzleşmek.

ḳämal قمل: Kuşatma.

ḳämamâḳ قمه ماق: Kuşatmak, dört taraftan kuşatılmışlık.

ḳämâḳ قماق: Hapishane.

ḳämiş قمیش: Ney, üflemeli bir çalgı.

ķāmişzār قميشرزار: Neyli olan yer, ney yetişen arazi.

ķānāt قنات: Kanat, kuşlarda ve böceklerde uçuşu sağlayan organ.

ķānnād قناد (a.): Tatlıcı.

ķānnādlik قنادليک: Tatlıcılık.

ķānā't قناعت: Kanaat, yetinme, yeter bulma.

ķānā'tsiz قناعتسيز: Kanaatsız.

ķānā'tlanmāķ قناعتلماق: Kanaat etmek, yetenek.

ķānā'tli قناعتلى: Kanaatlı, kanaatkar.

ķāntarmāķ قنترماق: Kendini aç bırakmak.

ķāntara قنتره: Elbisenin içine pamuk yerleştirilerek dikilen kışlık elbise.

ķāncigā قنجيغه: Bisiklet ve motorsikletin arkadaki yük taşıyan kısmı.

ķānciķ قنجيک: 1. Dişi köpek, 2. Orosu.

ķānča قنچه: Ne kadar.

ķānd قند (a): Şeker.

ķānday قنده: Bir işin ne biçimde, hangi yolla olduğunu belirtmek için kullanılan bir söz, nasıl.

ķānsimāķ قنسيماق: Ekmek ve yemeklerin hava yetmezliği durumunda bozulması.

ķānşar قنشر: Burnun iki kaş arasındaki kısmı.

ķāni قنى: 1. İmkansız anlamında kullanılan bir söz, nerede, 2. 'Bul bakayım' şeklinde kullanılır.

ķut قوت: Talih, baht.

ķutluķ قوتلوķ: Kutlu, mübarek.

ķutlamāķ قوتله ماق: Kutlamak.

ķutlāv قوتلاو: Kutlama.

ķut قوت: Rızık, yiyecek, içecek şey.

ķut-i lāymut قوت لايموت: Uzun süre yaşamak için kullanılabilen yiyecek.

ķuvvat قوت (a.): 1. Kuvvet, fiziksel güç, 2. Zenginlik, 3. Kabiliyet.

ķuvvatlamāķ قوتله ماق: 1. Güç vermek, 2. Desteklemek.

ķuvvatli قوتلى: Güçlü, kuvvetli.

kamķuvvat كم قوت: Güçsüz.

ķutķārmāķ قوتقارماق: Kurtarmak.

ķutķu قوتقو: Kötü işe yönlendirmek, tahrik etmek.

ķuturmāķ قوتورماق: 1. Kuduz denen bir tür hastalığa yakalanmak, 2. Düşmana karşı dayanmak, 3. Çok fazlalaşmak.

ķuturiş قوتوريش: Kuduz hastalığı.

ķutulmāķ قوتولماق: Kurtulmak.

ķutti قوتى: Kutu.

ķuvciramāķ قوجيره ماق: 1. Kurulaşmak, 2. Susuzluktan dudakların kuruması.

ķācirāķ قوجيراق: Kurumuş.

ķuķmāķ قوچماق: Kucaklamak.

ķuķāķ قوچاق: Kucak.

ķuķāķlamāķ قوچاقله ماق: Kucaklamak.

ķudux قودوق: Toprağa kazılan derince çukur, kuyu.

ķuda قوده: Damat ve gelinin îlerinin birbiriyle münasebeti.

ķudalaşmāķ قوده لشماق: Akraba olmak.

ķuda-anda قونده-انده: Gelin ve damat ailesinin uzak akrabası.

ķuraāl قورال: 1. Silah, 2. Kural.

ķurāldāş قورالداش: Askeri arkadaş.

ķurālsiz قورالسيز: Silahsız, savaşmayan.

ķurālsizlanmāķ قورالسيزلنماق: Silahsını atmak, silahsızlanmak.

ḡurállanmâḡ قوراللانماق: Savaşta hazırlanmak, silah almak.

ḡurállı قوراللی: Silahlı, silah zoruyla ile yapılan iş.

ḡurbâḡâ قورباقه: Kurbağa.

ḡurt قورت: Yumuşak vücutlu, uzun gövdeli, omurgasız bacaksız, ayaksız veya çok ilkel ayaklı küçük hayvan, kurt.

ḡurtlâḡı قورتلاق: Kurtlanmak, içinde veya üzerinde kurt üremek.

ḡurtlamâḡ قورتلهماق: Kurtlanmak.

ḡurtli قورتلی: Kurtlu, üzerinde kurt üreme durumu.

ḡurdâş قورداش: Aynı yaşta olan.

ḡursâḡ قورساق: Mide.

ḡurşamâḡ قورشه ماق: kuşatmak, etrafı kuşatmak.

ḡurşâv قورشاو: Kuşatma.

ḡurḡâḡ قورغاق: 1. Kuru arazi, 2. Kuru bölge.

ḡurḡâḡçilik قورغاقچیلیک: Kuruluk.

ḡurḡâḡlık قورغاقلیک: Kuru olma durumu.

ḡurḡür قورغور: Kurgu.

ḡurmâḡ قورماق: Kurmak.

ḡuruvçi قورووچی: Kurucu.

ḡurut قوروت: Süzmeyi ceviz büyüklüğünde yumaklar haline getirip 2-3 gün güneşte bekleterek hazırlanan yiyecek.

ḡurultây قورولتای: Kurultay.

ḡurum قوروم: Kurum, bacalarda biriken is.

ḡurumsâḡ قورومساق: Cimri, para harcamaktan korkan kimse.

ḡuralay قوره لی: Ceylan yavrusu.

ḡuramâḡ قوره ماق: Farklı parçaları bir araya getirmek, yapmak.

ḡurâḡ قوراق: Artık kumaş parçalarından yapılan şey.

ḡurilmâḡ قوريلماق: Kurulmak.

ḡurilma قوريلمه: Bina.

ḡuriliş قوریلیش: 1. Kuruluş 2. İnşaat.

ḡurimâḡ قوريماق: Kurutmak, kurumak.

ḡuruḡ قوروق: Suyu, nemi olmayan, yağ ve nemli karşıtı, kuru.

ḡuruḡçilik قوروقچیلیک: Yağış olmayan yıl, kuraklık.

ḡuruḡlık قوروقلیک: Kuru olma durumu.

ḡävs قوس (a.): Yay, keman.

ḡusmâḡ قوسماق: Kusmak, yiyip içtiğini kusmak.

ḡusuk قوسوق: Kusma.

ḡuş قوش: Kuş.

ḡuşday قوشده ی: Kuş gibi.

ḡul قول: Kul.

ḡuldâr قولدار: Sahip, lider.

ḡuldârlık قولدارلیک: Liderlik.

ḡävl قول (a.): Söz.

ḡulâç قولاج: Kolun parmaklara kadar olan arasındaki mesafe ölçümü.

ḡulâçlamâḡ قولاجله ماق: El ve kol ile ölçmek.

ḡulâḡ قولاق: Kulak.

ḡulâḡsız قولاقسیز: Kulaksız.

ḡulâḡli قولاقلی: Kulaklı.

ḡulâḡçin قولاقچین: İki kulağı kapatma şeklinde olan şapka.

ḡuldiramâḡ قولديره ماق: Karı süpürürken çıkan o ses.

ḡulf قوف: Kilitli.

ķulluķ قۇلۇق: Mbarek, kutlu.

ķulun قۇلۇن: At yavrusu, çocuklara severken sylenen sz.

ķulunlamķ قۇلۇنلە ماق: Yavru doğurmak.

ķulunli قۇلۇنلى: Yavrulu.

ķulamķ قۇلە ماق: Yere dşmek, yok olmak.

ķulay قۇلى: Kolay.

ķulaysiz قۇلايسىز: Kolaysız.

nķulay ناقۇلى: Kolay olmayan

ķulaylik قۇلە يلىك: Kolaylık.

ķvm قۇم (a.): Kavim.

ķum قۇم: Kum.

ķumlķ قۇملاق: Kum ile kaplanan yer, kumlu yer.

ķumlamķ قۇملە ماق: Kumlamak, kumla kaplamak veya kum dkmek.

ķumli قۇملى: Kumlu.

ķumlik قۇملىك: Kumlu yer, kumla kaplanan yer.

ķumęn قۇمغان: ay makinesi.

ķumandn قۇمندان: Komutan, bir asker topluluğunun başı, kumandan.

ķumanda قۇمندە: Buyruk, komutanın buyruğu.

ķumursķ قۇمورسķە: Karınca.

ķumalķ قۇمە لاق: Hayvanların dışkısı.

ķunduz قۇندۇز: Yırtıcı hayvan.

ķunsul قۇنسۇل: Konsolos.

ķunsulgarlik قۇنسۇلگىرلىك: Konsolosluk.

ķunsullik قۇنسۇللىك: Konsolusluk.

ķuniřmķ قۇنىřماق: Korkmak veya soğuktan dolayı başı eğmek.

ķuv قۇو: Kuğu.

ķuvnmķ قۇوانماق: Sevinmek, mutlu olmak.

ķuvn قۇوانچ: Sevinç.

ķuvnli قۇوانچلى: Sevinçli.

ķuvmķ قۇوماق: Takip etmek.

ķuvęın قۇوęین: Srgn.

ķuvlamķ قۇولە ماق: Birinin izini srmek, takip etmek.

ķuvanmķ قۇونە ماق: Mutlu olmak, sevinmek.

ķuvnķ قۇوناق: Yz hep mutlu, sevinçli grnen kimse.

ķuvnķlik قۇونالىك: Mutluluk,

ķuvur قۇور: Boru, bir yerden başka bir yere sıvı, gaz, vb. aktarmaya yarayan, içi boş, uçları açık uzun ve dar silindir.

ķuyř قۇياř: Gneş.

ķuyřli قۇياřلى: Gneşli.

ķuyn قۇیان: Tavşan.

ķuynik قۇيانچىق: 1. Uyluktan dizine doğru ynlendirilen bir tendon, bir damar (kasap terimi).

2. Nbet, epilepsi.

ķuyruk قۇيرۇق: Kuyruk.

ķuyķum قۇىقۇم: Dert, acı.

ķuyķ قۇىķە: Dert, acı.

ķuymķ قۇىماق: 1. Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek, koymak, 2. Bırakmak, 3. katmak, eklemek, 4. Yağmak, 5. Suğarmak.

ķuyma قۇىمه: Koyma.

ķuymķ قۇىماق: Unlu omlet pişirmek.

ķuymu قۇىمۇچ: Sakral kemik.

ķuyuřķn قۇيۇřقان:

ķuyuk قۇيۇق: Koyu, yoğunluğundan dolayı g akan sulu karşıtı, 2. Rengi

açık olmaya, daha belirgin olan, açık karşısı, 3. Aşırı.

kuyuklaşmāk قویوقلشماق: Koyulaşmak.

kuyulmāk قویولماق: Koyu olmak, koyu olma durumu.

kuyun قویون: Sığıanak yağış.

kuyi قوی: Yukarı karşısı, aşağı.

köbiz قوبیز: Epik şarkıları söylerken çalınan müzik aleti.

köbizçi قوبیزچی: Destansı şarkıları söylerken çalınan müzik eltin çalgıcısı.

köpārmāk قوپارماق: 1. Koparmak, 2. Dökmek.

köpāl قوپال: Çirkin biri, çirkin söz.

köpāllaşmāk قوپاللاشماق: 1. Çirkinleşmek, 2. Sertleşmek.

köpāllik قوپاللیک: Çirkinlik, kötülük.

köppaymāk قوپه يماق: 1. Kötü görünmek, 2. Yakışmamak, bir elbisenin yakışmaması.

kötān قوتان: Hayvanların kaldığı yer.

kötir قوتیر: Bulaşıcı uyuz hastalığı.

kötçār قوچقار: Erkek koyun.

kör قور: Ateş, kömür.

körs قورس: Çirkin, numara yapan kimse.

körslik قورسلیک: Numara yapma, çirkinlik.

körgāşin قورغاشین: Kurşun metal gibi kimyasal element.

körgān قورغان: Kamp, pusu.

körkmāk قورقماق: Korkmak.

körkāk قورقاق: Korkak.

körkāklik قورقاقلیک: Korkaklık.

körkmas قورقمس: Korkmaz.

körkuv قورقوو: Korku

körkinç قورقینچ: Korkunç.

körkinçli قورقینچلی: Korkunç, korkulacak şey ya da olay.

körma قورمه: Kavurma.

körimāk قوریماق: Korumak, saklamak.

körık قوریق: Koruma yer.

körıkçi قوریقیچی: Korucu, bekçi.

körıkḥāna قوریقخانه: Ender bulunan hayvanların ve ağaçların saklandığı yer.

körıklamāk قوریقلماق: Korumak, himaye etmek, saklamak.

közgālmāk قوزغلماق: 1. Gitmek üzere yerinden kalkmak.

közgālān قوزغالان: İsyan, başkaldırı.

közgālānçi قوزغالانچی: İsyançı, başkaldırı.

közgāmāk قوزغه يماق: 1. Karıştırmak, karışma işini yaptırmak, 2. Kurcalamak 3. Altüst etmek.

közi قوزی: Kuzu.

közilmāk قوزیله يماق: Kuzu doğurmak.

közimāk قوزیماق: Tekrarlamak, tekrar yüz vermek.

köş قوش: 1. Çift, bir şeyin iki sayısı, 2. Demir bir küreğe bağlı iki tane inek.

köşçi قوشچی:

köşāk قوشاق: 1. Eş, 2. Bir veya bir çok koyunun ipe bir araya bağlanması.

köşāklamāk قوشاقلماق: Bir ipe birbirine bağlamak.

köşmāk قوشماق: 1. Ayrı ayrı parçaları birbiryle birleştirmek, 2. Birleştirmek.

köşma قوشمه: 1. Birleştirme, 2. Birlikte yapma.

köşmaçi قوشمهچی: Birleştirmeci.

köşan قوشان: Düğünde damat arkadaşları tarafından birleşerek alınan hediye.

ķōşimķa قوشيمķه: Bir şeyin eksigini tamamlamak için ona katılan parķa, ek. 2. Eklenmiş, katılmış.

ķōşni قوشنى: Komşu.

ķōşinķilik قوشينķيلىك: Komşuluk.

ķōşa قوشه: Çift.

ķōşalāk قوشه لاقى: Birbirinden ayrılmayan iki şey, çift

ķōşik قوشىق: Şarkı.

ķōşikķi قوشىقķى: Şarkıcı.

ķōşikķilik قوشىقķيلىك: Şarkıcılık.

ķōşilmāk قوشىلماق: Birleşmek, çiftleşmek, birlikte olmak.

ķōşin قوشين: Ordu, koşun.

ķōğırķāk قوغيرķاق: Oyuncak.

ķōķķisdan قوķيىسدن: Aniden, birden.

ķōl قول: Kul, el.

ķōllamāk قوله ماق: 1.Yardım etmek, 2. Kullanmak, 3. Yeni yöntemleri kullanmak.

ķōlbāğ قولباğ: Çocuğın yatarken iki elini beşiğē bağlamak.

ķōltik قولتيق: 1. Koltuk altı, 2. Kucak.

ķōltilamāk قولتيقله ماق: 1. Kucaklamak, 2. Maddi ve manevi destek.

ķōltik قولتيق: Körfez.

ķōlķāp قول قاب: Eldiven.

ķōllanmāk قوللنماق: Kullanmak.

ķōllanma قوللنمه: Kılavuz, bir işe yardımcı olan kılavuz.

ķōlansa قولنسه: 1. Kötü kokan 2. Anlaşmada kötü olan, 3. Soğuk adam.

ķōlyāzma قوليازمه: Elyazma eserler.

ķōmsamāk قومسه ماق: Birini çok özleyerek onu görmeyi arzulamak.

ķōndāk قونداق: Kundak, silahın kundağı; Tüfek gibi bazı ateşli silahlarda bunları çeşitli yönlerē çevirmeye yarayan, namlunun altında bulunan ağaķ veya metal bölüm.

ķōndākklamāk قونداقله ماق: Kundaklamak.

ķōndirmāk قونديرماق: Kondurmak, konma işini yapmak.

ķōngır قونغير: Gri renk.

ķōngırāk قونغيراق: 1. Zil , 2. İçinden sarkan tokmağın kenarlara vurmasıyla ses çıkaran alet,ķan.

ķōngız قونغير: Böcek.

ķōnalğā قونلغه: 1. Kuşların yuvası, 2. İnsanların yorulduğunda oturup dinlendiğē yer.

ķōnmāk قونماق: Konmak; kuş, kelebek, uçak, toz vb. bir yere inmek.

ķōnā قوناق: Konak.

ķōnākklamāk قوناققله ماق: Konaklamak.

ķōnāhāna قوناقخانه: Otel, konaklama yeri.

ķōnim قونيم: 1. Konak, ev 2. Sabır.

ķōnimsiz قونيمسىز: Sabırsız.

ķōnimsizlik قونيمسىزلىك: Sabırsızlık.

ķōy قوى: Koyun.

ķōyķi قويعى: Koyunlara bakan kişi.

ķōyhāna قويخانه: Koyunların kaldığē yer.

ķōymāk قويماق: Koymak.

ķōyarda-ķōymay قويده-قويمى: İstemeyerek yapılan, zoraki.

ķōyin قويين: Kucak, koyun, sine.

ķāhr قهر (a.): Kūs, dargın.

ķāhrlamāk قهرله ماق: Kūsmek.

ķāhrli قهرلى: Kūskün.

ķāhrtān قهرتان: Aşırı soğuk kış.

ķāhramān قهرمان: Kahraman, yiğit.

ķāhramānlarķa قهرمانلىق: Kahramanlık, yiğitlik.

ķāhķāha قهقهه (a.): Kahkaha atmak.

ķāhva قهوه (a.): Kahve.

ķāytmāk قىتماق: 1. Gittiğı yerden geri dönmek, 2. Vazgeçmek, 3. Pişman olmak.

ķāytim قىتىم: Sikke, para.

ķāyer قه يير: Neresi, nereye, hangi yönü, ne tarafı.

ķāyerlik قه ييرلىك: Ne taraftan, nereden.

ķiyās قياس (a.): Kıyas, ölçü.

ķiyāslaşmāk قياسلاشماق: Kıyaslamak, ölçmek.

ķiyāsī قياسى: Kıyaslama.

ķiyāfa قيافه (a.): Dış görünüş, yüz, sima.

ķiyām قيام (a.): Ayaklanma.

ķiyām قيام : Şeker suya katılıp kaynatıldığında ortaya çıkan mahsul.

ķiyāmat قيامت (a.): Kıyamet, mahşer günü.

ķāytarmāk قىترماق: 1. Çevirmek, geri çevirmek 2. Döndürmek, 3. Reddetmek.

ķāytargiķ قىترگيچ: Işık, ısı, ses, dalga gibi şeyleri döndüren alet, reflektör.

ķāytarma قىترمه: Geri çevirmek.

ķāytariķ قىترىق: Hızlı hızlı tekrarlanan.

ķāyta قيته: Yine, tekrar.

ķāyतालmāk قيته له ماق: Çevirmek, tekrarlanmak.

ķāytaga قيته گه: Aksine.

ķitiķ قيتىق: Gıdıklama.

ķitķilamāk قيتقىله ماق: Gıdıklamak.

ķiķķirmāk قىچقىرماق: Kışkırtmak, bağırarak, hayvanları kaçırmak için çıkarılan ses.

ķiķķiriķ قىچقىرىق: Kışkırtmak, yüksek sesle bağırarak.

ķāyçi قىچى: Makas.

ķāyçilamāk قىچيله ماق: Makaslamak, makasla kesmek.

ķiķirdatmāk قىچىردىتماق: Gıcır, gıcır ses çıkarmak. Dişlerini gıcırdatmak.

ķiķimāk قىچىماق: Kaşınmak.

ķiķima قىچيمه: Deride özellikle ellerde kızarıklıklar ve şiddetli kaşıntıların eşlik ettiğı bulaşıcı deri hastalığı.

ķāyd قيد (a.): 1. Hayvanları bağlamak için kullanılan ip, bent, 2. Bir yere mal ederek deftere geçirme.

ķidirmāk قىدىرماق: Aramak,

ķirlik قىرلىك: Neftten oluşan made

ķīr قير (a.): 1. Tepelik yer, kır; 2. Kenar, çerçeve, safha; 3. Kuruluştaki kullanılan birleştirici, yapıştırıcı madde.

ķirāv 1 قىراو: Geceler soğuk havadan dolayı yerin veya nesnelerin üzerinde bulunan kar gibi beyaz toz, çiy.

ķirāv 2 قىراو: 1. Kırığı, çiy; 2. Yeni bilenmiş bıçak gibi nesnelerin yüzünde kalan zerrecikler.

ķirtişlamāk قىرتيشله ماق: Silerek yok etmek, temizlemek

ķirçilamāk قىرچيله ماق: Güçlü olmak, zirveye ulaşmak.

ķirçillama قىرچىللمه: Güçlü, sert.

ķirğāķ قىرغاق: Sahil, kıyı, yalı.

ķirķ قىرىق: Kırk sayısı.

ķirķāyāk قىرىق آياق: Kırkayak.

ķirķmāk قىرىقماق: Kesmek, koparmak.

kırķim قيرقيم: Hayvanların yünlerini kesmek.

kırķindi قيرقيندى: Tıraş, yontmak.

kırmâç قيرماچ: Pişirilmiş yemeğin kazanın altına yapışan kısmı.

kırmâk قيرماق: Tıraşlamak.

kırğıç قيرغيچ: Meyveler ve sebzeleri tıraşlamak veya temizlemek için kullanılan alet.

kırindi قيريندى:

käyrimâk قيريلماق: Eğilmek, bükülmek.

käyrima قيريلمه: Yaya benzeyen, eğik bir şey.

käyriş قيريليش: Çeviriş, su, nehir gibi akıntıların yönünü çevirmek.

kırira قيره: Yön, kenar.

kıriradâr قيره دار: Kenarlı, yanlı.

kırirali قيره لى: Kenarlı, yanlı.

käyräğâç قيره غاچ: Karaağaç.

käyramâk قيره ماق: Bıçak, makas gibi şeyleri bilemek, keskinleştirmek; etkinleştirmek.

käyraq قيراق: Bıçak, balta gibi şeylerin keskinleştiren taş.

kırriķ قيرريق: Aldatıcı, çevik.

kız قيز: Kız.

kızlık قيزليک: Kız olma durumu, bakirelik.

kızarmâk قيزرماق: Kızarmak, utanmak, kızıl renge dönüşmek.

kızıldâk قيزغىلداق: Lale.

kızgänmâk قيزغناماق: 1. Tereddüt etmek, 2. Kiskanmak, 3. Merhamet etmek.

kızgınç قيزغينچ: Kızgın.

kızgınçik قيزغينچىق: Kiskançlık.

kızgın قيزغين: Sıcak, kaynak, kızgın.

kızgımlaşmâk قيزغىنلىشماق: Çok sıcak olmak, kaynamak üzere olmak.

kızamik قيزه مىق: Kızamık hastalığı.

kızışmâk قيزيشماق: Öfkeden kızmak,

kızık قيزىق: 1. Çok sıcak, 2. ilginç,

kızıkmâk قيزيقماق: Dikkat etmek, ikna etmek.

kızıķçi قيزىقچى: Şakacı,

kızıķarli قيزىقرلى: İlginç, insanın havasını değiştiren.

kızıķuv قيزىقوو: Dikkat çekme eylemi, merak uyandırma.

kızıķuvçan قيزىقووچان: Bir şeyi yapmak veya öğrenmek için çabalamak.

kızıl قيزىل: Kızıl, kırmızı.

kızıl iştan قيزىل ايشتان: Kızıl pantolon.

kızılça قيزىلچه: Kızıl ağaç.

kızimâk قيزىماق: Çok sıcaklaşmak, aşırı sıcaklık.

kıstamâk قىستىماق: Zorlamak, bir işe zorlamak, acele etmek,

kıstalang قىسته لنگ: İvedi, acil.

kıstirmâk قىستيرماق: 1. İçine veya arasına girmesini sağlamak, 2. Sokmak, batırmak.

kışkırtmâk قىسقيرتماق: Kısaltma, özetleme durumu.

kışkırtma قىسقيرتمه: Bir kitabın veya bir romanın özeti, kısaltma.

kışķä قىسقه: Kısa haber, özet.

kışķärmâk قىسقيرماق: Kısa olmak.

kışmâk قىسىماق: 1. Kısımak, 2. Sıkma, 3. Bir yeri daraltmak.

kışim قىسىم: Sıkım, sıkma işi, avucun sıkıldığında alabildiği miktar.

kışik قىسىق: Sıkıştırılmış.

ķisķiķ قيسقيج: Bir Şeyi tutmak iķin kullanılan alet, pens.

ķāysi قيسى: Hangisi, kim, hangi Şey anlamlarında kullanılan bir sōz.

ķisir قيسير: Kısır, doğuramayan hayvan.

ķisinmāķ قيسينماق: Bir işi yapmaktan korkmak.

ķiŐ قيش: Kış.

ķiŐki قيشكى: KıŐa ait.

ķiŐlamāķ قيشله ماق: KıŐı sezonunu bir yerde geķirmek.

ķiŐlik قيشليك: Kışlık, kışın giyilen elbiseler.

ķiŐlāķ قيشلاق: Kōy.

ķiŐlāķdāŐ قيشلاقداŐ: Kōylū, aynı kōyden olma.

ķiŐlāķlik قيشلاقليك: Kōylū olma durumu.

ķiŐlāķi قيشلاقي: Kōylū.

ķiŐin-yazin قيشين-يازين: Kışın yazın.

ķāyŐar قيصر (a.): Bazı Avrupa imparatorlarının lakabı, sezar.

ķāyģū قىغو: Ŭzūntū, dert.

ķāyģūdāŐ قىغوداش: Ŭzūntūlū.

ķāyģūlu قىغولو: Ŭzūntūlū, dertli.

ķāyģūrmāķ قىغورماق: Ŭzūntū ķekmek, dert ķekmek.

ķiķirlamāķ قىقرله ماق: Alķak bir sesle kıkır kıkır ğūlmek.

ķil قيل: Saķ, űzellikle hayvanların saķları, yūn, tūy.

ķiltamāķ قيل تماق: İŞtahsız, iŐtahsızlık hastalığı.

ķilpillamāķ قىپىلله ماق: Naz yapmak, cilveli yūrūmek.

ķiltanāķ قىلتناق: 1. Balıkların vūcudundaki kılly ve omurga benzeri

kemikler, 2. Buğday, arpa gibi hububat ve bitkilerin başında bulunan dikenler.

ķiltiķ قىلتىق: 1. Balıkların kemiği, 2. Buęday, arpa gibi tahılların kabuğun sonunda sivri, uzun, ięne benzeri sıska sivri uŐlar. 3. Ćok zayıf insanlar.

ķiltillamāķ قىلتيله ماق: Kımıldamak, yerinde hafifķe hareketlenmek.

ķilt etmāķ قىلت ايتماق: Kımıldamak.

ķilmāķ قىيلماق: 1. Kılmak, 2. Etmek, yapmak.

ķilģūlik قىلغىلىق: Farklı hareketler.

ķilmiŐ قىلمىش: Yapılmış, kılınmıŐ.

ķilik قىلىق: Karakter, alışkanlık, mod.

ķāyla قيله: Kūķūk doęranan et parķaları.

ķiliķ قىليج: Kılıķ.

ķāymāķ قىماق: Kaymak.

ķāymāķli قىمماقلى: Kaymaklı.

ķīmat قيمت(a.): Fiyat, değer, oran.

ķīmatķilik قيمتچىلىك: Pahalılık.

ķīmatsirmāķ قىمىتىرماق: Oranını yūkseltmek.

ķīmatli قيمتلى: Değerli,

ķimtimāķ قيمتىماق: Dudağı ısırarak, kesmek.

ķimtinmāķ قيمتىنماق: Bir Şeyi yapmak iķin cesaret edememek.

ķimrān قىمران: Deve sūtūnden yapılan iķecek.

ķimir etmāķ قىمير ايتماق: Kımıldamak, hareket etmek.

ķimirlamāķ قىميرله ماق: Yerinden hafifķe hareketlenmek, kımıldamak.

ķimiz قىمىز: Kımız, at sūtūnden yapılan iķecek.

ķin قىن: Bıķak, kılıf gibi Şeylerin iķinde saklandığı kılıf.

käynâta قيناته: Kayınpeder, kayınata.

känâgä قيناغه: Kocanın erkek kardeşi.

käynatmâk قينتماق: Kaynatmak.

käynatma قينتمه: Kaynatma.

kingäymâk قينغه يماق: 1. Eğilmek, 2. Gözünün kenarından bakmak, 3. Doğru yoldan sapmak.

kingır قينغير: 1. Eğri, 2. Sahtekar.

kingırlik قينغيرليک: Sahtekarlık, ihanet etmek.

käynamâk قينماق: Kaynamak.

käynâk قيناق: Kaynak.

kiy قىي: Koyun ve kuzu gibi hayvanların dışkısı.

käyirmâk قىيرماق: 1. Büküp katlamak, sofranın kenarlarını katlamak, 2. Çevirmek.

käyşik قيشيق: Eğri, eğri ağaç, dik durmayan ağaç.

kiygır قىغير: Etçil kuş.

kiyķirmâk قىقىرماق: Yüksek sesle bağırarak,

kiyķirik قىقىرىق: Bağırış, bağırma işi.

kiymâk قىيماق: Makas ile kesmek, kağıt kesmek, 2. İp veya tel gibi şeylerin sıkı çekmek sebebiyle vücuta bıraktığı iz.

kiyik قىيىق: 1. Saf, temiz, problemsiz 2. Problemsiz göz.

kiyķim قىيىم: 1. Rende ile ufak parçalara ayrılmış şey.

kiyķindi قىيىندى: Tahta yüzeyleri pürsüz olmaktan dolayı ondan dökülen ufacık parçalar.

kiyma قىيمه: Kıyma.

kiymalamâk قىيمه له ماق: Etin makineden geçirilip hazır duruma getirilmesi, kıyılmış et.

kiymali قىيمه لى: Kıymalı.

kiyin قىين: Zor, zor iş.

kiyinçilik قىينچىلىك: Zorluk.

kiyinlaşmâk قىينلششماق: Zorlaşmak.

käyin قىين: Kadın veya kocaya göre birbirlerinin erkek kardeşi, babası, annesi, kız kardeşini ifade eder.

käyin âta قىين آته: Kayınbaba.

käyin âgä قىين آغه: Kayınbirader.

käyin ini قىين اينى: Kayınkerdeş

käyin eġäçi قىين ايگه چى: Kayınabla

käyin singil قىين سينگىل: Kayınkızkardeş.

käyin قىين: Bir tür ağaç.

kiynamâk قىينه ماق: 1. Zorluk çekmek, ruhsal ve fiziksel anlamda rahatsızlanmak, 2. Muhtaç olmak.

kiynâk قىيناق: Zorluk çekmek, ruhsal ve fiziksel anlamda rahatsızlanmak.

kiya قىيه: Bir tarafı yukarı bir tarafı aşağı olma durumu.

kiyalik قىيه لىک: Bir tarafı yukarı bir tarafı aşağı olan yer.

2.30. kâf / ك: Özbek alfabesinin yirmi altıncı harfidir, (k) harfi ifader.

kâbîn كابىن (fr.): Kabin, küçük özel bölüm.

kâbîna كابينه (fr.): Kabine, bakanlar kurulu, hükümet.

kârib كاتب (a.): Memur, katip, yazman.

kârtan كارتن (fr.): Karton, kutu.

kârĥâna كارخانه (f.): Atölye.

kârvân كاروان: Kervan, uzak yerlere yolcu ve ticaret eşyası taşıyan yük hayvanı katarı.

kârvânbaşı كاروانباشى: Kervanbaşı.

kârvânsaray کاروانسرای (f.): Kervansaray, kervanların konakladığı yer.

kârîkâtur کاریکاتور (it.): Karikatür.

kârîkâturçi کاریکاتورچی: Karikatürcü.

kâsib کاسب (a.): İş adamı.

kâsa کاسه (f.): Cam, çini toprak vb.nden yapılmış derince çanak, kase.

kâşaâna کاشانه (f.): Büyük, süslü konak, saray, ev.

kâşki کاشکی (f.): Keşke.

kâşî کاشی (f.): Fayans.

kâşîkâr کاشیکار: Fayansçı.

kâşîkârlık کاشیکارلیک: Fayansçının yaptığı iş.

kâfir کافر (a.): Dinsiz, Tanrısız.

kâfein کافین (fr.): Kafein, kahve ve çayda bulunan, hekimlikte kullanılan, kasları, sinirleri uyarıcı etki yapan bir madde.

kâkil کاکل (f.): Saçın alında eğilen kısmı, bir tutam saç.

kâlâ کالا (f.): Elbise.

kâmil کامل (a.): Yetkin, erişkin, mükemmel, olgun.

kamyâb کامیاب (f.): Başarılı.

kân کان (f.): Maden.

kânâl کانال (fr.): Kanal, su yolu.

kâvak کاوک (f.): Çukur yer.

kâvlamâk کاوله ماق: 1. Aramak, 2. Kazımak, 3. Çukur bir yeri aramak.

kâinât کاینات (a.): Evren.

kâyimâk کاییماق: 1. Cezalandırmak, 2. Sert sözler söylemek, 3. Etkilenmek.

kabâb کباب (f.): Kebap.

kebâbpaz کبابپز: Kebapçı.

kibr کبر (a.): Gurur, kibir.

kibr kılmâk کبر قلماق: Kibirilenmek.

kibrli کبرلی: Kibirli, gururlu.

kabutar کبوتر (f.): Güvercin.

kapalak کپک: İki kanatlı böcek.

kapa کپه (f.): Yazlık çadır, ağaçlardan yapılan çadır.

kapîtal کپیتال (L.): Kapital, sermaye.

kitâb کتاب: Kitap.

kitâbî کتابی: Kitapla ilgili, kitabı.

kitâbhâna کتابخانه (a.f.): Kütüphane.

katân کتان (a.): Keten.

katta کته: Büyük.

kata kılmâk کته قیلماق: Büyütmek, yetiştirmek.

kattalaşmâk کته لشماق: Büyükleşmek, büyümüş.

katîrâ کتیرا (f.): Kitre sakızı.

kaşâfat کثافت (a.): 1. Çokluk, sıklık, yoğunluk, 2. Saydam olmama durumu, bulanıklık, 2. Kirlilik.

kaşîf کثیف (a.): Kirli, çirkin.

kacâva کجاوه: Yük taşıyan hayvanların üzerine bir şeyler yüklemek için kullanılan nesne.

kaçâlu کچالو: Patates.

kar کر (f.): Sağır.

kirâ کرا (a.): Kira, icare.

kirâ almâk کرا آلماق: Kiralamak, icare almak.

kirâ kılmâk کرا قیلماق: Kira etmek, kiralamak.

kirâyî کرای: Kira için.

karamat کرامت (a.): 1. Keramet, ermiş kimselerin gösterdiklerine inanılan,

doğüstü, şaşkınlık uyandırıcı davranış veya durum, 2. Olağanüstü durum.

karâmatli کرامتلى: Kerametli.

kirâya كرايه: Kira için.

karç كرچ: Kavun veya karpuzun kesilmiş bir bölümü.

karçlamâķ كرچله ماق: Bölümlemek, parçalamak.

karâht كرخت (f.): Uyuşuk.

kredît كريدت (L.): Kredi.

kredîtör كريديتور (L.): Kredi veren kimse.

kirişma كرىشمه (f.): Kendini sevimli ve çekici yapmak.

karam كرم (a.): Büyüklük, cömertlik.

karnay كرنى (f.): Müzik aleti.

karnayçi كرنىچى: Karni müzik aletini çalan kimse.

kura كره (a.): Küre.

karra كره (a.): Kez, defa.

krîstâl كريستال (y.): Kristal, billur.

karillamâķ كاريلله ماق: Çok fazla kendini övmek, çok fazla övünmek.

kasâd كساد (a.): Kesat, alışverişte durgunluk.

kasâv كساو: Demir veya ağaç sopa.

kasb etmâķ كسب ايتماق: Kazanmak, başarmak.

kasbî كسبى: Çaba ile kazanmak.

kasr كسر (a.): Kesinti.

kasal كسل (a.): Hasta.

kasalhâona كسلخانه: Hastane.

kasir-kasir كسير-كسير: Sert ve esnek olmayan şeyleri kırmaktan veya çiğneyince çıkan ses.

kaşta كشته (f.): Bezlerde dikilmiş, resm edilmiş şekiller.

kaştali كشتلى: Resimli ve çiçekli parçalar.

kaşf كشف: İcat.

kaşfiyât كشفيات (a.): İcatlar, keşifler.

kişmiş كشمش (f.): Kuru üzüm.

ka'ba كعبه (a.): Kabe, Allah evi.

kaf كف (a.): Avuç içi.

kafâlat كفالت: Kefalet, kefil olmak.

kifâyat كفایت (a.): Yeterli, layık.

kifâya كفایه (a.): Yeterli, kafi.

kaftar كفتر (f.): Güvercin.

kufır كفر (a.): Nankörlük, Tanrı ve dini aşağılama.

kafgîr كفگیر (a.): Kazandan yemeği alan büyük kaşık, kevgir.

kafan كفن (a.): Kefen.

kafanlamâķ كفنله ماق: Kefenlemek, ölüyü kefene sarmak.

kafanli كفنىلىك: Kefenlik.

kafîl كفيل (a.): Kefil.

kafîllik كفيللىك: Kefil olma durumu.

kaklik ككلىك: Keklik kuşu.

kal كل (f.): Kel, saçlı olmayan.

kulâl كلال (f.): Çömlekçi.

kulâlçilik كلالچىلىك: Çömlekçilik.

kulba كلبه (f.): Kulübe, küçük ev.

kaltak كلتك: Sopa.

kaltaklamaâķ كلتكله ماق: Sopa ille dövme.

kalra kesak كلته كيسك: Kertenkele.

kulfat كلفت (a.): Zor durum, üzüntü.

kulfatli كلفتلى: Zorlu, yorucu, sıkıcı.

kaleksiyun كلکسیون (L.): Koleksiyon.

kalima كلمه (a.): Kelime, sözcük.

kalavş كلوش (r): Yaşlı kadınlar ve erkeklerin giydiği bir tür ayakkabı.

kalla كله (f.): Baş, hayvanların kesilen başı.

kalit کليت (f.): Anahtar.

kalîsâ کليسا (f.): Kilise.

klînîk کلينیک (y.): Poliklinik.

kam کم (f.): Az.

kamçilik کمچيلیک: Azgınlık, az olma durumu.

kamçiliksiz کمچيلیکسيز: Az olmama durumu.

kamaymâk کمه يماق: Azalmak.

kamân کمان (f.): Yay, keman.

kambâyn کمباين (e.): Tarım ürünlerini hasat eden, toplayan makine, kamyon.

kambâynci کمباينچی: Kamyocu.

kambâğâl کمبغل: Sefil, fakir.

kambâğâlcilik کمبغلچيلیک: Sefillik, fakirlik.

kambâğâllik کمبغللک: Biçarelik,

kampir کمپير: Yaşlı kadın.

kamçin کمچين: Nadir.

kamçin کمچين: Nadir bulunan şey.

kumidî کمدی (y.): Komedi, gülünç, güldürücü.

kamsuqum کمسوقوم: Kendini büyük zannetmeyen, nazik.

kömak کمک (a.): Yardım.

kömekçi کمکچی: Yardımcı, yardım eden.

kömaklaşmâk کمکلاشماق: Yardımlaşmak, yardım etmek.

kumîta کمیته (fr.): Kurul, komite.

kamida کميده: En az, en azından.

kamîsyun کميسيون (L.): Komisyon, alt kurul.

kamîn کمين (f.): Pusu.

kamgap کمگپ: Az konuşan.

kinâr کنار (f.): Yan, bir şeyin yan tarafı.

kinâya کنايه (a.): Kinaye, üstü kapalı, dokunaklı söz.

kinâya âmîz کنايه آميز: Alaycı söz.

kinâyali کنايه لی: Alaycı söz, kinayeli.

kuncâra کنجاره (f.): Eskiden yağ çıkarmak için kullanılan nesne.

kanari کنری (fr.): Renkli bir tür kuş.

kansart کنسرت: Konser.

kansarv کنسرو (fr.): Konserve.

kanfarâns کنفرانس: Konferans.

kana کنه (f.): Hayvanların derisinde asalak olarak yaşayan, bulaşıcı hastalıklara neden olan böcek, sakirga, kene.

kanîz کنيز (f.): Hizmetçi.

kutmâk کوتماق: 1. Beklemek, 2. Birinin gelişini beklemek, 3. Bir olayın oluşunu sabırsızlıkla beklemek.

kavşar کوثر (a.): Kevser, cenneteki havuz, çeşme.

kuç کوچ: 1. Güç, kuvvet, 2. Sınırsız mutlak nitelik, 3. Birim zamanda yapılan iş.

kuçsiz کوچسيز: Gücsüz, gücü olmayan.

kuçsizlanmâk کوچسيزلنماق: Güçsüzleşmek.

kuçaymâk کوچه يماق: Güçlenmek.

kuçli کوچلی: Güçlü.

kuçanmâk کوچنماق: Tüm gücüyle hareket etmek, zorlamak.

kuçuk کوچوک: Köpek.

köça کوچه (f.): Sokak, evden dışarı.

kör کور (f.): Kör, gözleri görmeyen.

körlik کورلیک: Kör olma durumu.

kurtak کورتک: Filiz, tohumdan veya tomurcuktan çıkan körpe ve küçük dal.

kurtaklamak کورتکله ماق: Fizilenmek.

kurtillamak کورتیلله ماق: Kırt kırt ses çıkarmak.

kurs کورس (L.): Kurs.

kurk کورک: Yumurtadan civciv çıkarmaya hazır olan tavuk.

körkörüne کورکورانه (f.): Körü körüne, iyice dikkat etmeden onay verme.

körnamak کورنمک (f.): Nankör.

köra کوره (f.): Fırın.

kuraş کوراش: Belli kurallar içinde, güç kullanarak iki kişinin türlü oyunlarla birbirinin sırtını yere getirmeye çalışması, güreş.

kuraşçı کوراشچن: Güreş yapabilen.

kuraşçı کوره شچی: Güreşçi.

kuraşmak کوراشماق: Güreşmek, iki kişi türlü oyunlarla birbirinin sırtını yere getirmek.

kuramak کوره ماق: Küremek, kürekle atıp temizlemek.

kurak کوره ک: Kürek.

kurakçı کوره کچی: Kürekçi.

kurakça کوره کچه: Kürekçe.

kuz کوز: Sonbahar.

kuzgi کوزگی: Sonbahar ile ilgili, sonbahara ait.

kuzatmak کوزتماق: 1. Bir misafiri gidince onun yolcu etmek; uğurlamak, 2. Gözetlemek, takip etmek.

kösa کوسه: Bıyığı, sakalı çıkmayan, köse.

köşiş کوشش (f.): Çaba.

kuvşamak کوشه ماق: Bir şey yerken ağızdan çıkan ses, genelde hayvanlar hakkında.

kul کول: Kul.

kuldan کولدان: Kulluk.

kulça کلچه: Kurabiye.

kavlaştırmak کولشتیرماق: Soruşturmak.

kulmak کولماق: Gülmek.

kulgi کولگی: Gülüş.

kulgili کولگیلی: Gülünç, güldürücü.

kulgiç کولگیچ: Gülünce yanağın çukurlaşmei.

kumuş کوموش: Gümüş.

kun کون: Gün.

kunlik کونلیک: Günlük, o gün ile ilgili, o günkü.

kunbay کون ببع: Kazanılan günlük ücret, gün hesabıyla ödenen hak.

kunbatar کون باتر: Gün batımı.

kundaş کونداش: 1. Ortak kocası olan kadınlara denir, 2. Bir erkek kaç tane eş alınca onun eşlerin birbirine münasebeti.

kunduz کوندوز: Gündüz.

kunduzgi کوندوزگی: Gündüze ait, gündüz ile ilgili.

kudalik کونده لیک: Gündelik.

kuylamak کویله ماق: Şarkı söylemek.

kuyav کویاو: Yeni evlenen damat.

kuymak کویماق: 1. Yanmak, 2. Vücut veya nesnelrin ısısı artmak, 3. Parlamak, 4. Çok istemek, çabalamak, 5. Çok üzölmek, 6. Oyunlarda oyun dışı kalmak.

kuyuk کویوک: Yanmış, yanık.

kuya1 کویه: Yanık.

kuya 2 کویه: Yönlü kumaşlara zarar veren tüylü, gövdeli böcek.

köp كوپ: Çok.

köpçilik كوپچىلىك: Çokluk, çok olan şeyler.

köplab كوپلپ: Çok miktarda.

köplik كوپلىك: Çokluk.

köpaymâk كوپه يماق: Çoğalmak, çok olmak.

köpçimâk كوپچىماق: Yetişmek, şişmek.

köprîk كوپرىك: Köprü.

köpak كوپك: Köpek.

köpaytirmâk كوپه يتيرماق: Artırmak, çoğaltmak.

köpirmâk كوپيرماق: Övünmek.

köpik كوپىك: Köpük.

köpiklamâk كوپىكله ماق: Köpüklenmek, üstü köpük bağlamak.

köpinça كوپىنچه: Genelde, çoğunlukla.

kötarmâk كوترماق: 1. Kaldırmak, bulunduğu yerden almak, 2. Yükseltmek, 3. Yukarıya doğru hareket ettirmek, 4. Çekmek, taşımak, 5. Toplamak, 6. Yok etmek, ortadan silmek.

kötarma كوترمه: Kaldırma.

kötara كوتره: Çok fazla

kötarinki كوترىنكى: Mutluluk ve gurulanmak duyguları ile dolu.

köç كوچ: Göç.

köçmâk كوپچماق: Göçmek.

köçki كوپكى: Çiğ, dağdan yuvarlanan kar kütlesi,

köçmançi كوپمنچى: Göçmen kabileler, göçmen boylar.

köçmas كوپمس: Göçmez.

köçma كوپمه: Göçmek işi, bir yerden başka bir yere gitmek.

köçat كوچت: 1. Fidan, yeni yetişen ağaç veya ağaççık, 2. Başka bir yere dikilmek için bulunduğu yerden çıkarılan taze ağaç, dikme.

köçirmâk كوپيرماق: 1. Göçürmek, göçmesine sebep olmak, 2. yazı ve metinleri yeniden yazmak.

köçirma كوپيرمه: 1. Göçürmek, 2. Bir yazı veya bir metinden alınan kopya.

köçirmaçi كوپيرمه چى: Göçürmek işini yapan kişi.

körpa كوپه: Battaniye, örtü.

körpaça كوپچه: Küçük battaniye, örtü

körpalik كوپه لىك: Yorgan Yapmaya uygun kumaş.

körsatmâk كورستماق: 1. Göstermek, 2. Belirtmek, anlatmak, 3. Görünmek, benzemek.

körsatkiç كورستكىچ: İşaret, bir şeyi göstermek işaret etmek.

körsatma كورستمه: Göstermek işi, sergileme.

körfaz كورفز: Körfez, karanın içine sokulmuş deniz parçası.

körk كورك: Güzellik

körkam كوركىم: Görkem, göz alıcı ve gösterişli olma durumu.

körkamlaşmâk كوركملشماق: Güzelleşmek, görkemli olmak.

körgazmâk كورگزماق: Göstermek.

körgazma كورگزمه: Gösterme, göstermek işi.

körgazmali كورگزمه لى: 1. Gösterişli, 2. Şov yapmaya uygun.

körmâk كورماق: 1. Görmek, göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek, 2. Anlamak, kavramak,

sezmek, 3. Yüzü bir yöne doğru olmak, bakmak, 4. Bir şeye erişmek,

körgilik کورگیلیک: 1. Hoş olmayan ve uygunsuz bir durum, 2. Kader.

körük کوریک: 1. Grup sınavı, 2. Gösteri.

körüm کوریم: Hoş olma durumu.

körimsiz کوریمسیز: Hoş olmayan durum, çirkin.

körümli کوریملی: Görkemli, hoş olan bir şey.

körinarlı کورینارلی: Görünlü.

körünüş کورینیش: Görünüş, görünme işi.

köra کوره: Bir şeye uygun olarak, bir şey uyarınca, gereğince, göre.

köz کوز: Göz, görme organı, basar.

közlamak کوزله ماق: Gözlemek.

köz-köz kılmak کوز-کوز قیلماق: Herkese göstermek, göstermek.

kök کوک: Gök.

kökarmak کوکرماق: Filizlenmek, gelişmeye, büyümeye başlamak.

kökat کوکت: Sebze, bitki.

kökrak کوکرک: Göğüs, gövdeden boyuna kadar kısım, ön kısım.

köks کوکس: Göğüs, elini göğüse koyup eğilmek, tazim etmek.

köklam کوکلم: Bahar.

köl کول: Göl.

köllamak کوله ماق: Suyun bir yerde toplanıp yığılması,

kölam کولم: Alan, ölçek, hacim.

kölmak کولمک: Yağmur yağdıktan sonra bir çukurda yığılan yağmur suyu, akmayan su.

kölanka کولنکه: Gölge,

kömmak کومماق: 1. Gömmek, yerin altına koyarak üstünü toprakla örtmek, 2.

Bir nesnenin içine yerleştirmek, batırmak, 3. Defnetmek.

kömir کومیر: Kömür,

köndalang کونده لنگ: Genişlik,

köngil کونگیل: Gönül yürek, kalp.

köngilçan کونگیلچان: Merhametli, iyi kalpli.

köngilçilik کونگیلچیلیک: Merhametli olma durumu.

köngilsiz کونگیلسیز: Gönülsüz, kalpsiz, merhametli olmayan.

köngilli کونگیللی: Gönüllü, kalbı olan, merhametli.

könmaq کونماق: Tatmin olmak, razı olmak.

könikmaq کونیکماق: 1. Alışmak, 2. Pes etmemek, 3. Tatmin olmak.

könikma کونیکمه: 1. Bir işte artılan yetenek, 2. Beceri geliştirmek.

köylak کویلک: Elbise, giyim.

köylaçan کویلاچان: Üzerinde elbisesi olan.

köhna کهنه (f.): Eski.

kiprik کپریک: Kırpık.

kiçraymak کیچرهماق: Küçülmek.

kiçkintay کیچکینتای: Çocuk.

kiçiri کیچیری: Pirinçten yapılan bir tür yemek.

kiçik کیچیک: Küçük.

kiçiklaşmak کیچیکلشماق: Küçülmek.

kir کیر: Kir, herhangi bir şeyin veya vücudun üzerinde oluşan, biriken pislik, pasak.

kirtaymak کیرته ماق: Uykusuzluk, yorgunluk ve çok uzun süre uykusuz kalma sebebiyle çökük gözler.

kirdi-çikdi کیردی-چیکدی: Giriş, çıkış.

kirmak کیرماق: Girmek,

kirim كيرم: Gelir, para.

kiriş كيريش: Giriş, bir bilime hazırlık amacıyla yazılan eser.

kirişimli كيريشيملى: Girişimli, girişimci adam.

kirişmâk كيريشماق: 1. Girişmek, 2. Bir işe başlamak, 3. İnsanlarla iyi ilişkiler kurmak.

kīsa كيسه (f.): Cep, giysilerin belli bir yerine açılarak, bir şey koymaya yarayan astardan yapılmış parça.

kīsabur كيسه بر: Hırsız.

kişt كشت: Tavuklar veya kuşları kovalamak için çıkarılan ses.

kişan كيشن: At ve eşek gibi hayvanların ayaklarına bağlanan demirli prangalar.

kişanlamâk كيشنله ماق: Demir pıranga ile bağlamak.

kişanlı كيشنلى: Zincirli, zincir vurulmuş.

kişnamâk كيشنه ماق: Atın bir nesneye karşılık gösterdiği zaman çıkardığı ses, kişnemek.

kişi كيشى: Kişi, nefer, şahıs.

kişilik كيشىلىك: Kişilik, özellik.

kayf كيف (a.): 1. Keyif, bir şeyden keyif almak, zevk almak 2. Rahat, huzur.

kayfiyat كيفيت (a.): Nitelik.

kigiz كيگيز: Yünden yapılan halı.

kīlō كيلو (fr.): Kilo, kilogram.

kīlōgrām كيلوگرام: Kilogram, bin gramlık ağırlık ölçü birimi.

kīlometr كيلومتر (fr.): Kilometre, bin metrelik uzunluk ölçü birimi.

kim كيم: Kim, hangi kişi anlamında cümlede, özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde kullanılan söz.

kimlik كيملىك: Kimlik, toplumsal bir varlık olarak insanın nasıl bir kimse

olduğunu gösteren belirti, nitelik ve özelliklerin bütünü.

kimsa كيمسه: Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi, kimse.

kimsasiz كيمسه سيز: Kimsesiz.

kīmyā كيميا: Kimya, maddelerin temel yapılarını, birleşmelerini, dönüşmelerini, çözülme, birleşim ve üretim, yöntemlerini inceleyen bilim.

kīmyāvaī كيمياوى: Kimyasal.

kindik كينديك: Göbek.

kīna كينه (f.): Kin, birine duyulan öç alma isteği, garaz.

kīnaçi كينه چى: Kinci, kindar.

kīnali كينه لى: Kinci.

kiyik كييك: Geyik.

kimyāk كيميماق: Giymek, örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek.

kiyim كيميم: Giyim.

kiyimlik كيميملىك: Giyim parçası,

kiyim-keçak كيميم-كچك: Giyim kuşam.

kepak كچپك: Kepek, buğday kepeği.

ket كيت: Arka, sırt, art.

ketma-ket كيتمه-كيت: Arka arkaya, sırt sırta.

ketmâk كيتماق: 1. Gitmek, bir yere doğru yönelmek, 2. bir yerden veya bir işten ayrılmak, 3. Çıkmak, ulaşmak, 4. Tikeilmek, harcanmak, 5. Terk etmek, 6. Vefat etmek.

keç كچ: 1. Geç, geç kalmak, 2. Öğlen ile akşam arası.

keçki كچكى: Geceye ait, gece ile ilgili.

keçkurun كچقورون: Akşam, gündüz bitip akşamın başladığı vakit.

keçqurungi كىچقورونگى: Akşam veya akşam ile ilgili.

keçmâk كىچماق: 1. Geçmek, bir yerden bir yere gitmek, 2. Bir yandan girip diğer yandan çıkmak, 3. Vazgeçmek, bırakmak,

keçik كىچىك: 1. Küçük, yaşı daha küçük olan, 2. Niteliği az olan.

keça كىچە: Gece.

keçagi كىچە گى: Geceki, gece olan, gece yapılan.

keçasi كىچە سى: Gece.

keçirmâk كىچىرماق: Affetmek, herhangi bir kötü davranış için ceza vermekten vazgeçmek.

keçirim كىچىرىم: Affediş, özür.

keçikmâk كىچىكىماق: Gecikmek.

keçinma كىچىنىمە: Ruhsal durum sebebiyle beyinde oluşan zihinsel etkiler.

kermâk كىرماق: Açıp arasına bir nesneyi yerleştirmek, germek.

kerak كىرەك: Gerek, lazım.

keraksiz كىرەكسىز: Gereksiz, yararsız.

kerakli كىركلى: Yararlı, gerekli.

keragiça كىرەگىچە: Gerekçe.

kerişmâk كىرىشماق: Girişmek, başlamak, kalkışmak.

kez كىز: Kez, defa.

kezmâk كىزماق: 1. Gezmek, bir yerde dolaşmak, yürümek, 2. Bulunmak.

kesatmâk كىستماق: Alay etmek,

kesatîk كىسە تىق: Kinaye,

kesak كىسك: Bir yığın kuru çamur.

kesmâk كىسماق: 1. Kesmak, 2. Düzgün parçalara ayırmak, 3. Belirtmek,

keskin كىسكىن: Keskin, şiddetli,

keskinlaşmâk كىسكىنلىشماق:

Keskinleşmek, keskin duruma gelmek.

keskinlik كىسكىنلىك: Keskinlik.

keskir كىسكىر: Keskin bıçak.

kek كىك: Kin, birine karşı kin beslemek, öç alma duygusu.

kekçi كىكچى: Kinci.

keska كىسكە: 1. Yaşlı, 2. Eski, antik.

keksalik كىكسەلىك: Yaşlılık.

keksaymâk كىكسە يماق: Yaşlanma.

kekaymâk كىكە يماق: 1. Kendini herkesten üstün sanmak, 2. Gururla yürümek, kibir.

kekirdak كىكىردك: Boğaz kısmı, gırtlak.

kekirmâk كىكىرماق: Midede toplanan gazı ağızdan sesli bir biçimde çıkarmak, geçirmek.

keltirmâk كىلتىرماق: 1. Getirmek, 2. Sebep olmak, ortaya çıkarmak, 3. İleri sürmek.

kelmâk كىلماق: Gelmek.

kelgusi كىلگوسى: Gelecek, gelecek yıl.

kelgindi كىلگىندى: Yerli olmayan, mülteci.

kelacak كىلەك: Gelecek, daha gelmemiş, yaşanacak zaman, istikbal, ati.

kelasi كىلە سى: Gelecek, gelmek üzere olan.

keliştirmâk كىلىشتىرماق: Geliştirmek.

kelişmâk كىلىشماق: Gelişmek.

kelişgan كىلىشگن: Gelişmiş.

kelişmâvçilik كىلىشماوچىلىك: Karşılık.

kelişuv كىلىشوو: Anlaşma, anlaşma eylemi ve süreci.

kelin كىلىن: Erkeğin eşi, gelin.

kelinli كىلىنلى: Gelinli, gelini olan.

kelinlik كېلىنلىك: Gelinlik, gelin olma durumu.

kelin salâm كېلىن سلام: Dügün gecesinden sonra aileler içinde yapılan merasim.

kemtik كېمىتىك: 1. Bir şeyin kırılmış kısmı, bardak, 2. Azgınlık, 3. Azlık.

kemşik كېمىشىك: Öndeki iki dişi düşmüş çocuk.

kema كېمە: Tekne.

kemaçi كېمە چى: Tekneci.

kemirmâk كېمىرماق: 1. Çiğnemek, 2. Kalbini kırmak, azarlamak.

kemiruvçılar كېمىرووچىلار: Kemirgenler.

kenca كېنچە: En son doğan evlat.

keng كېنگ: Geniş.

kenglik كېنگلىك: Genişlik.

kengaymâk كېنگە يماق: Genişlemek.

kengâş كېنگاش: Danışman.

kengâş كېنگاش: Danışman, danışma.

kengâşli كېنگاشلى: Danışma durumuNulan, danışma meclisi olan.

kengâşmâk كېنگاشماق: Danışmak.

keyin كېين: Sonra, daha ileri bir zamanda, önce karşıtı.

keñçalik كېينچە لىك: Sonradan, konuşulan zamanın ardından gelen zamanda.

keyingi كېينگى: Sonraki, sonra olan.

2.31. gâf / گ: Özbek alfabesinin yirmi yedinci harfidir. (g) harfi ifade eder.

gârâc گاراج (f.): Otomobil vb. taşıtların konulduğu üstü örtülü yer, arabalık, garaj.

gârd گارد (fr.): Koruma.

gârsun گارسون (fr.): Garson, lokantalarda müşterilere hizmet eden kimse.

gâz گاز (fr.): Gaz.

gâzlaştirmâk گازلاشتىرماق: Gazlaştırmak, bir maddeyi gaz durumuna dönüştürmek.

gâzlamâk گازلە ماق: Gazlamak.

gâzli گازلى: Gazlı olan, gazlı, veya gaz ile bulaşmış olan.

gap گپ (f.): Söz, sohbet, konuşma,

gapdân گپدان: Çok konuşan, söz bilen kimse.

gaplaşmâk گپلاشماق: Sohbet etmek, konuşmak.

gapirmâk گپىرماق: Konuşmak.

kamgap كم گپ: Az konuşan.

sergap سىرگپ: Çok konuşan.

gaç گچ (f.): Sıva.

gaçkâr گچكار: Sıvacı.

gaçkârlık گچكارلىك: Sıvacılık, sıvacılık işi.

gaçlamâk گچلە ماق: Sıvamak, sıva ile kaplamak, sıva vırmak.

gada گدا (f.): Dilenci, fakir.

gadâlik گدالىك: Dilencilik, fakirlik.

grâm گرام (fr.): Kilogramın binde biri değerindeki ağırlık ölçüsü birimi, gram.

grâmar گرامر (L.): Dilbilgisi, gramer.

gard گرد (f.): Toz, duman.

gird گرد (f.): Yuvarlak, daire.

girdâb گرداب (f.): Girdap, tehlikeli yer veya durum.

gardan گردن (f.): Boyun.

gurz گرز (f.): Elde dokunan eski eşarp, baş örtü.

giriftâr bolmâk گرفتار بولماق (f.): 1. Yakalama işi yapılmak, ele geçirilmek, bir hastaalığa tutulmak, 2. Birine tutulmak.

garang گرنگ (f.): 1. Ağır, 2. Kulağı işitmez duruma gelmek.

garangssimâk گرنگسیماق (f.): Kafa karışmak.

girav گرو (f.): Bir evi başkasının kullanımına vermek için bir yıllık para karşılığında belli bir koşulda anlaşma yapmak, kiralamak.

guruh گروه (f.): Grup, cemaat.

guruhbâzlik گروهبازلیک (f.): Grup oyunu, kendi kârı için belli bir grubu övmek.

gaz گز (f.): 1. Yer ölçmeye yarar düğümlü ip, gaz, 2. Yapı işlerinde kullanılan çekül.

gazlamâk گزله ماق (f.): Gezlemek, bir yeri ölçmek.

gazlama گزله (f.): Dokuma parça.

gazak گزک (f.): Enfeksiyon, mikrop kapmış yara.

gazaklamâk گزکله ماق (f.): Enfekte olmak, şiddetli olmak, ciddi olmak.

gal گل (f.): Kez, defa, sıra.

gul گل (f.): Gül, çiçek.

gullamâk گلله ماق (f.): 1. Çiçek açmak, 2. Popüler olmak, 3. Güzelleşmek, 4. Ekmeğin kızarması.

gulhâna گلخانه (f.): Gülhane, çiçeklerin bakıldığı yer.

gulâb گلاب (f.): Gül.

gulçi گلچی (f.): Çiçekçi.

guldâr گلدار (f.): Çiçekli.

guldân گلدان (f.): Vazo, saksı.

gulzâr گلزار (f.): Bahçe, çiçekli.

gulli گلی (f.): Çiçekli.

guldasta گلدسته (f.): 1. Çiçek demeti, 2. Camilerdeki minare.

gulâyçi گل قیچی (f.): Çiçeklerin kesilişi.

gulhân گلخن (f.): Mangal ateşi, fırın.

galdiramâk گلديره ماق (f.): 1. Kekemelik, 2. Kafası karışmak.

gulşan گلشن (f.): Çiçekli bahçe.

gala گله (f.): Sürü, hayvanlar veya kuşlar sürüsü.

galalaşmâk گله لشماق (f.): Sürü sürü gitmek, toplanmak.

gulyâr گلیار (f.): Yar sevdasına söylenilen şarkılar, folklor.

gumân گمان (f.): Tahmin, tahmin etmek.

gumânsiramâk گمانسیره ماق (f.): Tahmin etme, şüphelenmek.

gumrâh گمراه (f.): Yoldan sapmak.

gumrâhlik گمراهلیک (f.): Doğru yoldan sapmak.

gum bölmâk گم بولماق (f.): Kaybolmak, yolunu kaybetmek.

gunâh گناه (f.): 1. Günah, dini bakımdan suç sayılan iş veya davranış, vebal. acımaya yol açacak kötü davranış, suç, günah.

gunâhkâr گناهکار (f.): Suçlu, suç işlenen kimse.

gunâhsiz گناهسيز (f.): Günahsız.

begunâh بیگناه (f.): Günahsız, suçsuz.

gunbaz گنبد (f.): Kubbeler.

ganc گنج (f.): Hazine.

gancîna گنجینه (f.): Hazine.

gandiraklamâk گنديره کله ماق (f.): Dengesiz hareket etmek.

gung گنگ (f.): 1. Dilsiz, konuşamayan, 2. Karışık anlaşılmayan konu.

gangimâk گنگیماق: Rahatsız edici düşünce veya davranış, şaşkın halde olmak, ne yaptığını bilmemek.

guvâh گواه (f.): 1. Tanık, şahit, 2. Duruşmada bilgisine, görgüsüne başvurulmuş kimse, şahit.

guvâhlik گواهلیک: Şahitlik, tanıklık.

guvâhînâma گواهینامه: Bir olayı onaylayan mektup, yazı.

gup گوپ: Gıp şeklindeki ses.

guvda گوده: 1. Gövde, 2. Ölü ceset, 3. Bir şeyin varlığı, vücudu.

gudalanmâk گوده لنماق: 1. Bulunmak, 2. Aniden göz önüne dikilmek, 3. Görünmek.

gavdali گوده لی: İri cüseli, büyük.

gör گور: 1. Mezar, 2. Ölünün gömüldüğü yer.

gurs گورس: Ağır bir nesnenin sesi.

gursillamâk گورسیله ماق: Gırs sesi çıkarmak.

göristân گورستان (f.): Mezarlık.

görkâv گورکاو (f.): 1. Mezar kazan kişi, 2. Yok olan nesneleri arayıp bulan kimse.

görkan گورکن (f.): Mezar kazan kişi.

gurkiramâk گورکیره ماق: 1. Yeşermek 2. Gelişmek, 3. Büyümek, 4. Her tarafı kapsayacak şekilde yayılmak,

gurung گورونگ: Sıcak sohbet, güzel ve samimi sohbet muhabbet.

gurunglaşmâk گورونگلشماق: Sıcak sohbet etmek, sohbetleşmek.

göşt گوشت (f.): Et.

göştdâr گوشتدار: Etli, eti olan.

göştsiz گوشتسیز: Etsiz, eti olmayan.

göşa گوشه (f.): Köşe, kenar.

göşegîr گوشه گیر: Münzevi, kimse ile konuşmayan, insan içine katılmayan.

gugird گوگرد (f.): Çakmak.

guldur گولدور: Çok güçlü ses.

guldurâs گولدوراس: Güçlü, devamlı güldüren ses.

gulduramâk گولدوره ماق: Güldürmek.

gumbur گومبور: Gümbür gümbür eden güçlü ses.

gumburlamâk گومبورله ماق: Gümbür, gümbürdemek.

guvillamâk گویله ماق: Guvv sesi çıkarmak.

gavhar گوهر (f.): Gevher, cevher, pahalı taş.

göyâ گویا (f.): Güya, sözde, sanki.

gözal گوزل: Güzel.

gözallaşmâk گوزللشماق: Güzelleşmek.

gözallik گوزللیک: Güzellik.

göl گول: Aptal, bilmeyen.

göng گونگ: Hayvanların dışkısı.

gönglamâk گونگله ماق: Dışkıları yere, araziye saçmak.

giyâh گیاه (f.): Bitki, ot.

gicing گيجینگ: Eğri boyunla yürüyen komik ve oynak at.

gicinglamâk گيجینگله ماق: Şaka yapmak,

giçça گيچه: İnsan ve hayvanların içinde yaşayan parazitlerin ismi.

gijgijlamâk گيژ گيژله ماق: 1. Ortahğı karıştırmak, 2. İki tarafı tartışmaya kışkırtmak, kavgaya teşvik etmek.

gîlâs گيلاس (f.): Kiraz.

gilam گيلم (f.): Kilim, halı.

gilambâf گيليم باف: Halı dokuyucu.

gilambâflik گيلم بافليک: Kilim dokumacılık, halı dokuma işi.

gerdaymâk گيرده يماق: 1. Başı dik yürümek, 2. Aşırı dercede gururlanmak,

gezarmâk گيزرماق: 1. Rengi solmak, 2. Kötü haber alınca rengi beyazlamak.

2.32. lâm / ل: Özbek alfabesinin yirmi sekizinci harfidir, (l) harfı ifade eder.

lâbratvâr لا براتوار (fr.): Ayırıştırma, birleştirme yoluyla bir sonuca ulaşmak veya teşhis etmek için çeşitli araçlar kullanılara tıp, fizik, kimya gibi bilim dallarıyla ilgili araştırmaların, deneylerin yapıldığı özel donanımlı yer, laboratuvar.

lâcvard لا جورد (f.): Gök renkli pahalı taş.

lâçin لاچين: Av için eğitilen uzun kanatlı, siyah gözlü yırtıcı kuş türünden bir kuş.

lâzim لازم (a.): Gerek, lazım.

lâş لاş (f.): Ölü hayvanın cesedi.

lâf لاف (f.): Palavra.

lâfçı لافچی: Palavracı.

lâl لال (f.): Dili tutulmuş, konuşamaz duruma gelmiş, lal.

lâla لاله (f.): Lale çiçeği.

lâv etib لاو ايتيب: Ateşin alevlenerek yanması.

lây لای (f.): Çamur.

lâyha لايحه (a.): Layiha, ferman, buyruk, kanun.

lâyık لایق (a.): Layık, çalışkan, bir şeye uygun olan, yaraşan.

nâlâyık نالایق: Bir şeye yaraşmayan, uygun olmayan.

lâyqâ لایقه: Suyun altındaki çamur.

lâyqâlamâk لایقه له ماق: Çamur yapmak.

lââqâl لاقل (a.): En azından, en azı ile, hiç olmazsa.

lab لب (f.): 1. Dudak, 2. Bir şeyin kenarı, kasenin kenarı gibi.

libâs لباس (a.): Elbise, giyim.

labbay لبی (a.): Bir doğrulama ve onaylama sözü, beli, he, evet gibi.

lapar لپار: Düğün merasimlerinde genç erkekler ve kadınlar tarafından söylenilen şarkı.

laparçı لپارچی: Düğün şarkısını söyleyen genç erkekler ve kızlar.

lapşang لپشنگ: Tembel, işsiz.

lapanglamâk لپنگله ماق: Boşu boşuna gezmek.

latta لته: Bez, eşarp.

laḥad لاحد (a.): Mezarın içi.

laḥza لحظه (a.): Zamanın bölünmeyecek kadar kısa olan parçası, an, lahza.

laḥm لحم (a.): Etin kemiksiz kısmı.

lāhta لخته (f.): Pıhtı, kan pıhtısı gibi.

lāhm لحم (f.): Kemiksiz, yağsız, saf et.

lizâ لذا (a.): O halde, öyleyse.

lazzat لذت (a.): Lezzet.

lazzatli لذتلی: Lezzetli.

laziz لذیذ (a.): Lezzetli.

larza لرزه (f.): Titremek.

larsillamâk لارسيله ماق: Titreşim, titreme.

laš لاش: Ceset.

laškar لشکر (f.): Ordu.

laškarbâşi لشکرباشی: Ordu başı, komutan.

laṭâfat لطافت (a.): İncelik, hoşluk, güzellik.

laṭâfatli لطافتلی: Güzel olma durumu, hoşluk.

luṭf لطف (a.): Önem verilen, sayılan birinden gelen iyilik ve yardım, ihsan, lütuf.

luṭfan لطفا (a.): Lütfen, birinden bir şey isterken dilerim, rica ederim, anlamında kullanılan söz.

laṭīf لطيف: Yumuşak, hoş, ince bir güzelliği olan,

laṭīfa لطيفه (a.): Şaka, hikaye.

la'nat لعنت (a.): Lanet, Tanrının merhametinden yoksun olan.

la'natlamāk لعنتله ماق: Lanetlemek, beddua etmek.

la'natī لعنتي (a.): Lanetli, lanetlenmiş.

luḡāt لغت (a.): Kelime, sözcük.

luḡāvaī لغوي: Sözlüksel.

lāḡv لغو (a.): İptal.

lift لفت (e.): Asansör.

lākāb لقب: Soyadı, takma ad, lakap.

lākābli لقبلي: Lakaplı.

lākma لقمه: İyimser, her şeye inanan.

lākmalik لقمه ليک: Lokma, dilim, bir dilim ekmek gibi.

luḡma لقمه (a.): Sokum, dilim, bir lokma.

lākḡāb لقه: Yırtıcı balık, benekli balık.

lākīllatmāk لقيلتماق: Boşuna zaman geçirmek, aldatılmak, sadelik.

lākīllamāk لقيلل ماق: Boş yere zaman harcamak, boşuna konuşmak, sadelik.

laklak لک لک (f.): Siyah telekli, uzun gagalı, uzun bacaklı, beyaz göçmen kuş, leylek.

lagaan لگن (f.): Leğen, metal veya plastikten yapılan kap.

lalmi للمی: Kuru arazi.

lallaymāk لليماق: Yumuşamak.

lampa لمپه (r.): Lamba.

lams kılmāk لمس قيلماق: Dokunmak.

lanc لنج: 1. Pilavın aşırı yumuşaması, 2. Tereddütlü, kararsız veya kesin düşüncelere sahip olmayan kimse.

lancilik لنجلیک: 1. Halsizlik, 2. Kararsızlık.

lunc لنج (f.): Yanak.

ladāvur لنداوور: Elinden hiç bir şey gelmeyen, boşuna konuşan kimse.

lang açık لنگ آچیق: Genişlik, kapının genişliği gibi.

langar لنگر (f.): Çapa, tarlalarda toprağı işlemek için kullanılan ağaç veya demir saplı kazı aracı.

lubyā لوبيا (f.): Fasulye.

lavha لوحه (a.): Bir yere asılmak için yazı, levha.

luks لوکس (fr.): Lüks, en güzel, en iyi.

lōppi لوبی: Şişman, kilolu.

lōkillamāk لوقيلله ماق: Aşırı ağrımak, başın aşırı ağrması.

lōkillamāk لوقيلله ماق: Yürürken vücudun her yerini hareketlendirmek.

lōli لولی: Modern çağda hala göçebe yaşıyan halk, kavgacı.

lōlililک لوليليلک: Kavgacılık.

lōnda لونده: Kısa, kesin.

lahca لهجه: Şive, lehçe.

liyākāt لياقت (a.): Liyakat, yetenek.

liyākātsiz لياقتسيز: Liyakatsiz, başarısız.

liyākātli لياقتلی: Liyakatli, başarılı, yetenekli.

lip لپ: Hızlı hareket etmek.

lipillamāk لپيلله ماق: Hızlı hareket etmek.

lītr لیتر (fr.): Litre, ölçü birimi.

litrli لیترلی: Litre ölçüsünde olan.

layça لیچه: 1. Evcil küçük köpek, 2. Birinin buyruğunda olan, her işi yapan kimse.

ledar لیدر (e.): Lider.

liqillamâk لیقیللہ ماق: Kararsız hale gelmek, sarsılmak.

lik töla لیق تولہ: Çok dolu.

likillamâk لیکیللہ ماق: 1. Hızlı hareket etmek, 2. Huzursuz olmamak.

laylatulkâdr لیله القدر (a.): Kadir gecesi.

limâ-lim لیمالیم: Aşırı dolu.

lim-lim لیم-لیم: Aşırı dolu.

lekin لیکن (a.): Lakin, ama.

lemö لیمو (f.): Limon.

lemöli لیمولی: Limonlu.

2.33. **mim** / م: Özbek alfabesinin yirmi dokuzuuncu harfidir, (m) harfi ifade eder.

mât مات (f.): 1. Şaşkın, 2. Satranç oyununda taraflardan birinin yenilgisi.

mât bölmâk مات بولماق: 1. Satranç oynunda yenilmek, 2. Bir tartışma sonunda veya benzeri bir durumda yenik düşmek.

mât kılmâk مات قیلماق: 1. Satranç oynunda yenmek, 2. Bir tartışmada sonunda karşısındakini cevap veremez duruma düşürmek, 3. Kötü duruma düşürmek, bozmak.

mâtam ماتم (f.): Matem, yas.

mâcarâ ماجرا (a.): Baştan geçen ilginç olay veya olaylar zinciri, serüven, macera.

mâdâniki مادامیکه (f.a.): Mademki, madem.

mâdda ماده (a.): Dişi hayvanlar ve kuşlar.

mâdda ماده (a.): 1. Duyularla algılanabilen nesne, 2. Bir cismi oluşturan öge, öz, 3. Yasa, sözleşme, antlaşma vb. metinlerde, her biri başlı başına bir yargı gösteren ve çoğu kez rakamla belirtilen bölüm.

mâddî مادی: Madde ile ilgili, maddesel, özdeksel, manevi karşıtı, maddeden oluşan.

mârç مارچ (L.): Miladi yılın üçüncü ayı, mart.

mârşâl مارشال (fr.): En yüksek askerî rütbe, mareşal.

mârşâllik مارشاللیک: Mareşallik, mareşal olma durumu.

mâs ماس (a.): Uygun.

mâslaşmâk ماسلاشماق: 1. Uygun olmak, 2. Koordine olmak.

mâslamâk ماسله ماق: 1. Anlaşmak, koordine etmek, 2. Eşitlemek.

mâsk ماسک (fr.): Maske.

mâş ماش (fr.): Hububatlardan biri.

mâşîn ماشین (fr.): Makine.

mâzî ماضی (a.): Geçmiş, geçmiş zaman.

mâksîmum ماكسيموم (L.): Maksimum, azami.

mâket ماکت (fr.): Mimarlıkta, sanayide ve bazı sanat dallarında yer alan eserlerin taslak durumundaki küçük örneği.

mâl مال (a.): 1. Mal, mülk, 2. Evcil hayvanlar.

mâldâr مالدارلیک: Hayvancılık.

mâlbâkâr مال باقر: Çoban.

mâlekul مالکول (L.): Molekül, madde.

mâla ماله (f.): Mala, harç alıp sürmeye yarayan, çoğu üçgen biçiminde yassı, demirden, üstten tahta saplı sıvama aracı.

mâliyât مالیات (a.): Vergi.

mâliya مالیه (a.): Vergi.

ma'mur مامور (a.): Memur, devlet çalışanı.

ma'muriyat ماموریت (a.): Memurluk.

māmatalâk مامه تلاق: Güçlü bir darbe sonucu oluşan morluk.

māmākāldirâk مامه قلدیراق: Gök gürültüsü.

māmik مامیق: Beyaz ve yumuşak pamuk.

mâne' مانع (a.): Engel.

mānand مانند (f.): Gibi, -e benzer.

māvaī ماوی: Mavi.

māher ماهر (a.): Mahir, becerikli, yetenekli.

māherāna ماهرانه (f.a.): Becerikli.

māhiyat ماهیت (a.): Nitelik, vasıf, öz, özlük, asıl esas.

māy مای: Hayvansal yağ.

māylamâk مایله ماق: Yağlamak.

māyli مایلی: Yağlı.

māyil مایل (a.): Meyli olmak, ilgisi olmak.

ma'yus مایوس (a.): Hayal kırıklığına uğramış.

māya مایه: Dişi deve.

māyagi مایه گی (f.): Maya, ferment.

mubāhasa مباحثه (a.): Bir konu hakkında iki veya daha çok kişinin karşılıklı konuşması, mübahase.

mabādâ مبدا (f.): Değiş tokuş.

mubârak مبارک (a.): Mübarek, kutlu.

mubârabâd مبارکباد (f.a.): Kutlamak.

mubālâğâ مبالغه (a.): Mübalağa, abartı.

mubtadî مبتدی (a.): İptida, başlangıç.

mubtażal مبتذل (a.): Saygınlığını yitirmiş, mübtezel.

mubtakir مبتکر (a.): Yenilikçi.

mubtalâ bölmâk مبتلا بولماق (a.): Bağımlı, tutulmuş, müptela.

mablâğ مبلغ (a.): Tutar.

mubham مبهم (a.): Belirsiz.

mutaassir متاثر (a.): Etkilenen.

mutaassif متاسف: Üzgünüm, maalesef

matâ' متاع (a.): Mal, elbise, giyim.

matânat متانت (a.): Ayıklık.

muttaḥid متحد (a.): Birleşik.

mutāḥāşîş متخصص (a.): Uzman.

mutāḥāşîşlik متخصصلیک: Uzmanlık.

mutāḥāllif متخلف: Suçlu.

metr متر (f.): Metre.

mutarâdif مترادف (a.): Eş anlamlı sözcük.

mutaşabiş متشبث (a.): Girişimci.

mutaşaddî متصدی (a.): Müze, Kütüphane, sergi, hayvanat bahçesi vb.ni yöneten ve etkinliklerini düzenleyen kimse, Küratör,

muttaşil متصل (a.): Bağlı.

mutaşşavuf متصوف: Sufi.

mut'âl متعال (a.): Yüce.

muta'sş ib متعصب (a.): Yobaz.

muta'llim متعلم (a.): Öğrenci.

mutafakkir متفکر (a.): Mütefekkir, düşünür.

mutakabbir متکبر (a.): Kibirli.

mutakalîm متکلم (a.): Söyleyen, konuşan.

muttakî متکی (a.): Güvenmek.

matal مثل (a.): Genellikle çocuklar için geleneksel bir hikaye.

mutamaddin متمدن (a.): Uygarlık.

mutamallik متملق (a.): Dalkavukluk.

matn متن (a.): Metin, yazı.

mutanâsib متناسب (a.): Uygun.

mutanaffiz متنفذ (a.): Etkili, sözü geçer, istediğini yaptıran.

mutavâzin متوازن (a.): Paralel, muvazi.

muttahaam متهم (a.): Sanık.

misâl مثال (a.): Örnek.

muşbat مثبت (a.): Pozitif.

maşal مثل (a.): Mesel, eğitici hikaye veya masal, örnek alınacak söz.

maşalan مثالا (a.): Mesela, söz gelişi.

muşallaş مثلث (a.): Üçgen.

musmir مثمر (a.): Üretken.

muşannâ مثنا (a.): İkinci baskı, ikinci.

maşnavâî مثنوی (a.): Her beyti ayrı uyaklı bir divan edebiyatı nazım biçimi, mesnevi.

mucâz مجاز (a.): Mecaz, metafor.

mucâzi مجازی (a.): Sanal.

mucâzât مجازات (a.): Ceza.

macbur مجبور (a.): Mecbur, herhangi bir konuda yükümlü, bir şeyi yapmak zorunda olan.

macburî مجبوری (a.): Zorunlu.

macburiyat مجبوریات (a.): Zorunluluk.

mucarrad مجرد (a.): Bekar.

mucrim مجرم (a.): Suçlu, suç işleyen.

macruh مجروح (a.): Yaralı.

mucassam مجسم (a.): Şekillenme.

mucassamlamâk مجسمه ماق (a.): Şekillendirmek, biçimlendirmek.

mucassama مجسمه (a.): Heykel.

macâklamâk مجقله ماق (a.): Basınç nedeniyle bir şeyin şeklini değiştirmek.

maclis مجلس (a.): Bir konuyu konuşmak, veya görüşmek için yapılan toplantı, meclis.

macalla مجله (a.): Dergi.

macma' مجمع (a.): Dernek.

mucmal مجمل (a.): Özet olarak anlatılmış, kısa ve özlü, mücmel.

mucmallik مجمللیک (a.): Kısa ve özet olma durumu, mücmellik.

macmu' مجموع (a.): 1. Bir ara getirilmiş, toplanmış bütün, hep, 2. Toplam.

macmua مجموعه (a.): Belli bir konu hakkında toplanmış metinler, toplam.

macnun مجنون (a.): Mecnun, sevdadan ötürü, kenidini kaybetmiş, çılgın, deli.

macnuntâl مجنون تال (a.): Dalları yere doğru eğilen ağaç.

mucahaz مجهز (a.): Donanımlı.

machul مجهول (a.): Meçhul, bilinmeyen, bilinmedik.

machullik مجهولیك (a.): Bilinmezlik.

muḥâsira محاصرة (a.): Kuşatılmış.

muḥâfiz محافظ (a.): Koruyucu.

muḥâfiza محافظه (a.): Korumak.

muḥâkama محاکمه (a.): Yargılamak.

muḥabbat محبت (a.): Sevgi.

muḥbas محبس (a.): Hapishane.

maḥbub محبوب (a.): Popüler.

maḥbuba محبوبه (a.): Sevilen.

muḥâkama محاکمه (a.): Yargılama.

muḥabbat محبت (a.): Sevgi.

muḥtaç محتاج (a.): İhtiyaçlı, ihtiyacı olan.

muḥtâṭ محتاط (a.): Dikkatli.

muhtaram محترم (a.): Saygılı.

muhtaşam محتشم (a.): Görkemli, muhteşem.

muḥaddiṣ محدث (a.): Hadis bilimiyle uğraşan kimse.

meḥrâb محراب (a.): Sunak.

muḥarir محرر (a.): Yazan, yazar.

muḥarrik محرك (a.): Hareketi sağlayan, harekete geçiren.

muḥarram محرم (a.): Hicri ve kamari yılın ilk ayı.

maḥram محرم (a.): 1. Yakın akrabadan olduğu için nikah düşmeyen kimse, 2. Nikah kıyan karı kocanın birbiryle münasebeti.

maḥrum محروم (a.): Yoksun.

maḥsub محسوب (a.): Hesap edilmiş, hesaba geçirilmiş.

muḥaṣṣil محصيل (a.): Öğrenci.

maḥṣul محصول (a.): 1. Ürün, 2. Verim, 3. Ortaya çıkan elde edilen şey.

maḥfil محفل (a.): 1. Program, 2. Parti.

maḥkamlamâḳ محكمه ماق (a.): Sıkılaştırmak,

maḥkama محكمه (a.): Mahkeme.

maḥkum محكوم (a.): Hükümlü, mahkum.

maḥa محل (a.): Bölge, mekan.

maḥallî محلی (a.): Yerel.

maḥallîçilik محلچیلیک (a.): Yerellik, yerel olma durumu.

meḥnat محنت (a.): Minnet, yapılan bir iyilge karşı kendini borçlu sayma, gönül borcu.

meḥnatkaş محنتکش (a.): Çok çalışan, çalışkan.

meḥnatsiz محنتسيز (a.): Minnetsiz.

maḥnatli محنتلی (a.): Çok minnet isteyen.

maḥvaṭa محوطه (a.): Etraf, alan.

muḥîṭ محیط (a.): Çevre.

muḥâbara مخابره (a.): İletişim.

muḥâṭab مخاطب (a.): Kendisine söz söylenilen kimse, kendisiyle konuşulan kimse. kitle.

muḥâlif مخالف (a.): Bir tutuma, bir görüşe, bir davranışa karşı olan, aykırı olan kimse, aykırı.

muḥbir مخبر (a.): Muhbir

muḥâr مختار (a.): Muhtar.

muḥtare مخترع (a.): Mucit, yaratıcı.

muḥtaşar مختصر (a.): Özet.

muḥtalaṭ مختلط (a.): Karışık.

muḥtalif مختلف (a.): Farklı.

muḥâddir مخدر (a.): Uyuşturucu madde.

mâḥrac مخرج (a.): 1. Mahreç, Payda.

mâḥṣuṣ مخصوص (a.): Özel.

mâḥfî مخفی (a.): Gizli.

muḥliṣ مخلص (a.): Dostluğunda ve inançlarında içten olan, saf, içten.

mâḥluḳ مخلوق (a.): 1. Yaratılmış, 2. Halk.

madâr مدار (a.): 1. Medar, dönence, cezir karşıtı, 2. Kişinin güç kuvveti.

mudâfe مدافع (a.): Savunan kimse.

midâl مدال (fr.): Madalya.

mudâm مدام (fr.): Hep, her zaman.

mudabbir مدبر (a.): Tedbirli.

muddat مدت (a.): Süre.

madad مدد (a.): Yardım istemek.

madrassa مدرسه (a.): Medrese.

mudd'a مدعا (a.): Davacı, savcı.

madanî مدنى (a.): Kentlileşmiş, uygar, medeni.

madanîlaşmâk مدنیشماق (a.): Medenileşmek, uygarlaşmak.

madaniyat مدنيت (a.): Medeniyet, uygarlık.

madaniyatsiz مدنیتسیز (a.): Uygar olmayan.

madaniyatli مدنیتلی (a.): Medeniyetli.

mudhiş مدهش (a.): Korkunç, şaşkın.

mudîr مدير (a.): Müdür.

madyun مديون (a.): Verecekli, borçlu.

muẓākara مذاكره (a.): Bir konuyla ilgili fikir alışverişinde bulunma, müzakere.

mazkur مذكور (a.): Adı geçen, anılan, sözü edilen.

mazhab مذهب (a.): Mezhep.

murâca't مراجعت (a.): Başvuru.

murâca'tnama مراجعتنامه (a.): Başvuru mektubu.

murâd مراد (a.): Murada veya muradına ermek.

marâsim مراسم (a.): Merasim, dinî veya gelenek görenekler için yapılan program.

marâk مراق (a.): Merak, heves.

marâkli مراقلی (a.): Meraklı, istekli.

murâkibat مراقبت (a.): İlgiilenmek.

marâm مرام (a.): Meram, istek.

murabbâ مربا (a.): Reçel.

marbuṭ مربوط (a.): İt.

murabbî مربى (a.): Koç, çalıştırıcı, rehber.

murabbîlik مربیlik (a.): Rehberlik.

martaba مرتبه (a.): Mertebe, aşama, derece.

martabali مرتبہ لی (a.): Mertebeli, dereceli.

marṣiya مرثیه (a.): Mersiye, ağıt.

marcân مرجان (a.): Mercan.

murç مورچ (a.): Biber.

marḥamat مرحمت (a.): Merhamet.

marḥum مرحوم (a.): Merhum, ölü.

mard مرد (f.): Mert, adam.

mardlik مردلیک (a.): Mertlik, yiğitlik.

mardikâr مردکار (f.): Her gün çalışan adam, işçi.

mardum مردم (f.): Halk.

mardud مردود (a.): Reddedilmiş.

murda مرده (f.): Ölü.

maraz مرض (a.): Hastalık.

marṭub مرطوب (a.): Islak.

marḳād مرقد (a.): Mezar, kabir.

murkkab مرکب (a.): Bileşik, birleşerek oluşmuş, basit olmayan, mürekkep.

murakkablaşmâk مرکبیشماق (a.): Birleştirmek.

markaz مرکز (a.): Merkez, başkent.

markazlaşmâk مرکزیشماق (a.): Merkezileşmek.

markazî مرکزی (a.): Merkezde olan, merkezi oluşturan.

maral مرل (a.): Ceylan.

marammat مرمت (a.): Restorasyon, yeniden düzenleme.

marmar مرمر (f.): Mermer, değerli taş.

marvârîd مروارید (f.): Sedef, inci.

muruvvat مروت (a.): Centilmenlik, merhametli.

muruvvatli مروتلی (a.): Merhametlilik,

marham مرهم (a.): Merhem, deriye sürülen ilaç.

marîḥ مریخ (a.): Mars.

murîd مرید (a.): Mürit.

mazâh مزاح (a.): Eğlenceli, şaka.

mizâc مزاج (a.): Huy, yaradılış, tabiat, karakter.

muzâhim مزاحم: İnsanların işlerine engel olmak, sinir bozmak.

mazâr مزار (a.): 1. Türbe, 2. Mezar.

muzâhraf مزخرف (a.): Saçmalık.

muz مزد (f.): Ücret.

mazr'a مزراع (a.): Tarla.

muzmin مزمن (a.): Kronik.

maza مزه (f.): Tat.

bemaza بیمزه: Tatsız.

mucda مژده: İyi haber, müjde.

mis مس (f.): Bakır.

musâbâkâ مسابقه (a.): Yarış.

musâbâkâlaşmâk لشماق مسابقه: Yarışmak.

misâhat مساحت (a.): Bir yerin uzunluk ve genişlik ölçüsü.

musâid مساعد (a.): Elverişli.

musâfir مسافر (a.): Yolcu.

musâfirlik مسافریک: Yolcu olma durumu, gurbette olan kimse.

mustîd مستعید (a.): Duyarlı, akıllı, yetenekli.

mustâkil مستقل (a.): Özgür.

mustâkillik مستقیلیک: Özgürlük.

mustamlıka مستملیکه: Sömürge, kuşatılmış, ele geçirilmiş.

mustamlıkaçı چی مستملیکه: Sömürgeci.

mustaamlıkaçılık چیلیک مستملیکه: Sömürgecilik.

mustanad مستند (a.): Belgesel.

mascit مسجد (a.): Cami.

mashâra مسخره (a.): Gülünç, komik.

musaddas مسدس (a.): Altıgen, altı kenarlı çokgen.

maskan مسکن (a.): Mesken, konut.

maska مسکه (f.): Tereyağ.

miskîn مسکین (a.): Fakir, biçare.

musallah مسلح (a.): Silahlı.

maslak مسلک (a.): Meslek, iş.

maslakdâş مسلکدâş: Meslektaş.

muslim مسلم (a.): Müslüman.

musulmân مسلمان (a.): Müslüman.

musulmânlik مسلمانیک: Müslümanlık.

masmum مسموم (a.): Zehirlenmiş.

misvâk مسواک (a.): Misvak.

mas'ul مسؤول (a.): Sorumlu.

mas'uliyat مسؤولیت (a.): Sorumluluk.

mas'uliyatsiz مسوولیتسيز: Sorumluluksuz, sorumluluğu olmayan.

mas'uliyatsizlik مسوولیتسيزلیک: Sormsuzluluk.

mas'uliyatli مسؤولیتلی: Sorumlu.

muşâcara مشاجره: Tartışma, birbiriyle düşmanlık yapan.

muşâ'ra مشاعره (a.): Toplu olarak şiir okumak.

maşşâk مشاق (a.): 1. Yazı Öğretmeni, 2. SteNugraf.

muşâvir مشاور (a.): Danışman.

muşâhida مشاهده (a.): Görme, gözlem.

muşây'tt مشایعت (a.): Eşlik.

muşt مشت (f.): Yumruk.

muştday میشتده: Yumruk gibi.

muştlaşmâk مشتلاشماق: Dövüşmek, kavga etmek.

muştlamâk مشتلاماق: Yumruklamak.

muştâk مشتاق (a.): Hevesli.

muştarak مشترك (a.): Ortak kullanılan her şey, kamu mülkü, ortak ev.

muştari 1 مشتری (a.): Müşteri, alıcı.

muştari 2 مشتری (a.): Jüpiter.

muşāhāş مشخص (a.): Belli.

muşarraf مشرف (a.): Onurlandırmak, yükselmek.

maşriḳ مشرق (a.): Doğu.

muşrik مشرك (a.): İnanıcı olmayan, dinsiz tanrısız.

maşru' مشروع (a.): Yasal.

maş'al مشعل (a.): Meşale.

maşḡul مشغول (a.): Meşgul, bir işle uğraşan, iş görmekte olan.

maşḳ مشق (a.): Bir öğretmen, aynısını yazmaları için öğrencilerine verdiği yazı örneği, meşk.

maşāḳḳāt مشقت (a.): Zor iş, zahmet.

maşāḳḳātli مشقتلى (a.): Zor.

muşkil مشکل (a.): Sorun.

muşkillāşmāḳ مشکلاشماق (a.): Zorlaşmak.

maşmaşa ممششه (a.): Tartışma, macera.

maşvara مشوره (a.): Tavsiye.

maşhur مشهور (a.): Ünlü.

muşāḥaba مصاحبه (a.): Röportaj yapmak.

muşādara مصادره (a.): Müsadere, zor alım.

muşālaḥa مصالحة (a.): Uzlaşma, uyum, uygunluk.

muşāḥiḥ مصحح (a.): Düzeltme.

muşḥaf مصحف (a.): Mushaf, Kur'an.

maşdar مصدر (a.): Fiil, mastar.

mişrā' مصراع (a.): Kıta, dörtlük.

maşraf مصرف (a.): Tüketim.

muşaffā مصفا (a.): Saf, taze, temiz.

muşleh مصلح (a.): Reformcu, yenilikçi.

maşlahat مصلحت (a.): İş, önemli iş, mesele.

maşnu'ı مصنوعی (a.): Yapay.

muşavvir مصور (a.): Ressam.

muşībat مصیبت (a.): Felaket.

muşībatli مصیبتلى (a.): Felaketli.

mażmun مضمون (a.): Konu, anlam, kavram.

mażmunli مضمونلى (a.): Kavramlı, konulu.

mażīḳā مضيقه (a.): 1. Dar bir yer, 2. Zorluk.

maṭb'a مطبعه (a.): Basımevi, matbaa.

ma'baaḳi مطبعه چى (a.): Basımcı, basımevi sahibi.

ma'baaḳilik مطبعه چيلىك (a.): Basımcılık.

ma'buāt مطبوعات (a.): Basın, matbuat.

ma'lab مطلب (a.): Maksat, amaç.

ma'la' مطلع (a.): Divan edebiyatında kaside veya gazelin ilk beyti.

mu'lāḳ مطلق (a.): Mutlak, salt, kesinlikle.

mu'maīn مطمئن (a.): Emin, güvenli.

mu'ī مطيع (a.): Yumuşak başlı, itaat eden.

mu'īlik مطيعلىك (a.): Mutilik.

muẓaffar مظفر (a.): Muzaffer, üstünlük elde etmiş, zafer kazanmış.

mażnun مظنون (a.): Şüpheli.

maẓhar مظهر (a.): Tezahür.

ma'ārif معارف (a.): Eğitim.

ma'aş معاش (a.): Geçim kaynağı.

mu'aşarat معاشرت (a.): Sosyalleşme.

mu'âlaja معالجه (a.): Tedavi.

mu'âmala معامله (a.): İki taraf arasındaki işlem, alış satışı.

mu'âmalali معامله لی (a.): İyi davranış.

mu'âvin معاون (a.): Yardımcı.

ma'bad معبد (a.): Tapınak.

mö'tâd معتاد (a.): Bağımlı, madde bağımlısı.

mö'tabar معتبر (a.): Geçerli, itibarlı.

mö'tadil معتدل (a.): Ilıman.

mu'ciza معجزه (a.): Mucize.

ma'dan معدن (a.): Maden, yer kabuğunun bazı bölgelerinde çeşitli iç ve dış doğal etkenlerle oluşan, ekoNumik yönden değer taşıyan mineral.

ma'da معده (a.): Mide.

ma'rifat معرفت (a.): Bilgi.

murriḫ معرفی (a.): Tanıtmak.

ma'raka معركة (a.): 1. Savaş meydanı, düğün, 2. Matem gibi merasimlerde toplanan nüfus.

ma'ruza معروضه (a.): 1. Arzedilen, 2. dilekçe.

ma'suḫ معشوق (a.): Sevgili.

ma'sum معصوم (a.): Masum, suçsuz, günahsız.

mözila معضله (a.): Sorun, zor bir iş.

muatṭar معطر (a.): Kokulu.

mu'aṭṭal معطل (a.): Gecikme.

ma'ḫul معقول (a.): Mantıklı.

ma'ḫullamāḫ معقوله ماق (a.): Mantıklı olmak.

nām'ḫul نامعقول (a.): Mantıksız.

mua'llāḫ معلق (a.): Askıya alınmış.

mua'llim معلم (a.): Öğretmen, hoca.

ma'lum معلوم (a.): Bilinen, belli.

nāma'lum نامعلوم (a.): Bilinmeyen.

ma'lumât معلومات (a.): Bilgi.

ma'lumâtsiz معلوماتسبز (a.): Bilgisiz.

ma'lumâtnāma معلوماتنامه (a.): Bilgi mektubu.

ma'lumâtli معلوماتلی (a.): Bilgili.

mua'mmâ معما (a.): Gizem.

me'mâr معمار (a.): Mimar.

me'mârçilik معمارچیلیک (a.): Mimarcılık, mimarlık mesleği.

me'mârlik معمارلیک (a.): Mimarlık.

ma'mul معمول (a.): Umulan, düşünülen.

ma'nâ معنا (a.): Anlam.

ma'nâdâr معنادار (a.): Anlamlı.

ma'nâdâş معنی داش (a.): Aynı anlamda olan.

ma'nâli معنالی (a.): Anlamlı.

ma'navaî معنوی (a.): Manevi.

ma'naviyat معنویت (a.): Maneviyat.

ma'nâ معنی (a.): Anlam.

me'yâr معیار (a.): Kriter, ölçüt.

maîṣat معیشت (a.): Geçim kaynağı.

mu'în معین (a.): Yardımcı olan, yardımcı.

mua'yyan معین (a.): Belirtili, belli.

ma'yub معیوب (a.): Engelli.

māğâra مغاره (a.): Mağaza, dükkan.

māğrur مغرور (a.): Gururlu.

māğrurlanmāḫ مغرورلنماق (a.): Gururlanmak.

māğz مغز (f.): 1. Beyin, 2. Fıstık badem gibi meyvelerin fındığı.

māğzâva مغزاوه (a.): Çamaşırın kirli suyu.

māğlub مغلوب (a.): Mağlup, yenilmiş.

māğlubiyat مغلوبیت (a.): Yenilgi.

muft مفت (f.): Bedava.

mufattiş مفتش (a.): Müfettiş.

maftun مفتون (a.): Büyülenmiş.

muftî مفتى (a.): Müftü.

mufassal مفصل (a.): Detaylı.

mafşil/ mafşal مفصل (a.): Eklem.

maflura مفكوره (a.): Görüş, bakış açısı.

mufîd مفيد (a.): Yararlı.

muqâbil مقابل (a.): Ön taraf.

muqâbala مقابلة (a.): Yüzleşme.

mâqâl مقال (a.): Atasözü.

mâqâla مقالة (a.): Makale, bilimsel çalışma.

mâqâm 1 مقام (a.): Özbek klasik müziğinin altı makam denilen her bir kısmı.

mâqâmçi مقامچی: Özbek klasik müziğinin altı makam müzik aletini bilen, Müzisyen.

mâqâm 2 مقام (a.): Makam, rütbe, mevki.

muqâvimat مقاومت (a.): Direniş.

muqâyasa مقايسه (a.): Karşılaştırmak.

mâqbara مقبرة (a.): Mezar.

mâqbul مقبول (a.): Güzel.

mâqtanmâq مقتناماق: Kendini övmek.

mâqtançâq مقتنچاق: Kendini öven kimse.

mâqtamâq مقتته ماق: Birinin ya da bir kimsenin hakkında güzel şeyler söylemek.

mâqtâv مقتاو: Övmek.

miqdâr مقدار (a.): Miktar.

muqâddas مقدس (a.): Kutsal.

muqârrar مقرر (a.): Atanma.

mâqşad مقصد (a.): Amaç.

muqâşşir مقصر (a.): Suçlu, sorunlu.

miqnâţis مقتاطيس: Mıknatıs, demiri ve daha başka bazı metalleri çeken demir oksit.

muqâvvâ مقوا (a.): Karton, sert kağıt.

muqâvvâlamâq مقوالماق: Mukavvayla kaplamak, mukavvanın içine koymak.

miqyâs مقياس (a.): Kıyaslama.

makkâr مكار (a.): Kurnaz.

mukâfât مكافات (a.): Ceza, mekafat.

mukâfâtlanmâq مكافاتله ماق: Cezalandırmak.

makân مكان (a.): Mekan, yer.

maktab مكتب (a.): Okul.

maktabdâş مكتبداش: Aynı okulda okuyanlar.

maktub مكتوب (a.): Mektub.

makr مكر (a.): Kurnazlık.

makruh مكروه (a.): 1. İslam dininde, dinî bakımdan yasaklanmadığı halde yapılmaması istenen, 2. İğrenç

mukammal مكمل (a.): Mükemmel, kusursuz.

mullâ ملا (f.): Molla.

malâhat ملاحت (a.): Hoş, güzel.

mulâhaza ملاحظه (a.): Düşünce, bir konu üzerine fikir yürütmek.

mulâhazali ملاحظه لى: Düşünerek iş yapan.

mulâzim ملازم (a.): Hizmetkar.

mulâzimat ملازمت (a.): Hizmetkarlık.

mulâkât ملاقات (a.): Toplantı, görüşme.

malâl ملال (a.): Ağır üzüntü.

bemalâl بيملال: 1. Üzüntüsüz, 2. Eminlik.

malâmat ملامت (a.): 1. Kınama, 2. Azarlama, çıkışma.

mulâyim ملايم (a.): Yumuşak.

mulâyimlaşmâk ملايملاشماق: 1. Yumuşaklaşmak, yumuşak bir duruma gelmek, 2. Çok nezaketli olmak.

millat ملت (a.): Ulus, halk.

millatçı ملتچی: Miliyetçi.

millatçılık ملتچيلىك: Miliyetçilik.

millî مىلى: Ulusal.

malâh ملح (f.): Çekirge.

mulk ملك (a.): Ev, dükkan, arazi vb. taşınmaz mal, mülk.

malak ملك (a.): Kudret, güç

malik ملك (a.): Melek.

malakali ملكه لى: Mülklü.

malika ملكه (a.): Şahın, hanın eşi, kıraliçe.

malla مله: Sarı renge yakın.

malay مله ی: Hizmetkar.

mumtâz ممتاز (a.): Seçkin, başarılı.

mumsik ممسك (a.): Cimri, kıskanç, açgözlü.

mumkin ممكن (a.): Mümkün, olabilir, muhtemel, olası.

nâmunkin ناممكن: Mümkün olmayan.

mamlakat مملكت (a.): Memleket.

mamnu ممنوع (a.): Yasak.

mamnun ممنون (a.): Memnun.

mamnuniyat ممنونيت (a.): Memnuniyet.

munâcât مناجات (a.): Dualar, Tanrı ile konuşmak.

manâra مناره (a.): Minare.

munâsib مناسب (a.): Uygun.

nâmunâsib نامناسب: Uygun olmayan.

munâsabat مناسبت (a.): İlişki, münasebet.

munâzara مناظره (a.): Bir konu üzerinde, belli kural ve yöntemlere uyularak yapılan tartışma.

munazârali مناظره لى: Münazaralı.

munâfîk منافق (a.): İkiyüzlü.

munâfîkât منافقت (a.): İkiyüzlülük.

minbar منبر (a.): Minber.

manba منبع (a.): Kaynak.

minnat منت (a.): Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, gönül borcu, minnet.

minnatdar منتدار: Minnettar.

minnatdarçilik منتدارچيلىك: Minnettarlık.

minnatdarlik منتدارلىك: Minnettarlık.

minnatsiz منتسىز: Minnetsiz.

minnatli منتلى: Minnet duygusu olan.

muntazir منتظر (a.): Beklemek.

mantu منتو: Manti, hamurdan yapılan bir çeşit yemek.

muncim منجم (a.): AstroNum.

munarica مندرجه (a.): İçerik.

manzil منزل (a.): Ev, yuva.

mansub منسوب (a.): Mensup, atfedilen.

mansublik منسوبلىك: Bir yerle, bir kimseyle ilgili, ilişkili olma durumu, mensubiyet.

mansuh منسوخ (a.): Reddedilmiş, eskileşmiş.

manşa منشا (a.): Başlangıç, bir şeyin çıktığı yer, köken, kaynak, sebep.

manşab منصب (a.): Mansıp, makam.

manşub منصوب (a.): Bir iş veya bir makam alan, makam sahibi.

manṭiḳ منطق (a.): Mantık, doğru düşünme sanatı ve bilim.

manṭiḳī منطقی: Mantıklı.

manṭiḳn منطقا (a.): Mantık açısından.

manṭiḳā منطقه (a.): Mahalle, bölge.

manzara منظره (a.): Manzara, bakışı dikkat çeken her şey.

manzarali منظره لی: Manzaralı, manzarası iyi olan.

manzur منظور (a.): Amaç.

manfa't منفعت (a.): Fayda.

manfa'tparast منفعت پرست: Bencil, kendi menfaatini düşünen kimse.

manfa'tdār منفعتدار: Menfaatli, yararlı.

manfa'tsiz منفعتسيز: Yararsız, menfaatsiz.

manfa'tli منفعتلی: Yararlı, menfaatli.

manfī منفی (a.): Olumsuz.

manḳurt منقورت: Milli gelenek görenekleri unutmak, önemsememek.

manḳurtlik منقورتلیک: Önemsemezlik.

munkir منکر (a.): İnkâr etmek.

manglay منگلی: Alın.

mangu منگو: Ömür boyu.

mangulik منگولیک: Ebedilik.

manman منمن: Gururlu, kendini büyük sanan kimse, kibirli.

manmanlik منمنلیک: Gururluluk.

menancīt مننجیت (y.): Menenjit hastalığı.

munavvar منور (a.): Aydınlatıcı, aydınlıkla yaratılmış.

mana منه: Yerde, zamanda veya söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz, bu, şu.

muvāzinat موازنت (a.): Dengelemek.

muvāzina موازنه (a.): Denge.

muṡāfiḳ موافق (a.): Aynı fikirde olmak.

muṡāfiḳlaştırmāḳ موافقلاشتیرماق: Koordine etmek.

mut موته: Çoğunlukla hububat içinde bulunan küçük siyah, kanatsız böcek.

mavc موج: Dalga.

mavclanmāḳ موجلنماق: Dalgalanmak.

mavcud موجود (a.): Mevcut, var olma.

mavcudlik موجودلیک: Mevcut olma durumu.

mavcudiyat موجودیت (a.): Varlık, mevcudiyet.

muḳal موچال: Türkistanlıların takvimi.

muḳa موچه: Boy, vücut.

möd مود (fr.): Değişiklik gereksinimi veya süslenme özentisiyle toplum yaşamına giren geçici yenilik.

muaddab مودب (a.): Kibar.

mudramāḳ مودره ماق: Uyuku durumunda olan, düşünceli.

mudrāḳ مودراق: Uyku basmak.

mödal مودل (fr.): Bir özelliği olan nesne veya kişi.

muazın مودن (a.): Ezan okuyann kimse.

mavrid مورد (f.): Bir iş hakkında, fırsat.

bemavrid بيمورد: Alakasız.

muz موز: Buz.

muzlamāḳ موزله ماق: Buzlanmak, buz tutmak.

muzlatmāḳ موزلتماق: Buz tutturmak.

muzlatgiḳ موزلتگیچ: Buzdolabı.

muziyam موزیم (L.): Müze.

muassis موسس (a.): Kurucu.

muassasa موسسه (a.): Kurum.

mavsum موسم (a.): Sezon.

mavsumī موسمی: Sezonlu.

musīṭṭā موسیچه (f.): Sırtlangiller ailesine bağlı bir kuş.

musīḳī موسیقی (y.): Müzik.

muştum موشتوم: Yumruk.

muşuk موşوک: Kedi.

mavze موضع (a.): Yaşanan yer, mevzi.

mavzu موضوع (a.): Konu.

muğāmbir موغامبیر: Tilki.

muğāmbirlik موغامبیرلیک: Tilki
sıfatında olan, tilkilik.

muvaḥḥat موفق (a.): Başarılı.

muvaḥḥatīyat موفقیت (a.): Başarı.

muvaḥḥatīyatsız موفقیتسیز: Başarısız.

muvaḥḥatīyatli موفقیتلی: Başarılı.

muvaḥḥāt موقت (a.): Geçici.

muvaḥḥat موقع (a.): Zaman, fırsat.

mavla مولا (a.): Mevla, sahip.

mavlanā مولانا (a.): Mevlana, sahibimiz,
büyüğümüz.

mualif مولف: Yazar.

mum موم (a.): Balmumu, yumuşak
madde.

mumiyā مومیا: Mumya.

mumiyāyi مومیای: Mumyalamak.

möntaj مونتاژ: İnşaat konusunda toplantı
yapmak.

möntajçı مونتاژچی: Toplantı yapan
kimse.

munḥaḥ مونچاق: Boncuk.

mundāḥ مونداق: Böyle, şöyle.

munḡāymāḥ مونغه یماق: Hayal
kırıklığına uğramak.

munkaymāḥ مونکه یماق: Bükülmek.

munkimāḥ مونکیماق: Yoldan sapmak.

mung مونگ: Hasret.

mungli مونگلی: Hasretli.

mönöpöl مونوپول (y.): Devlet tarafından
bütün varlığa el konulması, mal mülkün
alınması, zabtedilmesi.

mönögrāf مونوگراف (y.): Tez, eser.

mönölög مونولوگ (y.): Tiyatro yazısı.

mavhum موهوم (a.): Meçhül,
bilinmeyen.

möralamāḥ مورله ماق: Gizlice bakmak.

möl مول: Çok, hesapsız.

möltirmāḥ مولتیره ماق: 1. Endişeli
bakmak, 2. Hayal kırıklığına uğramış,
depresif bir şekilde bakmak.

mölcal مولجل: Plan, amaç.

mölcallamāḥ مولجلله ماق: 1. Planlamak,
2. Amaçlamak.

mahābat مهابت (a.): Büyüklük, görkem.

mahābatli مهابتلی: Görkemli.

muhācir مهاجر (a.): Mülteci.

muhācirat مهاجرت (a.): Mülteci olmak.

mahāratsız مهارتسیز: Yeteneksiz.

mahāratli مهارتلی: Yetenekli.

mehr مهر (f.): İnsanların başkalarına
olan sevgi ve yakınlığı.

möhr مهر (f.): Mühür, damga.

möhrdār مهردار: Damgalı.

möhrsiz مهرسیز: Damgasız.

möhrlamāḥ مهرله ماق: Damgalamak.

möhrli مهرلی: Damgalı.

mehrabān مهربان (f.): Şefkatli.

mehrabānlik مهربانلیک: Şefkatli olma
durumu.

mahliya مهلیا: Çok beğenmek, bayılmak.

muhim مهم (a.): Önemli.

mehmân مهمان (a.): Misafir.

mehmânghâna مهمانخانه: Misafirhane.

mehmândâr مهماندار: Misfiri olan.

mehmândöst مهماندوست: Misafiri seven.

mehmânlik مهمانلیک (a.): Misafir olmak.

muhandis مهندس (a.): Mühendis.

muhayyâ مهیا (a.): Tedarikli.

maymâk مه یماق: İleri adım.

may 1 می (L.): Miladi yılın beşinci ayı, mayıs.

may 2 می (f.): İçki.

mayit میت (a.): Ölü.

mita میتة: Un, hububat içinde bulunan siyah kanatsız böcek.

mitti میتی: Çok küçük.

micğâv میجغاو: Bir işi cesaret ile yapmamak.

micğâlamâk میجغله ماق: İki şeyi birbirine çivilemek.

mih میخ (f.): Çivi.

mihlamâk میخله ماق: Çivilemek.

maydân میدان (f.): Meydan.

mayda میده (f.): Küçük.

maydalamâk میده له ماق: 1. Küçük bir duruma getirmek, 2. Bölmek, 3. Kırmak.

mayda-çuyda میده-چویده: Küçücük şeyler, değersiz şeyler.

mîrâb میرآب (f.): Nehirden suyu almak için izin veren kimse.

mîrâs میراث (a.): Miras.

merâşhôr میراثخور (f.a.): Mirasçı.

mirikmâk میریقماق: Aşırı derecede kanamak.

mîzân میزان (a.): Seviye.

mizğımâk میزغیماق: Bir şeyden azıcık almak.

muyassar میسر (a.): Nasip olmak.

maysa میسه: Yeni büyüen ot.

mişik میشیق: Burundan akan su, sümük.

miş-miş میش-میث: Ağızdan ağıza dolaşan söz, haber,

miğca میغجه: Açılmayan çiçek.

miğ etmeslik میق ایتمسلیک: Ses çıkarmamak, konuşmamak.

mîkrôb میکروب (y.): Mikrop

mîkrôbiyölôji میکروبیولوژی: Mikrobiyoloji.

mîkrôsköp میکروسکوپ (y.): Mikroskop.

mîkrôfôn میکروفون (y.): Mikrofon.

mayl میل (a.): İstek, arzu.

mîlâd میلاد (a.): Doğmak, dünyaya gelmek,

mîlâdî میلادی: Hz. İsa'nın doğumundan bu yana, miladi.

miltiramâk میلتیره ماق: Ateşin çok yavaş bir şekilde yanması, nur saçmak.

miltik میلتیق: Uzun ve büyük silah.

mildiramâk میلدیرمه ماق: Çok yavaş bir şekilde suyun akışı, küçük ve hafif bir sarsıntı veya titreşim.

milk میلک: Mülk, mal.

mayli میلی: 1. Bir başkasının fikrini kabul etmek veya onun sorusuna yanıt vermek için söylenilen bir kelime, 2. Olmasına izin vermek, sen bilirsin gibi.

mîlyârd میلیارد (fr.): Milyon kere bin, bin milyon, milyar.

mîlyun میلیون (fr.): Bin kere bin, milyon.

mīlīgrām میلی گرام (y.L.): Miligram, bir gramın binde birine eşit ağırlık ölçüsü birimi.

maymun میمون (f.): Maymun, primat.

mingırlamāq مینگیرله ماق: İnlemek.

ming مینگ: Bin sayısı.

minglab مینگلب: Bin ile hesaplanan miktar.

minglik مینگلیک: Bin biriminden oluşan para.

ming āyāq مینگ آياق: Kırkayak.

mingaşmāq مینگشماق: At, eşek, motorsiklet gibi araçların arkasına binmek.

minmāq مینماق: Binmek.

mīnyātūr مینیاتور (it.): Minyatür.

mīnīmum مینیموم (L.): Minimum, en az miktar.

mayiz مییز: Kuru üzüm.

mayin میین: İnce.

mayinlaşmāq مینلشماق: İnce olmak, yumuşamak.

miya مییه: Bilinç, akıl.

miyasiz میه سیز: Bilinçsiz, akılsız.

miyali مییه لی: Akıllı.

meçkay میچکی: Çok fazla yiyip doymayan kimse.

mergan میرگن: 1. Oku hedefe atmak. 2. Avcı.

mergi میرگی: İnsanların bazen bayılıp düşmesine neden olan bir tür hastalık.

mez میز (f.): Masa.

mezbān میزبان (f.): Bir misafire ev sahipliği yapmak.

meş میش (f.): Koyun derisinden yapılan sofa.

mekacin میکه جین: Kadınlara söylenen kötü küfür.

men مین: Teklik birinci kişiyi gösteren söz,

mensimāq مینسیماق: Kötü nazar ile bakmak.

mensimaslik مینسیمیلیک: Önem vermemek,

menimça مینیمچه: Bence.

meva میوه (f.): Meyve.

mevadār میوه دار: Meyveli.

mevasiz میوه سیز: Meyvesiz.

mevali میوه لی: Meyveli.

meva-çeva میوه-چیوه: Farklı meyveler.

2.34. nun / ن: Özbek alfabesinin otuzuncu harfi, (n) harfi ifade eder.

örinsiz ئاورین: Temelsiz, uygun olmayan.

nābakār نابکار (f.): Becereksiz.

nābud bōlmāq نابود بولماق (f.): Yok olmak.

nātamām ناتمام (a.f.): Bitmemiş.

nātāniş ناتانیش: Yabancı.

nātavān ناتوان (f.): Bir işi yapamayan, engelli.

nātāgri ناتوغری: Doğru olmayan.

nātinç ناتینچ: Huzursuz.

nāçār ناچار (f.): Çaresiz.

nāçārlik ناچارلیک: Çaresizlik.

nāhāq ناحق: Haksız.

nādān نادان (f.): Cahil.

nādānlik نادانلیک: Cahillik.

nādir نادر (a.): Seyrek, az bulunur.

nār نار: Erkek deve.

nārāzi ناراضی: Mutsuz.

nârdân ناردان (f.): Ekşi.

nâras نارس (f.): Olgunlaşmamış.

nârasâ نارسا (f.): Olgunlaşmamış.

nârasmî نارسمى: Resmi olmayan.

nâz ناز (f.): Naz.

nâzlanmâk نازلنماق: Nazlanmak.

nâzli نازلى: Nazlı.

nâzuk نازک (f.): İnce.

nâzuklaşmâk نازکlaşماق: Zayıflamak,

nâzil نازل: İnen, inmiş.

nâzanîn نازنین (f.): Sevgili.

nâs ناس (f.): Uyuşturucu. Dil altına konarak veya burundan çekerek kullanılan uyuşturucu.

nâştâ ناشتا (f.): Kahvaltı.

nâşir ناشر (a.): Yayımcı.

nâşukr ناشکر (a.f.): Nankör.

nâşukrlik ناشکرلىك: Nankörlük.

nâtîk ناطق: Konuşmacı.

nâzîr ناظر (a.): Gözetimci.

nâkas ناکس (f.): 1. Kimsesiz, 2. Vcdansız.

nâgâh ناگاه (f.): Ansızın, birden.

nâgahân ناگاهان (f.): Aniden, ansızın.

nâlâyîk نالایىق: Beceriksiz, başarısız.

nâla ناله (f.): İnliti.

nâlimâk نالیماق: Şikayet etmek, kötü bir durumdan veya hastalık yüzünden şikayet etmek.

nâliş نالیش: İnliti.

nâm نام (f.): Ad, isim.

nâmdâr نامدار: Tanınmış.

nâmlamâk نامله ماق: İsimlendirmek, adlandırmak.

nâmli ناملى: İsimli.

nâmutanâsib نامتناسب: Oransız.

nâmdâr نامدار (f.): Namlı, ünlü.

nâmzad نامزد (f.): Sözlü, nişanlı.

nâma'kul نامعقول: Mantıksız.

nâma'lum نامعلوم: Belirsiz.

nâmunâsib نامناسب: Uygun olmayan, uygun değil.

nâmus ناموس (a.): Onur.

nâmussizlik ناموسسىزلىك: Onursuzluk, şerefsizlik.

nâmusli ناموسلى: Şerefli, onurlu.

nâma نامه (f.): Mektup.

nân نان (f.): Ekmek.

nânḥâr نانخور (f.): Aile parası ile geçimini sağlayan.

nânvây نانواى (f.): Fırıncı.

nânvâylik نانوايلىك: Fırıncılık.

nâvul ناوول (i.): Roman

nâyâb ناياب (f.): Nadir.

nâyib نايب (a.): Vekil.

nâörin نا اورين: Temelsiz.

nabât نبات (a.): Bitki.

nabâtî نباتى: Bitkiye ait, bitki ile ilgili.

nabât نبات: Şeker.

nabâtât نباتات (a.): Bitkiler.

nabî نبى (a.): Peygamber.

nabîra نبيره (f.): Torunun çocuğu.

neptun نپتون (L.): Neptün, Güneş'e yakınlık bakımından sekizinci sırada olan gezegen.

natti نتي: Kadınların burnuna takılan süs.

natîca نتيجہ (a.): Sonuç.

natîcasiz نتيجہ سيز: Sonuhsuz.

natîcali نتيجہ لى: Sonuçlu.

nasr نثر (a.): Nesir.

nacât نجات (a.): Kurtulma.

nacât bâhş نجاتبخش (f.a.): Kurtarıcı.

nacâsat نجاست: Kirlilik.

nacis نجس (a.): Saf olmayan.

naḥs نحس (a.): Uğursuz.

nāḥât نحات (f.): Aslında olmayacak şeyi sormak için kullanılan kelime.

nāḥüd نخود (f.): Bezelye.

nidâ ندا (a.): Ses, seda, çağırma, seslenme, ünlem.

nadâmat ندامت (a.): Pişmanlık.

naẓr نذر (a.): 1. Hayır, sadaka 2. Bir amaca ulaşmak için Allah yolunda yapılan hayır sadaka.

nar نر (f.): Erkek.

nirḥ نرخ (f.): Oran.

nirḥnâma نرخنامه (f.): Fiyat listesi.

narsa نرسه: Şey, madde.

nargöl نرغول: Kuvvetli, güçlü.

nari نرى: Orası, o taraf.

nari-berdi نرى-بىرى: Hepsi, toplam.

narigi نرىگى: Bir az uzak, biraz o taraf.

naryâḳ نرياق: O yer, ora, o yönü.

nizâ' نزاغ (a.): Kavga, tartışma.

nizâ'laşmâḳ نزاعلشماق: Kavga etmek, tartışma.

nizâ'li نزالى: Tartışmacı.

nazâkat نزاکت (f.): Nezaket.

nazâkatsiz نزاكتسىز: Nezaketsiz.

nazâkatli نزاكتلى: Nezaketli.

nuzul نزول (a.): İnen, iniş.

nasb نسب (a.): Soy, kuşak,

nisbat نسبت (a.): Yakınlık, bağlılık.

nisbî نسبى: Akraba.

nisbîlik نسبىلىك: Akrabalık.

nisbatan نسبتا (a.): Nispeten.

nushâ نسخه (a.): 1. Versiyon, nüsha, 2. Reçete.

nasl نسل (a.): Kuşak, nesil.

nasiya نسيه (a.): Kredi.

nişân نشان (a.): İşaret.

nişâna نشانه (f.): İşaret.

naşr نشر (a.): Yayın.

naşriyât نشریات (a.): Yayınlar, dergiler.

naşrânî نصرانى (a.): Hristiyanlığın mezhebi.

naşîb نصيب (a.): Nasip, kismat, talih.

naşîba نصيبه (a.): Şans, talih.

naşîbasiz نصيبه سىز: Talihsiz, şanssız.

naşîbali نصيبه لى: Şanslı.

naşîhat نصيحت (a.): Tavsiye etmek, öğüt vermek.

naṭṭâḳ نطق (a.): Konuşmacı, haber söyleyen gazeteci.

nuṭfa نطفه (a.): Sperm.

nuṭḳ نطق (a.): Konuşma, nutuk.

naẓârat نظارت (a.): Nezaret.

naẓâratçı نظارتچى: Nezaretçi.

naẓâratsiz نظارتسىز: Nezaretsiz, görüntüsü olmayan, manzarasız.

niẓâm نظام (a.): Sistem, düzen.

naẓar نظر (a.): 1. Fikir, görüş, 2. Görünüm.

naẓarî نظرى: Kuramsal.

naẓariya نظريه (a.): Teori.

ne'mat نعمت (a.): Nimet, iyilik, lütuf.

nağâra نغاره (a.): Çömlekten yapılan bir tür müzik aleti.

nağâraçi نغاره چی (a.): Çömlekten yapılan bir tür müzik çalan kimse.

nafâsat نفاست (a.): Letafet.

nifâk نفاق (a.): Geçimsizlik, anlaşmazlık, ara bozuculuk.

naft نفت (f.): Organik maddelerin ayrışmasından oluşan tutuşur sıvıların birçoğu, petrol.

nafar نفر (a.): Kişi.

nafrat نفرت (a.): Nefret, tiksiniş, tiksinti.

nafratlanmâk نفرتلنماک (a.): Nefret etmek.

nafratli نفرتلی (a.): İçi nefretle dolu kimse.

nafas نفس (a.): Soluk, nefes.

nafe نفع (a.): Yarar.

nafâkâ نفقه (a.): Nafaka, geçinmek için gerekli olan şeylerin bütünü, geçimlik.

nufuz نفوذ (a.): Halk arasında itibarı olan, saygı.

nufuzli نفوذلی (a.): İtibarlı, saygılı.

nafe نفیس (a.): İnce, güzel, hoş, nefis.

nafe نفیسlik (a.): İncelik, hoşluk, nefis olma durumu.

niğâb نقاب (a.): Maske, korunmak için özel olarak yapıp yüze geçirilen şey.

niğâblamâk نقابله ماق (a.): Maskelemek.

niğâbli نقابلی (a.): Maskeli.

nâkkaş نقاش (a.): Ressam.

nâkkaşlik نقاشلیک (a.): Ressamlık.

nâkb نقب (a.): Yeraltı yolları.

nâkd نقد (a.): Nakit.

nâkâdar نقدر (a.): Ne kadar.

nuğra نقره (a.): Gümüş.

nâkş نقش (a.): Nakış.

nâkşa نقشه (a.): Harita.

nâkş نقص (a.): Kusur.

nuğşân نقصان (a.): Kayıp.

nâkz نقض (a.): İhlal.

nuğta نقطه (a.): 1. Yer, 2. Derece, suyun kaynama derecesi

nuğta-i nağar نقطه نظر (a.): Bakış açısı.

nâkl نقل (a.): 1. Götürmek, 2. Bir konuşmayı başkasına aktarmak.

nâkliya نقلیه (a.): Araç.

nikâh نکاح (a.): Nikah, bir erkekle bir kadının evlilik birliği kurmasını sağlayacak yasal işlem, evlilik akdi.

nikâhsiz نکاحسيز (a.): Nikahsız, aralarında nikah olmadığı halde karı koca hayatı süren.

nikâhlamâk نکاحله ماق (a.): Nikahlamak.

nikâhli نکاحلی (a.): Nikahlı.

nuğta نکته (a.): 1. Bazı harflerin üzerine konulan işaret, benek, 2. Yer, 3. Konu, konu ile ilgili bölüm.

nuğtadân نکته دان (a.f.): İpucunu bilen, ipicunu anlayan.

nigâh نگاه (f.): Bakış, görüş.

nigarân نگران (f.): Endişeli.

nam نم (f.): Nem, nemli.

namlamâk نمله ماق (a.): Nemlenmek.

namli نملی (a.): Nemli.

namlik نملیک (a.): Nemli olma durumu.

namikmâk نمیقماک (a.): Nemli olmak, nemlenenmek.

namâz نماز (f.): Namaz.

namâyân نمایان (f.): Belirgin, bariz, açık.

namâyanda نماینده (f.): Temsilci.

numra نمره (L.): 1. Bir şeyin bir dizi içindeki yerini gösteren sayı, rakam, numara, 2. Ölçü.

namakâb نمک آب (f.): Tuzlu su.

namuna نمونه (f.): 1. Kitap gibi bir tür şeyin ikinci nüshası, 2. Örneklem.

namunali نمونه لی: Örnekli.

navâ نوا (f.): Neva, ses, ahenk, nağme.

nâvâmbâr نوامیر (L.): Miladi yılın on birinci ayı, kasım.

navbat نوبت (a.): 1. Sıra, 2. Belirli bir düzene ve niteliğe göre dizilme durumu, 3. Düzen.

navbatçı نوبتچی: Nöbette bekleyen, nöbet sırası kendisinde olan kimse.

navbatçilik نوبتچیلیک: Nöbetçilik.

navbatlaşmâk نوبتlaşماق: Nöbetleşmek, sıra ile nöbet tutmak.

nât نوت (L.): Bir şeyi hatırlamak için yazılan kısa yazı, Nut.

navcavân نوجوان (f.): Genç.

navça نوچه: Uzun boylu, uzun boylu genç.

navha نوحه (a.): Ağıt.

navda نوده (f.): Fidan.

nur نور (a.): Nur, aydınlık, lamba.

nursiz نورسيز: 1. Aydınlıksız, 2. Gözlerin iyice görmemesi.

nursizlanmâk نورسيزلانماق: Aydınlığını yitirmek, ışıksız kalmak.

nurlanmâk نورلانماق: Aydınlık saçmak, aydınlık olmak, parlak olmayan.

nurli نورلی: Nurlu, aydınlık, parlak.

nurânî نورانی (a.): Parlak ve nurlu yüz.

nörm نورم (L.): 1. Yargılama ve değerlendirmenin kendisine göre yapıldığı ölçüt, uyulması gereken kural düzgü, Nurm, 2. Önceden belirlenmiş kalıp düzgü.

nörmâl نورمال: Nurm, uygun.

navröz نوروز (L.): Nevruz.

nuramâk نوره ماق: Çürümek, içten çürümek.

nav' نوع (a.): Çeşit, tür.

nav'li نوعلی: Çeşitli, türlü.

hamnav' همنوع: Aynı tür, aynı türden olan.

navkar نوکر (f.): Hizmetkar.

navnihâl نونهال (f.): 1. Yeni yetişen fidan, 2. Genç.

nöh̄ta نوخته: Dizgin, at dizgini.

nöh̄talamâk نوخته لماق: 1. Dizginlemek, 2. Ele geçirmek, 3. Kontrol altına almak.

nökimâk نوقیماق: 1. Dürtmek, bastırmak, 2. Azarlamak.

nönâk نوناق: İpi göğüsleyememek, bir işin üstesinden gelememek.

nahâr نهار (a.): Öğlen.

nihâyat نهایت (a.): Nihayet, sonunda.

nahang نهنگ (f.): Balina.

nay نی (f.): Ney, müzik aleti.

nayçi نیچی: Ney çalgıcısı.

niyat نیت (a.): Niyet, maksat.

nayça نیچه (f.): Küçük naye, naye benzeyen alet.

nayçalamâk نیچه لماق: Bitkileri ve ağaçları küçük duruma getirmek.

nayrang نیرنگ (f.): Kandırma, hile.

nayza نیزه (f.): Mızrak.

nîş نیش (f.): Hayvanlarda bulunan zehirli ısırık.

nîştar نیشتار (f.): 1. Ameliyat sırasında yaraları ayırmak veya kesmek için kullanılan keskin bıçak, 2. Sivri uçlu herhangi bir şey.

niğtamâk نیفته ماق: 1. Bir hayvanı her iki yanına keskin bir alet veya iki bacakla

hareket ettirmek, 2. Ayak ile basınç uygulamak, dürtmek.

nikil نیکل (L.): Nikel.

nīkōtīn نیکوتین (fr.): Nikotin, zehirli bir alkaloid.

nīlufar نیلوفر (f.): Nilüfer, su bitkisi.

nimta نیمته (f.): Kesilen hayvan vücudunun yarısı.

nimtalāmāḵ نیمته لماق: Kesilen hayvanın vücudunu ikiye bölmek.

nimcān نیمجان (f.): Zayıf, gücü kuvveti az olan kimse.

nimdāṣ نیمداش: Dayanıklılık özelliği az olan şey.

nima نیمه: 1. Bir olayı sormak için kullanılan kelime, ne olmuş gibi, 2. Bilgi almak için kullanılan soru kelimesi.

nimaga نیمه گه: Bir olayı doğuran başka bir olayı sormak için kullanılan bir söz, niçin, neden, ne için.

niyun نیون (y.): 1. Havada az miktarda bulunan, renksiz, kokusuz soy gazlar gurubundan, 2. Nadiren bulunan bir kimyasal element,

nebara نیبره: Oğul veya kızın çocuğu.

neçāḡlik نیچاغلک: Bir şeyin sayısını miktarını veya durumunu sorgulamak için kullanılan kelime.

neça نیچه: Herhangi bir şeyin nicelliğini sormak için kullanılan soru sıfatı, kaç tane.

nega نیگه: Neden, niçin.

negiz نیگیز: Yepyeni temeli, esas,

ne-ne نی-نی: Çok büyük sayıyı veya miktarı belirten ancak bilinmeyen bir kelime, ne kadar.

2.35. **vāv** / و: (v) harfi ifade eder.

vācib واجب (a.): İslam dinine göre gerekli olan, gerekli.

vāha واحه (a.): Çöllerde çoğu kez yüze çıkan yer altı sularının yarattığı tarım veya yerleşme bölgesi.

vādī وادی (a.): İki dağ arasındaki çukurca arazi veya geçit, koyak, vadi.

vāris وارث (a.): Kalıtçı.

vāridāt واردات (a.): İthalat.

vāzkeçmāḵ وازکیچماق: 1. Vazgeçmek, 2. Niyetten veya karardan dönmek, caymak.

vāsita واسطه: Aracı, iki şey arasında bağlantı kuran kimse, vasıta.

vāḵe' واقع (a.): Gerçekleşmek.

vāḵe' bōlmāḵ بولماق واقع: Gerçekleşmek, yüz vermek.

vāḵea واقعه (a.): Olay, hadise.

vāḵif واقف (a.): Farkında olmak.

vāgun واگون (e.): Yük ve yolcu taşımakta kullanılan, lokomotifin çektiği demir yolu aracı, vagon.

vālī والی: Bir ilde devleti temsil eden en yetkili yönetim görevlisi, ilbay, vali, hakim.

vāvaylā واویلا (a.): Üzüntülü ve matem günlerinde ağlamak.

vāvillamāḵ واویلله ماق: Üzüntülü ve matem günlerinde ağlamak, çılgılık atmak.

vāh وا: Üzüntü, kaygıyı belirten söz..

vāhima واهمه (a.): Ağır, korkulu, çok tehlikeli, vehametli.

vāhima ḵilmāḵ واهمه قیلماق: Korkmak.

vāhimali واهمه لی: Korkulu, çok tehlikeli, vehametli.

vāy وای: 1. Ağır acı vb. duyguları anlatan bir söz, 2. Şaşma anlatan bir söz.

vabâ وباء (a.): Veba hastalığı.

vaṣīḳā وثيقة (a.): Vesika, belge.

vaṣīḳāli وثيقه لى: Belgeli, vesikali.

vacāhat وجاهت (a.): Onur ve saygı sahibi.

vicdan وجدان (a.): Vicdan.

vicdānsiz وجدانسيز: Vicdansız.

vicdānsizlik وجدانسيزلىك: Vicdansızlık.

vicdānli وجدانلى: Vicdanlı.

vucud وجود (f.): 1. Varlık, 2. Vücut.

vach وجه (a.): Niyet, sebep.

vaḥṣ وحش (a.): Yaban, vahşi.

vaḥṣī وحشى: Vahşi, yabani.

vaḥṣīlaşmāḳ وحشيلشماق: Vahşileşmek.

vaḥṣīlik وحشيللىك: Vahşilik, yabani olma durumu.

vaḥṣat وحشت (a.): Korku.

vaḥī وحى (a.): Payamberlere Tanrı tarafından verilen işaret, vahiy, ileti.

varāḳ ورق (a.): Kağıt.

varāḳlamāḳ ورقله ماق: Kitap, defter ve derginin birer birer kağıtlarını çevirmek.

varāḳli ورقلى: Varakı olan, varaklanmış.

vazn وزن (a.): Ağırlık.

vazīr وزير: Bakan, vezir.

vazīrlik وزيرلىك: Bakanlık.

vasāṭat وساطت (a.): Uyumlu hale getirme, torpilli olmak.

vus'at وسعت (a.): Genişlik.

vasvās وسواس (a.): Takıntı.

vasvasa وسوسة (a.): Ayartma.

vaṣīla وسیله (a.): Cihaz.

viṣāl وصال (a.): Kavuşma.

vaṣl وصل (a.): Bağlı.

vaṣī وصى (a.): Bir yetimin veya akılca zayıf, hasta birinin malını yöneten kimse.

vaṣīlik وصيلىك: Vasi olma durumu, vasinin yaptığı iş, vesayet.

vaṣiyat وصيت (a.): Vasiyet, tavsiye.

vaṣiyatnāma وصيتنامه: Vasiyet mektubu, ölmeden önce evlatlara yazılan mektup.

vaḥ'iyat وضعيت: 1. Durum, 2. Duruş, biçim, konum tavrı, 3. Mevki, pozisyon.

vaṭan وطن (a.): Yurt, vatan.

vaṭandāṣ وطنداش: Vatandaş.

vaḫīfa وظیفه (a.): Görev.

vaḫīfadār وظیفه دار: Görevli, görevi olan kimse.

va'da وعده (a.): Söz.

va'z وعظ (a.): Cami, mescit vb. yerlerde yapılan dinî konuşma.

vafā وفا: Vefa, sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk, bağlılığı.

vafādār وفادار: Vefalı.

vafādārlik وفادارلىك: Vefalılık, vefalı olma durumu.

vafāsiz وفاسيز: Vefasız.

vafāsizlik وفاسيزلىك: Vefasızlık.

vafāli وفالى: Vefalı.

vafāt وفات (a.): Vefat, ölüm.

vafāt ḳilmāḳ وفات قيلماق: Vefat etmek, ölmek.

viḳār وقار: İtibar.

vāḳt وقت (a.): Zaman, vakit.

vāḳtli وقتلى: Uygun bir zaman, zamanında yapılan, zamanında olan.

bevāḳt بيوقت: Vakitsiz, zamansız.

vāḳf وقف (a.): Bağış.

väkillamâk وقيله ماق: 1. Çocukların ağlaması, 2. Boş sözler konuşmak.

vakîl وکیل (a.): Vekil, avukat.

vakîllik وکیللیک: Vekillik, vekalet.

vilâyat ولایت (a.): İl, bir kaç ili kapsayan merkez, eyalet.

völt ولت (i.): Elektromotor gücün veya gerilimin birimi, volt.

valdiramâk ولدیره ماق: 1. Bilinçsiz konuşmak, 2. Yersiz ve çok konuşmak.

valîahd ولیعهد (a.): Prens, tahtın varisi.

valine'mat ولینعمت (a.): Birinin geçimini sağlayan, birine bakan kişi.

vanğillamâk وانغیله ماق: Çağırarak, bağırarak.

vulqân وولقان (l.): Volkan, yanardağ.

vītāmīn ویتامین (L.): Vitamin.

vītāmīnli ویتامینلی: Vitaminli.

vayrân ویران (f.): Harap, yıkkın, viran.

vayrâna ویرانه (f.): Yıkıklık, harap olmuş bir yer.

vaīrus ویروس (L.): Virüs.

vaīza ویزه (L.): Bir ülkeye girmek veya bir ülkeden çıkmak için yetkili makamlardan alınması gereken izin, vize.

vaīzīt ویزیت (fr.): Resmi görüşme.

vizillamâk ویزیله ماق: 1. Vız vız ses çıkarmak, 2. Vızıldamak, 3. Hızlı hareket etmek.

vaysamâk وایسه ماق: Çok konuşmak, konuşarak el ile başkasıya temas etmek.

vaysäki وایسقی: Çok konuşan.

vişillamâk ویشیله ماق: “Viş” sesini çıkarmak.

2.36. **hâ/he** (هه): Özbek alfabesini on otuzuncu harfidir. (h) harfi ifade eder.

hârdik هاردیق: 1. Yorgunluk, yorgun olma durumu, 2. İzin günü.

hârgın هارغین: Yorgun.

hâvliqmâk هاولیقماق: Bir şeylerde çok aceleci olmak, sabırsız olmak.

hacr هجر (a.): Ayrılık.

hicrân هجران (a.): Bir yerden veya bir kimseden ayrılma, ayrılık.

hacv هجو (a.): Yergici, yergi yazan kimse.

hucum هجوم (a.): İstila.

hucumçi هجومچی: İstilacı.

hidâyat هدایت (a.): Rehberlik etmek,

hadaf هدف (a.): Hedef, amaç.

hadik هدیك: Korku, panik, endişe.

hadiksiramâk هدیكسیره ماق: Korkmak, paniklemek, endişelenmek.

hadikli هدیكلی: Kokulu, panikli.

har هر (f.): Önüne geldiği ismin benzerlerini teker teker hepsi, birer birer hepsi, tamamını anlamıyla kapsayacak biçimde genelleştiren söz, her.

hazl هزل (a.): Mizah, şaka.

hazllaşmâk هزللاشماق: Şakalaşmak, şaka yapmak.

hazm هضم (a.): Sindirim.

hafta هفته (a.): Hafta, birbiri ardınca gelen yedi günlük dönem.

hektâr هکتار (L.Y.): Yüz ar 1000 milimetre değerinde yüzey ölçü birimi, hektar.

hâkazâ هکذا (a.): Böyle, bunun gibi, buna benzer.

halâslamâk هلاسلماق: Nefes nefese kalmak.

halâk هولماق: Kötü bir olay sonucu yok olmak.

halâkat هلاکت (f.): Kiyamet, trajedik bir olay.

hilâl هلال (a.): Hilal, ayın ilk günlerinde aldığı yay biçimi ayça, yeni ay.

ham هم (f.): 1. Bir kimseyi uyarmak, bir şeyi açıklamak veya anlamı güçlendirmek için özellikle, zaten, bir de, şurası da var ki anlamlarında kullanılan bir söz, 2. Açıklayıcı nitelikte olan ikinci cümleyi birinciye bağlayan bir söz.

humâ هما (f.): Hüma kuşu, başına konduğu kimseye mutluluk getirdiğine inanılan talih kuşu, efsanevi kuş.

hamân همان (f.): Şimdiye kadar, bu ana kadar.

himmat همت (a.): Çaba göstermek, yardım, kayırma.

himmatsız همتسيز: Cesaretsiz,

himmatli همتلی: Cesaretli, gayretli.

hamrâh همراه (f.): Yoldaş.

hamkâr همکار (f.): 1. İş arkadaşı, 2. Yardımcı olmak.

hamkârlık همکارلیک: İş arkadaşı olma durumu, birlikte çalışmak.

hamnafas همنفس: 1. Arkadaş, ortak, 2. sevgili.

hamma همه (f.): Herkes.

hamyân همیان (f.): Cüzdan.

hamîşa همیشه (f.): Hep, sürekli olarak, her zaman, daima.

handalak هنده لك: Yumuşak çekirdekli bir tür küçük ve hoş kokulu kavun.

hunar هنر (f.): Sanat.

hunarmand هنرمند (f.): Sanatçı.

hansiramâk هانسیره ماق: Koşmaktan sonra nefes nefese kalmak.

hangâma هنگامه (f.): Kargaşa, gürültü.

hanuz هنوز (f.): Henüz, az önce, daha şimdi, yeni.

havâ هوا (f.): 1. Hava, 2. Gökyüzü, 3. Çevreyi kuşatan boşluk, 4. Esinti.

havâlanmâk هوالنماق: 1. Yükseltmek, 2. Havalanmak, gururlanmak.

havâli هوالی: Havalı, havası güzel.

havâyi هوایی: Havaya ait, temelsiz, temelsiz sözler.

havâ هوا (a.): Emel, istek.

havas هوس (f.): Heves istek, meyl.

huş هوش (f.): Bilinç, akıl.

huşsiz هوشسيز: Akıllı, bilinçli, zeki.

behuş بيهوش: Akılsız, zeki olmayan.

huşyar هوشيار (f.): Zeki.

havl هول (f.): Korku.

havliqmâk هوليقماق: 1. Bir işe acele etmek, 2. Sabırsızlanmak, 3. Endişe etmek.

havliqma هوليقمه: Durmadan çalışan kimse.

huvillamâk 1 هويلله ماق: Soğuk havada rüzgarın sesi, soğuk ses.

huvillamâk 2 هويلله ماق: Kimsesiz kalmak, evde tek başına kalmak.

höplamâk هوپله ماق: Yutmak, su veya başka bir sıvıyı yutmak.

höplam هوپلم: Bir yudum.

hökiz هوكيز: Öküz.

höl هول: Nemli, az ıslak.

höllamâk هووله ماق: Nemlenmek.

höngarmâk هونگره ماق: Bağırarak ağlamak.

ha 1 هه: 1. Bir cevabı onaylamak için evet anlamında kullanılır, 2. Yeni bir fikir aklına gelince he diyerek söze devam etmek.

ha 2 هه: Birisi çağırınca ona cevap verilen söz.

ha deb ده ديب: Hızlı hızlı, tekrar tekrar.

haybat هيب (a.): 1. Korku ve saygı uyandıran görünüş, mehabet, heybet, 2. Büyüklük, ululuk.

haybatli هيبتي: Heybetli, azametli, ulu.

hayacân هيجان (a.): Heyecan, coşku.

hayacânlanmâk هيجانلنماق:

Heyecanlanmak, coşmak.

hîç هيج (f.): 1. Olumsuz yargılı cümlelerde anlamını pekiştiren bir söz, hiç, 2. Boş, değersiz.

hid هيد: Koku.

hidlanmâk هيدلنماق: Koklamak.

haydamâk هيده ماق: Gitmeye mecbur bırakmak, kovmak, işinden kovmak.

haydâv هيداو: Kovma.

haydâvçi هيداوچی: Otomobil süren kimse, araç sürücüsü.

haykirmâk هيقيرماق: Çağırarak, bağırarak.

haykal هيكال (a.): Heykel.

haykaltarâş هيكلتتراش (a.f.): Sanatkar, heykeltıraş.

hilpiramâk هيلپيره ماق: Sallamak, dalgalanmak.

hay'at هيات/هيت (a.): Kurul, konsey, heyet.

hayit/ İd عيد/هيت (a.): Bayram.

hayitlik هيتليک: Bayramlık.

hayikmâk هيقماق: Bir işi yapmaya cesaret edememek, korkmak.

hez هيز (f.): Heteroseksüel.

2.37. yâ ی (y):

yâpmâk ياپماق 1. Kapı, cam gibi şeyleri kapatmak, 2. Bir şeyin üstünü

örtmek, 3. Bir akışı sonlandırmak, 4. Hesabını kapatmak, 5. Bir akışı sonlandırmak.

yâpkîç ياپکيچ: Örtmek, bir şeyi örten şey.

yâpîk ياپيک 1. Blok, kapalı yol, 2. Özel ve gizli oturma, 3. Güvenli, kapalı.

yâpmâk ياپماق 2. Ekmeği ocağa yapıştırmak.

yâpîşmâk ياپيشماق: Yapışmak.

yâpîşkâk ياپيشقاق: Yapışan,

yâpîşkâklik ياپيشقاقليک: Yapışan olma durumu.

yâpinmâk ياپينماق: Örtünmek.

yâpinçik ياپينچيک: Vücudu örten kumaş.

yât يات: Yabancı, gariban.

yâtsiramâk ياتسيره ماق: Kendini yabancı hissetmek, yabancılik çekmek.

yâtmâk ياتماق: Yatmak.

yâtâk ياتاق: Yatak, ev.

yâtâkdâş ياتاقداش: Bir yatakta yatan, eş.

yâtîk ياتيک: Yatay.

yâd ياد (f.): Hatırlama.

yâdlamâk يادله ماق: Hatırlamak.

yârdam ياردم: Yardım.

yârdamçi ياردمچی: Yardımcı.

yârdamlaşmâk ياردملاشماق: Yardımlaşmak.

yârgınçâk يارغينچاق: Un ölçmek için kullanılan alet.

yârkin يارقين: Aydın.

yârlâkâmâk يارلقه ماق: Affetmek.

yârlîk يارليق: Yarlık, ferman.

yârmâk يارماق 1. Yarmak, 2. Uzunlamasına bölüp ayırmak, 3. Derin yara açmak, 4. Kesip açmak.

yâriq ياريق: Yarık, çatlak.

yarma يرمه: Buğdaydan yapılan bir tür yemek.

yâruğ ياروغ: Nur, ışık.

yâruğlaşmâk ياروغلشماق: Aydınlık olmak, ışıldamak.

yârişmâk ياريشماق: 1. Aydınlanmak, 2. Mutlu olmak.

yârimâk ياريماق: Aydınlanmak.

yâz ياز: Yaz.

yâzgi يازگی: Yazın.

yâzılâk يازلاق: Yayla, yaz sezonunda yaşanılan yer.

yâzlamâk يازله ماق: Yaz ayında bir yere gidip yaşamak.

yâzlik يازليک: Yazlık.

yâzmâk يازماق: 1. Yaymak, 2. Örölmüş bir şeyi yaymak, 3. Açmak.

yâzîk يازيق: Yayılmak, yayılmış, geniş,

yâzîkli يازيqli: Genişletilmiş, yayılmış.

yâzmâk 1 يازماق 1: Yazmak.

yâzma يازمه: Yazma.

yâzuv يازوو: Yazı.

yazuvçi يازووچی: Yazar.

yâzuvçilik يازووچيلik: Yazarlık.

yâzuvli يازوولي: Yazılı kağıt.

yâzmâk 2 يازماق 2: Günah işlemek.

yâzîk يازيق: Yazık, günah.

yâzişmâk يازيشماق: Yazışmak.

yâzişma يازيश्مه: Yazışma.

yâzilmâk يازيلماق: 1. Yayılmak, 2. Yorgunluğunu gdermek, 3.

yâstîk ياستيق: Yastık.

yâstîkça ياستيقچه: Küçük yastık.

yâstîkdâş ياستيقداش: Eş, karı koca.

yâş 1 ياش 1: Yaş, göz yaşı.

yâşlanmâk ياشلنماق: Gözlerden yaş akmak.

yâşli ياشلى: Yaşla dolu gözler.

yaş 2 ياش 2: 1. Yaş, ömür müddeti, 2. Genç, 3. Tecrübesiz, tecrübesiz yazar, 4. Yeni kurulmuş ülke.

yâşdâş ياشداش: Aynı yaşta olanlar.

yâşarmâk ياشرماق: Genç görünmek, kendini genç hissetmek.

yâşli ياشلى: Yaş dönemine giren, mesela on yaşına giren çocuk.

yâşlik ياشليک: Yaşa ait özellik.

yâğ ياغ: Yağ.

yâğsız ياغسيز: yağsız.

yâğsiramâk ياغسيره ماق: Yağsıramak.

yâğlamâk ياغله ماق: Yağlamak.

yâgli ياغلى: 1. Çok yağlı, 2. Güzel ve geliri iyi iş.

yâğâç ياغاج: Ağaç, odun, kesilmiş ağaç.

yâğdu ياغدو: Nur, aydınlık.

yâgmâk ياغماق: Yağmak.

yâgın ياغين: Yağış.

yâğingarçilik ياغينگرچيلik: Yağışın aşırı olması.

yâk ياق: Taraf, yön.

yâklamâk ياقله ماق: Taraf tutmak, himaye etmek,

yâkmâk 1 ياقماق 1: Beğenilmek, veya hoş olmak, uyumlu olmak,

yâkımsiz ياقيمسيز: Hoş olmyan, uyumlu olmayan.

yâkimli ياقيملى: Hoş, arzu edilen ve istenen bir koşul veya kaliteye sahip olmak.

yâkmmâk 2 ياقماق 2: 1. Yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak, tutuşturmak, 2. Işık vermesini sağlamak,

yâkîk يافيق: Aydınlı, ışıklı.

yâkîlgı ياقیلغی: Yakıt, yanarak güç üreten madde.

yâkut ياقوت (a.): Yakut, değerli taş.

yâkmitây ياقیمتای: Hoş, güzel, talihli.

yâl یال (f.): At ve aslan gibi hayvanların uzun saçları.

yâlli یاللی: Saçlı.

yâlçimâk یالچیماق: 1. Fayda sağlamak, 2. Kutsanmak, 3. Yararlanmak, 4. Mutlu olmak.

yâlgân یالغان: Yalan.

yâlgânçı یالغانچی: Yalancı.

yâlgânlanmâk یالغانلانه ماق: Yalanlamak.

yâlgânlik یالغانلیک: Yalanlık, yanlışlık.

yâlgân-yaşık یالغان یاشیق: Yalan yanlış sözler.

yâlgız یالغیز: Yalnız.

yâlgızlamâk یالغیزله ماق: Yalnız olmak, kimsesiz olmak.

yâlgızlık یالغیزلیک: Yalnızlık, kimsesizlik.

yâlkın یالقین: Alev.

yâlkınlanmâk یالقینلنماق: Alevlenmek.

yâlkınli یالقینلی: Alevli, nurlu.

yâllanmâk یاللانماق: 1. Bir sözleşmeye dayalı bir işi yapmak, 2. Ücret ödeyerek birini işe almak, 3. Kiralamak.

yâllanma یاللانمه: Kiralama.

yâllamâk یاله ماق: İşletmek, çalıştırmak, belli bir miktar para karşılığın çalıştırmak.

yâlvârmâk یالوارماق: Yalvarmak.

yamân یمان: 1. Kötü, ahlaksız, 2. Korkunç.

yamânlaşmâk یمانلشماق: Kötüleşmek, arası bozulmak,

yamânlamâk یمانله ماق: Kötülemek.

yamânlik یمانلیک: Kötülük.

yân یان: Bir şeyin ön, arka, alt, üst dışında kalan bölümü, yan.

yânma-yân یانمه یان: Yan yana, birbirine yakın.

yânâk یاناق: Yanak.

yânbaş یانباش: Yan.

yânbaşlamâk یانباشله ماق: 1. Bir yana uzanıp uyumak, 2. Eğilmek, 3. Batmak, güneş batımı.

yândaşmâk یاندشماق: 1. Yaklaşmak, yan yana olmak, 2. Bir olaya bir açıdan bakmak.

yândamâk یاندده ماق: Yakınlaşmak.

yângâk یانغاق: Ceviz, ceviz ağacı.

yânmağ یانماق: Yanmak, ateşlenmek,

yângın یانغین: Yangın.

yonik یانیق: Yanık, yanmakta olan.

yânîlgı یانیلغی: Sıvı yakıt,

yâv یاو: Savaş, düşman,

yâvlaşmâk یاولشماق: Düşman olmak.

yâvâyi یاوایی: Vahşi, ehlileşmemiş.

yâvuz یاووز: Yırtıcı, kötülük yapan kimse.

yâvuzlaşmâk یاووزلشماق: 1. Yırtıcı olmak, 2. Kinci olmak.

yâvuzlik یاووزلیک: Kincilik.

yâvuğ یاووق: Yakın.

yâvuğlaşmâk یاووقلشماق: Yakınlaşmak.

yây یای: 1. Göküşağı, 2. Yay.

yâymâk یایماق: 1. Yaymak, bir şeyi açarak, düzelterek bir alanı örtecek biçimde sermek, 2. Birçok kimseye duyurmak.

yâyik ياييق: Yayılmış, yaygın, açık, geniş.

yâyilmâk ياييلماق: Yayılmak.

yaprâk يپراق: Yaprak.

yaprâklamâk يپراقلاه ماق: Yapraklanmak.

yapalâk يپه لاق: Geniş, geniş taş.

yapalamâk يپه لماق: Genişlemek.

yâh يڭ (f.): Buz.

yâhlamâk يخله ماق: Buzlanmak.

yâhşi يخشى: İyi, istenilen, beğenilen nitelikleri taşıyan, beğenilecek biçimde olan, kötü karşıtı.

yâhşilab يخشيلب: İyi bir şekilde, iyi ve nezih bir şekilde.

yâhşilamâk يخشيله ماق: 1. İyileştirmek, 2. Tapmak, 2. Bir şeyi övmek.

yâhşilik يخشيليك: İyilik

yâhşilikça يخشيليكچه: İyilikle, iyi bir şekilde.

yâhşisi يخشيسى: Bir şeyin en iyisi, güzeli.

yarâğ يراغ: Silah, savaşmak için her türlü araç, zıhır, bıçak.

yarâğsız يراغسىز: Silahsız, elinde kendini kurumak için veya savaşmak için bir şeyi olmaması.

yarâğsızlanmâk يراغسىزلنماق: Silahını atmak, silahsız olmak.

yarâğlanmâk يراغلنماق: Silahlanmak.

yarugli يراغلى: Silahlı.

yarâksiz يراقسىز: Verimsiz, kullanılmaz.

yarâkli يراقلى: Verimli, kullanımlı.

yarkıramâk يراقيره ماق: Parlamak, ışıık saçmak.

yarkırâk يراقيراق: Parlak, ışıık yayılımlı.

yara يره: Keskin bir şeyle veya bir vuruşla vücutta oluşuan derin kesik, yara.

yaratmâk يرتماق: Yaratmak.

yaratuvçi يروتووچى: Yaratıcı.

yaraşmâk يره شماق: 1. Yakışmak, 2. Barışmak.

yaraşık يره شيق: Uygun, münasip

yarşikli يره شيقلى: Uygun,

yarâklamâk يره قله ماق: Parlamak, parlak görünmek.

yaramâk يره ماق: Kullanışlı olmak, kullanıma uygun olmak, verimli olmak.

yaramas يره مس: Yaramaz.

yarim يريم: 1. Bütün bir şeyin ayrıldığı iki eşit parçadan her biri, yarım, 2. Tam ve istenildiği gibi olmayan, eksik, 3. Bir bütünün yarısı, miktar.

yarimlamâk يريمله ماق: Bir işin yarısını yapmak, yarılmak, yarım olmak.

yasâvul يساوول: Orta asya hanlıklarına hizmet eden, koruyucu.

yasatmâk يستماق: Süslemek, bir şeyi veya bir yeri hoş düzene getirmek.

yastanmâk يستنماق: Yaslanmak.

yasana-tusan يسن-توسن: Süs püs, süslenmek.

yasana يسنماق: Kadınların düğüne gitmek için hazırlanması, süslenmek.

yasama يسه ماق: Düzeltmek, yapmak.

yasama يسمه: Yapay.

yassi يسى: Geniş, geniş bir derinliğe sahip,

yaşman يشمن: Ekmekten yapılan bir tür ekmek.

yaşnamâk يشنه ماق: 1. Çiçeklenme, çiçeklerin açılması, 2. parlamak, 3. Zirve ulaşmak.

yaşamâk يَشْمَاق: Yaşamak,

yaşırmâk يَشِيرْمَاق: Saklamak, gözden uzakta tutmak.

yaşirin يَشِيرِين: Sır, gizli bir statüye veya kaliteye sahip olmak.

yaşirinça يَشِيرِينْچَه: Gizlice, gizli bir şekilde.

yaşil يَشِيل: Yeşil.

yaşıllanmâk يَشِيلَنْمَاق: Yeşillenmek.

yaşillik يَشِيلَلِيک: Yeşillik.

yaşin يَشِين: Yıldırım, çakmak.

yâğır يَغِير: At, eşek, deve gibi hayvanların özellikle yükün baskısı ve sırtına sürtünmesinden kaynaklanan omuz yaralanması.

yâkḫâl يَقَال: Belli.

yākā يَقَه: Yaka.

yâqin يَقِين: Yakın.

yâkınlaşmâk يَقِينْلَشْمَاق: Yakınlaşmak.

yâkınlamâk يَقِينْلَه مَاق: Yakınlaşmak.

yâkınlik يَقِينَلِيک: Yakınlık.

yakdil يَكْدِل (f.): Fikri amacı aynı olan hemnefes.

yakdillik يَكْدَلَلِيک: Başkasıyla veya başkalarıyla samimi, dürüst veya aynı fikirde olma durumu veya niteliği.

yakşanbi يَكْشَنْبَه (f.): Haftanın ikinci günü, Pazar.

yakka يَكَه (f.): Yalnız, bir tane,

yakkalamâk يَكَه لَه مَاق: Diğerlerinden ayırmak, yalnız yapmak.

yagāna يَغَانَه (f.): Tek, bir tane.

yalâk يَلَاک: Kırık kap, kırık tabak.

yalāv يَلَاو: Bayrak.

yalāvbardâr يَلَاو بَرْدَار: Bayrak taşıyıcı.

yalpâk يَلْپَاک: Vurarak veya basarak bir şeyi geniş ve pürüsüz hale getirmek.

yalpâklamâk يَلْپَاکْلَه مَاق: Vurarak veya basarak bir şeyi geniş ve pürüsüz hale getirmek.

yalpiz يَلْپِيز: Su kenarlarında ve bataklık yerlerde yetişen ve sebze olarak tüketilen otsu bir bitki.

yaltâklanmâk يَلْتَاکْلَنْمَاق: Yalkavaklık.

yaltiramâk يَلْتِيرَه مَاق: Parlamak.

yaltirâk يَلْتِيرَاک: Parlak.

yaltillamâk يَلْتِيلَه مَاق: Parlamak, cilalanmak.

yalt etib يَلْت ايتیب: Yalt etme.

yalkāv يَلْکَاو: Tembel.

yalkāvlaşmâk يَلْکَاوْلَشْمَاق: Tembelleşmek.

yalkāvlanmâk يَلْکَاوْلَنْمَاق: Tembellenmek.

yalkāvlik يَلْکَاوَلِيک: Tembellik.

yalmâğız يَلْمَاغِيز: Yaratık, efsanevi yaratık.

yalanğâç يَلَنْغَاچ: Çıplak, giysisi olmayan.

yalanğâçlamâk يَلَنْغَاچْلَه مَاق: Birinin elbisesini çıkarmak, soyunmak.

yalang يَلَنْگ: Çıplak.

yalangtōš يَلَنْگ تَوْش: Cesur erkek,

yalamâk يَلَه مَاق: Yalamak,

yalliğ يَلِيغ: Alev, yoğun ısı.

yalliğlanmâk يَلِيغْلَنْمَاق: Alevlenmek, yakmak.

yal-yal يَل-يَل: Nur saçmak, parlamak.

yalinmâk يَلِينْمَاق: Yalvarmak, iltinmek.

yalinçâk يَلِينْچَاک: Israrcı, yalvaran.

yamamâk يَمَه مَاق: Yamamak, bir yırtık üzerini yamamak.

yamâk يماق: Yama.

yamâqçı يماقچی: Yamacı.

yamâqçilik يماقچیلیک: Yamacılık.

yantâk ينتاق: Birbirinden uzak bileşik yaprakları, düz ve yeşil dikenleri olan kelebek familyasından bir bitki tedavi edici, deve dikenli.

yançmâk ينجماق: 1. Bir şeyi parçalamak, 2. Vurarak ezmek, 3. Çiğnemek.

yangramâk ينگره ماق: 1. Yankılanan bir sesin gelmesi veya yayılması, 2. Ses yankılanmasının ortaya çıkışı.

yangrâk ينگراق: Rezonans, yankılanan sese ait.

yangliş ينگليش: Hata, hata yapma eylemi süresi.

yanglişmâk ينگليشماق: Hata yapmak, yanlış yapmak.

yanga ينگه: Abi veya amcanın eşi.

yangi ينگی: 1. Yeni, 2. yakın.

yangiça ينگيچه: Yenice, yeni bir şekilde.

yangillamâk ينگيله ماق: Yenilemek.

yangilik ينگيلىک: Yenilik.

yana ينه: Tekrar, yine, bir daha.

yanagi ينه گى: Gelecek, sonraki, başka bir zaman.

yubârmâk يوبارماق: Yöndermek, yollamak.

yupatmâk يوپتماق: 1. Teselli etmek, 2. Rahatlatmak,

yupkâ يوپقه: İnce, kalın karşıtı, yufka ekmek,

yupkâlaşmâk يوپقه لشماق: İncelleşmek,

yupkâlik يوپقه ليک: İncellik.

yupanmâk يوپنماق: Ağlamayı kesmek, rahatlamak.

yupanç يوپنچ: Teselli, avunma, avuntu.

yupançik يوپنچيک: 1. Teselli edici, 2. Yatıştırıcı.

yutmâk يوتماق: 1. Yutmak, 2. tam ve doğru söylememek, 3. inanmak, 4. imha etmek.

yutum يوتوم: Yudum.

yutmâk يوتماق: Bir oyun veya güreşi kazanmak, başarmak.

yutulq يوتوق: Başarı, bir oyunda kazanan ödül.

yutulqsiz يوتوقسىز: Başarısız, ödülsüz.

yutulqli يوتوقلى: Başarılı, ödüllü.

yurt يورت: Yurd, memleket.

yurtdaş يورتداش: Hemşehri, aynı memlekette olanlar.

yurmâk يورماق: Yürümek.

yuriş يوريش: 1. Yürüyüş, 2. İsyan.

yurak يورک: Yürek, kalp.

yuraksiz يوره كسىز: Kalpsiz, yüreksiz.

yuraksizlik يوركسىزلىک: 1. Kalpsizlik, 2. Dikkatli olma durumu.

yurakli يورکلى: Yürekli, cesur, korkmaz.

yuriş- turiş يوريش- توريش: Davranış, bir kişinin toplumdaki sosyal ilişkileri.

yurişmâk يوريشماق: Talihi çıkmak, şanslı olmak.

yuz يوز: 1. Yüz, 2. Onur, 3. Bir şeyin üstü.

yuzsiz يوزسىز: Yüzsüz, namussuz.

yuzsizlik يوزسىزلىک: Yüzsüz olma durumu, yüzsüzca davranış.

yuzlaşmâk يوزلشماق: Yüzleşmek.

yuzlanmâk يوزلنماق: 1. Bir şey veya kimseye yüzünü çevirmek, 2. Bir yöne doğru yürümek.

yuzli يوزلى: Belirli özelliklere sahip olmak, beyaz yüzlü, siyah yüzlü.

yuz يوز: Yüz sayı sıfatı, doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

yüzbaşî يوزباشى: Yüzbaşı.

yuzma-yuz يوزمه يوز: Yüz yüze, karşı karşıya.

yuzangi يوزنگى: Üzengi.

yuza يوزه: Bir şeyin üst kısmı, üst.

yuzaki يوزه كى: Yüzeysel.

yuk يوق: Bir şeyin kalıntısı, tabağına altına yapışan bir şeyin kalıntısı.

yukmâk يوقماق: 1. Bulaşmak, 2. İstenilmeyen bir madde bir şeye sürülmek, 3. Hastalık geçmek, sirayat etmek, 4. Etki etmek.

yukumsiz يوقومسىز: Bulaşıcı olmayan, bulaşma özelliği olmayan.

yukumli يوقوملى: Bulaşıcı.

yukâri يوقارى: 1. Yukarı, bir şeyin üst bölümü, 2. Yetkili kimse, 3. Benzerleeri arasında üstte bulunan, 4. Aşama , sınıf, makam bakımından ileride olan.

yukârılasmâk يوقارى لشماق: Yükselmek, yüksek bir makam veya mevkiye ulaşmak.

yukârilamâk يوقارىله ماق: Kalkmak, daha yükseğe çıkmak.

yuk يوك: 1. Araba, hayvan vb.nin taşıdığı şeylerin hepsi, yük, 2. Bir şeyin ağırlığı, 3. Dini inanca göre çocuklara bulaşan bir tür hastalık.

yukçi يوكچى: Yük taşıyan.

yuksiz يوكسىز: Yüksüz.

yuklamâk يوكله ماق: 1. Yükleme, 2. kenid işini başkasına yaptırmak.

yuklama يوكله: Yükleme.

yukli يوكلى: Yüklü.

yuksak يوكسك: Yüksek.

yuksaklik يوكسكلىك: Yükseklik.

yuksalmâk يوكسسلماق: Yükselmek.

yugan يوگن: Dizgin, hayvanı yöneltmeye yarayan kayış.

yugansiz يوكنسيز: Dizginsiz.

yuganlamâk يوگنله ماق: 1. Dizginlemek, 2. Birinin aşırı davranışlarını önlemek, 3. Kendi emri altına almak.

yugurdak يوكوردك: Hizmetkar.

yugurmâk يوكورماق: Koşmak.

yuguruvçi يوكورووچى: Sporcu, koşucu.

yuguriş يوكورىش: Koşu.

yugur-yugur يوكور-يوكور: Bir işi yapmak için çabalamak, her tarafa koşmak.

yulduz يولدوز: Yıldız.

yulduzça يولدوزچه: Küçük yıldız.

yulduzli يولدوزلى: Yıldızlı gece.

yulgün يولگون: Küçük güzel ağaç.

yulmâk يولماق: Yolmak.

yulgiç يولغيچ: 1. Her konuda her şeyden kendi hakkını alan, kimseye yedirmeyen, 2. Bir kurum veya bir kişinin malını zimmetine geçiren ve bundan geçimini sağlayan.

yumuşamâk يومشه ماق: Yumuşamak,

yumşâk يومشاق: Yumuşak.

yumşâqli يومشاقلىك: Yumuşaklık.

yummâk يومماق: Yummak.

yumuq يوموق: Yumuk.

yumuş يوموش: Gündelik rutin.

yumuşsiz يوموشسىز: İşsiz, gündelik rutini olmayan.

yumuşli يومشلى: İş ve gündelik rutini olan.

yumaallâk يومه لاق: Yuvarlak taş.

yumalâklamâk ماق لاقله يومه: Yavarlamak.

yung يونگ: Yün.

yungsiz يونگسىز: Yünsüz, yünü olmayan.

yungli يونگلى: Yünlü.

yuvâş يواش: Yavaş.

yavâşlanmâk يواشلنماق: Yavaşlanmak.

yavâşlik يواشلىك: Yavaşlık.

yuvmâk يووماق: 1. Yıkamak, 2. Suyun akışıyla bie şeyi temizlemek uzaklaştırma.

yuvuk يووق: Yıkanmış.

yuvuksiz يوووقسىز: Yıkanmamış, tazelenmemiş.

yuvindi يوويندى: Bulaşıkları yıkadıktan sonra çıkan kirli su.

yuvindihör يووينديخوار: Hizmetkar.

yuvindik يووينديق: Bulaşıkları yıkadıktan sonra çıkan kirli su.

yötal يوتل: Öksürük.

yötlamâk يوتلماق: Öksürmek.

yörgä يورغه: At ve eşeklerin, yavaş adım atarak hızlı yürümek.

yörgälamâk يورغه له ماق: Bir düzende yürümek, yavaş ve eşit şekilde koşmak.

yörgak يورگك: Bebeği bir parçe beze saran kumaş.

yörgaklamâk يورگكله ماق: Bebeği bir parça beze sarmak.

yörmalamâk يورمه له ماق: Sürünmek.

yöriq يوريق: Yöntemler, üslup.

yösin يوسين: Üslup, yöntem.

yöğän يوغان: Kalın,

yöğänlaşmâk يوغانlaşماق: Kalınlaşmak.

yöğänlik يوغانلىك: Kalınlık.

yök يوق: 1. Yok, bulunmayan, mevcut olmayan (nesne, kimse vb.), var karşısı, 2. Olmayan, bulunmayan şey, 3. Yasak.

yökçilik يوقچىلىك: Yokluk, sefillik, fakirlik.

yöklük يوقلىك: Yokluk, yoksulluk.

yökâtmâk يوقاتماق: 1. Bir şeyi yok etmek, 2. ayırmak, 3. Aklını yitirmek.

yökâlmâk يوقالماق: Kaybolmak.

yöksil يوقسىل: Yoksul, sefil.

yöklamâk يوقله ماق: 1. Birinin hal hatırını sormak, 2. Bir şeyi veya birini aramak, 3. Saygı duymak.

yöklama يوقلمه: Yoklama.

yöl يول: Yol.

yölävçi يولاوچى: Yoldan geçen,

yölçi يولچى: Yolcu.

yöldâş يولداش: Yoldaş.

yölak يولك: Yolak.

yöllamâk يوله ماق: Yollamak, göndermek,

yölbâşçilik يولباشچىلىك: Liderlik, lider olma durumu.

yölbars يولبرس: Yırtıcı hayvan.

yölamâk يوله ماق: Yakınlaşmak.

yöliklamâk يولىق ماق: 1. Karşılaşmak, 2. Tutulmak, mübtela olmak.

yöl-yöriq يول-يوريق: 1. Hukuk, 2. Bir topluma ait adet.

yöl-yöl يول-يول: Uzun uzun, paralel çizgiler şeklinde bir desene sahip.

yöl-yölakay يول - يوله كى: 1. Yol boyu, yol boyunca, 2. Söz ortasında.

yönaliş يونه ليش: Yöneliş.

yönmâk يونماق: 1. Oymak, taş oymak, 2. Tıraş etmek.

yönik يونيق: 1. Tıraş edilmiş, 2. Oydukların özellikleri, 3. Oymalı.

yayratmâk يه يره تماق: Hamuru yayratmak.

yayramâk يه يره ماق: 1. Kendini özgür ve rahat hissetmek, 2. Mutlu hissetmek.

yaydâk بيداق: 1. Eyer ve parlaksız eksikliği, 2. Yoksul.

yirtmâk ييرتماق: Yırtmak.

yirtkiç ييرتقيچ: Yırtıcı, yırtıcı hayvan.

yirtik ييرتيق: Yırtık.

yirik ييريک: 1. Büyük, büyük bir hacma ve miktara sahip, 2. Ünlü, ünlü şiiir.

yiriklaşmâk ييريکلشماق: 1. Büyükleşmek, 2. İşini büyütmek.

yiring يرينگ: İrin, cerahat.

yiringlamâk ييرينگله ماق: İrinlemek, cerahatlenmek, iltihaplanmak.

yiringli ييرينگلى: İrinli, iltihaplı, cerahatli.

yiğlamâk ييغله ماق: Ağalamak.

yiğlâk ييغلاق: Ağlayan.

yiğlâkli ييغلاقى: Ağlayan birinin özelliği..

yiğmâk ييغماق: Yığmak.

yiğım ييغيم: Yığın.

yiğın ييغين: Yığın.

yiğınçâk ييغينچاق: Düzenli, düzenli bir ev gibi.

yiğindi ييغيندى: Bir çok şeyin yığılmasıyla oluşturulan küme, tepe.

yiğnâk ييغناق: Bir yerde toplanmış bir yığın insan, nüfus.

yiğîk ييغيق: Toplanan, toplanmış saç.

yiği ييغى: Ağlama, gözyaşı.

yiğiştirmâk ييغيشتيرماق: Yığmak, toplamak.

yiğilmâk ييغيلماق: Yığılmak, çok sayıda birikmek toplanmak.

yiğiliş ييغيليش: Yığılış.

yiğim-terim ييغيم-تيريم: Verimin toplanması.

yiğitmâk ييقيتماق: 1. Yıkmaq, 2. Kurulu bir şeyi parçalayarak dağıtmak, bozmak, tahrip etmek.

yiğilmâk ييقيلماق: 1. Yıkılmak, 2. Herhangi bir sebeple çökmek, 3. Devrilmek, 4. Yok olmak.

yigit يگيت: Cesur erkek, genç, delikanlı.

yigitça يگيتچه: Delikanlı bir şekilde.

yigitçilik يگيتچيلىك: Gençlik, delikanlılık,

yigitlik ييگيتلىك: Gençlik, delikanlılık.

yigirmâk ييگيرماق: Eğirmek, yün, pamuk vb.ni iğ ile büküp iplik durumuna getirmek.

yigirma ييگيرمه: Yirmi sayı sıfatı.

yil ييل: Yıl.

yilgi ييلگى: Yıl, bir yılın sonucu.

yillik ييىللىك: Yıllık.

yilt etmâk ييىلت ايتماق: Yiltetmek.

yiltiramâk ييىلتيره ماق: Yiltirmek.

yiltirâk ييىلتيراق: Parlayan, ışığı ısıtan, cılalı.

yiltillamâk ييىتيله ماق: Parlamak, celalanmak.

yildîrim يىلديريم: Yıldırım.

yilki ييىلقى: At sürüsü, bir sürüde yetiştirilmiş at.

yetak ييىتكى: Kendine çekme eylemi, yetki.

yrtakçi يىتكچى: Rahber, önder, yetkici.

yetakçilik يىتكچيلىك: Yetkicilik, önderlik.

yetaklamâķ ماق: 1. Sürüklemek, 2. İstekli olmayan birini bir yere götürmek, getirmek.

yetmâķ ماق: 1. Yetmek, 2. Yeterli sebep olmak, 3. Yeterli olmak, kafi gelmek.

yetarli ماق: Yeterli kafi.

yetar-yetmas ماق: 1. Yeter yetmez, 2. İstenilen değerden biraz daha az, 3. Neredeyse.

yetuk ماق: 1. Olgun, fiziksel ve zihinsel gelişime sahip, 2. Bilgili.

yetmiş ماق: Yetmiş sayı sıfatı.

yetti ماق: Yedi sayı sıfatı.

yetiřmâķ ماق: Yetişmek.

yetilmâķ ماق: Olgunlaşmak, pişmek, büyümek.

yetim ماق: Yetim, öksüz.

yeçmâķ ماق: 1. Açmak, 2. Çözmek, 3. düğmeleri, kayışları, benzerlerini birbirinden ayırmak.

yeçim ماق: Çözüm.

yeçintirmâķ ماق: Birinin kıyafetlerini zorla çıkarmak, birinin soyunmasını sağlamak.

yedirmâķ ماق: Yedirmek, yemesini sağlamak.

yer ماق: 1. Yer, 2. Bulunulan, yaşanılan, oturlan bölge, 3. Ülke, 4. Yerküre, 5. Durum, konum.

yerli ماق: 1. Yerli, 2. Bir yerin ilk sakini olan, otkon, 3. Belli bir bölgede yetişen.

yerlik ماق: 1. Yer, insanın doğum ve yaşam yeri.

yertöla ماق: Zemin kat.

yegulik ماق: Yiyilen, yemek için kullanılan şey, yemek.

yel ماق: Rüzgar.

yelpimâķ ماق: 1. Rüzgar esmek, 2. Dalgalanmak, 3. Temizlik için bir şeyi, özellikle tahılları sallamak.

yelpiğič ماق: Vantilatör.

yelkan ماق: Yelken.

yelka ماق: Omuz.

yelkadâr ماق: Omuzlu, omuzu büyük olan

yelkadâş ماق: Aynı fikirde yan yana olanlar.

yelkali ماق: Çok büyük omuza sahip, büyük omuzlu.

yelkama-yelka ماق: 1. Omuz omuza, dayanışma içinde yan yana, 2. Sıkışık durumda, yan yana.

yelmâķ ماق: Yelmek, acele, telaşlı bir biçimde koşmak.

yelvizak ماق: Hava akımının etkisiyle oluşan rüzgar.

yelim ماق: Ağaçlarda bulunan bir tür yapışkan madde.

yelimlamâķ ماق: Ağaçlarda bulunan yapışkan maddeyi sürmek.

yelin ماق: İnek, mandaü koyun vb. hayvanlarda memenin süt toplanan bölümü.

yemâķ ماق: Yemek, yemek yeme karın duyurma işi.

yem ماق: Yem.

yemak ماق: Yemek.

yemiş ماق: 1. Yiyiş, yemek işi, 2. Güzel yemek.

yemirmâķ ماق: Yıkmak, yok etmek.

yeng ماق: Elbise kolu.

yengamâķ ماق: Yenmek.

yengil ماق: 1. Hafif, düşük ağırlığa sahip, 2. Ağır başlı olmayan, ciddi

olmayan, hoppa, 3. Miktarı az sindirimi kolay, 5. Etkisi az olan, sert karşıtı.

yengillaşmāq يېڭىلىشماق: Hafifleşmek.

yengillik يېڭىللىق: Hafiflik.

yengiltak يېڭىلىتى: 1. Geleceğini düşünmeyen, 2. Huysuz.

yeyilmāq يېيىلماق: Yemek yenilmek, yiyilmek.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sonuç ve Değerlendirme

Türkçe sözlükçülüğün tarihî Kaşgarlı Mahmud'un 11. yüzyılda kaleme aldığı Divanü Lugati't- Türk'e dayanır. O zamandan günümüze dek birçok Çağatayca-Özbekçe sözlük hazırlanmıştır. Ali Şir Nevaî'nin eserlerinden oluşturulan Tali İmani'nin Bada'i al-Lugat isimli Çağatayca-Farsça, Abuşka adıyla bilinen Çağatayca-Türkçe, Muhammed Mahdi Han'ın Sanglah isimli Çağatayca-Farsça, bunlardan başka Muhammed Yakub Çingiy'in Kelurname isimli Özbekçe-Farsça ve Fazlullah Han'ın Kalkuta'da 1825'te basılan Çağatayca-Farsça Sözlük'ü ilk akla gelenlerdendir.

Genel olarak Türkler, özellikle Özbek Türkleri, Afganistan'ın sosyal yapısının önde gelen hassas bir parçasıdır. Afganistan'ın farklı tarihî dönemlerinde Türkler, birçok iniş çıkışlar ile bulundukları coğrafyada hem ulusal hem de askerî düzeyde gurur kaynağı olmuştur.

Özbek Türkçesi Özbekistan'ın resmî dilidir. Bunun dışında Tacikistan, Kırgızistan, Kazakistan, Türkmenistan ve Afganistan'ın kuzeyinde de Özbek Türkçesi konuşulmaktadır. Son yüzyıllarda çeşitli tarihî ve coğrafi nedenlerden dolayı Özbeklerin bir kısmı Orta Asya cumhuriyetlerden ayrılıp Afganistan, Türkiye, Arabistan, Pakistan, İran, Avrupa ve Amerika'ya yerleşmiştir. Afganistan'da yaşanan otuz yıl süren savaş nedeniyle Özbekler başka ülke ve illere göç etmiştir. Bu göçler ve tarihî olayları dikkate almazsak Özbekler Afganistan'ın büyük kitlesini oluşturur.

Uzun mücadeleler sonunda ülkedeki Türklerin kültürel hakları yakın dönemlerde iyileştirilmiş; fakat yine de istenen ölçüye ulaşılamamıştır. Ülkemizde Afganistan'daki özellikle Özbek ve Türkmen topluluklarının dil ve edebiyatları üzerine az sayıda yayın yapılmıştır. Ancak söz konusu çalışmaların sınırlı sayıda olduğu, yeterli olmadığı görülmektedir. Yüzyıllar boyunca sosyo-kültürel ve sosyo-politik etkenler karşısında yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan Afganistan Özbek Türkçesi üzerinde yabancı araştırmacılar tarafından yapılan birkaç çalışma dışında önemli bir çalışma yapılmamıştır. Yapılan çalışmalar da ya tarihî-coğrafi ya da folklorik çalışmalardan oluşmaktadır.

“Nurullah Altay'ın Özbek Türkçesi Sözlüğünün Türkiye Türkçesine Aktarımı” adlı bu çalışmamızda 420 sayfalık sözlüğün madde başları aynı şekilde alınmış, sözcükler

transkripsiyonlu ve Arap harfli olarak verilmiş, daha sonrasında Türkiye Türkçesi ile bir veya birkaç anlamı verilmiştir.

Giriş bölümünde Özbek Türkçesi sözlükçülük geleneği ve Türklerin sözlük bilgisi devirleri ve bu devirlerde yazılan önemli sözlükler hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde ise Afganistan Özbek Türkçesi, Afganistan Özbeklerinin bu coğrafyaya geldikleri tarih, Afganistan çağdaş Özbek edebiyatının başlangıç dönemi yazarları, Afganistan'da Özbek Türkleri tarafından hazırlanan sözlükler ve bunlar üzerinde yapılan çalışmalar ve Nurullah Altay'ın Özbek Dili Sözlüğü incelenmiştir.

İkinci bölümde, Nurullah Altay'ın sözlüğü taranıp Arap harflerine göre alfabetik sıraya dizilip Türkiye Türkçesine çevrilmiştir. Madde başları aynı şekilde alınmış, sözcüklerin transkripsiyonlu şekilleri yanında Arap harfli biçimleri de verilmiş, ardından Türkiye Türkçesinde kazandığı anlamlar açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

Sözlükte sözcüklerin yazıda ifade edilmesini kolaylaştırmak için her sözcüğün Latin harfler ile gösterilmesi de kayda değerdir. Yazarın kullandığı latin harfleri ile ilgili yazılışlar onun uyguladığı şekilde değil tarafımızdan belirlenen şekillerde yapılmıştır.

Altay'ın sözlüğünü hazırlarken bugün Güney Türkistan bölgesinde (Afganistan) yaşayan Özbek Türklerinin söz varlığında unutulmuş veya unutulmakta olan söz varlığını da sözlüğüne dahil ettiği görülmektedir. Bu söz varlığının bir kısmının daha eski dönemlerdeki eserler incelendiğinde özellikle klasik edebiyatta kullanıldığı dikket çekmektedir. Hazırladığımız sözlük gözden geçirildiğinde Özbekistan'daki Özbek Türkçesi için hazırlanan Özbek Tilining İzahli Lügati'nde yer almayan bazı sözcüklerin Güney Türkistan'daki Özbek Türkçesinde kullanıldığı tespit edilebilmektedir.

Sözlüğün diğer bir özelliği de sözcüklerin açıklamalarında açıklama kısımlarının kısa ve anlaşılır şekilde hazırlanmış olmasıdır. Örneklendirmeler yapılırken de bu yol takip edilmiş, anlamı kolayca anlaşılan sözcüklere örnek verilmemiştir. Anlamı zor anlaşılan farklı mecazi kullanımları bulunan sözcükler için mutlaka örneklendirmeler yapılmıştır.

Diğer önemli hususlardan biri örneklerde makale ve deyimlerden faydalanılmış olmasıdır.

Eserde Türkçe olmayan sözcüklerin kökenleri de gösterilmiştir.

Bazı sözcüklerin telaffuzları Özbek edebi dilinden farklıdır. Bu tür sözcüklerin telaffuzları sözlükte madde başı olan ilgili sözcüğün hemen yanında gösterilmiştir. Yazarın bu uygulaması Özbek Türkçesinin geneli içinde Güney Türkistan bölgesindeki Özbek Türkçesindeki şekilleri ortaya koyması yanında kısmen de olsa ses ilgisi ile ilgili veriler de sunmaktadır.

Şu anda Türkçe yayın yapma yasağı olan kadim Türk yurdu Güney Türkistan'da şimdiki adıyla Afganistan'da bu sözlüğün 2007 yılında Afganistan Bilimler Akademisi'nin onayıyla yayımlanması da Türkçe adına büyük bir kazançtır.

Eserin diğer önemli özelliklerinden biri de Arap ve Fars alfabesine dayalı olan Özbekçe imlânın eksikliklerinin gösterilmesidir. Bu konua, imla üzerinde çalışma yapanlar için de önemli bir malzeme sunmaktadır.

Eserde kısa da olsa Özbek Türkçesi grameri verilmiştir. Bu kısmın Türkiye Türkçesine aktarımı tarafımızdan gerçekleştirilmiştir.

Sözlük bütün bu belirlemeler açısından ele alındığında özellikle Güney Türkistan bölgesi Özbek Türklerinin söz varlığının ortaya konulması açısından büyük önem taşımaktadır. Sözlükte ses bilgisi ve imla ile ilgili özelliklerin de ortaya konulmuş olması eseri daha da değerli kılmaktadır. Çok fazla eserin elimize geçmediği bir alandan Türkiye Türkçesine aktarılan bu sözlüğün Türklük bilimi çalışmalarına da katkısı olacağını umuyoruz.

KAYNAKÇA

- Altay, N. (2008). *Özbek Tili Sözlüğü*, Cihani Amkarlikler İdaresi, Malizya.
- Aral, A. (2009). *Dari-İnglisi-Özbeki-Sözleşgiç*, İpekyol derneği, Kabil.
- Atif, A. (2017). *Tarihi Cihangüşahi Cüveyni'de geçen Türkçe kelimeler*, Kabil.
- Aymaq, F. (2017). *Özbekçe- Farsça sözlük (Farhang-i Türki Özbek-i Farsi Dari)*, Toronto.
- Boshqaban, H. (2016). *Afganistan Kadın Özbeklerin Tarihteki Sayfaları*. (?)
- Develi, H. (2002). *Kitabül-İdrak li-Lisani'l-Etrak*. 26. Cilt, s. 108 <https://islamansiklopedisi.org.tr/kitabul-idrak> (e-erişim tarihi: 15.10.2022).
- Ercilasun, A. (2012). *Türk lehçeleri grameri*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Emin, E. (2010). *Türk Dilinin Sözlükleri ve Sözlükçülük Kaynakçası*, Asitan Yayınları, Sivas.
- Yaman, E., Mahmud, N. (1998). *Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi-Özbek Türkçesi*, Türk Dil Kurumu, Ankara.
- Hayat, C. (2001). *Sairi dar Tarihi Zaban ve Lahcai Türki*, Neşri Peykan, Tehran.
- Karagağ, E. (2015). *Türk Dilleri Araştırmaları*. 273-279
- Kara, F. (2011). *Muğammed Yaküb-ı Çingî: Zebân-ı Türki (Kélür-Nāme) Ğnceleme-Metin-Dizin*. Erzurum: Fenomen.
- Kohken, M. (2020). *BBC*. (e-erişim tarihi 12.05.2022)
- Rahimi, F. (2018). *Çağatay Türkçesi Sözlüklerin Bibliyografisi*, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 7/1, 69-104.
- Öztürk, S. (2020). *Fazlullah Han Lüğati İnceleme-Metin-Dizin*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Dili Bilim Dalı (Dan. S. Demirbilek), Samsun.
- Öztürk, R. (2012). *Türk Lehçeleri Grameri*. Ed. ERCİLASUN, Ahmet Bican. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Yarkin, M. A. (2017). *Kitapname*. Kabil.
- Yarkin, M. A., Yarkin, Ş. (1997). *Türki Adlar Sözlüğü*, Cevizcan Devlet Basmevi, Şibirgan.
- Yarkin, M. A., Yarkin, Ş. (2007). *Özbekçe'nin dil, yazı ve sözlükçülüğü hakkında*, Afganistan Aydın Kültür Derneği, Kabil.
- Yarkin, M. A. (2008). *Afganistan Özbeklerin Tarihindeki Sayfaları*.
- Yarkin, M. A., Yarkin, Ş. (2008). *Özbekçe- Farsça Sözlük (Farhang-i Özbek-i/Farsi)*, Suhan İntişarati, Tehran.
- Yarkin, Ş., Yarkin, M. (2006). *Zaban ve Khat*. Afganistan Aydın Kültür Derneği.

Yanik N., Çögenli, S. (1999). *El-Kavaninü'l-Küllîyye Li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye*, TDK Yayınları, Ankara.

Yavuzaslan, P. (2012). *Et-Tuhfetü'zZekiyye fil-Lûgatit-Türkiyye*. 41.cilt, s. 359-360. <https://islamansiklopedisi.org.tr/et-tuhfetuz-zekiyye> (e-erişim tarihi: 25.11.2022).

Yüce, N. (2020). *Mukaddimetü'l-edeb*. 31. Cilt, s. 120-121. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mukaddimetul-edeb> (e-erişim tarihi 12.09.2022)

Tarama sözlüğü. (1995). Ankara: TDK Yayınları.

Vatandaran:(2017). *Aylık Gazetesi*.

<https://www.turkdilleri.org/>

<http://afghandata.org>

<http://www.yarqin.info/>

<https://sozluk.tdk.gov.tr/>

<https://www.nobelyayin.com/afganistan-ozbekcesi-turkce-sozluk>

<https://www.kitapyurdu.com/index.php>

<http://uzsoz.net/?word=>

<http://www.uzsoz.net/>

<https://sozluk.tdk.gov.tr/>

<http://mashal.org/blog/>

<http://www.ethnologue.com> <http://www.afghanpaper.com/info/joghrafia/jameiat.htm>

<https://www.tika.gov.tr> <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html>

<http://www.mahaknews.com/sections.php?section=news&do=show&id=5129>

<http://www.loghatnaameh.org>

<http://www.indexiran.ir/directory/linkpreview.aspx?linkid=984>